

[Lähdeteos saksaksi alla olevassa linkissä]

<https://reader.digitale-sammlungen.de/de/fs1/object/goToPage/bsb10204161.html?pageNo=5>

Martti Luther: Kirkolliskokouksista ja kirkosta, vuodelta 1539

**Saksankielestä suomentaneet ja johdatuksilla
varustaneet**

Aug. F. Peltonen ja Yrjö Loimaranta
Teol. tohtori Teol. kand.

Helsinki 1910 Suomen Lähetykseura

Johdanto.

Jo v. 1532 oli paavi lausunut erinäisillä ehdoilla suostuvansa kutsumaan kokoon yleisen kirkolliskokouksen keskustelemaan ja päättämään uskonpuhdistuksen johdosta syntyneistä monista riitakysymyksistä. Seuraavina vuosina kävi kirkolliskokouksen kutsuminen vieläkin polttavammaksi. Sillä joka taholta, Ruotsista, Tanskasta, Englannista, yksinpä Ranskasta ja Itävallastakin saapui viestejä protestanttisen opin yhä suuremmasta leviämisestä. Katooliselta taholta vaadittiin silloin, että olisi kutsuttava koolle yleinen kirkolliskokous, joka mahtisanallaan tekisi lopun Lutherin ja hänen ystäviensä kauheasta kerettiläisyydestä. Vihdoin paavi suostuikin kokoonkutsumaan kirkolliskokouksen 23 päiväksi toukokuuta 1537 Mantuaan. Tästä kokouksesta ei kuitenkaan tullut mitään siihen aikaan taaskin uudistuneen sodan tähden keisari Kaarle V:n ja Ranskan kuninkaan Frans I:sen välillä. Eikä kirkolliskokouksesta myöhemminkään tullut mitään. Toisaalta koetti paavi estää kaikin tavoin sen kokoontumista, toisaalta eivät protestantit suostuneet paavin määräämiin monenlaisiin ehtoihin, jotka jo edeltäpäin olisivat sitoneet protestanttien kädet.

Mielet olivat kuitenkin tämän johdosta äärettömästi kiihtyneet. Kysyttiin yleisesti: mitä on kirkolliskokous, mikä valta ja merkitys sillä on, kuka on oikeutettu kutsumaan sen koolle ja ketä on sinne kutsuttava? Ja edelleen: mitä ja missä on sitten kirkko, mikä on sen tehtävä j. n. e. Oli luonnollista, että Lutherkin lausuisi ajatuksensa tässä päivän polttavassa kysymyksessä. Hän julkaisikin asian valaisemiseksi useita kirjoituksia, joista ehdottomasti huomattavin ja vielä meidänkin aikanamme monessa suhteessa opettavainen ja valaiseva on nyt suomeksi ilmestynvä "Kirkolliskokouksista ja kirkosta." Jo vuosina 1536 ja 1537 oli hän sen pääpiirteissä laatinut valmiiksi. Mutta vasta vuonna 1539, 20 vuotta Lepzigin väittelyn jälkeen, jolloin Luther ensi kerran oli lausunut julki epäilyksensä kirkolliskokouksen ehdottomasti sitovasta vallasta, se lopullisessa muodossaan ilmestyi.

Teos jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä ja toisessa osassa Luther esittää ajatuksensa kirkolliskokouksista, yksityiskohtaisesti käsitellen erikseen kutakin niistä. Kirkolliskokouksilta ei voi odottaa mitään varsinaista uskonpuhdistusta. Sillä kirkon oppi ei voi perustua niiden päätöksiin, vaan ainoastaan Pyhään Raamattuun. Etevimmät kirkon opettajat, kuten Augustinus ja Bernhard Clairvaux'lainen ovat aina olleet tällä kannalla. Eivätkä myöskään itse yleiset kirkolliskokoukset ole tahtoneet esittää mitään täydellistä oppijärjestelmää, vaan ainoastaan ratkaista joitakin tärkeimpiä uskonnollisia riitakysymyksiä. Tätä tehdessään kirkolliskokoukset aina ovat perustautuneet Raamattuun, asettaen sen päätöstensä ylimmäksi ratkaisijaksi. Jos siis paavi nyt kutsuisi kokoon yleisen kirkolliskokouksen, tulisi sen jäsenten olla Raamattuun perehtyneitä henkilöitä, jotka nöyrästi asettuisivat Raamatun vaatimuksia tottelemaan. Mutta siihen ei paavi luonnollisesti voi suostua, ja sentähden on turhaa toivoakaan mitään todellista parannusta paavin muka aikomalta kirkolliskokoukselta.

Mieltäkiinnittävin nykyaikaiselle lukijalle on kuitenkin teoksen kolmas osa, jossa käsitellään kysymystä kirkosta. Ne ajatukset, jotka Luther siinä lausuu, ovat sitä laatua, että ne vielä meidänkin päivinämme, jolloin kirkko saa osakseen niin paljon vihaa ja halveksumista ovat omiaan vaikuttamaan selvittävästi ja puhdistavasti mieliin. Luther ei tässä puhu sanaakaan kirkosta ulkonaisena laitoksena, ei sen lainsäädännöstä, järjestyksestä, tunnustuksesta, vain ainoastaan

kirkon sisällisestä olemuksesta, joka on pyhään ihmisten yhteys Kristuksessa Jeesuksessa. Väärinkäsitysten välttämiseksi tulisi oikeastaan muukalaista "kirkko" sanaa välttää ja sen sijasta käyttää "kristikansa" tai "seurakunta" nimiä. Mutta nimi ei kuitenkaan ole pääasia. Pääasia on, että osaamme eroittaa oikean kirkon vääristä. Sillä oikea kirkko on siellä missä Jumalan sanaa oikein saarnataan, kaste, pyhä ehtoollinen ja rippi (syntien anteeksi antaminen tai niihin sitominen) oikein toimitetaan, missä kirkon palvelijat Jumalan tahdon mukaan ohjaavat ja tukevat seurakunnan jäseniä ja vihdoin missä ristin kantamista ja vainoa uskon tähden on olemassa. — Lopuksi Luther puhuu muutamia lämmittäviä sanoja "nuorista kirkolliskokouksista" s. o. kodista, koulusta ja valtiosta, noista Jumalan asettamista kolmesta pyhästä säädystä.

Eräässä Melanktonille lähettämässään kirjeessä Luther sanoo tätä kirjaansa "heikoksi ja monisanaiseksi". Mutta todellisuudessa se on hänen kaikkein selvimpiä ja sisältörikkaimpia teoksiansa. Sillä se tarjoaa evankeeliselle kristikansalle todella evankeelisen pohjan, jolle ainoalle pyhä, yhteinen ja apostolinen seurakunta voi rakentua.

Usein olen itsekin nauranut nähdessäni koiralle tarjottavan leipäpalasta veitsen kärjeltä, mutta kun se juuri on haukkaamaisillaan palasen, on antaja lyönyt koiraa kuonoon veitsen kahvalla, joten koiraparka on sekä menettänyt leipäpalan että vielä lisäksi saanut tuskaakin kokea; mutta leikki on semmoisenaan kylläkin sukkela. Siihen aikaan en ajatellut että paholainen petkuttaa meitä samalla tavalla ja pitää meitä tuollaisina koiraparkoina. Mutta pyhän isän, paavin kiertokirjeistä, kirjoista ja jokapäiväisestä menettelystä olen nyt saanut kumpaakin kokea: kristikunnan kanssa paavi pitää samallaista koiranleikkiä, mutta, Herra Jumala, miten suurta vahinkoa hän sen kautta tuottaakaan sieluille ja miten loukkaakaan hän Jumalan majesteettia! Samoin hän menettelee kirkolliskokoukseen nähden. Koko maailma on sellaista huutanut ja odottanut, hyvä keisarimme ja koko valtakunta on kaksikymmentä vuotta sitä koettanut saada toimeen. Mutta paavi on aina vain lohdutellut ja viivytellyt ja tarjoillut keisarille, ikään kuin koiralle, leipäpalasta, ja kun hän on aikansa tätä katsellut, lyö hän häntä kuonoon ja pitää häntä lisäksi vielä narrinaan ja ilveilijänään.

Sillä jo kolmatta kertaa hän kuuluttaa kirkolliskokousta, mutta lähettää jo ennakolta lähettejensä eri maihin vaatimaan kuninkailta ja ruhtinailta valoja siitä, että he pysyvät paavin opissa. Samaa mieltä ovat piispatkin ja kaikki hengelliset, tahtomatta myöntyä rahtuakaan tai suostumatta mihinkään uudistuksiin. Siten on jo kirkolliskokous päätynyt ennen alkuansa. Mitään ei nimittäin tahdota uudistaa, vaan säilyttää kaikki samallaisena kuin tähänkin asti. Eikö tämä ole sukkela kirkolliskokous? Se ei ole vielä alkanutkaan, mutta on jo saanut aikaan sen minkä olisi toimittanut, jos alkaisi. Tämä on samaa kuin löisi keisaria kuonoon, niin onpa se suorastaan Pyhän Hengen oikeuksiin sekaantumista. Minä olenkin usein pelännyt ja usein siitä kirjoittanutkin ja puhunut, etteivät he tahdo eivätkä voi pitää mitään kirkolliskokousta, vaikka olisivatkin jo ennakolta kietoneet pauloihinsa keisarin, kuninkaat ja ruhtinaat, jotta he joka suhteessa olisivat vapaat säätämään mitä tahtovat, vahvistamaan tyranniuttansa ja sortamaan kristikuntaa paljoa ankarammin kuin konsanaan ennen.

Mutta Jumalan nimessä, jos te herrat, keisari, kuninkaat, ruhtinaat todella haluatte, että tuollaiset toivottomuuteen joutuneet, kirotut ihmiset polkevat teidät jalkoihinsa ja lyövät teitä vasten kuonoa, niin täytyy meidän antaa sen tapahtua ja ajatella, että he ennen ovat menelleet vieläkin inhottavammin, kun he erottivat viroistaan kuninkaita ja keisareita, kirosivat heitä, ajoivat maanpakoon, pettivät ja murhasivat ja tekivät heille kaikenlaisia konnankoukkuja, kuten historia kertoo ja mekin voimme muistaa. Mutta Kristus löytää kuitenkin kristikuntansa ja osaa säilyttää sen vastoin helvetinkin portteja, vaiikkeivät keisari ja kuninkaat voisikaan tai tahtoisi tehdä mitään sen

puolesta. Hän voi helpommin tulla toimeen heidän avuttaan kuin he Hänen. Mitä onkaan hänen täytynyt tehdä ennen kuin keisareita ja kuninkaita edes oli olemassakaan? Ja mitä täytyisi hänen tehdä, jollei nyt olisi ainoatakaan keisaria ja kuningasta, vaikka koko paholaisia täynnä oleva maailma raivoaisi häntä vastaan? Hän on kyllä tottunut happameen ruokaan ja voi keittää vielä paljon happamampaakin. Voi niitä joiden täytyy sitä syödä!

Mutta olkaamme me köyhät, heikot kristityt, joita tuollaiset pyhimykset nimittelevätkin kerettiläisiksi, iloisia ja hyvällä mielellä, ja kiittäkäämme ja ylistäkäämme riemuiten Jumalaa, kaiken laupeuden Isää, joka niin sydämmellisesti pitää meistä huolta ja lyö meidän murhamiehemme ja verikoiramme sellaisella egyptiläisellä sokeudella ja juutalaisella mielettömyydellä, että heidän täytyy itsepintaisesti olla missään kohden myöntymättä ja ennemmin antaa koko kristikunnan syöksyä perikatoon, kuin että sallisivat poistaa rahtuakaan epäjumalanpalveluksesta (johon he ovat kokonaan, niin perin pohjin takertuneet). Siitä he vain ylpeilevät ja toimivat sen mukaan. Mutta iloisia, sanon, meidän pitää tästä olla. Sillä siten he edistävät meidän asiaamme paremmin, kuin koskaan olemme edes pyytäneet, ja vahingoittavat itseänsä enemmän kuin nyt osaavat edes kuvitella. He tietävät ja myöntävät olevansa monessa kysymyksessä väärässä ja että lisäksi Raamattu ja Jumala ovat heitä vastassa, mutta kuitenkin tahtovat he saada oman tahtonsa toteutetuksi vastoin Jumalan tahtoa ja tietensä puolustavat he vääryyttä oikeutena. Senpätähden uskaltaakin kristitty-parka nauttia ripittämättömänakin sakramentin ja panna vaikka sata kertaa henkensä sentähden alttiiksi, kun hän näkee ja kun hänen täytyy käsittää, että Jumala hallitsee meitä, paholainen heitä.

Viimeiseksi on tehty päätös kirkolliskokouksen kutumisesta Wincenziin¹ ja julistettu ankara tuomio viimeisestä kirkolliskokouksesta (mikä on tarkoin huomattava), jotta koko maailma epäilisi kirkon uudistusta ja näkisi ettei mitään tarkastusta sallita, vaan että he mieluummin tahtovat antaa koko kristikunnan (kuten he kerskailevat) joutua perikatoon, se on, pitää itse paholaista Jumalana ja Herrana, kuin että pitäisivät Kristuksen ja rahtusenkaan hellittäisivät epäjumalanpalveluksestansa. Tässäkään ei kyllin, vaan miekka kädessä tahtovat he pakoittaa meitä kristitty-parkojakin tieteen tahtoen heidän kanssaan perkelettä rukoilemaan ja Kristusta pilkkaamaan. Sellaista uhmaa ei ole nähty tai luettu minkään maan historiasta tätä ennen. Muilla tyranneilla, kuten turkkilaisilla, pakanoilla ja juutalaisilla, on edes siitä vähän kunniaa, että he tietämättänsä ovat kunnian Herran ristiinnaulinneet, mutta tässä on meillä ne, jotka Kristuksen nimen varjossa ja kristittyinä, jopa kaikkein parhaimpina kristittyinä, pöyhkeilevät ja varustautuvat Kristusta vastaan, sanoen: Me tiedämme, että Kristuksen sanat ja teot ovat meitä vastaan, mutta kuitenkin emme tahdo kärsiä hänen sanaansa, emmekä anna myöden, vaan hänen täytyy antaa myöten meille ja kärsiä meidän epäjumalanpalvelustamme; siitä huolimatta tahdomme olla hyviä kristittyjä.

Sillä koska paavi ja hänen kannattajansa jyrkästi kieltäytyvät kirkolliskokouksesta eivätkä salli uudistaa kirkkoa tai mitenkään sitä parantaa, vaan puolustavat kaikenlaisella ilkeydellä tyranniuttansa ja antavat kirkon joutua kerrassaan perikatoon, niin emme me, paavin näin surkeasti hylkääminä, muuta voi kuin muualta etsiä apua ja turvaa ja ennen kaikkea rukoilla ja pyytää Herraltamme Kristukselta uskonpuhdistusta.

Sillä moisten epätoivoisten tyranniiden pahuuden tähden — he kun pakoittavat meidät epäilemään kirkolliskokouksen kykyä uskonpuhdistukseen — emme kuitenkaan saa epäillä Kristusta tai jättää kirkkoa neuvottomaksi ja avuttomaksi, vaan meidän pitää tehdä minkä voimme ja antaa heidän mielensä mukaan mennä paholaisen haltuun.

Ja täten he itse todistavat ja täyttä kurkkua huutavat, että he juuri ovat oikeita antikristuksia ja autokatakritejä², jotka tuomitsevat itsensä kadotukseen ja itsepintaisesti tahtovat pysyä tuomittuina. Siten he sulkevat itsensä pois kirkosta ja kerskailevat julkisesti, että he tahtovat olla ja pysyä kirkon

¹ Wicenza, kaupunki Pohjois-Italiassa. Tästä kokouksesta, jonka paavi kutsui kokoon 1 päiväksi toukokuuta 1538 ei tullut koskaan mitään.

² Kreikkalainen sana, tarkoittaa henkilöitä, jotka itse ovat tuominneet itsensä kadotukseen

pahimpina vihollisina, Sillä joka sanoo, että hän mieluummin antaisi kirkon joutua perikatoon kuin että siitä rahtuakaan parannettaisiin tai uudistettaisiin, hän sen kautta selvästi ja julkisesti tunnustaa, ettei hän ole mikään kristitty eikä tahdo kuuluakaan kirkkoon (jonka hän mieluummin tahtoo antaa sortua, jotta hän itse pysyisi eikä sortuisi kirkon kanssa), vaan tahtoo tehdä minkä voi kirkon sortumiseksi; kuten he tämän kaiken työllänsä kauheasti todistavatkin, nyt kun niin monia satoja papinvirkoja jää täyttämättä ja kirkot ovat ilman paimenia, saarna ja sakramentit turmeltuvat.

Ennen aikaan antoivat piispat, jopa moni yksityinen kristittykin (kuten vielä nytkin) kiduttaa itseänsä ja menivät kuolemaan rakkaan kirkon tähden, ja Kristus itse kuoli kirkkonsa tähden, jotta se pysyisi ja säilyisi. Mutta paavi ja hänen väkensä rehentelevät nyt näin: Joutukoon kirkko perikatoon heidän tähtensä, kunhan he vain saavat pysyä tyranniudessaan, epäjumalaisuudessaan, koiruudessaan ja kaikenlaisessa konnamaisuudessaan. Miltä sinusta tuntuvat nämä vekkulit? He tahtovat pysyä: kirkko sortukoon. Miten tästä nyt selvitään? Mutta jos kirkon täytyy sortua, täytyy Kristuksen, jonka päälle kirkko on rakennettu kuten kalliolle helvetin portteja vastaan, sitä ennen sortua. Mutta jos Kristus sortuu, täytyy itse Jumalan sitä ennen sortua, hän kun on sellaisen kallion ja perustuksen laskenut. Kukapa olisi voinut luulla, että moisilla herroilla olisi niin suuri valta, että pelkän heidän uhkauksensa kautta kirkon, vieläpä Kristuksenkin ja itse Jumalan heti täytyisi sortua? Heidän täytyy olla paljon, paljon mahtavampia kuin helvetin portit ja kaikki perkeleet, joista huolimatta kirkko on säilynyt ja ehdottomasti säilyy.

He huutavat, sanon, tämän kautta kovalla äänellä, etteivät he tahdo säilyttää kirkkoa tai olla kirkossa, vaan tahtovat olla kirkon verivihollisia ja jouduttaa sen perikatoa. He ovat meitä tähän asti yhtä mittaa vaivanneet ja kiduttaneet sanalla kirkko, kirkko! Eikä huudolla ja kirkunalla ole ollut mitään mittaa eikä määrää. Heitä täytyi muka pitää kirkkona, ja meitä he ovat kauheasti vainonneet kerettiläisinä, kironneet, surmanneet, kun emme tahtoneet kuulla heitä kirkkona. Mutta nyt, mielestäni, olemme rehellisesti ja selvästi saaneet synninpäästön, niin etteivät he enää tahdo, eivätkä voi soimata meitä kerettiläisiksi, koska he eivät tahdo tulla ylistetyiksi kirkkona, vaan vihollisina tahtovat antaa kirkon sortua ja vielä edistävätkin sen kukistamista. Sillä eihän sovellu yhteen, että he voisivat olla kirkkona samalla kuin kuitenkin antavat kirkon joutua perikatoon, ennen kuin itse sortuisivat, tai edes hiuskarvankaan vertaa eduistaan menettäisivät. Mennyttä ovat he kuten Sanassa sanotaan: Ex ore tuo te iudico, serve neqvam.³

Ellei viimeinen tuomio olisi lähellä, ei olisi ihme, jos sellaisen jumalanpilkan johdosta taivas ja maa sortuisivat. Mutta koska Jumala voi sellaista sallia, täytyy tuomiopäivän olla lähellä. Tätä kaikkea he kuitenkin vain ivailevat, ajattelematta, että Jumala on heidät soaissut, tehnyt järjettömiksi, hulluiksi, mielipuoliksi. Itse he pitävät menettelyään viisaana ja miehuullisena. Minäkin tahtoisin olla yhtä varma, jos heitä vaan voisi arvostella raivonsa mukaan. Mutta Jumalan suuri viha, joka tulee ilmi heidän suhteensa, kauhistuttaa minua suuresti, ja olisi jo vihdoinkin aika ja täysi syy, että me kaikki itkisimme ja vakavasti rukoilisimme, kuten Kristuskin itki Jerusalemin puolesta (Luuk. 23:28) ja kielsi vaimoja, etteivät häntä itkisi, vaan itseänsä ja lapsiansa. Sillä he eivät usko, että heidän tuomionsa päivä on läsnä, eivätkä tahtoisi sitä uskoa, vaikka sen järkiään näkisivät, kuulisivat, haistaisivat, maistaisivat, koskettaisivat ja tuntisivat.

Miten voi heitä tästedes ahdistaa, koska paavi ei tahdo antaa meille mitään oikeaa kirkolliskokousta eikä siedä mitään uskonpuhdistusta, vaan antaa omiensa kanssa kirkonkin sortua? Ja itsensä on hän siis syössyt pois kirkosta, että hän jäisi olemaan eikä sortuisi kirkossa tai sen kanssa. Hän on mennyt menojaan ja lausunut kirkolle valeten'sa.⁴ Miten on nyt asioihin käytävä käsiksi kun olemme pakosta jääneet ilman paavia? Sillä me olemme kirkko tai kirkosta, jonka paavilaiset tahtoisivat antaa tykkänään sortua, jotta he jäisivät jällelle. Kuitenkin tahtoisimme mekin jäädä olemaan, emmekä aijo Herramme Kristuksen ja hänen Isänsä, meidän kaikkien Jumalamme, kanssa niin surkeasti sortua paavilaisten uhman edessä; sillä huomaamme, että kirkolliskokous tai uskonpuhdistus on välttämätön kirkossa, koska näemme siinä niin törkeitä väärinkäytöksiä, että,

³ Oman sanasi mukaan sinut tuomitsen, paha palvelija. Luukk. 19: 22.

⁴ Jää hyvästi

vaikka olisimme vain härkien ja aasien kaltaisia, puhumattakaan ihmisistä ja kristityistä, emmekä silmillä ja korvilla voisi niitä havaita, meidän täytyisi ne tuntea kavioilla ja sorkilla ja kompastua niihin. Mitähän? Mitähän jos me, katoavainen kirkko, vastoin noita pysyviä herroja, ilman paavia ja hänen suostumuksettaan, itse pitäisimme kirkolliskokouksen ja panisimme toimeen uskonpuhdistuksen, jota nuo hukkumaisillaan olevat herrat pitäisivät hyvin katoavaisena, mutta jota heidän kuitenkin täytyisi kärsiä?

Mutta me tahdomme ryhtyä asiaan, koska nyt olemme menettäneet pyhimmän pään, paavin, ja itse antaa neuvoja itsellemme, sikäli kuin Herramme sen sallii.

Ettei kirkkoa kirkkoisien ja kirkolliskokousten päätösten mukaan voitaisi puhdistaa.

Monet paavilaiset ovat jo vuosikausia puuhailleet kirkolliskokousten ja kirkkoisien kanssa, kunnes vihdoinkin ovat saaneet kaikki kirkolliskokoukset kootuiksi yhteen kokoelmaan. Tämä työ on minunkin mielestäni hyödyllinen, koska ennen en ole nähnyt kirkolliskokousten asiakirjoja yhteenkoottuina. Ja heidän joukossaan on, arvelen, muutamia hurskaita ja kelpo miehiä, jotka mielellään näkisivät, että kirkko puhdistettaisiin juuri näiden kirkolliskokousten tai isien tapojen ja määräysten mukaan. Sillä heihin on koskenut kovasti se, ettei paavikirkon nykyinen tila, kuten kaikki tietävät, missään ole kirkolliskokousten ja isien tapojen mukainen. Heidän hyvä tarkoituksensa on kuitenkin aivan kerrassaan turha. Sillä epäilemättä he luulevat, että paavi ja hänen hengenheimolaisensa ryhtyisivät, tai että heidän täytyisi ryhtyä tuollaiseen uskonpuhdistukseen. Mutta turhaan. Sillä sekä paavi että hänen uskolliset auttajansa pysyvät muuttumattomina ja sanovat uhmaillen sekä heille että meille: he antavat mieluummin kirkon sortua kuin myöntyvät pienimmässäkään asiassa; se on, he tahtovat mieluummin antaa kirkolliskokousten ja kirkkoisien mennä menojojansa kuin tehdä niille mitään myönnytyksiä. Sillä jos kirkolliskokouksia ja isä seurattaisiin, mihin joutuisivatkaan, Jumala paratkoon, silloin paavi ja nykyiset piispat? Totisesti, heidän täytyisi olla katoavana kirkkona, eikä sen ikuisina herroina.

En tahdo puhua vanhoista ajoista, vaan tahdomme laskea tuhat tai tuhatneljäsataa vuotta Kristuksen syntymästä. Sillä ei ole yli sadan vuoden vielä siitä kun tuo paavin pyhä tapa alkoi, että hän nim. antoi kaksi elämää samalle papille: tuomioherran ja papinviranhoitajan — asia, josta Pariisin teologit ja heidän kannattajansa ovat paljon nurkuneet ja kirjoittaneet hämmästyttävän paljon kauheita asioita. Minä en ole vielä kuudenkymmenenkään vuoden ikäinen, mutta muistan kuitenkin elinaikanani tapahtuneen, että samalla piispalla on ollut useampia hiippakuntia. Mutta samalla on paavi ahminut kaikki itsellensä, ryöstänyt annaattit⁵ ja antanut kolmekin hiippakuntaa samalle henkilölle, luostareita ja palkkapitäjiä kymmenen, jopa kaksikymmentäkin. Miten voisi nyt paavi isien ja kirkolliskokousten tähden kaiken tämän luovuttaa takaisin ja samalla turmella ja hävittää oman kansliansa? Niin, sinä vastaat, tässä on väärinkäyttöä. Hyvä, ota sitten vanhat kirkolliskokouksesi ja kirkkoisäsi ja puhdistaa kaikki tyyni. Sillä tällaisia eivät olot olleet sata, eivätpä edes kuusikymmentä vuotta sitten, jolloin sinua ei vielä ollut olemassa.

Mitä sitten auttaa sinun uskonpuhdistuksesi kirkkoisien ja kirkolliskokousten mukaan? Kuulethan, että paavi ja piispat eivät tahdo sitä suvaita. Ja jos he eivät voi sietää, että kirkko tulisi sellaiseksi kuin se oli viisikymmentä vuotta sitten, rakas ystävä, miten voisivat tai tahtoisivat he sallia, että me puhdistaisimme kirkon sellaiseksi kuin se oli kuusisataa, tuhat, tuhatneljäsataa vuotta sitten? Sellainen yritys on sula mahdottomuus, koska paavi omistaa kaikki itsellensä eikä salli mitään uudistuksia. Näihin asioihin nähden ovat sekä kirkkoisät että kirkolliskokoukset tyhjänarvoisia, samoin kuin kaikki mieltämämme ja puheemme niistä. Sillä paavi on kirkolliskokousten, kirkkoisien, kuninkaitten, Jumalan ja enkelien yläpuolella. Koetappa näyttää,

⁵ Annaatti tarkoittaa piispan, myöhemmin myös paavin, luuloteltua oikeutta kantaa 1 vuoden tulot jokaisesta avoimesta papinvirasta

miten hänet kukistat ja asetat kirkkoisät ja kirkolliskokoukset paavin mestareiksi! Jos sen teet, niin iloiten kannatan ja autan sinua. Mutta kunneka tämä tapahtuu, on kerrassaan turhaa puhua tai kirjoittaa kirkolliskokouksista tai kirkkoisista. Sillä eihän ole ketään, joka ryhtyisi asioihin. Sillä jollei paavi itse tahdo ryhtyä uudistuksiin ja yhdessä meidän, sekä hänen iki-arvokkaiden herrojen kardinaalien, piispojen y.m. kanssa alistua kirkolliskokousten ja kirkkoisien alle, niin ei kirkolliskokouksesta ole vähintäkään hyötyä, eikä mitään uskonpuhdistusta paavin puolelta ole odotettavissa. Sillä hän kukistaa kuitenkin kaikki uudistuspyrkimykset ja käskee meidän olla vaihi.

Mutta vaaditteko, että me kuitenkin, kirkolliskokousten ja kirkkoisien mukaan, ryhtyisimme heidän kanssansa uskonpuhdistukseen ja kirkon auttamiseen, vaikkei paavi ja hänen hengenheimolaisensa tahtoisu tai voi kärsiä sitä? Tähän annan kahtalaisen vastauksen: Joko olette te katkera, myrkyllinen, pahanilkinen ettekä tarkoita mitään hyvää; tai olette te hyväsydäminen ja oikein ajatteleva, mikäli teille on mahdollista.

Ensimmäisille olkoon sanottu, että he samoin kuin paavikin ja kardinaalit ensiksi vetäisivät itseänsä nenästä ja ottaisivat malan omasta silmästänsä, tai vaikkapa vain ilmankin paavia ja kardinaaleja alkaisivat rakastaa ja noudattaa kirkolliskokouksia ja kirkkoisia. Jos näin tapahtuu, niin tahdomme noin pyhää esimerkkiä seuraten tuotapikaa tulla mukaan ja tulla paljoa paremmiksi kuin mitä he itse ovat. Sillä me emme ole niin epätoivoisia ihmisiä (Jumalalle kiitos ja ylistys!), että me tahtoisimme antaa kirkon sortua, ennemmin kuin antaisimme myöden suurissakin asioissa, mikäli ne eivät ole vastoin Jumalan tahtoa; vaan olemme valmiit häviämään, niin ettei hiuskarvaakaan jää jällelle, ennen kuin antaisimme kirkolle minkään vahingon tapahtua, mikäli meidän tietomme ja taitomme tähän riittävät.

Mutta liian törkeätä on, että, kun he eivät välitä kirkkoisista ja kirkolliskokouksista, he samalla tahtovat pakoittaa meitäkin samallaisiksi. Tähän meidän täytyy sanoa: Medice, cura te ipsum⁶; ja kuten Kristus sanoo (Matt. 23:4): He sitovat kokoon raskaita taakkoja ja panevat ne ihmisten hartioille, mutta itse eivät tahdo sormellakaan liikuttaa niitä. Tällainen ei kelpaa, ja meillä on täysi syy kieltäytyä heitä tottelemasta, etenkin koska he teeskentelevät omaavansa niin erittäin suuressa määrässä kirkkoisien ja kirkolliskokouksien pyhyttä, jota me emme noudata ja he itsekin vain sanoissa ja paperilla sitä meille näyttävät. Sillä me tunnustamme ja meidän täytyy tunnustaa olevamme sangen köyhiä, heikkoja kristittyjä, vieläpä joka suhteessa.

Ensiksikin on meillä yötä päivää uskon nähden niin paljon tekemistä lukemalla, ajattelemalla, kirjoittamalla, opettamalla, kehoittamalla, lohduttamalla sekä itseämme että muita, ettei meille tosiaankaan jää aikaa eikä tilaisuutta edes ajattelemaan, onko kirkolliskokouksia tai kirkkoisia koskaan ollutkaan, vielä vähemmin me sitten ehdimme huolehtia niin korkeista asioista kuin katoolisten pappien messupuvuista, kasukoista⁷, pitkistä vaatteista y.m. sekä niiden suuresta pyhydestä. Olkoon että he ovat ehtineet niin korkealle ja tulleet kerrassaan enkelien kaltaisiksi, että heillä on niin vahva usko, että perkeleenkin on täytynyt jättää heidät rauhaan, etteivät tee mitään erehdyksiä, eivätkä säilytä heikkoja omiatuntoja: niin pitkälle me heikot kristityt emme vielä ole ehtineet, ja pelkäämme, ettemme maan päällä ollessamme koskaan tulekaan. Sentähden pitäisi heidän olla armollisia, lempeitä ja laupiaita meitä kohtaan, eikä tuomita meitä siitä, ettemme vielä voi olla heidän pyhyytensä kaltaisia. Sillä jos me nyt luopuisimme omasta työstämme, s.o. uskon asioista, ja heikkoina alkaisimme heidän vahvan pyhyytensä mukaan pukeutua ja syödä, täytyisi meidän jättää heikko pyhyitemme ja saavuttamatta kuitenkin heidän korkeaa ja vahvaa pyhyytensä ja niinmuodoin istuutuisimme me kahden tuolin väliin.

Mutta jolleivät he tahdo olla meille armollisia ja laupiaita, niin täytyy meidän antaa heidän olla enkeleitä ja tanssia pelkkien kukkasten päällä paratiisissa, koska he aikoja sitten ovat puhdistaneet uskon tomun kantapäistään eikä heillä taivaallisessa pyhydessään ole mitään kiusauksia, joita perkele, liha ja maailma muille tuottavat. Mutta meidän täytyy loassa ja liassa työtä tehdä ja ponnistella, koska olemme vain kurjia alkajia ja uskon aakkosten opetteliä, emmekä voi

⁶ "Parantaja, paranna itsesi" Luukk. 4, 23

⁷ Kankeasta vaatteesta valmistettu, kullalla tai hopealla koristettu juhlamantteli

olla noin korkeita tohtoreita ja mestareita uskossa. Sillä jos meillä olisi yhtä paljon uskoa kuin he luulottelevat omistavansa, niin me paljoo helpommin suvaitsisimme ja sallisimme kaikki messupuvut, kasukat, kirkolliskokoukset ja kirkkoisät kuin mitä he tekevät. Mutta kun näin ei ole, kestävät he sen helposti (sillä helppoa on kestää tyhjää) ja kerskaavat samalla siitä ettemme me tahdo kestää.

Samoin on meillä köyhillä kristityillä niin paljon tekemistä Jumalan käskyjen täyttämässä, ettemme voi odottaa mitään toisten suurtoista, joista he kerskailevat hengellisten, kirkolliskokouksien ja kirkkoisäin perustuksella. Sillä me ahkeruimme ja harrastamme, samoin kuin kaikki meikäläiset koettavat tehdä, jotta rakastaisimme Jumalaa yli kaiken ja lähimäistämme niin kuin itseämme; jotta olisimme nöyriä ja kärsivällisiä, laupiaita ja lempeitä, siveitä ja raittiita, emmekä ahneita tai kateellisia tai muuta mistä Jumalan sana meitä kieltää. Miten kernaasti tahtoisimmekaan, ettei mitään ylpeyttä, ahneutta, koronkiskomista, kateutta, juopottelua, mässäämistä, aviorikoksia tai irstaisuutta olisi meidän keskuudessamme: mutta me olemme niin heikkoja ja vaivaisia, että ainoastaan harvoja saamme noudattamaan hyviä töitä. Suuri enemmistö jää entiselleen, tulepa vain yhä pahemmaksikin. Sano sitten, kun me noin kurjasti täytämme nuo välttämättömät, Jumalan säättämät työt, miten voisimme me jättää ja ryhtyä noihin korkeisiin, mahtaviin, hyödyttömiin töihin, joista he meille puhuivat? Kunhan ensin olisimme suorittaneet nämä jumalalliset, vähäiset, halveksitut (tai ne joita he tahtovat hävittää) porvarilliset työt niin sitten tahtoisimme, jos Jumala suo, mekin ryhtyä heidän hengellisiin töihinsä, jotka koskevat lihansyömistä, vaatetusta, määröpäiviä y.m.

Mutta he ovat erinomaisia, koska ovat tähdellisesti täyttäneet Jumalan käskyt, rakastaneet Jumalaa yli kaiken; ahneutta, koronkiskomista ja huoruutta, juoppoutta ja mässäämistä, ylpeyttä ja kateutta y.m. Ei heidän keskuudessaan tavata; sillä he suorittavat kaikki sellaiset pienet, hyvät, jumalalliset työt niin helposti, että suorastaan saavat kuljeskella joutilaina. Siksi onkin kohtuullista, että he meidän pienten siviili⁸-tekojemme lisäksi ryhtyvät suurempiin ja korkeampiin kirkon ja isien määräämiin töihin. Sillä ovathan he aivan liian vahvoja ja pitkälle kehittyneitä jotta voisivat meidän kanssamme tehdä tuollaisia vähäisiä hyviä töitä. Mutta heidän pitäisi suuresta, ylevästä laupeudestansa ja pyhän Paavalin opin mukaan sääliä meitä heikkoja ja köyhiä kristittyjä eikä tuomita ja pilkata meitä siitä, että me niin lapsellisesti opettelemme kävelemään puuta vasten, niin suorastaan vielä ryömimme liejussa emmekä niin kevyin askelin voi hyppiä ja tanssia Jumalan käskyjen ylä- ja ulkopuolelle, kuin he, nuo vahvat sankarit ja jättiläiset, jotka voivat ryhtyä suurempiin ja korkeampiin töihin kuin tähän: "Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimäistäsi niin kuin itseäsi", jota käskyä P. Paavali sanoo lain täyttämiseksi, Room. 13:10 ja samoin Kristuskin, Matt. 5: 19.

Mutta jollette tahdo meitä sääliä, niin pyydämme kuitenkin odotusaikaa siksi, kunnes olemme täyttäneet Jumalan käskyt ja nuo pienet lapsentyöt, sitten mekin kernaasti tahdomme ryhtyä teidän korkeisiin, hengellisiin, ritarillisiin, miehuullisiin töihinne. Sillä mitä siitä olisi hyötyä, että lasta pakotettaisiin juoksemaan ja toimimaan niin kuin väkevä mies? Siitä ei kuitenkaan tulisi mitään, lapsi ei voi sitä. Samoin me köyhät, heikot kristityt, jotka Jumalan käskyjen ja hänen pienien hyvien töittensä täyttämässä hapuilemme kuin lapset puuta vasten, toisinaan tuskin ryömimmekään, vaan istumme maassa, niin että Kristuksen täytyy meitä taluttaa, kuten äiti tai palvelustyttö taluttaa lasta, me emme suorastaan voi juosta heidän mahtavaa juoksuaan tai suorittaa heidän uljaita tekojansa; ja Jumala varjelkoonkin meitä siitä! Sentähden tahdomme säästää kirkollisen ja kirkolliskokouksiin perustuvan pyhyiden (kuten he sanovat) siihen asti, ettei meillä enää Jumalan käskyihin ja jumalallisiin töihin nähden ole mitään tekemistä, emmekä voi sietää koskaan senlaatuista uskonpuhdistusta. Tämän verran olkoon tällä kertaa sanottu ensimmäiseen ryhmään kuuluville, jotka pahassa tarkoituksessa vaativat meiltä senlaatuista uskonpuhdistusta.

⁸ Porvarillisten

Niille taaskin, jotka tarkoittavat kaikkea hyvää, toivoessaan, vaikkakin turhaan, että kirkkoisät ja kirkolliskokoukset vielä voisivat saada aikaan näin erinomaisen uskonpuhdistuksen, jollei itse paavi asettuisi sitä vastustamaan ja ehkäisemään, niille minäkin tahdon hyvässä tarkoituksessa vastata: minä pidän sellaisen mahdollmana yrityksenä, enkä todella tiedä, miten siihen olisi ryhdyttävä, Sillä olen minäkin lukenut kirkkoisia jo ennen kuin asetuin niin jyrkästi paavia vastaan; olempa lukenut suuremmalla ahkeruudellakin kuin ne, jotka niillä nyt ylpeinä uhmailevat minua vastaan. Sillä tiedän, ettei kukaan heistä ole koettanut, kuten minä, selittää kouluissa mitään Raamatun kirjaa kirkkoisien kirjoitusten avulla. Ja jos he edes nyt ottaisivat jonkun Raamatun kirjan ja etsisivät siihen selityksiä kirkkoisien teoksista, niin kävisi heille kuten minulle ryhtyessäni selittämään Heprealaiskirjettä pyhän Krysostomuksen, kirjettä Tiitukselle ja Galatalaisille pyhän Hieronymuksen, Genesisistä pyhien Ambrosiuksen ja Augustinuksen, Psalmtaria kaikkien mahdollisten selittelijäin avulla j.n.e.⁹ Olen lukenut enemmän kuin he luulevat ja olen kaikissa kirjoissani osoittanut, että ne ovat erehtyneet, jotka luulottelevat, etten olisi lukenut kirkkoisia, ja tahtovat minulle kalliina asiana esittää sen mitä minun jo kaksikymmentä vuotta sitten Raamattua selittäessäni täytyi pitää vähäarvoisena.

Pyhä Bernhard¹⁰ sanoo täydellä todella, että hän on saanut viisautensa metsän puilta, tammet ja hongat ovat olleet hänen tohtoreitansa, s.o. hän on saanut selityksensä Pyhään Raamattuun puiden siimeksessä. Hän sanoo myöskin kunnioittavansa pyhiä isiä, mutta ei välittävänsä kaikesta, mitä he ovat puhuneet. Tällä vertauksella hän selittää syyn menettelyynsä: parempi on juoda itse lähteestä kuin purosta. Ja samoin kaikki ihmiset tekevät: jos he ovat tilaisuudessa juomaan lähteestä, unohtavat he puron, vaikka ovatkin siitä saaneet hyötyä lähteelle pyrkiessään. Raamatun täytyy siis pysyä mestarina ja tuomarina. Mutta jos aina noudatamme puron kulkua, johtaa se meidät yhä kauemmaksi lähteeltä ja me menetämme kummankin: lähdeveden raikkauden ja voiman, kunnes vihdoin puro virtaa ja häipyä suolaiseen mereen. Niin on paavikunnalle tapahtunut.

Mutta kyllin jo tästä. Tahdomme nyt näyttää, minkätähden sellainen menettely on mahdoton. Ensiksikin on ilmeistä, että kirkolliskokousten päätökset ovat sekä erilaisia että suorastaan ristiriitaisia keskenään. Samoin kirkkoisätkin. Jos nyt yrittäisimme saada niitä sopeutumaan toisiinsa, syntyisi siitä vielä paljoa suurempi riita ja väittely, josta emme koskaan voisi selviytyä. Sillä kun he niin monessa kohden ovat toisiaan vastaan, täytyisi meidän ensiksikin ryhtyä valikoimaan heidän teoksistansa paras ja antaa muun mennä menojaan. Siitä silloin melu syntyisi; joku sanoisi: Jos heitä tahdotaan seurata, tehtäköön se kokonaan, tai ei ensinkään. Toinen vastaisi: Niin, te valitsette sen mistä pidätte, ja jätätte huomioon ottamatta sen, mikä ei teitä miellytä. Kuka pystyy tässä tuomariksi?

Katsokaa dekreettikokoelmaa¹¹, jossa Gratianus on koettanut menetellä mainitulla tavalla, antaen sille nimeksikin "Concordantia Discordantiarum", se tietää, hän on tahtonut sovittaa yhteen isien ja kirkolliskokousten erilaisia lausuntoja, tasoittaa kaikki hankalat ristiriidat ja valita parhaan; mutta hänelle on käynyt, kuten syöväälle, joka usein tuhoaa parhaimman ja säilyttää pahimman, eikä hän kuitenkaan ole saanut tasoitetuksi ja sovitetuksi ristiriitoja. Lakimiehet itse sanovat, että teoksesta löyhyä kunnianhimo ja ahneus, ja että jokainen kanonisti¹² on suorastaan aasi. Miten meille sitten kävisikään, kun lisäksi tulisi vielä se, että meidän täytyisi sopeuttaa yhteen kaikkien

⁹ Krysostomus k. 407, Hieronymus k. 420, Ambrosius k. 397 ja Augustius k. 430, vanhan ajan kuuluisimpia kirkkoisia. — Genesis (alku) s. t. s. 1 Mooseksen kirja.

¹⁰ Bernhard, Clairvoux'n apotti (1091-1153), kuuluisan bernhardilais-munkkikunnan perustaja, oli yhtä kuuluisa opistaan kuin suuresta hurskaudestaan. Suomal. Virsikirjassa on m. m. ihana ehtoollisvirsi "Se autuas, ken Jeesusta" (N:o 192) hänen sepittämänsä.

¹¹ Bolognalainen munkki Gratianus laati 1140-1150 välillä suurenmoisen kirkko-oikeudellisen teoksen nimeltä "Concordantia discordantium canonum" (Suomeksi: Ristiriitaisten kirkkosäännösten sopusointu). Teosta kutsuttiin myös lyhyesti "Decretum" (Tuomio, päätös). Myöhemmin on tämä teos otettu katoolisen kirkon suureen lakikokoelmaan nimellä "Corpus juris canonici" (Kirkko-oikeuden summa).

¹² Kanoonisen l. kirkko-oikeuden opettaja.

isien ja kirkolliskokousten lausunnot ja päätökset? Turhaa siinä olisi työ ja vaiva sekä kaikki mielenhaikeus. Sellaiseen väittelyyn en minä tahdo antautua. Sillä tiedän, ettei siitä koskaan tulisi loppua, vaan tuloksena olisi epävarmuus sekä hukkaan mennyt työ ja aika. He ovat, nuo paperintuhrijat, vielä aivan liian nuoria ja kokemattomia, koska luulevat ja mielessään kuvittelevat tällaista mahdolliseksi ja että koko maailma heitä kunnioittaa, vaikeivät he vielä tunne Raamatun enempiä kuin kirkolliskokoustenkaan alkeita. He huutavat ja moitiskelevat sentähden, tietämättä itsekään mitä sanovat ja kirjoittavat.

Gratianuksesta en tahdo puhua. Mutta pyhä Augustinus kirjoittaa valittaen Januariukselle¹³, että jo hänen aikansa, se on kolmesataa vuotta Kristuksen syntymän jälkeen (sillä tänä vuonna 1539 on Augustinus ollut kuolleen yksitoistasataa kaksi vuotta¹⁴) kirkkoa rasitti niin suuri paljous piispojen säädöksistä, että yksin juutalaisten menot siihen verraten tuntuivat siedettävämiltä. Selvästi ja peittelemättä hän lausuu nämä sanat: *Innumerabilibus servilibus oneribus premunt Ecclesiam*, se tietää: Lukemattomilla rasituksilla orjuuttavat he kirkkoa; jotavastoin juutalaiset ovat ainoastaan Jumalan eikä ihmisten orjuuttamia j.n.e. Samassa paikasta hän sanoo, että Kristus on säätänyt kirkollensa vain harvoja ja kevyitä juhlamenoja, nimittäin kasteen ja alttarinsakramentin, eikä anna viittaustakaan mihinkään muuhun, kuten jokainen voi lukea. Kirjat ovat jokaisen saatavissa, joten kukaan ei voi syyttää että minä itse tällaisia keksisin.

Mutta hän myöntää meille suuren vapauden sanoessaan samassa paikassa: *Hoc genus habet liberis observationes*¹⁵, se tietää: Kukaan ei ole velvollinen kaikkea sellaista pitämään, vaan saa ilman syntiä jättää tekemättäkin. Ellei pyhä Augustinus tässä ole kerettiläinen, niin ei minustakaan koskaan tule kerettiläistä, vaikka olenkin niin monien piispain ja kirkon opit yhdessä rymäkässä heittänyt tuleen, ja vedonnut ainoastaan kasteeseen ja alttarinsakramenttiin, sekä pitänyt kiinni siitä, ettei Kristus ole tahtonut panna kirkollensa mitään kuormaa, vaan pelkkää lohdutusta ja armoa, kuten hän sanoo: Minun ikeeni on suloinen, ja minun kuormani on keveä (Matt. 11:30), se on, minun ikeeni on rauha, ja minun kuormani on riemu.

Tuo jalo, etevä mies suo tämän kunnian kuitenkin suurille (tahi kuten niitä nimitetään) yleisille eli pääkirkolliskokouksille, eroittaen ne muista ja kaikista piispojen säädöksistä sanoessaan että niitä tulee kunnioittaa, ja juuri samassa paikassa hän kirjoittaa, että sellaisten suurimpain kirkolliskokousten säännöksiä tulee pitää velvoittavina, koska siitä riippuu paljon, ja käyttäkseni hänen sanojansa, niillä on saluberrima auctoritas¹⁶, se tietää, että on sangen hyödyllistä pitää niitä kunniaissa. Mutta hän ei ole koskaan omin silmin nähnyt ainoatakaan noista suurista kirkolliskokouksista eikä edes niihin syventynyt, sillä silloin hän ehkä olisi niistä kirjoittanut toisin tai enemmän. Sillä enemmän tunnettuja ja kaikissa kirjoissa ylistettyjä suuria kirkolliskokouksia on ainoastaan neljä, niin että Rooman piispat vertasivat niitä neljään evankeliumiin, kuten he päätöksistään mahtailevat. Ensimmäinen on Nikealainen, joka pidettiin Konstantinus suuren viidentenätoista hallitusvuotena¹⁷ Nikeassa, Vähässä Aasiassa, noin 35 vuotta ennen Augustinuksen syntymää. Toinen Konstantinopolissa keisari Gratianuksen kolmantena ja Teodosiuksen ensimmäisenä (hallitsivat yhtäaikaan) vuonna (381).¹⁸ Siihen aikaan oli Augustinus vielä pakana eikä mikään kristitty, noin 26 vuotias mies, joten hän ei ole voinut kaikkiin sen kokouksen kysymyksiin perehtyä. Kolmannen, Efeson kokouksen aikana¹⁹ hän ei enää elänyt; vielä vähemmin neljännen, Kalkedonin.²⁰ Kaiken tämän oppii historiasta ja vuosien laskemisesta, se on varmaa.

Tämän täytyy minun sanoa sen Augustinuksen sanan tähden, että on tärkeää pitää kunniaissa noita suurimpia kirkolliskokouksia. Sillä meidän tulee ymmärtää oikein hänen tarkoituksensa,

¹³ Eräs Augustinuksen itsensä julkaisema riitakirje.

¹⁴ Tässä Luther erehtyy A:n kuolinvuodesta. Vert. s. 22 <Augustinus k. 430>

¹⁵ Sananmukaisesti: Tällä suvulla on vapaus tehdä havainnot mielensä mukaan.

¹⁶ Terveellisin eli autuutta tuottava arvollisuus

¹⁷ v. 325

¹⁸ v. 381

¹⁹ v. 431

²⁰ v. 451

nimittäin, että hän puhuu ainoastaan kahdesta, Nikean ja Konstantinopolin kirkolliskokouksista, joita hän ei ollut nähnyt, vaan perästäpäin kirjoitusten kautta oppinut tuntemaan. Eikä siihen aikaan kukaan piispa ollut toisten yläpuolella. Sillä sellaisia kirkolliskokouksia eivät piispat — roomalaiset yhtä vähän kuin muutkaan — olisi koskaan voineet saada aikaan, elleivät keisarit olisi niitä kutsuneet koolle. Se käy kyllä ilmi paikallisista tahi pienistä kirkolliskokouksista, joita piispat ilman keisarin kutsua ovat siellä täällä itse pitäneet. Sentähden minä tyhmyydessäni otaksun, että suurilla eli yleisillä kirkolliskokouksilla on nimensä siitä, että keisarit, se on korkeimmat päämiehet ovat kutsuneet koolle kaikkien maiden piispat.

Sillä historian täytyy todistaa minulle, ettei, vaikka kaikki paavilaiset Roomassa tulisivat mielipuoliksi, piispa Sylvester omasta puolestansa olisi saanut ensimmäistä kirkolliskokousta Nikeaan kokoon kutsutuksi, jollei keisari Konstantinus sitä olisi tehnyt. Ja mitä Rooman piisparaukka olisi voinut tehdä, jolleivät Vähän Aasian ja Kreikan piispat olisi häntä totelleet? Ja jos hän ilman keisari Konstantinuksen apua olisi saanut tahtonsa toteutetuksi, ei hän varmaankaan olisi pitänyt kirkolliskokousta niin kaukana meren takana, Nikeassa, Vähässä Aasiassa, jossa ei kukaan välittänyt hänen vallastansa (kuten hän hyvin tiesi ja oli kokenut), vaan Italiassa, Roomassa tai sen lähetyvillä, ja hän olisi pakoittanut keisarin tulemaan sinne. Samaa sanon noista kolmesta muustakin suuresta kirkolliskokouksesta (joista edellä on mainittu): jolleivät keisarit Gratianus, Teodosius ja Teodosius toinen ja Martianus olisi kutsuneet koolle näitä kolmea suurta kirkolliskokousta, niin Rooman ja kaikkien muitten piispain puolesta ne olisivat jääneet ikipäiviksi pitämättä. Sillä toisten maitten piispat välittivät siihen aikaan juuri saman verran tai vieläkin vähemmän Rooman piispasta, kuin Mainzin, Trierin ja Kölnin piispat nyt välittävät toisistansa esivallan tähden.

Kuitenkin opimme historiasta, että Rooman piispat jo tätä ennen olivat aivan kuin sairaita tavoitellessaan herruutta ja valtaa kaikkien muiden piispain ylitse, mutta he eivät ole hallitsijoilta saaneet siihen vahvistusta. Sillä lakkaamatta he kirjoittivat kirjeitä milloin Afrikkaan, milloin Vähään Aasiaan tai muualle, jopa Nikean kirkolliskokouksellekin, ettei mitään saisi ilman Rooman piispanistuimen suostumusta säätää noudatettavaksi. Mutta siihen aikaan ei kukaan välittänyt siitä, vaan Afrikan, Aasian, Egyptin piispat tekivät aivan mitä halusivat. Tosin he lohduttivat häntä ystävällisillä ja nöyrillä sanoilla, mutta mitään myönnytyksiä he eivät tehneet. Sen saat huomata historiaa lukiessasi ja verratessasi tarkoin eri tapahtumia toisiinsa. Mutta sinun ei tule turvautua paavin ja häntä imartelevain huutoihin, vaan pysyä alkuperäisissä asiakirjoissa ja historiassa.

Kun nyt kaikki kristityt koko maailmassa yllämainitun pyhän Augustinuksen kirjoituksenkin perustuksella pitävät suuressa kunniaa sanaa kirkolliskokous, ja kun sellaisia ylhäisiä keisareita niissä oli saapuvilla, niin ovat Rooman piispat aina tavoitelleet kirkolliskokouksen nimeä itsellensä, jotta koko kristikunnan täytyisi uskoa, mitä he sanovat, ja jotta he noin komean nimen turvissa itse salaa pääsisivät itsevaltiaiksi (vähät siitä, että tässä lausun ankaran totuuden sanan heidän omalletunnollensa, jos heillä vain on omaatuntoa). Ja sillä tavalla ovat he pyrkineet ja ponnistelleet, että he nyt ovat tulleet Konstantinukseksi, Martianukseksi ja vielä paljoa enemmän kuin nuo neljä keisaria ja koko heidän neljä suurta yleistä kirkolliskokoustansa. Sillä paavin kirkolliskokoukset kuuluvat nyt näin: Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.²¹ Heidän valtansa ei ole kuitenkaan ulottunut koko maailmaan eikä koko kristikuntaan, vaan ainoastaan siihen Rooman valtakunnan osaan, joka oli Kaarle Suuren hallussa. Hänen avullansa he ovat toimittaneet ja saaneet aikaan sangen paljon, ovatpa vihdoin, kaikkien paholaisten riivaamina, häpeällisesti tuhonneet muutamia keisareita, tallanneet heitä jalkojensa alle ja pettäneet monin tavoin, ja mikäli kykenevät tekevät he vieläkin samoin.

Mutta täksi kerraksi saa riittää, mitä Augustinus kirkolliskokouksista kirjoittaa. Tahdomme myöskin näyttää, mitä hän pitää kirkkoisista. Tästä sanoo hän kirjeessä Hieronymukselle²² näin: Sen olen oppinut, että pidän ainoastaan Pyhää Raamattua erehtymättömänä; kaikkia muita kirjoituksia

²¹ Tahdon niin, käskän niin, mielivalta neuvottelujen edelle

²² Tämän mainitsee myöskin Gratianus dist. 9.

luen näin: olkoot ne miten pyhiä ja oppineita tahansa, niin en pidä niitä oikeina vain opetuksiensa tähden, jolleivät ne sisällä joko Pyhän Raamatun tai järjen todistuksia, että niin todella täytyy olla. Samassa dekreetin kohdassa on edelleen seuraava Augustinuksen sana "De Trinitate" - kirjan²³ esipuheesta: Ystäväni, älä noudata minun kirjaani niin kuin Pyhää Raamattua; vaan kun tapaat Pyhässä Raamatussa jotain, jota et ennen uskonut, niin usko se ilman epäilystä: mutta älä minun kirjoituksistani pidä mitään varmana, jota ennen olet pitänyt epävarmana, vaikka minä olisinkin todistanut sen sinulle varmaksi.

Samallaisia lausuntoja tapaamme usein hänellä, kuten esimerkiksi: Samoin kuin minä luen muitten kirjoja, tahdon omiakin kirjojani luettavan j.n.e. Muut lausunnot jätän nyt sikseen; paavilaiset tietävät hyvin, että sellaisia lausuntoja on monessa kohdin Augustinuksen kirjoituksissa, ja muutamia niistä on liitetty itse dekreetiinkin.²⁴ He menettelevät kuitenkin vastoin omaatuntoansa jättäessään huomioon ottamatta tai salatessaan tuollaisia lausuntoja ja asettaessaan kirkkoisät, kirkolliskokoukset, jopa nuo yleensä sangen oppimattomat Rooman piispatkin kaikkien niiden yläpuolelle. Pyhän Augustinuksen on täytyntä huomata monta puutetta häntä edellä eläneissä kirkkoisissa, koska hän alistaa heidät kaikki, samoinkuin itsensäkin Pyhän Raamatun alle. Mikä pakko hänen oli tuolla tavoin asettua esi-isiänsä vastaan, jopa sanoa heistä: olkoot miten pyhiä ja oppineita tahansa? Olisihan hän voinut kyllä sanoa: niin, kaiken, mitä he ovat kirjoittaneet, pidän Pyhän Raamatun arvoisena, sentähden, että he ovat olleet niin pyhiä ja oppineita. Mutta sitäpä hän ei tee. Päinvastoin Augustinus eräässä toisessa kirjeessä sanoo Hieronymukselle, joka oli sangen suuttunut siitä, ettei Augustinus hyväksynyt erästä kohtaa hänen Galatalaiskirjeen selityksessään: rakas veli (sillä hän oli todella hieno ja ystävällinen mies), en luule, että tahtoisit omia kirjojasi pidettävän saman arvoisina apostolien ja profeettain kirjojen kanssa.

Häpeäisin itseni kuoliaaksi, jos joku hurskas, jalo mies, kuten pyhä Augustinus pyhälle Hieronymukselle, kirjoittaisi minulle sellaisia kirjeitä ja pyytäisi, etten minä asettaisi kirjojani apostolien ja profeettain kirjojen rinnalle. Mutta siitähän tässä on kysymys, että Augustinus on hyvin huomannut, miten kirkkoisätkin joskus ovat olleet ihmisiä, joille Room. Kirjeen 7:18 seur. ei vielä ole voitettu kanta; sentähden hän ei tahdo luottaa esi-isiinsä, noihin pyhiin, oppineisiin kirkkoisiin, ja vielä vähemmän jälkeläisiinsä, jotka tulisivatkin olemaan vähemmän arvoisia, vaan hän tahtoo pitää ainoastaan Raamatun mestarina ja tuomarina. Samoin kuin edellä on pyhästä Bernhardista sanottu, että tammet ja hongat ovat olleet hänen opettajiensa, ja että hän mieluummin tahtoo juoda lähteestä kuin purosta. Niin hän ei olisi voinut puhua, jos hän olisi pitänyt kirkkoisien teoksia yhtä arvokkaina kuin Raamattua, eikä olisi löytänyt niissä mitään virheitä; vaan hän olisi sanonut: on aivan yhdentekevää luenko Raamattua tai kirkkoisia. Näin hän ei tee, vaan antaa puron juosta juoksuaan ja ammentaa lähteestä.

Mitä meidän nyt on tehtävä? Jos tahdomme palauttaa kirkon takaisin kirkkoisien ja kirkolliskokouksien oppiin ja järjestykseen, niin on Augustinus vastassamme ja tekee meidät epävarmoiksi, eikä salli meidän toteuttaa aiettamme, koska hän ei tahdo uskottavan kirkkoisia, piispoja tai kirkolliskokouksia, miten pyhiä ja oppineita ne lienevätkin, eikä myöskään häntä itseään, vaan yksin Raamattua. Ellei näin olisi, hän sanoo, on kaikki epävarmaa ja hukkaan mennyttä. Mutta jos taas suljemme Augustinuksen pois tuosta pyhien joukosta, on se päätöstämme vastaan, nimittäin, että järjestäisimme kirkon kirkkoisien opin mukaan. Sillä jos heitämme pyhän Augustinuksen pois kirkkoisien joukosta, niin ei muillakaan ole paljon arvoa, eikä sitä voi mitenkään suvaita ja sallia, sillä Augustinus on yksi kaikkein parhaimpia kirkkoisia, mies, jota koko kristikunta on mitä suurimmassa kunniaassa pitänyt ja joka ilmeisesti on kirkolle ja koululle tehnyt mitä suurimpia palveluksia. Miten voitte te kuitenkin pakoittaa meitä noin loppumattomaan työhön ja vaivaan, nimittäin että asettaisimme kirkolliskokoukset ja kirkkoisät Raamatun rinnalle ja ratkaisisimme asiat niiden mukaan? Ennen kuin tämä onnistuu, olemme kaikki jo kuolleet ja viimeinen tuomio jo aikoja käsissä.

²³ Muuan Augustinuksen teos nimeltä: Viisitoista kirjaa kolminaisuudesta.

²⁴ Tarkoittaa edellä mainittua Gratianuksen dekreettikokoelmaa.

No niinpä tahdomme panna syrjään Augustinuksen, Bernhardin ja muut jotka kirjoittavat samalla tavalla ja tarkastaa ainoastaan kirkolliskokouksia ja kirkkoisia nähdäksemme, voimmeko niiden mukaan ojentaa elämämme. Tahdomme ajan voittamiseksi heti ryhtyä kaikkein parhaimpiin, ennen kaikkea kahteen ensimmäiseen yleiseen kirkolliskokoukseen, joita Augustinus ylistää, nimittäin Nikean ja Konstantinopolin kokouksiin, vaikkei Augustinus, kuten edellä on sanottu, itse ollut niissä mukana. Niin, ollaksemme aivan varmat asiastamme ja ettei meidän tarvitsisi pelätä erehtyvämme, tahdomme ryhtyä apostolien ensimmäiseen kirkolliskokoukseen, joka pidettiin Jerusalemissa ja josta Luukas kirjoittaa Ap. t. 15:28. Siinä kerrotaan apostolien iloitsevan siitä, että Pyhä Henki on heidän kauttansa sellaista säätänyt: Pyhä Henki ja me olemme katsoneet hyväksi, ettei teidän²⁵ päällenne ole pantava mitään enempää kuormaa, kuin nämä välttämättömät määräykset: että kartatte epäjumalille uhrattua ja verta ja tukehtunutta ja haureutta; jos näitä varotte, on teidän hyvin käyvä.

Tästä kuulemme, että Pyhä Henki (josta kirkolliskokouksen palvojat aina kehuskelevat) käskee meitä välttämään epäjumalille uhrattua, verta ja tukehtunutta. Jos nyt tahdomme muodostaa kirkon tämän kirkolliskokouksen mukaan (mikä olisikin kaikkein oikeinta, koska tämä itse apostolien pitämä kokous on ensimmäinen ja tärkein), niin täytyisi meidän opettaa ja vaatia, ettei kukaan ruhtinas, herra, porvari tai talonpoika enää söisi veressä keitettyä hanhea, hirven, metsäkauriin tai sian lihaa sekä välttäisi kaikkea samoin valmistettua kalaruokaakin. Sillä siihenhän kuuluu aina ehdottomasti verta mukaan. Ja kaikkein vähimmin saisivat porvarit ja talonpojat syödä mitään puna- tai verimakkaraa. Sillä niissähän on verta mitä suurimmassa määrässä. Samoin olisi luvatonta syödä lintuja tai jäniksiä. Sillä nehän tukehutetaan kaikki (kuten metsämiesten oikeus on tehdä), vaikkei niitä keitetäkään veressä, vaan ainoastaan paistetaan.

Jos apostolien kokouksen mukaan nyt pidättyisimme veren syömisestä, niin antaisimme samalla juutalaisten tulla kirkkomme ja keittiömme opettajiksi. Sillä heillä on veren syömisestä erityinen suuri kirja, jonka ohi ei kukaan hyppää edes sauvankaan avulla; ja he karttavat verta siihen määrään, etteivät syö lihaa kenenkään pakanan tai kristityn kanssa, vaikkei tuo liha olisikaan tukehtuneesta, vaan kaikkein puhtaimmalla tavalla teurastetusta eläimestä (esim. härän tai vasikan lihaa), joka on pesty ja huuhdottu verestä; paljoa mieluummin he kuolisivat. Jumala varjelkoon, miten nämä kaksi kirkolliskokouksen säädöstä verestä ja tukehtuneesta meitä jo rasittaisivatkaan! Hyvä, alkakoon nyt vain kuka voi ja tahtoo ja saattakoon kristikunnan noudattamaan tätä ainoaa kirkolliskokousta; minä kyllä mielelläni seuraan perästä. Ellei, niin tahdon minäkin päästä kuulemasta tuota huutoa: kirkolliskokoukset, kirkolliskokoukset! Sinä et noudata mitään kirkolliskokouksia tai kirkkoisia! Tai huudan minä vastaan: Sinä et itse noudata mitään kirkolliskokouksia tai kirkkoisia, koska halveksit tätä tärkeintä kirkolliskokousta ja korkeimpia kirkkoisia, itse apostoleita. Mitä oikein tarkoitat vaatiessasi minua noudattamaan kirkolliskokouksia ja kirkkoisia, joihin et itse tahdo sormellasikaan kajota? Sanon sinulle samaa kuin olen sanonut sabbattilaisille²⁶, että heidän tulee itse ensin noudattaa Mooseksensa laki, niin mekin sitten sitä noudatamme. Mutta kun he eivät sitä pidä eivätkä voi pitää, niin on naurettavaa, että he kehoittavat meitä sitä pitämään.

Sanot, on mahdoton mukautua sellaisen kirkolliskokouksen mukaan, sillä vastakohta on liian syvälle juurtunut. Se ei auta, koska olemme ottaneet ojentuaksemme kirkolliskokousten mukaan, ja täällä seisoo, että Pyhä Henki on sen säätänyt. Pyhää Henkeä vastaan ei auta puhua mitään liian laajalle tai syvälle juurtuneesta, eikä sellainen puolustelu rauhoita kenenkään omaatuntoa. Jos tahdomme asettua kirkolliskokousten kannalle, täytyy meidän ennen kaikkea pitää tämä kirkolliskokous, tahi päinvastaisessa tapauksessa vapautua myös kaikkien muiden kirkolliskokousten noudattamisesta. Sillä tässä, kuten muissa kirkolliskokouksissa, ei ole ollut vain

²⁵ Tarkoittaa pakanuudesta kristinuskoon kääntyneitä, joiden tuli noudattaa ainoastaan näitä Jumalan, jo Noakin ja Mooseksen kautta, säätämiä käskyjä, jota vastoin juutalaiskristittyjen tuli edelleenkin noudattaa koko Mooseksen lakia.

²⁶ Takoittaa juutalaisia. V. 1538 oli Luther julkaissut erään kirjeen "Sabbattilaisia vastaan, eräälle hyvälle ystävälle". Tässä kirjeessä L. vastustaa juutalaisten erehdyksiä, etenkin sabbatin (lepopäivän) viettoon nähden.

tavallisia piispoja, vaan itse apostolit saapuvilla Pyhän Hengen asettamina, luotettavina ja korkeimpina kirkkoisinä. Eikähän ole niin mahdotontakaan välttää verta ja tukehtunutta. Miksemme voisi elää ainoastaan viljalla, vihanneksilla, juurikasveilla, omenilla ja kaikilla muilla maan ja puiden hedelmillä, kuten esi-isämme tekivät ennen vedenpaisumusta, jolloin ei vielä ollut luvallista syödä lihaa? Nälkään emme kuitenkaan kuolisi, vaikkemme söisikään lihaa tai kalaa. Ja miten monen ihmisen täytyykään vielä nytkin tulla toimeen melkein kokonaan ilman kalaa tai lihaa. Asian mahdottomuus ei siis mitenkään voi tulla meille avuksi vastoin Pyhää Henkeä, koskapa me varsin hyvin, ilman ruumiin tai sielun vahinkoa, voimme elää, kuten Mooses neuvoo, ilman verta ja tukehtunutta, jopa tulla ravituiksi ilman kalaa ja lihaakin, kuten ennen vedenpaisumusta. Ja minua ihmetyttää sängen suuresti, ettei paholainen meidän aikamme monien lahkohenkien joukossa ole herättänyt eloon tätä kaunista ajatusta, jolla on oivallisia tukikohtia Pyhässä Raamatussa.

Mutta jos joku tahtoi nyt sanoa, että kaikki tämä on sekä mahdotonta, että sitä paitsi itsestään jäänyt pois käytännöstä ja tullut "kuolleeksi" määräykseksi, niin ei sekään pidä paikkaansa. Tiedän kyllä, että paavi ja hänen hengenheimolaisensa koettavat puolustautua sillä, että kirkolla on ollut valta muuttaa tuonlaatuksia apostolien päätöksiä; mutta siinä he kuitenkin valehtelevat. Sillä he eivät mitenkään todista saaneensa oikeutta sellaisten muutosten tekemiseen. Eikä kirkolle sovikaan koskaan muuttaa Pyhän Hengen säädöksiä.

Mutta nuo sokeat taluttajat eivät edes huomaa, miten he tätä sanoessaan pahasti ruoskivat omaa nahkaansa. Sillä jos me kerran myönnämme, että ihmisillä on oikeus muuttaa Pyhän Hengen säädöksiä ja käskyjä, niin samassa silmänräpäyksessä me saamme myöskin rikkoa paavin käskyt ja tallata jalkojemme alle kaikki hänen kirjeensä ja bullansa: jolleivät apostolien ensimmäiset päätökset pidä paikkaansa, vaikka olemme varmat siitä, että Pyhä Henki on ne säätänyt, kuten sanottiin: Sillä Pyhä Henki j.n.e. (Ap. t. 15:28), mitä merkitystä voi silloin olla paavien vallalla ja päätöksillä, koska emme mitenkään voi olla yhtä varmoja siitä, että Pyhä Henki on ollut heidän kanssansa kuin apostolien kanssa. Sillä meidän täytyy kuitenkin antaa joku arvo apostoleillekin, ja elleivät he olisikaan paavien yläpuolella (kuten kerettiläinen tohtori Luther arvelee), niin täytyy heidän kuitenkin saada olla paavien rinnalla. Ja onpa todella ollut paaveina ilmeisiä lurjuksiakin, jotka tavan takaa ovat hyljänneet toistensa tekemiä päätöksiä. Mutta eihän Pyhä Henki voi noin olla itseänsä vastaan, eivätkä apostolit voineet olla tuollaisia paaveja ja lurjuksia. Sentähden täytyy meidän hyljätä moiset rivot puheet; sillä muutoinhan olisi koko kirkko rakennettu yhden ainoan ruo'on varaan, jota tuuli häilyttää, ja paavin ja ihmisten oikut olisivat silloin pääasia. Mutta kirkko ei saa heilua minkään ruo'on varassa, vaan sen tulee olla perustettu lujalle ja horjumattomalle kalliolle. Matt. 7: 26 ja Matt. 16: 18.

Mutta kuten alussa sanoimme, nuo määräykset ovat itsestään jääneet pois, ilman että kirkossa on tapahtunut mitään muutosta; sentähden niitä ei tarvitse noudattaa. Tässä, rakas ystävä, teet harhapäätöksen, kuten lakimiehet sanoisivat. Jollei oikeutta enää noudatettaisi, tai pidettäisiin sitä vääränä sentähden, ettei joku sitä tottele, tai on jättänyt sen pois käytännöstä, niin silloinhan oikeus häviäisi koko maailmasta. Huorintekijä sanoisi myös olevansa oikeassa, koska avioliiton rikkojain keskuudessa kuudes käsky on jäänyt pois käytännöstä eikä enää heitä miellytä. Niin, voisimmepa me Aatamin lapset yhdessä kaikkien paholaisten kanssa pitää kirkolliskokouksen Jumalaa vastaan ja päättää: Kuuletko sinä, Jumala, meidän ihmisten ja paholaisten keskuudessa ovat kaikki sinun käskysi rauenneet ja tulleet pois käytännöstä; sentähden ei meidän enää tule niitä noudattaa, vaan meidän täytyy tehdä niitä vastaan; sinun tulee pitää tämä oikeana eikä tuomita meitä; koska siellä, missä oikeus on menettänyt arvonsa, ei enää ole mitään syntiä. Sillä perustuksella voisivat ryövärit ja murhapolttajatkin tehdä itsensä autuiksi ja sanoa: Me emme ole enää velvolliset tottelemaan teitä ruhtinaat ja herrat, vaan teemme oikein taistelllessamme teitä vastaan ja ryöstäessämme teitä, sillä teidän oikeutenne on menettänyt arvonsa meidän keskuudessamme j.n.e.

Neuvo nyt, miten meidän tulee menetellä. Ei auta sanoa, että nuo apostolien kokouksen säädökset ovat jääneet pois käytännöstä (mikä on totta), tai että kirkko on ne muuttanut (mikä on valhetta). Mitä vahinkoa siitä olisi, että poistamme Pyhän Hengen sanan ja annamme apostolien

tehdä yksin päätöksensä ilman Pyhää Henkeä? Ehkäpä autamme asiaa sillä tavoin. Onko tämä naurettavaa? Keksi sinä jotain parempaa! Sillä jollemme eroita Pyhää Henkeä pois kirkolliskokouksesta, niin täytyy jommankumman tapahtua: joko, että sekä me että paavilaiset pidämme ja noudatamme tuollaista kirkolliskokousta, tahi että me olemme vapaita siitä, jossa viimeainutissa tapauksessa täytyy meidät kerettiläisraukat vapauttaa kuulemasta tuota huutoa: Kirkolliskokoukset, kirkolliskokoukset, kirkolliskokoukset! Sillä jollei tätä ensimmäistä kirkolliskokousta tarvitse pitää, niin silloin, kuten sanottu, ei tarvitse myöskään pitää mitään muuta kirkolliskokousta. Muutoin saavat he taas kuulla tämän huudon: Medice, cura te ipsum, se on, parantaja paranna itsesi! Pitäkööt nuo huutajat sen ensin itse, niin tahdomme me kernaasti seurata perässä. Ellei näin tapahdu, niin on selvää, etteivät he huuda todella tuota sanaa kirkolliskokoukset, kirkolliskokoukset, vaan käyttävät sitä tukkiakseen kansan suun ja pelottaakseen vilpillisesti ja ilkeästi arkoja omiatuntoja ja turmellakseen yksinkertaisia sieluja.

Minä olen osoittanut kaikkea tätä tästä kirkolliskokouksesta, koska se on ensimmäinen ja korkein, niin että me punnitsisimme tarkoin asioita, ennen kuin annamme järjestää ja hallita kirkkoa kirkolliskokousten mukaan. Sillä kun tämä kirkolliskokous jo tuottaa niin paljon hämminkiä, mitä tapahtuisikaan, jos alkaisimme käsitellä muita kirkolliskokouksia? Totta kyllä on ja minä myönnän sen, että sana kirkolliskokous on pian sanottu, ja että saarna, tulee noudattaa kirkolliskokouksia, on helposti pidetty. Mutta miten sitten käy, minne silloin joudumme, rakas ystävä, kun koetamme ruveta jälleen elämään niiden mukaan? Paavi ja hänen hengenheimolaisensa ovat kyllin viisaat selviytyäkseen asiasta sanomalla: paavi on kirkolliskokousten yläpuolella ja hän saa pitää mitä haluaa ja sallia toisille vapauksia mielensä mukaan. No, jos asiasta niin vähällä voidaan suoriutua, niin lakatkaamme silloin käyttämästä sanaa kirkolliskokous ja saarnaamasta että tulee noudattaa kirkolliskokouksia, ja huutakaamme sen sijaan paavi, paavi, noudattakaa paavin oppia! Aivan helposti me siis vapaudumme kirkolliskokouksista ja tulemme heidän kaltaisiksensa oivallisiksi kristityiksi. Sillä mitä merkitsee meille kirkolliskokous, jollemme voi tai tahdo sitä noudattaa, vaan kerskaamme ainoastaan itse nimestä ja kirjaimista?

Tahi, mikä minusta näyttää vielä paljoa paremmalta (kun kerran olemme ryhtyneet tästä puhumaan ja näin laskiaisaikana täytyy vähän leikkiäkin laskea), koska on kysymys ainoastaan kirjaimista sanassa "kirkolliskokous" eikä noudattamisesta ja seuraamisesta; voisimmehan tehdä puhtaaksikirjureista paaveja, kardinaaleja, piispoja, ja saarnaajia! Sillä heidän osaisivat laittaa oikein hienoja kirjaimia, suuria, pieniä, mustia, punasia, vihreitä, keltaisia ja minkälaisia vain haluttaisiin.²⁷ Siten olisi kirkko oikein sukkelasti hallittu kirkolliskokousten mukaan, eikä olisi ensinkään tarpeen noudattaa kirkolliskokousten säädöksiä, vaan kirkolle riittäisi aivan hyvin nuo kirjaimet, "kirkolliskokous, kirkolliskokous". Mutta jos puhtaaksikirjoittajat eivät miellytät meitä, niin kääntykäämme maalareihin, kuvanveistäjiin ja kirjanpainajiin, jotka maalaavat, veistävät ja painavat meille kauniita kirkolliskokouksia, ja niin on kirkko tullut aivan erinomaisesti hallituksi! Mitä tarvitsee silloin enää kysyä, miten kirkolliskokouksen päätöstä noudatetaan? Kirjaimet ja kuvat ovat riittävät.

Mutta ajatelkaamme vielä: Entäpä jos kaikki ihmiset olisivat sokeita eivätkä voisi nähdä tuollaisia kirjoitettuja, maalattuja, veisteltuja kirkolliskokouksia? Miten silloin voitaisiin kirkolliskokouksilla hallita kirkkoa? Neuvoni on tämä: otettakoon kaikki Halberstadtin ja Magdeburgin kuoripojat ja annettakoon heidän Quicunque'n²⁸ asemasta huutaa kirkolliskokous, kirkolliskokous, niin että kirkko kaikuu; senhän voisi ainakin kuulla Elben toiselle rannallekin, vaikka jokainen meistä olisi umpisokea. Silloin olisi kirkko hyvin hallittu ja tuossa tuokiassa tulisi tuollaisista kuoripojista pelkkiä paaveja, kardinaaleja ja piispoja, koska he kerran niin helposti voivat hallita kirkkoa, vaikkeivät edes pyhimmät isätkään Roomassa ole voineet sitä tehdä. Mutta

²⁷ Vielä Lutherin aikana käyttivät puhtaaksikirjoittajat tärkeämmissä kirjoituksissa useampia eri värejä. Varsinkin alkukirjaimet koristettiin usein monilla väreillä.

²⁸ Jokainen. Alkusana n. s. Athanasiuksen uskontunnustuksesta. Koko tunnustusta kutsuttiin sen mukaan "Quicunque" tunnustukseksi. Se laulettiin tavallisesti katoolisessa jumalanpalveluksessa.

minä tahdon kohta puhua enemmän tästä kirkolliskokouksesta, sillä liian paljon on sydämelläni; enkä tahdo unohtaa Nikeankaan kokousta, joka apostolien kokouksen jälkeen on paras, ja ensimmäinen yleinen.

Muun ohella tämä kokous säätää, että niiden kristittyjen, jotka ovat langenneet, täytyy harjoittaa katumusta seitsemän vuotta j.n.e. Mutta jos he kuolisivat aikaisemmin, täytyisi heille antaa anteeksi, eikä kieltää heiltä sakramenttia. Mutta nuo kirkolliskokousten ylistäjät eivät nykyään tätä noudata, vaan tekevät aivan päinvastoin tuomiten kuolevat kristityt kiirastuleen suorittamaan siellä loppuosan katumusharjoituksista. Sillä jos paavi noudattaisi tätä määräystä, niin, paholainen vieköön! Miten köyhäksi kerjäläiseksi hän tulisikaan kaikkine luostareineen, kun tuollainen kultakaivos ja tuottava kauppa, nimittäin kiirastuli, messut, pyhiinvaellukset, pyhät laitokset, veljeyskunnat, anteet, bullat j.n.e. menettäisivät kaiken arvonsa? Suojelkoon paholainen paavia ja kaikkia kardinaaleja, piispoja, munkkeja ja nunnia, ettei kirkkoa hallittaisi tämän kirkolliskokouksen mukaan. Sillä miten he muutoin säilyisivät? Mutta koska tämä kohta koskee ainoastaan minua, joka vastoin paavia olen sellaista opettanut ja tiedän varsin hyvin, miten he kääntävät kirkolliskokouksen sanamuodon minua vastaan ja koettavat sitä selitellä, niin jätän sen nyt sikseen ja käsittelen sitä mikä meille molemmille on yhteistä, kirkolliskokousten ylistäjän kiitokseksi ja kunniaksi.

Mainittu kokous säätää, että niiden, jotka uskonnon tähden luopuvat sodasta, mutta menevät myöhemmin taaskin sotaan, täytyy olla viisi vuotta katekumeenien²⁹ joukossa, sekä sen jälkeen kaksi vuotta osattomina sakramentista. Uskonnon käsitän tässä tarkoittavan samaa kuin yleinen kristillinen usko; tästä myöhemmin enemmän. Mutta etten poikkeaisi pääasiasta ja etten antaisi minkään tilapäisen kysymyksen häiritä esitystäni, tahdon tällä kertaa jättää väittelemättä kysymyksestä, onko mainittu kirkolliskokous kieltänyt sodat, tai onko sillä ollut valtaa ja oikeutta sellaiseen kieltoon ja kiroamiseen (mikäli sotilaat muutoin eivät ole uskonkieltäjiä, josta asiasta edellä on ollut puhe).

Nyt on tässä siitä kysymys, onko tuota pykälää siihenkään asti noudatettu, tai onko yhä edelleenkin oikeuden kannalta pidettävä varmana, ettei kukaan sotilas voi olla autuas tahi kristitty. Sillä itse paavin ja kaikkien hänen hengenheimolaistensa täytyy todistaa, että mainittu pykälä on menettänyt tehonsa ja että sitä on mahdoton enää uudelleen saattaa voimaan, vielä vähemmin sitten apostolien päätöksiä verimakkaroiden, verihyytelön³⁰ ja muiden sellaisten ruokien suhteen. Eikä kirkolliskokous puhukaan murhamiehistä, ryöväreistä, kavaltajista, vaan säännöllisestä sodan käynnistä, kun ruhtinas, kuningas tai keisari julkisesti lippuineen menee sotaan; ja onhan itse Jumalakin käskenyt, Room. 13:1, olla pakanallisellekin esivallalle alamaisia ja kuuliaisia, kunhan esivalta vain ei pakoi meitä taistelemaan Jumalaa vastaan; näinhän pyhä Mauritius³¹ ja monet muut ovat tehneet.

Mutta hyvä, hallitkaamme kirkkoa tämän kirkolliskokouksen mukaan. Ensiksi siis riisumme Keisarin kupeelta miekan, ja sitten määräämme koko maailmalle, että sen tulee noudattaa rauhaa ja ettei kukaan saa alkaa sotaa tai sallia sitä. Sillä Nikean kokous on kieltänyt sodan seitsenvuotisen katumusajan uhalla. Mitäpä me enää tarvitsemme? Kirkko on hyvin hallittu, mitään sotilaita ei tarvita, paholainen on kuollut, ja kaikki vuodet tämän kirkolliskokouksen jälkeen ovat olleet pelkkiä kultaisia vuosia, jopa suorastaan ijaistä elämää täydellisessä rauhassa, jos nimittäin kirkolliskokouksen määräys on oikein paikkansa pitävä.

Mutta meillä pitäisi olla oikein hyviä ja taitavia maalareita, jotka voisivat maalata meille ihan silmin nähtäväksemme tuollaisia kirkkoja. Tahi jos me olisimme sokeita, pitäisi meillä olla paljon

²⁹ Katekumeeni = kasteoppilas, s. o. pakana, jota valmistetaan kasteelle.

³⁰ Saksalaisia ruokalajeja. Luther käyttää tässäkin näitä kansalleen tuttuja ruokalajeja Ap. teoissa mainitun "tukehtuneen" ja "veren" asemasta.

³¹ P. Mauritius oli, pyhimystarun mukaan, erään teebalaisen legionan päällikkö. Kun hän ja hänen legionansa (6600 miestä) kristittyinä kieltäytyivät surmaamasta kristittyjä, antoi keisari Maximianus Herculis (286-305) surmata koko legionan viimeiseen mieheen. — Etenkin Saksassa oli P. Mauritiuksen palvominen yleistä.

parempia huutajia kuin Halberstadtin kuoripojat, jotta me edes voisimme kuulla niistä. Ja puhtaaksikirjoittajat voisivat kenties kirjoittaakin sanan "kirkolliskokous", koska heillä on enemmän värejä ja voivat kirjoittaa kauniimpia kirjaimia kuin me kristittyraukat. Mutta kun tällaista laitosta ei enää ole olemassa, niin emme me voi tulla autuaiksi kirjaimien, kuvien ja huutamisien kautta. Meidän täytyy puhua toisin asiasta ja jättää kirjaimet, kuvat ja huutamiset paavilaisille. Meidän tulee todella elää kirkolliskokousten mukaan, eikä vain ylpeillä kirjaimista "kirkolliskokous", koska me kerran tahdomme olla kristittyjä.

Sanot, kirkolliskokous tarkoittaa sellaisia kristittyjä, jotka omasta halustansa rientävät rahan tähden sotaan; sellaisia saakin noin ankarasti tuomita. Mutta muutoin on muka sulaa pilantekoa, että mikään kirkolliskokous olisi noin ankarasti voinut kirotta säännöllisen sodankäynnin ja kuuliaisuuskäskyn esivaltaa kohtaan. Jumalan nimessä, tahdon olla järjetön narri ja aasi, joka kuitenkin pitää kirkolliskokouksia suuressa kunniaassa. Selitä siis asia niin hyvin kuin voit ja minä olen siihen kyllä tyytyväinen. Mutta sanohan minulle vain se, olitko sinä mukana Nikean kokouksessa sellaista pykälää säätämässä, jotta todella niin varmasti voit antaa selityksesi? Ellet. Niin mistä sen sitten olet lukenut? Sillä itse artikkelissa sanotaan kuivasti: militia, sodankäynti; siinä ei puhuta vääristä sodista, jotka ilman kirkolliskokouksiakin aina empimättä on tuomittu, ja joita kaikki pakanatkin järkensä avulla, olematta kristittyjä tai omaamatta kirkolliskokouksia, ovat jyrkästi tuominneet

Kun kuninkaan tai ruhtinaan täytyy ryhtyä aivan oikeutettuun sotaan ja itsepuolustukseen, saa hän tyytyä niihin sotilaisiin, joita on saatavissa. Mutta jos tuollaiset kuljeksivat sotilaat ovat kirottuja, miten tulevat sitten keisarit, kuninkaat ja ruhtinaat toimeen, kun nykyään ei ole saatavissa muita sotilaan toimeen? Sanohan, tuleeko hallitsijain yksin omassa persoonassaan taistella, tai punoa oljesta miehiä vihollista vastaan? Ja kysy neuvoa kirkolliskokoukselta, miten tällainen kävisi päinsä. Niin, rakas ystävä, on helposti sanottu, että kirkolliskokous on niin säätänyt, jos katsoo vain kirjaimien, kuten lehmä uuteen konttiin, eikä sen enempää ajattele, miten sitä on noudatettava ja miten sen mukaan on toimittava. Ja mikseivät paavit ja piispat ole itse niitä päätöksiä noudattaneet, vaan aiheuttaneet koko maailmassa niin paljon sotia ja verenvuodatusta, ja tekevät sitä yhä vieläkin, aina lomaan huutaen: Kirkolliskokoukset, kirkolliskokoukset! isät, isät! Kuitenkin ilmeisesti toimien niitä vastaan ja saivarrellen niistä esiin sellaista, jota tahtoisivat että meidän tulee tehdä?

Älähän nyt, Luther, näinhän sinä teet Nikean kokouksen melkein kirotuksi ja kapinalliseksi! Sillä jos me nyt opettaisimme niin, että keisarit ja sotilaat (joilla on oikeus puolellensa) ovat kirottuja, pidettäisiin meitä omien kirjoitustemme mukaan täydellä syyllä kapinallisina. Nyt (minä sanon) olen ja minun täytyy olla täysin kirkolliskokoukselainen, jälkeensä tahdon puhua tästä enemmän ja antaa selityksiä. Nyt sanon, kuten edellä olen sanonut, ettei kirkolliskokous voi puhua muusta kuin varsinaisesta säännöllisestä sodankäynnistä, joka siihen aikaan oli tavallinen Rooman valtakunnassa sekä keisari Konstantinuksen että aikaisempain pakanakeisarien hallitessa. Silloin olivat jalkamiehet, joita siihen aikaan kutsuttiin nimellä milites (sotilaat), varakkaita porvareita, joilla oli pysyväinen vuotuinen palkkansa, niin että jos isä kuoli tai tuli liian vanhaksi, täytyi pojan heti ehdottomasti astua isän sijaan sotilaaksi³², tapa, joka vielä vallitsee Turkissa. Ja minulle on sanottu, että Ranskan kuningas menettelee melkein samoin Sveitsissä pestaten sotilaiksi pieniä poikiakin. Jos se on totta, ei minulle ole valehdeltu.

Samoin ratsumiehetkin, equites olivat määräpalkkaisia perinnöllisiä sotilaita; he vastaavat melkein meidän aatelismiehiämme, joiden täytyy läänitystensä korvaukseksi olla varustettuina hevosilla ja haarniskoilla. Tämän Rooman valtakunnassa vallitsevan sotilasjärjestelmän palkkoineen ja säädöksineen mainitsen sentähden, että ymmärtäisimme oikein kirkolliskokouksen, nimittäin, ettei ole kysymys muusta kuin säännöllisestä sodankäynnistä ja Rooman sotalaitoksesta,

³² Roomalaisilla ei ollut mitään varsinaista sotilasluokkaa, kastia, samassa merkityksessä kuin vanhoilla egyptiläisillä ja indialaisilla. Päinvastoin oli heillä aina Mariuksen ajoilta (noin v. 100 e. Kr.) yksinomaan palkkasotureita. Vapaaehtoisuuden tietä kehittyivät olot kuitenkin varsinkin keisarillisissa pretoriaanijoukoissa kastilaitosta muistuttavaan suuntaan.

jolle, pyhän Paavalinkin opin mukaan, monien muiden kristittyjen, kuin pyhän Mauritiuksen ja hänen toveriensa, kuten Jovinianuksen, Gratianuksen, Valentinianuksen, Teodosiuksen y.m. (ennen keisariksi tuloansa) täytyi olla kuuliaisia. Mutta jos on ollut oikein tehdä sotapalvelusta pakanalliselle keisarille, miksi olisi se tullut vääräksi senjälkeen kun he kasteen kautta ovat tulleet kristityiksi keisareiksi?

Mutta ehkäpä sana "Religio" (uskonto) tässä ei merkitsekään kristillistä uskoa, vaan munkkilaisuutta. Silloin olisin minä sanoissa solmittu ja minun täytyisi tämän kokouksen päätöksen mukaan jälleen kömpiä munkkiviittaani, jos nyt muutoin olisin halukas sitä tekemään. Myöskin voisin olla varma siitä, etten tapaisi pyhää Pietaria taivaassa, koska hän ennen oli kalastaja ja apostoliksi tulemisensa jälkeenkin vielä harjoitti kalastusta, josta hänen kuitenkin olisi pitänyt Kristuksen tähden luopua.

Mutta joskin nyt religio merkitsisi munkkilaisuutta, niin ei siihen aikaan ollut mitään veljeskuntia eikä sellaisia luostareita tai munkkeja, vaikka niitä kyllä pian tämän jälkeen ilmestyi. Pyhä Antonius, jota he sanovat kaikkien munkkien isäksi ja aluksi, eli kyllä seuraajiensa kanssa tähän aikaan. Mutta siihen aikaan merkitsi munkki samaa kuin nykyään erakko tai yksin-eläjä, kuten kreikkalainen sana monachus merkitsee (latinaksi) solitarius, se on yksinäinen, joka asuu aivan erillään ihmisistä jossain metsässä tai erämaassa, tai muutoin yksinään. Minä en tiedä nykyään mistään sellaisista munkeista eikä niitä ainakaan tuhanteen vuoteen ole ollut olemassa, niin että paremmin sopisi vankikomeroitten yksinäisiä raukkoja kutsua munkeiksi, sillä he ovat valitettavasti oikeita munkkeja, koska ovat aivan yksinään, erillään ihmisistä. Mutta paavikunnan munkit ovat enemmän ihmisten kanssa ja vähemmän yksinään kuin mitkään muut ihmiset. Sillä mikä virka tai sääty maailmassa on enemmän ihmisten kanssa ja vähemmän heistä erillään kuin juuri munkit, sanottakoonpa miten paljon tahansa, ettei kaupungin tai maaseudun luostareita saa rakentaa muiden ihmisasuntojen läheisyyteen?

Mutta kielioppi sikseen, tahdomme puhua itse asiasta. Jos "religio" merkitsee munkkilaisuutta, joka siihen aikaan oli olemassa: minkätähden sitten tämä kirkolliskokous tuomitsee militian (=sotapalvelus) se on kuuliaisuuden maallista esivaltaa kohtaan, niin etteivät munkit siinä kuuliaisuudessa pysyen voi tulla autuaiksi? Sen tosin voi vielä sallia, että munkkilaisuutta ylistettäisiin. Mutta se on jo liikaa, että kirotaan säännöllinen sotapalvelus, ikään kuin pyhä Antonius ei voisi hyvällä omallatunnolla palvella keisaria sodassa. Sillä mistä saisi keisari lopuksi väkeä, jos kaikki tahtoisivat ruveta munkeiksi ja väittää, etteivät he tahdo tehdä sotapalvelusta? Rakas ystävä, sanohan, miten kaukana sellainen oppi on kapinasta, etenkin jos me niin opettaisimme? Ja me tiedämme kuitenkin, ettei Jumala ole käskenyt sellaista itsevalittua munkkilaisuutta, vaan kuuliaisuutta. Ja joskin munkit tahtoisivat paeta ihmisten keskuudesta, tulisi heidän se tehdä suoraan ja rehellisesti, eikä jättää pahaa löyhkää jälkeensä; se tietää, heidän ei pitäisi pakenemisellaan tehdä muita säätyjä ja virtoja pahalta haiseviksi, ikään kuin muut kaikki olisivat pelkkää kirousta, mutta heidän itsevalitsemansa munkkilaisuus sulaa balsamia. Sillä kun nyt joku pakenee ja rupeaa munkiksi kuuluu siltä kuin hän sanoisi: Hyi sentään, miten nuo ihmiset haisevat ja miten kirottu heidän säätynsä on! Minä tahdon tulla autuaaksi ja jättää heidät paholaisen haltuun. Jos Kristuskin olisi samoin paennut ja tullut tuollaiseksi pyhäksi munkiksi, kuka olisi silloin kuollut puolestamme tai sovittanut meidän kurjien synnit? Munkitko maailmaa pakenevalla ankaralla elämällensä?

On kyllä totta, että pyhä Johannes kastajakin oli erämaassa, ei kuitenkaan aivan erillään ihmisistä; mutta tultuaan miehuuden ikään hän palasi takaisin ihmisten keskuuteen ja saarnasi. Ja Kristus (kuten Mooseskin Sinain vuorella) oli erämaassa aivan yksinään neljäkymmentä päivää, petojen keskellä, syömättä ja juomatta, mutta hän palasi takaisin ihmisten keskuuteen. Hyvä, jos tahdomme, pitäkäämme heitä erakkoina ja munkkeina; kuitenkin ei kumpikaan heistä tuomitse palkkasoturin ammattia, vaikeivät he itse olleetkaan tuollaisia satureita, vaan Johannes sanoo heille, Luuk. 3: 14: Älkää tehkö kellekään väkivaltaa, älkääkä keneltäkään kiristäkö mitään, vaan tyytykää palkkaanne. Kristus meni Kapernaumin sadanpäällikön luo auttamaan hänen palvelijaansa,

vaikka tuo sadanpäällikkö epäilemättä oli palkkasoturi (Matt. 8:10). Eikä Kristus käske hänen jättää säätynsä, vaan ylistää hänen uskoansa suuremmaksi kuin kenelläkään Israelissa. Ja pyhä Pietari antoi Kesarealaisen Korneliuksen kasteenkin jälkeen pysyä sadanpäällikkönä ja kaikkien hänen miestensä Rooman sotapalveluksessa. Miten paljon vähemmän oikeutta olisi siis Antoniuksella ja hänen munkeillansa ollut omatekoisella pyhyydellensä järkyttää sellaista Jumalan järjestystä, koska hän oli pelkkä maallikko, aivan oppimaton, eikä ollut mikään saarnamies tai kirkonvirkailija. Tosin minä uskon sen, että hän Jumalan edessä oli suuri mies, ja paljon suurempikin kuin moni hänen oppilaistansa, mutta hänen menettelynsä on pahennusta herättävä ja vaarallinen katsoen siihen, millä tavoin hän tahtoo pelastaa valitut synneistä ja pahennuksista. Hänen esimerkkiänsä ei siis ole ylistettävä, vaan Kristuksen ja Johanneksen.

Merkitköön nyt sana "religio" kristillistä uskoa tai munkkilaisuutta, niin seuraa tämän kirkolliskokouksen päätöksestä, että "militia" (sotapalvelus) on pidettävä tottelemattomuutena Jumalaa kohtaan tai pahalta haisevana kuuliaisuutena verrattuna inhimilliseen, itsevalittuun munkkilaisuuteen. Mutta pyhän Martinuksen legenda viittaa siihen, että religio tarkoittaa kristillistä uskoa. Sillä kun hän tahtoi tulla kristityksi, jätti hän perinnöllisen sotilassäätynsä, johon hänen isänsä oli kuulunut, ja johon hän, itse liian vanhana, oli antanut kirjoittaa poikansa, kuten Rooman valtakunnan laki ja tapa vaativat; tämä hänen menettelynsä selitettiin pelkurimaisuudeksi ja että hän sotapalvelusta paetakseen muka oli ruvennut kristityksi, mikä asia hänen legendastaan käy ilmi; sillä hänen aikansa oli jo kansan keskuuteen levinnyt se väärä luulo (tosin ei ilman muutamien piispojen saarnoja), että sotilaan ammattia on pidettävä vaarallisena, kirottuna säätyinä, jota jokaisen, joka tahtoo Jumalaa palvella, tulee välttää. Pyhä Martinus eli kuitenkin vähän aikaa Nikean kokouksen jälkeen, sillä hän oli sotamies keisari Julianuksen³³ aikana.

Jos nyt tahtoisimme noudattaa ja saattaa entiseen arvoonsa tämän kirkolliskokouksen, niin täytyisi meidän P. Antoniuksen perässä paeta erämaahan, tehdä keisarit ja kuninkaat munkeiksi ja sanoa, etteivät he muutoin voi olla kristityitä eikä autuaita; tahi tulisi meidän saarnata, että he elävät vaarallisessa ja haisevassa kuuliaisuudessa eivätkä palvele Jumalaa. Mutta jollemme tahdo noudattaa tätä kirkolliskokousta, niin ei meidän tule noudattaa kerrassaan ainoatakaan. Sillä yksi on yhtä hyvä kuin toinenkin, koska sama Pyhä Henki on niitä kaikkia samalla tavalla ohjannut, ja me emme tahdo ainoastaan kuvitella ja maalailia kirkolliskokouksia, vaan tositeossa niitä seurata. Mutta minä melkein aavistan tässä petosta; sillä minusta tuntuu, etteivät nuo rakkaat pyhät isät ole säätäneet sellaisia pykäläiä, koska he varmaankin ovat tahtoneet säästää keisari Konstantinusta, joka oli pelastanut heidät tyrannien vallasta, ei pyhän Antoniuksen munkkilaisuuden avulla, vain miekalla ja sodalla. Näyttää siltä kuin muut joutilaat piispat olisivat sen salassa päättäneen ja perästäpäin liittäneet asiakirjoihin.³⁴

Sama kokous säättää edelleen, että Rooman piispan suosiolliseen huomioon jätetään vanhan tavan mukaan n.s. suburbicariset³⁵ kirkot, samoin kuin Alexandrian piispalle Egyptin kirkot. Minä en voi enkä tahdo selitellä suburbicariae-sanan merkitystä, sillä se ei ole minun keksimäni sana; sen vain sanon, että sillä tarkoitetaan niitä Italian kirkkoja, jotka siihen asti olivat olleet Rooman kirkon lähimmän valvonnan alaisia, samoin kuin Egyptin kirkot Alexandrian. Mutta miten sana selitettäneekin, niin ymmärrän minä sen varsin hyvin, ettei tämä kokous antanut Rooman piispalle mitään herruuden oikeutta naapuriseurakuntien ylitse, vaan ainoastaan suositteli niitä Rooman huolenpitoon; eikä kokous perusta tätä mihinkään "jumalalliseen oikeuteen" (jus divinum), vaan vanhaan totuttuun tapaan. Mutta totumuksella ei ole nimenä Scriptura sancta³⁶, se on Jumalan sana. Sitä paitsi eroittaa kokous (taaskin vanhaan tottumukseen perustuen) Egyptin kirkot Rooman piispan kaitsennasta ja jättää ne Alexandrian piispan huomioon. Samaten voi täydellä syyllä otaksua,

³³ hallitsi 361-363.

³⁴ Tämä Lutherin arvelu on aivan oikea. Nikean kokouksen "kanoonit" eli järjestystä koskevat määräykset ovat täynnä myöhemmin tehtyjä lisäyksiä ja väärennyksiä.

³⁵ = Rooman kaupungin läheisyydessä olevat.

³⁶ = pyhät kirjat, Raamattu.

että Syyrian kirkot on suositeltu Antiokian tai Jerusalemin eikä suinkaan Rooman piispalle, joka asuu paljoa kauvempana kuin sekä Jerusalemin että Egyptin piispat.

Jos nyt tämän kokouksen tulee päästä täyteen arvoonsa meidän kirkoissamme, niin täytyy meidän heti aluksi kirotta Rooman piispa tyrannina ja heittää tuleen kaikki hänen bullansa ja dekretaalisia (päätoksensä). Sillä ei ole ainoatakaan bullaa tai dekretaalia, jossa hän ei suurella melulla ja monilla uhkauksilla kerskailisi olevansa maailman kaikkien kirkkojen korkein pää ja herra, jolle kaikkien maan päällä asuvien tulee autuutensa uhalla olla kuuliaisia. Mikä ei merkitse kerrassaan mitään muuta kuin: Nikean kokous on väärä, kirottu ja harhaoppinen, koska se ryöstää minulta ihanan herruuteni kaikkien muiden ylitse ja asettaa Alexandrian piispan samanarvoiseksi kanssani. Turkkilaiset ja sulttaanit ovat kuitenkin Alexandrian hävityksen kautta ja aikoja sitten antaneet tuolle kirkolliskokouksen päätökselle sellaisen selityksen, ettei paavin enempää kuin meidänkään tarvitse siitä enää huolehtia; tästä meidän pitäisi oppia, ettei kaikkia kirkolliskokousten pykäliä ole ijankaikkisesti pidettävä muuttumattomina, kuten uskonkappaleita.

Edelleen tämä kirkolliskokous säätää, että ne, jotka kuohitsevat itsensä sietämättömän lihanhimonsa kukistamiseksi, eivät saa päästä papeiksi tai mihinkään kirkonvirkaan. Mutta toisaalta sama kokous taas säätää, ettei piispoilla saa läheisyydessään tai luonansa samassa asunnossa olla edes oma äitinsä, sisarensa, tätinsä, tai muita yhtä läheisiä naisystäviä. Tässäkään kohden ei voi laisinkaan ymmärtää kokouksessa vallinnutta Pyhää henkeä. Sillä mitä siitä oikein tuleekaan, jolleivät ne kelpaa kirkonvirkoihin, jotka sietämättömän himon tähden ovat kuohinneet itsensä, eivätkä taas toisaalta nekään, jotka tuon himonsa vastustamiseksi menevät naimisiin pyhän Paavalin neuvon mukaan 1. Kor. 7:9. Täytyykö siis piispan tai saarnamiehen jäädä tuon sietämättömän himon pauloihin, kun hän ei avioliiton tai kuohitsemisen kautta saa pelastaa itseänsä noin vaarallisesta tilasta? Sillä mitäpä naimisissa olevalle miehelle tarvitsee paljoakaan sanoa, ettei hänellä saa olla muita naisia? Eihän sellainen sovi maallikoillekaan eikä tavallisille aviomiehille. Jos siis piispalla olisi aviovaimo, niin eihän silloin tarvittaisi mitään määräyksiä äitien, sisarien ja tätien suhteen. Tahi eikö Pyhällä Hengellä ole mitään muuta tekemistä kirkolliskokouksissa kuin ahdistaa ja raskauttaa palvelijoitansa mahdottomilla, vaarallisilla ja tarpeettomilla säädöksillä?

Historia kertoo, että P. Paphnutius, tuo kelpo mies, esteli tässä kirkolliskokouksessa piispoja, kun he aikovat kieltää avioliiton niiltäkin, jotka ennen papiksivihkimistä olivat menneet naimisiin, sekä kieltää heidän aviolliset velvollisuutensa omia vaimojansa kohtaan. Hän nimittäin neuvoi, ettei sellaista tehtäisi, ja sanoi; se on myöskin siveyttä kun mies täyttää aviovelvollisuudet vaimonsa kanssa. Kerrotaan että hän tekikin niin. Mutta nuo kaksi päätöstä ilmaisevat, että piispat tästä huolimatta sääsivät avioliitto-kieltonsa. Sillä tuossa hurskasten joukossa ja pyhässä kirkolliskokouksessa oli monta taitamatonta ja väärämielistä piispaakin, kuten Areiolaiset³⁷ ja heidän ryhmäkuntansa (kuten historia selvästi osoittaa), ja ehkäpä juuri he ovat näihin päätöksiin vaikuttaneet; mutta siitä myöhemmin. Nyt tahdomme kuitenkin hetkeksi jättää kirkolliskokoukset ja kuulla vähän kirkkoisain ajatuksia. Vaikka pyhä Augustinus hämmentääkin meitä lausunnollaan (josta ylempänä on puhuttu), ettei ketään heistä uskottaisi, vaan alistettaisiin heidät kaikki Pyhän Raamatun alapuolelle, niin tahdomme kuitenkin antaa heille kaikille arvoa.

Pyhä Kyprianus³⁸, eräs vanhimpia kirkkoisia, joka eli kauvan ennen Nikean kirkolliskokousta, marttyyrien aikakaudella, ja oli itsekin todellinen marttyyri, on opettanut ja vaatinut jyrkästi, että kerettiläisten kastamat henkilöt ovat uudestaan kastettavat. Tässä mielipiteessä hän pysyi marttyyrikuolemaansa asti, vaikka muut piispat antoivatkin hänelle ankaria nuhteita, eikä Rooman piispa Korneliuskaan, jota kidutettiin samoihin aikoihin, tahtonut pitää yhteyttä hänen kanssansa. Ja myöhemmin on P. Augustinuksella suuri vaiva puhdistaa hänen mainettansa, ja vihdoinkin täytyy hänen turvautua siihen keinoon, että hän Kristuksen rakkauden tähden vuodatetulla verellensä on pessyt itsestensä pois tuon erhetöksensä. Näin puhuu Augustinus ja tuomitsee vääräksi pyhän Kyprianuksen uudelleen kastamispopin, kuten se (syystä) myöhemminkin yhä uudelleen on

³⁷ Heidän oppinsa tuomitsi sama Nikean kokous vääräksi.

³⁸ Karthaagon piispa, kuoli marttyyrikuoleman v. 258.

tuomittu vääräksi³⁹. Mutta Kyprianukseen nähden saamme olla aivan rauhallisia, sillä Kristus lohduttaa hänen kauttansa erinomaisesti meitä syntisraukkoja, osoittaessaan, että hänen suuret pyhät miehensäkin olivat kuitenkin samalla ihmisiä; mutta tuo oivallinen mies ja uskollinen marttyyri Kyprianus kompastelee muissakin yhtä tärkeissä asioissa, vaikkei niistä tässä yhteydessä tarvitse puhua.

Mutta miten selviydymme kirkkoisista, jotka ovat jättäneet Kyprianukselle tuollaisen perinnön? Luehan Eusebiuksen⁴⁰ kirkkohistorian seitsemännen kirjan kaksi ensimmäistä lehteä, niin näet, mitä tuo Alexandrian kelpo piispa Dionysius kirjoittaa asiasta Rooman piispalle Sikstukselle ja sen ohella itsekin sanoo: etevät ja erinomaiset piispat ovat, ennen kuin Afrikan piispat näin menettelivät (nim. kastoivat uudelleen kerettiläisiä), tehneet Ikoniumin kirkolliskokouksessa juuri sellaisen päätöksen; sentähden on asiaa tarkoin mietittävä, ennen kuin se tuomitaan vääräksi. Sen lisäksi on Nikean kirkolliskokouksen päätöksissä määräys, että kerettiläisiä, paavilaisia ja photinukselaisia, on uudelleen kastettava.⁴¹ Tämä määräys on ankara kolahdus itse P. Augustinuksellekin (hänen kirjassaan "Kerettiläisistä"), syystä että hänellä oli ollut sangen paljon kiusaa donatisteista, jotka olivat uudestaan kastajia. Nikean kirkolliskokouksen päätösten tähden koettaa hän kuitenkin pelastua vaikeudesta, sanomalla; on uskottava, ettei photinukselaisilla, kuten muilla kerettiläisillä, ollut oikeaa kastamisen muotoa. Niin, kumpi vain voisi tämän uskoa ilman mitään todistuksia. Sillä photinukselaisilla ei ollut eivätkä he laatineet itsellensä mitään muuta evankeliumia kuin mikä koko kirkolla oli. On sentähden enemmän luultavaa, että heillä oli oikea kastamisen muoto. Sillä kerettiläiset tahtovat aina ylpeillä Raamatulla. Uudestaan kastamisella on siis oikeutuksensa vastoin pyhää Augustinusta ja meitä kaikkia, koska, Nikean ja sitä ennen muutkin kirkolliskokoukset ja kirkkoisät ovat Kyprianuksen kannalla.

Sen lisäksi ovat Canones Apostolorum, "apostolien määräykset"⁴² ilmestyneet monta kertaa painettuina, jotta kirkkoa alettaisiin jälleen oikein hallita. Siellä tapaamme tällaisenkin määräyksen: kerettiläisten toimittamaa sakramenttia ja kastetta ei ole pidettävä pätevänä, vaan toimitettava uudestaan kastaminen. Jos siis apostolit ovat sellaista säätäneet, on helppo ymmärtää, miten sittemmin vanhemmat kirkkoisät ja kirkolliskokoukset (kuten Dionysius edellä sanoo) Kyprianukseen ja siitä Nikean kirkolliskokoukseen asti ovat tehneet samallaisia päätöksiä. Sillä Kyprianus eli ennen Nikean kirkolliskokousta. Mutta jos apostolit ovat tehneet sellaisen määräyksen, niin on pyhä Kyprianus oikeassa, ja pyhä Augustinus ynnä koko kristikunta väärässä, samoin kuin mekin, jotka olemme samaa mieltä hänen kanssansa. Sillä kukapa tahtoo opettaa vastoin apostoleita? Mutta elleivät apostolit ole sitä säätäneet, niin pitäisi kaikki mokomat kirjainseppustajat ja mestarit upottaa ja hukuttaa, koska he levittävät sellaisia kirjoja apostolien nimessä. Ja he ansaitsevat sen, ettemme usko mitään muitakaan heidän kirjojansa ja oppejansa, koska he yhä vain julkaisevat kirjoja, joihin eivät itse usko, mutta kuitenkin meille tyrkyttelevät vedoten kirjaimiin "kirkolliskokous, kirkkoisät", mitkä joku Halberstadtin kuoripoika voisi minulle paljoa paremmin kirjoittaa, jos vain on kysymys kirjaimista, joita he kuitenkin itse kiertävät, mutta meille tyrkyttelevät.

³⁹ Vanhimpina aikoina ei kirkko hyväksynyt kerettiläisten toimittamaa kastetta. Vasta Rooman piispat Kornelius (250-253) ja Stephanus (254-257) alkoivat menetellä toisin, ottaen käppenpällepäntämisen kautta seurakunnan yhteyteen kerettiläisten kastamia. Piispa Kyprianus ja suuri joukko itä-Rooman kristityitä asettui silloin jyrkästi Rooman piispoja vastaan. Vasta Augustinus lopullisesti todisti kirjoituksillaan donatisteja vastaan kerettiläisten toimittaman kasteen pätevyyden.

⁴⁰ Kesarean piispa, k. 340, ensimmäinen täydellisen kirkkohistorian kirjoittaja. Rusinus käänsi teoksen latinankielelle ulottaen esityksensä vuoteen 395.

⁴¹ Tämä määräys on juuri tuollainen myöhempi väärennys, — Paulus Samosotalainen, k. 269, ja Photinus Sirmiumilainen, k. 365 jälkeen, olivat piispoja, joiden oppeja erittäin ankarasti vastustettiin ja tuomittiin. Siitä mainittu väärennyskin saa selityksensä.

⁴² Tämä kokoelma ei kuitenkaan ole apostolien aikakaudelta, vaan vasta noin neljänneltä vuosisadalta j. Kr.

Jos nyt P. Kyprianuksella, Nikean kirkolliskokouksella ja muilla on ollut edessään mainittu apostolein määräys, miten voimme sitten sovittaa kirkkoisät toisiinsa? Apostolit ja Kyprianus vaativat uudestaan kastamista. Pyhä Augustinus ja koko kirkko hänen jälkeensä väittää uudestaan kastamisen vääräksi. Kuka saarnaa kristityille sillä välin kunnes tuo ristiriita saadaan tasoitetuksi ja sovitetuksi? Niin, onhan hyvä ilvehtiä kirkolliskokouksilla ja kirkkoisillä, kun leikitellään vain kirjaimilla, tai siirretään kirkolliskokouksen pitäminen toistaiseksi, kuten nyt on kahdenkymmenen vuoden kuluessa tapahtunut, eikä ajatella, mihin sillä välin jäävät sielut, joita tulee ruokkia varmalla opilla, kuten Kristus sanoo Joh. 21:17: Pasce oves meas.⁴³

Pyhälle Kyprianukselle annan puolestani anteeksi, ensiksi sentähden, ettei hän ollut sellainen uudestaankastaja kuin meidän aikanamme elävät uudestaankastajat. Sillä hänen mielestensä ei kerettiläisillä ole lainkaan mitään sakramenttia; siitä syystä ovat ne, samoin kuin muutkin pakanat, kastettavat, ja hänen sydämensä erehdys on siinä että hän luuli kastavansa pakanoita, vaan ei toimittavansa mitään uudestaankastamista. Sillä hän ei tiedä mistään uudestaankastamisesta, vaan yhdestä ainoasta kasteesta. Mutta meidän aikamme uudestaankastajat tunnustavat, että meillä samoin kuin paavilaisillakin on oikea kaste, mutta koska kelvottomat ovat sen toimittaneet tai vastaanottaneet, ei se muka ole mikään kaste: sellaista ei olisi P. Kyprianus suvainnut, vielä vähemmin itse tehnyt.

Näin puolustan minä itselleni pyhää Kyprianus marttyyria, jota pidän suuressa arvossa sekä hänen persoonansa että uskonsa tähden. Sillä kaikki oppi on alistettava P. Paavalin lauseen alle 1. Tess. 5:21: Omnia probate⁴⁴ j.n.e. Mutta nyt ei ole kysymys siitä, mitä minä sanon, vaan siitä, miten saamme sopeutumaan yhteen kirkkoisät, jotta pääsisimme varmuuteen siitä, mitä ja miten meidän on saarnattava kristittyraukoille. Sillä kastekysymyksessä ovat apostolit ja Kyprianus toista mieltä kuin P. Augustinus ja kirkko. Jos tahdomme noudattaa Augustinusta, niin täytyy meidän tuomita apostolit ja heidän sääntönsä, Nikean kirkolliskokous sekä sitä vanhemmat kirkkoisät ja kirkolliskokoukset samoin kuin P. Kyprianuskin. Ja päinvastoin, jos P. Kyprianus ja apostolit ovat oikeassa, niin ovat P. Augustinus ja kirkko väärässä. Kuka saarnaa ja kastaa sillä aikaa, kunnes tulemme asiasta yksimielisiksi? Nyt paavilaiset kuitenkin ylpeilevät meitä vastaan apostolien ja kirkolliskokousten päätöksillä ja merkiksi siitä ovat liittäneet muutamia näistä päätöksistä Gratianuksen kirkko-oikeudelliseen⁴⁵ kokoelmaan. Mutta entäpä jos sulku pettäisi, niin että huomattaisiin muutamia noista säädöksistä ja kirkolliskokouksista kerettiläisiksi, kuten tämä uudestaankastamista koskeva, kuka voisi silloin estää tulvan yhä jatkuvaa nousemista, niin että vihdoin sen humusta kuuluisi huuto: te valehtelette kaiken mitä kirjoitatte, sanotte, painatte, huudatte ja kirutte, ei ainoatakaan sanaanne voi uskoa, vaikka te yhtä mittaa vetoatte kirkolliskokouksiin, kirkkoisiin ja apostoleihin.

Mutta sillä välin kun me saivartelemme isistä ja kirkolliskokouksista, emmekä voi tulla yksimielisiksi, koskeivät itse isätkään ole yksimielisiä, enempää kuin kirkolliskokouksetkaan; sanohan, rakas ystävä, kuka sillä välin saarnaa sieluraukoille, jotka eivät tiedä mitään tuollaisista saivarteluista ja riidoista? Onko se Kristuksen lampaiden ruokkimista kun emme itsekään tiedä, mikä on ruohoa, mikä myrkkyä, mikä heinää, mikä törkyä? Ja pitääkö asiain jäädä tällä tavoin ilmassa riippumaan, kunnes vihdoin joku kirkolliskokous ne ratkaisee lopullisesti? Ah, miten huonosti olisikaan Kristus varustanut kirkkonsa, jos niin pitäisi käydä. Ei, toisin tulee menetellä, ja sen opimmekin kirkolliskokouksista ja isiltä; tai muussa tapauksessa ei apostolien aikojen jälkeen ole enää ollut mitään kirkkoa, mikä taas on mahdotonta. Sillä onhan kirjoitettu: Minä uskon pyhään, kristilliseen kirkkoon; ja: Minä olen teidän kanssanne maailman loppuun asti (Matt. 28:20). Nämä sanat eivät voi erehtyä. Vaikka kaikki kirkolliskokoukset ja isät erehtyisivät. Sen miehen nimenä

⁴³ Ruoki lampaitani.

⁴⁴ Koetelkaa kaikki.

⁴⁵ Gratianuksen kirkko-oikeudellisesta teoksesta on edellä siv. 23 ollut puhe.

täytyy olla Ego veritas⁴⁶; Isien ja kirkolliskokousten nimenä olkoon Omnis homo mendax⁴⁷, mikäli he ovat toisiansa vastaan.

Tätä minä en sano meikäläisten tähden, joilla myöhemmin kyllä tahdon osoittaa, mitä kirkolliskokoukset, isät ja kirkko ovat, jolleivät he sitä tietäisi (mistä Jumala on heitä varjellut), vaan sanon sen huutajien tähden, jotka eivät luule muuta kuin ettemme me ole lukeneet isiä ja kirkolliskokouksia. Vaikken olekaan lukenut kaikkia kirkolliskokouksia, enkä tahdo niitä kaikkia lukea ja kuluttaa hukkaan niin paljon aikaa kuin tein lukiessani sangen tarkoin ja paljoa tarkemmin kuin kukaan heistä neljä pääkirkolliskokousta, siitä olen varma. Enkä mitenkään voi olla niin julkea, että noiden neljän pääkirkolliskokouksen tähden tahtoisin pitää kaikki muut vähempiarvoisina. Kuulustelkaa minulta muutamia niistä, nähdäksenne, pidätkö niitä yhtä suuressa arvossa. Isistä toivon omaavani paremmat tiedot, kuin mitä noilla huutajilla on; sillä he tempovat itselleen niistä mitä haluavat, ja antavat mennä menojaan, mikä on heille vastenmielistä. Siksi täytyykin meidän menetellä toisin tässä asiassa.

Ja miksi tässä enää taistelemme? Jos tahdomme verrata toisiinsa isien lausuntoja, niin ryhtykäämme Magister Sententiariumiin⁴⁸. Teoksessaan on hän erinomaisen ahkeruutensa kautta ehtinyt perille paljoa ennen meitä. Sillä hänkin on tuntenut suurta tuskaa isien riitaisuuksien tähden ja koettanut poistaa noita ristiriitoja. Ja minun mielestäni on hän sen tehnyt paremmin kuin mitä me olisimme voineet. Etkä missään kirkolliskokouksessa, kaikissa yhteensä, että kenenkään kirkkoisän teoksissa löydä niin paljoa kuin tässä "Sententiarum" kirjassa. Sillä kirkolliskokoukset ja isät käsittelevät vain muutamia kristinuskon opinkappaleita, mutta kukaan muu kuin hän ei käsittele kaikkia, tai ainakin useimpia. Mutta tärkeimmistä opinkappaleista, niin kuin fides et justificatio⁴⁹, hän puhuu liian kevyesti ja heikosti, vaikka hän kylläkin suuresti ylistää Jumalan armoa. Siis, kuten edellä on sanottu, tyytykäämme Gratianuksen työhön kirkolliskokousten toisiinsa vertailussa, jossa työssä hän on nähnyt paljon vaivaa, vaikkei olekaan yhtä puhdas kuin Magister Sententiarum. Sillä hän antaa aivan liian paljon Rooman piispalle ja kasaa kaikki hänelle. Muutoin hän ehkä olisikin suorittanut paremmin vertailunsa kirkolliskokouksista, kuin mitä me nyt voimme tehdä?

Ja kuka tahtoo nähdä lähemmin, miten rakkaat pyhät isämme ovat olleet tavallisia ihmisiä, hän lukekoon herra Pommerilaisen⁵⁰, meidän esipappimme, kirjasen korinttilaiskirjeen neljästä ensi luvusta; siitä täytyy hänen oppia, että pyhä Augustinus on oikein kirjoittanut Noli meis⁵¹ j.n.e., kuten ylempänä on sanottu, ettei hän tahdo uskoa ketään isistä, kun hänellä kuitenkin on Raamattu puolellansa. Rakas Herra Jumala, jos kristillinen usko riippuisi ihmisistä ja perustuisi ihmissanoihin, mitä sitten tekisimmekään Pyhällä Raamatulla? Tahi mitä varten on Jumala sen antanut? Pankaamme se siis penkin alle ja korottakaamme sen sijaan pöydillemme ja saarnatuoleihimme kirkolliskokousten ja isäin teokset. Tahi elleivät isät ole olleet ihmisiä, niin ovat he joskus myöskin ajatelleet, puhuneet ja toimineet, samoin kuin mekin ajatteleme, puhumme ja toimimme; ja sitten on heidän täytynyt lausua (kuten meidänkin) tuo rakas siunaus: Anna meille syntimme anteeksi, niin kuin mekin anteeksi annamme j.n.e., etenkin koska heillä ei ole ollut sellaista Hengen lupausta kuin apostoleilla, vaan heidän täytyi olla apostolien oppilaita.

Jos Pyhä Henki olisi ollut niin typerä, että olisi erehtynyt tai ollut pakoitettu uskomaan, että kirkolliskokoukset ja isät tulevat erehtymättä kaikki hyvin toimittamaan, niin olisi hänen ollut tarpeeton varoittaa kirkkoansa, että sen tulee koetella kaikkea ja tutkia, miten perustuksen päälle on rakennettava olkia, heiniä, puuta, 1. Kor. 3:12. Tällä ennustuksella on hän, ei salaa ja epäilevästi, vaan julkisesti ja valtiudella lausunut, että pyhässä kirkossa tulee olemaan rakennusväkeä myöskin

⁴⁶ Minä olen totuus.

⁴⁷ Jokainen ihminen on valehtelija.

⁴⁸ "Ajatusten opettajaksi" kutsuttiin pääteoksensa mukaan Parisin yliopiston opettajaa, piispa Pietari Lombardolaista, k. 1164. Hänen teoksensa "Neljä kirjaa ajatuksia" esittää otteilla kirkkoisien teoksista koko katolisen opin.

⁴⁹ Usko ja vanhurskauttaminen.

⁵⁰ Johan Bugenhagenia, Wittenbergin kaupunginsaarnaajaa, kutsuivat Luther y. m. tällä nimellä hänen syntymäseutunsa Pommerin mukaan. Lähinnä Lutheria ja Melanktonia oli B. huomattavin Wittenbergin uskonpuhdistajista.

⁵¹ Älä minun omiini.

puusta, heinistä ja oljista, se on opettajia, jotka siitä huolimatta edelleen ovat oikealla perustuksella tai pohjalla, ja kärsivät tulen kautta kyllä vahinkoa, mutta tulevat kuitenkin autuaiksi, jolla puheella ei voida tarkoittaa kerettiläisiä. Sillä he laskevat toisen perustuksen, mutta nämä pysyvät perustuksella, se on Kristuksen uskossa, tulevat autuaiksi ja kutsutaan Jumalan pyhiksi, vaikka heissä onkin heiniä, olkia, puuta, joka on poltettava pois Pyhän Raamatun tulella, vaikkakin ilman autuuden menettämisen vaaraa, kuten pyhä Augustinus sanoo itseänsä: Errare potero, haereticus non ero, se on: Voinen kyllä erehtyä, mutta kerettiläiseksi en tahdo tulla. Syy tähän on se; että kerettiläiset eivät ainoastaan erehdy, vaan eivät myöskään tahdo antaa ojentaa itseänsä, puolustavat erehdystänsä oikeana ja taistelevat huomaamaansa totuutta ja omaa omaatuntoansa vastaan.

Sellaisista sanoo P. Paavali Tit.3:10-11 Eriseuraista⁵² ihmistä pakene, koska häntä on kerta taikka kahdesti neuvottu, tietäen että senkaltainen on käännetty pois, ja syntii tekee autokatakitos, se tietää, joka vastahakoisena ja ehdoin tahdoin tahtoo tulla tuomituksi harhauksensa. Mutta P. Augustinus tahtoo kernaasti tunnustaa harhauksensa ja antaa ojentaa itseänsä. Sentähden hän ei voinut olla mikään kerettiläinen vaikka hän erehtyi. Samoin tekevät kaikki muutkin pyhät ja heittävät mielellänsä heinänsä, olkensa, puunsa tuleen, jotta itse pysyisivät autuuden perustuksella. Niin olemme mekin tehneet ja teemme edelleenkin.

Koska siis isiinkään nähden ei voi olla toisin, kuin että he (minä puhun pyhistä ja hyvistä) rakentaessaan ilman Raamattua, se on ilman kultaa, hopeaa, jalokiviä, rakentavat puuta, olkia ja heiniä, niin täytyy meidän P. Paavalin arvostelun mukaan kyetä tekemään erotus kullan ja puun, hopean ja olkien, jalokiven ja heinien välillä, emmekä saa turhan huutamisen antaa pakoittaa meitä pitämään saman-arvoisena kultaa ja puuta, hopeaa ja olkia, smaragdia ja heiniä; tahi pyytäkäämme sitten heitä (jos se on mahdollista), että he ensiksi tulisivat niin viisaiksi, että pitäisivät puuta kultana, olkia hopeana, heiniä päärylinä. Muuten suvaitkoot armossa säästää meitäkin, älköötäkään uskotelko meille moisia hullutuksia ja lapsellisuuksia.

Ja meidän tulee panna merkille tämäkin Pyhän Hengen ihmetyö, että kerrassaan kaikki Pyhän Raamatun, sekä Uuden että Vanhan Testamentin kirjat on Pyhä Henki Abrahamin kansan ja hänen siemenensä kautta maailmalle antanut, sallimatta meidän pakanain kirjoittaa ainoatakaan niistä; eikä hän ole tahtonut valita ainoatakaan profeettaa tai apostolia pakanain keskuudesta, kuten P. Paavali sanoo, Room. 3: 2 Juutalaisilla on se suuri etuus, että heille on uskottu mitä Jumala on puhunut, kuten myöskin Ps. 147: 19 sanotaan: Hän on ilmoittanut Jaakobille sanansa ja Israelille säätynsä ja oikeutensa; sitä hän ei ole tehnyt kellekään pakanalle; ja Kristus itse Joh. 4: 22 me tiedämme, että pelastus on juutalaisista, ja Room. 9: 4 heidän on lupaukset, lainsäätämys, isät ja Kristus j.n.e.

Sentähden emme me pakanat saa asettaa isiemme kirjoituksia Pyhän Raamatun kanssa samalle tasalle, vaan pitää ne vähän alempana. Sillä he ovat lapsia ja perillisiä, me vieraita ja muukalaisia, jotka armosta, ilman mitään lupausta, olemme päässeet lasten pöytään. Niin, meidän pitäisi kiittää nöyrästi Jumalaa, ja tyytyä pakanavaimon tavoin siihen, että saamme olla koiria, jotka kokoavat murut, jotka putoavat herrojen pöydiltä (Matt. 15: 27). Mutta me tahdomme korottaa isämme ja itsemme samaan korkeuteen apostolien kanssa, ajattelematta, että Jumalan paljoa enemmän täytyy murtaa meidät, koskei hän luonnollisiakaan oksia, Room. 11: 21, ja Abrahamin siementä eli perintöä säästänyt heidän epäuskonsa tähden. Vieläpä tahtoo tuo Rooman kirottu kauhistus korottaa valtansa apostolien ja profeettainkin yläpuolelle ja muuttaa Raamattua mielensä mukaan. Sentähden kirjoittaa Augustinus oikein (kuten edellä on mainittu) P. Hieronymukselle: Minä en luule, rakas veli, että sinä tahtoisit pitää kirjoitustasi apostolien ja profeettain kirjojen arvoisena; varjeltkoon sinua Jumala, ettet sitä koskaan himoitsisi.

Eikä ainoankaan kirkolliskokouksen päätökset tai kirkkoisäin teokset sisällä tai voi opettaa meille koko kristin-oppia. Niin käsittelee Nikean kokous vain kysymystä Kristuksen todellisesta jumaluudesta; Konstantinopolin kokous Pyhän Hengen jumaluutta; Efeson kokous sitä ettei Kristuksessa ole kahta, vaan kaksi luontoa, jumalallinen ja inhimillinen. Nämä ovat nuo neljä

⁵² Luther käyttää tässä sanaa "kerettiläinen", mikä onkin enemmän alkukielen mukainen sana.

pääkirkolliskokousta, eikä niissä ole käsitelty enempää kuin nämä neljä opinkappaletta, kuten myöhemmin saamme kuulla. Mutta siinä ei kuitenkaan ole vielä koko kristillinen uskon-oppi. P. Kyprianus pohtii kysymystä, miten tulee kärsiä ja kuolla lujana uskossa, ja hän kastaa uudestaan kerettiläisiä, moittii ankarasti huonoja tapoja ja naisia. Pyhä Hilarius puolustaa Nikean kokouksen päätöstä Kristuksen todellisesta jumaluudesta, ja käsittelee jonkun verran psalmeja. Pyhä Hieronymus ylistää neitseellistä elämää ja erakkoja. Pyhä Krysostomus opettaa rukoilemaan, paastoamaan, antamaan almuja, olemaan kärsivällinen j.n.e. Pyhä Ambrosiuksella on sittenkin vielä paljon, mutta Pyhällä Augustinuksella enin, jonka tähden Magister Sententiarum on saanut enimmän häneltä.

Ja lopputulos, kokoa yhteen kaikki sekä isät että kirkolliskokoukset, niin et kuitenkaan voi niistä saivarrella esiin koko kristillistä uskon-oppia, vaikka ijäti saivartelisit. Ja ellei Pyhä Raamattu olisi sitä tehnyt ja meille säilyttänyt, ei kirkko olisi kauvan voinut säilyä kirkolliskokousten ja isien tähden. Ja panehan merkillä: Mistä ovat isät ja kirkolliskokoukset saaneet oppinsa ja menettelytapansa? Arveletko, että he vasta silloin ovat ne keksineet, tai saaneet Pyhältä Hengeltä aina uusia opetuksia? Miten on sitten kirkko pysynyt pystyssä ennen tuollaisia kirkolliskokouksia ja isiä? Tahi eikö ole ollut mitään kristittyjä ennen kuin nuo kirkolliskokoukset ja isät ilmestyivät? Sentähden täytyy meidän puhua toisella tavalla kirkolliskokouksista ja isistä, eikä kiinnittää huomiotamme kirjaimiin vaan tarkoitukseen. Ja nyt olkoon kylliksi tämän kirjaseksi ensi osaksi, jotta saisimme hiukan hengähtääkin.

Toinen osa.

Ensiksi Kirkolliskokouksista. Kirjaimet Concilium⁵³ antavat meille ymmärtämättömille äärettömän paljon tekemistä, jopa enemmän kuin isät ja kirkko. Silti en minä tahdo olla mikään tuomari ja mestari, vaan tuoda esille ainoastaan omat ajatukseni. Ken voi sen paremmin tehdä, hänelle toivotan armoa ja onnea, Amen. Minä vetoan pyhän Hilariuksen lausuntoon hänen teoksessaan de Trinitate: Ex causis dicendis sumendo est intelligentia dictorum, se tietää: Joka tahtoo ymmärtää jonkun puheen, hänen tulee tutkia, minkätähden tai mistä syystä se on puhuttu. Sic ex causis agendi cognoscuntur acta.⁵⁴ Samaa opettaa meille luonnollinen järkikin. Mutta minä tahdon todistaa sen kouraan tuntuvammallakin tavalla. Jos talonpoika moittii naapuriansa: Rakas tuomari, tämä mies kutsuu minua lurjukseksi ja vekkuliksi — nämä sanat tahi kirjaimet aivan semmoisinaan tekevät meihin sen vaikutuksen, että valittajalle tapahtuu suuri vääryys, ja hänestä puhutaan ilkeää, kiusoittavaa valhetta. Mutta jos moitittu tulee ilmoittamaan syyn noihin kirjaimiin ja sanoo: Rakas tuomari, hän on lurjus ja vekkuli, sillä hän on kotoisin N:n kaupungista, jossa häntä on ruoskittu konnamaisuuksiensa tähden, ja töintuskin saivat kunnan kansalaiset rukouksillaan hänen pelastetuksi hirttonuorasta, ja nyt ahdistaa hän minua omassa huoneessani; — tällöin ymmärtää tuomari kirjaimet toisin kuin aikaisemmin. Ja samaa opettaa meille jokapäiväinen kokemus hallituksesta. Sillä ennen kuin tunnemme puheiden perustukset ja syyt, ovat nuo puheet pelkkiä kirjaimia, tai kuoripoikain huutoa ja nunnain laulua.

Samoin, kun Kristus sanoo Pietarille: Minkä sinä sidot maan päällä, se on oleva sidottu taivaissa, ja minkä sinä päästät, se on oleva päästetty (Matt. 16: 19). Nämä kirjaimet ottaa paavi, vie ne mukanaan laiskurien maahan ja selittää näin: Minkä minä teen taivaassa ja maan päällä. Se on oikein; minulla on avaimet sitoa ja päästää kaikki, kerrassaan kaikki. Niin, jos me olisimme naurispäitä j.n.e. Mutta kun katsotaan perusteisiin, niin on Kristus tässä puhunut syntien sitomisesta ja päästämisestä, ja avaimista taivaan valtakuntaan, jonne ei kukaan pääse ilman syntien anteeksi saamista, ja josta ei ketään suljeta pois muuta kuin se, jonka synnit sidotaan häneen hänen katumattoman elämänsä tähden. Nämä sanat eivät siis tarkoita pyhän Pietarin valtaa, vaan syntisraukkojen tai ylpeitten syntisten tilaa. Mutta tuollaisista avaimista tekee paavi itsellensä kaksi tiirikkaa päästäkseen käsiksi kaikkiin kuningaskruunuihin, rahastoihin, kaiken maailman aarteisiin,

⁵³ Kirkolliskokous.

⁵⁴ Siten teon vaikuttamista tunnetaan itse teot.

ruumiisiin, kunniaan ja tavaraan. Sillä narrin tavoin katsoo hän pelkkiin kirjaimiin välittämättä mitään syistä.⁵⁵

Samoin on Raamatussa monta lausetta, jotka sanamuodoltaan ovat toisilleen ristiriitaisia, mutta kaikki käy kohdallensa, kun osoitetaan noiden sanamuotojen syyt. Ja minä huomautan, että kaikki lakimiehet ja lääkärit löytävät kaikkialla kirjoissansa paljon samallaisia ristiriitoja, kuten edellä olen tuomarista sanonut. Ja mitä on koko ihmisten meno muuta kuin pelkkiä antilogioita⁵⁶ tai vastenmielisyyksiä, ennen kuin kuulemme itse asiat? Sentähden ovat minun vastustajani oivallisia, hienoja, hurskaita sikoja ja aaseja, jotka saivartelevat kokoon minun ristiriitaisuuteni ja jättävät perustelut sikseen, jopa ehdoin tahdoin niitä himmentävät; ikään kuin en minä voisi heidän kirjoistansa vetää esille antilogioita, jota ei saa edes perusteluilla poistetuiksi. Mutta tästä jo kyllin; sillä he eivät ansaitse niin monia sanoja.

Nyt ryhdymme käsittelemään Nikean kirkolliskokousta. Se on pidetty seuraavasta syystä: Tuo ylistettävä keisari Konstantinus oli tullut kristityksi⁵⁷ ja suojeli kristityitä vastoin tyranneja ja vainoojia niin suurella ja vakavalla uskolla ja niin vilpittömässä tarkoituksessa, että hän alkoi sodan omaa lankoansa Liciniusta vastaan, jolle hän oli antanut puolisoiksi oman sisarensa Konstantian ja jonka hän oli tehnyt kanssahallitsijakseen, sekä karkoitti hänet valtakunnasta sentähden, ettei hän monista kehoituksista huolimatta lakannut häpeällisesti kiduttamasta kristittyjä.

Kun tuo jalo keisari oli antanut kristityille noin tähdellisen rauhan ja teki heille kaikkea hyvää ja suosi kirkkoa miten suinkin voi ja oli itse aivan turvassa, niin että hän aikoi alkaa sodan valtakunnan ulkopuolella olevia persialaisia vastaan: sellaiseen ihanaan. Rauhalliseen paratiisiin ja rauhan aikaan tunkeutuu tuo vanha käärme ja nostattaa Ariuksen, erään Alexandrian papin, piispaansa vastaan. Hänkin tahtoo olla mies puolestansa ja tuoda esille jotain parempaa kuin vanha usko. Sentähden hän alkaa vastustaa piispansa oppia Kristuksen jumaluudesta, ja sangen monta pappia ja mahtavaa, oppinutta piispaa liittyy häneen, joten tuo turmio kasvoi suuresti monessa maassa, niin että Arius vihdoinkin voi ylpeillä olevansa marttyyri ja että hänen totuuden tähden täytyy kärsiä vääryyttä piispansa Aleksanderin puolelta, joka muka ei anna hänen olla rauhassa vaan kirjoittaa häväistyskirjeitä häntä vastaan kaikkiin maihin.

Kun tämä tuli hurskaan keisarin kuuluviin, menetteli hän sangen viisaan ruhtinaan tavoin ja koetti sammuttaa liekin, ennen kuin tuli tulisi suuremmaksi. Hän kirjoittaa kirjeen sekä piispa Aleksanderille että pappi Ariukselle ja kehoittaa heitä niin hyvänsävyisesti, mutta samalla vakavasti, ettei paremmin voisi kirjoittaa; hän osoittaa heille, miten hän suurella vaivalla on saanut aikaan valtakunnassa rauhan kristityille, ja nytkö he keskuudessaan alkaisivat toimeen panna rauhattomuuksia! Tämä olisi pakanoille suureksi pahenukseksi ja he ehkä jälleen luopuisivat pois uskosta (kuten sitten tapahtuikin, ja hän itse valittaa), ja hän ei saisi tilaisuutta sotimaan persialaisia vastaan. Pääasia, tuo suuren keisarin kirje noille kahdelle miehelle, oli todella nöyrä, kristillinen kirje. Sillä minä tunnen karkean kynäni kyllin hyvin, tietääkseni, etten minä olisi niin nöyrää kirjoitusta saanut lähtemään mustepullostani, varsinkin jos olisin ollut keisari, vieläpä niin mahtava keisari.

Mutta kirje ei auttanut mitään. Arius oli saanut paljon liittolaisia ja tahtoi tahtonsa läpi vastoin piispaansa. Hurskas keisari ei jätä kuitenkaan asiaa sikseen, vaan lähettää mieskohtaisen lähetystön, erään koko maailmassa kuuluisan, oivallisen piispan, nimeltä Hosius, Kordovan kaupungista Espanjasta, noiden kahden luo Alexandriaan ja koko Egyptiin sovintoa hieromaan. Mutta sekään ei auttanut, tuli levisi laajemmalle kuin kulovalkea. Silloin tuo hyvä keisari Konstantinus ryhtyi viimeiseen keinoon ja antoi kutsua koolle kuuluisimmat piispat kaikista maista; hän määräsi, että heidät oli tuotava kokoon Nikeaan valtion aseilla, hevosilla, muuleilla, jotta hän heidän kauttansa saataisi asiat rauhalliselle kannalle. Silloin tuli koolle todella monta arvokasta piispaa ja isää, ennen

⁵⁵ Vrt. Lutherin lausuntoja avainvallasta, I:ssä osassa tätä teosta.

⁵⁶ Antilogia = vastaväite, ristiriitaisuus.

⁵⁷ Hän kastatti itsensä kuitenkin vasta kuolinvuoteellaan.

kaikkeaa kuuluisia Jaakob Nisibiläinen⁵⁸ ja Baphnutius Ptolemaiolainen⁵⁹, jotka olivat kärsineet ankaria kidutuksia ja tehneet suuria ihmetöitä Liciniuksen aikana. Mutta heidän joukossaan oli, kuten hiirenrippeitä pippurissa, muutamia areiolaisia piispojakin.

Keisari oli nyt iloinen, toivoi asian päättyvän hyvin ja kohteli heitä kaikkia kunnioittavasti ja kohteliaasti. Silloin toivat muutamat piispoista keisarille valituskirjelmää toisiansa vastaan ja pyysivät keisaria riidanratkaisijaksi. Hän kääntyy ne pois luotansa; sillä hän ei tahtonut sekaantua heidän keskinäisiin kinastuksiinsa, vaan tahtoi antaa heidän lausua tuomionsa tästä Kristusta koskevasta opinkappaleesta; eikä hän ollut kutsunut kirkolliskokousta koolle heidän riitojensa tähden. Mutta kun he eivät hellittäneet, käski hän tuoda kaikki valituspaperit luoksensa ja lukematta ainoatakaan niistä heitti hän ne kaikki tuleen. Mutta hän hylkää heidän anomuksensa kuitenkin seuraavilla ystävällisillä sanoilla: hän ei voi tuomita niitä, jotka Jumala on asettanut hänen tuomareikseen, vaan hän kehoittaa heitä ryhtymään pääasiaan. Nähkää miten viisas, lempeä ja kärsivällinen tämä ruhtinas oli; joku toinen olisi suuttunut sellaisiin piispoihin ja turmellut siten koko asian. Mutta kuitenkin hän on tuonut oman mielipiteensä ilmi polttaessaan, heidän piispallisesta arvostaan välittämättä, heidän anomuskirjansa. Sen kautta hän huomautti heille heidän lapsellisesta menettelystään, koska heidät oli kutsuttu koolle paljoa tärkeempien asiain tähden.

Kun sitten kokous alkoi, istuutui hänkin piispojen joukkoon, mutta matalammalle tuolille kuin piispat. Rooman piispa Sylvester ei ollut saapuvilla, vaan hän oli lähettänyt (kuten muutamat sanovat) puolestansa kaksi pappia. Kun nyt Antiokian piispa Eustathius, jolla oli kunniasija kokouksessa, oli kiittänyt ja ylistänyt keisaria hänen osoittamastaan hyvästä työstä, luettiin julki Ariuksen oppi (sillä näyttää siltä, ettei hän ollut saapuvilla, koska hän ei ollut piispa eikä heidän lähettämänsä), jonka mukaan Kristus ei olisi Jumala, vaan Jumalan luoma ja tekemä, kuten historiassa kerrotaan asiasta tarkemmin. Silloin pyhät isät ja piispat nousivat vihastuneina ylös tuoleiltansa, repivät asiakirjan palasiksi ja sanoivat: Se ei ole oikein. Kirkolliskokous oli siis tuominut Ariuksen opin suoranaisia vihan-ilmauksia esiintuoden, niin pahalta ja sietämättömältä tuntui isistä kuulla noita Ariuksen pilkkasanoja. Ja kaikki, myöskin areiolaiset piispat, allekirjoittivat kiroustuomion; viimeainitut tosin vilpillisellä mielellä, kuten myöhemmin kävi ilmi, lukuun ottamatta kahta egyptiläistä piispaa, jotka eivät allekirjoittaneet. Vielä samana päivänä lopetti keisari kirkolliskokouksen ja kirjoitti itse yhdessä kirkolliskokouksen kanssa kirjeitäkin tästä päätöksestä koko maailmaan. Ja keisari Konstantinus oli sydämellisesti iloinen, kun asia oli onnellisesti loppuun saatettu, ja osoitti sangen suurta ystävällisyyttä kokouksen jäsenille, etenkin niille, joita oli kidutettu.

Tästä käy selvästi ilmi, minkätähden kokous oli kutsuttu ja mikä sen tehtävänä oli, nimittäin uskon opinkappaleen, se on Kristuksen oikean, todellisen jumaluuden, säilyttäminen vastoin Ariuksen uutta viisautta, hänen, joka tahtoi väärentää, jopa muuttaa ja kirotta tämän opinkappaleen järjen vaatimusten mukaan: lisäksi tuli hän itse kirotuksi. Sillä kirkolliskokous ei ollut tätä opinkappaletta uudesta keksinyt tai säätänyt, ikään kuin sitä ei olisi ennen kirkossa ollut, vaan ainoastaan puolustanut vastoin Ariuksen uutta kerettiläisyyttä. Kuten näemme siitä, että isät tulivat kärsimättömiksi ja repivät asiakirjan; sillä osoittivat he aikaisemmin, apostolien ajoilta asti oppineensa ja opettaneensa toisin kirkoissansa. Sillä mihin olisivat joutuneet kristityt, jotka ennen tätä kirkolliskokousta yli kolmensadan vuoden kuluessa, apostoleista alkaen, olivat uskoneet rakkaaseen Herraan Jeesukseen tosi Jumalana, häntä rukoilleet ja avuksi huutaneet ja siinä uskossa kuolleet tai antaneet kiduttaa itseänsä kauheasti?

Tämä täytyy minun tässä näin todistaa. Sillä paavin imartelijat ovat langenneet niin törkeään typeryyteen, että luulevat kirkolliskokouksilla olevan vallan ja oikeuden säätää uusia uskonkappaleita ja muutella vanhoja. Sitä oikeutta heillä kuitenkin ei ole. Ja moisen asiakirjan me kristityt tahdomme vieläkin repiä. Eivätkä mitkään kirkolliskokoukset ole niin tehneetkään tai voineet tehdä. Sillä kirkolliskokoukset eivät voi kasvattaa uskonkappaleita maan päälle, ikään kuin

⁵⁸ Tämä mesopotamialainen piispa k. 338.

⁵⁹ Hän oli kaikkein innokkaimpia Atanasiuksen puolustajia. Kuoli kunkun aikaa v. 335 jälkeen.

jonkun uuden salaisen ilmoituksen voimasta, vaan Pyhän Hengen kautta annetaan ja ilmoitetaan ne julkisesti taivaasta muutoin ne eivät olisi uskonkappaleita, kuten myöhemmin saamme kuulla. Kuten sanottu, ei siis tämä Nikean kirkolliskokous ole keksinyt tai uudesta laatinut tätä oppia Kristuksen jumaluudesta, vaan sen on tehnyt Pyhä Henki, joka helluntaipäivänä julkisesti tuli apostolien päälle taivaasta ja selitti Raamatun perustuksella Kristuksen tosi Jumalaksi, kuten hän (Kristus) oli apostoleille luvannut. Apostoleilta on se sitten jäänyt ja säilynyt tälle kirkolliskokoukselle ja niin edelleen aina meihin saakka. Ja on säilyvä aina maailman loppuun asti, kuten hän sanoo: Minä olen teidän kanssanne maailman loppuun asti.

Ja huonossa asemassa me olisimme, ellei meillä olisi muuta kuin tämä kirkolliskokous kyseenalaisen opinkappaleen puolustamiseksi. Enkä minä uskoisi tuota kokoustakaan, vaan sanoisin: He olivat ihmisiä. Mutta evankeliumin kirjoittaja P. Johannes ja P. Paavali, Pietari sekä muut apostolit ovat meille horjumattomana perustuksena ja puolustuksena, koska heille Pyhä Henki on sen ilmoittanut ja julkisesti taivaasta antanut, ja heiltä on kirkko sen saanut ennen tätä kirkolliskokousta, ja samoin itse kirkolliskokous. Sillä he ovat kaikki, kun Arius alkoi esittää oppiansa, samoin kuin tuo kirkolliskokouskin puolustaneet itseänsä Raamatun ja etenkin P. Johanneksen evankeliumin avulla, kuten Atanasiuksen⁶⁰ ja Hilariuksen⁶¹ kirjat osoittavat. Samoin lausutaan myöskin Tripart⁶² kirjan 5 l. 29:ssä: Usko on Nikean kirkolliskokouksessa perusteltu apostolien kirjoituksilla. Muutoin, ellei profeettain ja apostolien kirjoitukset Raamatussa sitä tekisi, ei pelkillä kirkolliskokouksen sanoilla olisi mitään merkitystä ja päätösvaltaa. Tämä opinkappale Kristuksen jumaluudesta on tälle kirkolliskokoukselle pääasia, niin siinä onkin koko kokous semmoisenaan, sentähden oli se kutsuttu koolle jo samana päivänä (kuten sanottu) se hajoitettiin.

Mutta eräänä toisena päivänä, jolloin keisari Konstantinus ei ollut saapuvilla, he jälleen kokoontuivat käsittelemään muita kirkon ulkonaista, ajallista hallintoa koskevia kysymyksiä: silloin tulivat epäilemättä esille ne asiat, joita koskevat todisteet Konstantinus aikaisemmin oli heittänyt tuleen tahtomatta niihin nähden lausua tuomiotansa. Sentähden täytyi heidän itse kokoontua pohtimaan niitä ilman keisaria. Sillä suurin osa on oikeaa turhaa pappiskinastelua, niin kuin ettei samassa kaupungissa tule olla kahta piispaa; edelleen ettei kenenkään pienen kirkon piispan tule tavoitella suurempaa; edelleen, ettei klerkkien tai kirkonpalvelijain sovi jättää kirkkoansa ja tunkeutua toisiin kirkkoihin; edelleen, ettei kukaan vihkisi toisen piispan alle kuuluvia henkilöitä hänen tietämättään ja tahtomattaan; edelleen, ettei kukaan piispa ottaisi vastaan sellaista, jonka toinen on sulkenut pois seurakunnastansa; edelleen, että Jerusalemin piispa saisi säilyttää muihin nähden vanhan etuoikeutensa ja arvonsa, ynnä muuta yhtä joutavaa. Kuka voisi tuollaisia asioita pitää uskonkappaleina? Ja mitä siitä voi saarnata kirkossa kansalle? Mitä sellainen koskee kirkkoon tai kansaan? Siitä, kuten muustakin historiasta, voi oppia, että kaikkialla kirkoissa siihen aikaan oli vastahakoisia, pahoja, huolimattomia piispoja, pappeja, kirkonpalvelijoita ja muuta väkeä, jotka enemmän tavoittelivat kunniaa, valtaa ja rikkauksia kuin Jumalaa tai hänen valtakuntaansa, ja joita vastaan täytyi siis puolustautua.

Sillä on helppo käsittää, ettei Konstantinus sellaisten asiain tähden ole tätä kirkolliskokousta kutsunut koolle: muutoin olisi hän varmaan sen tehnyt jo ennen kuin Ariuksen alkama kurjuus alkoi. Ja mitäpä hän olisi huolinut surra siitä, miten sellaiset asiat järjestetään? Sillä olivathan ne asioita, joita kukin piispa alueellaan sai järjestää ja niistä naapuriensa kanssa sopia, kuten itse pykälistäkin käy ilmi. Ja olisihan ollut syntyä ja häpeä kutsua noin pienten asiain tähden koolle niin suurta kirkolliskokousta. Sillä tuollaisten ulkonaisten asiain järjestämiseen on Jumalan antama järki kylliksi, niin ettei siihen tarvita Pyhää Henkeä, jonka tehtävänä on kirkastaa Kristusta eikä puuttua tuollaisiin ihmisymmärryksiin ratkaistaviin asioihin. Sillä muutoinhan voisi sanoa kaikkea mitä hurskaat kristityt tekevät, heidän syömistään ja juomistaankin Pyhän Hengen työksi. Mutta Pyhällä

⁶⁰ Aleksandrian piispa, joka vuodesta 328 alkaen oli Nikean kirkolliskokouksen etevin puolustaja ja Ariuksen päävastustaja, k. 373.

⁶¹ Länsimaililla puolusti tämä Poitiers'n kaupungin (Ranskassa) piispa innokkaasti Atanasiuksen oppia. Hän kuoli v. 366.

⁶² Katso selitystä I osan siv. 192 muist.

Hengellä on oppiin nähden muuta tekemistä kuin puuttua noihin järjen ratkaisupiiriin kuuluviin töihin.

Eivätkä kaikki tämän kokouksen jäsenet olleet pelkkiä hurskaita Paphnutiuksia, Jaakobeja Eustatiuksia j.n.e. Sillä siellä laskettiin olleen yhteensä 17 areiolaista piispaa, jotka nauttivat suurta kunnioitusta, vaikka heidän täytyikin taipua ja teeskennellä toisten edessä. Teodoretus historiassaan kertoo heidän säättäneen 20 pykälää; Rusinus⁶³ mainitsee niitä olleen 23. Ovatko areiolaiset tai mahdollisesti muutkin sittemmin niihin lisänneet tai niistä vähentäneet (sillä P. Paphnutiuksen muka säättämä pykälä pappien aviovaimoista ei ole niiden joukossa), siitä en voi sanoa mitään. Mutta sen minä tiedän varsin hyvin, että ne kaikki jo aikoja sitten ovat kuolleet, tulleet haudatuiksi kirjoineen ja mädäntyneet, eivätkä koskaan enää voi nousta ylös, kuten Konstantinus on, heittäessään ne tuleen ja polttaessaan, niistä oikein ennustanut. Sillä niitä ei noudateta eikä niitä voida noudattaa. Ne ovat tulleet heiniksi, oljiksi, puuksi (kuten P. Paavali sanoo), jotka ovat perustukselle rakennetut; sentähden on tuli ne ajan oloon tuhonnut, kuten muutkin ajalliset, katoavat kappaleet. Mutta jos ne olisivat olleet uskonkappaleita tai Jumalan käskyjä, niin olisivat ne myöskin pysyneet, kuten opinkappale Kristuksen jumaluudesta.

Noista puu-pykälistä on kuitenkin vielä yksi säilyttänyt vähän kiillostansa, nim. pykälä pääsiäisen vietosta. Mutta sitäkään pykälää emme me kuitenkaan (kuten matemaatikot ja tähteintutkijat meille vakuuttavat) enää noudata aivan tarkoin, koska päiväntasaus eli Aequinoctium meidän aikanamme on aivan toisena aikana kuin silloin⁶⁴, ja meidän pääsiäisemme pidetään vuodenaikaan katsoen usein liian myöhään. Heti apostolien ajan jälkeen alkoi riita pääsiäisenviettoajasta, ja piispat ovat noin pienien ja tarpeettomien asiain tähden julistaneet toisiansa kerettiläisiksi ja pannaan, niin että on aivan ollut synty ja häpeä. Muutamat tahtoivat samoin kuin juutalaiset viettää pääsiäistä Mooseksen lain mukaan. Toiset, etteivät olisi juutalaisuuden suosijoita, tahtoivat viettää pääsiäistä sunnuntaina. Ja Rooman piispa Viktor, joka myös oli marttyyri, julisti noin 180 vuotta ennen Nikean kirkolliskokousta pannaan kaikki Aasian piispat ja kirkot, syystä etteivät viettäneet pääsiäistä samaan aikaan kuin hän. Niin varhain ovat Rooman piispat tavoitelleet valtaa ja mahtiasemaa. Mutta Lyonin (Ranskassa) piispa Ireneus⁶⁵ joka tuns evankeliuminkirjoittaja P. Johanneksen oppilaan Polykarpuksen, nuhtelee häntä ja saa riidan tyyntymään, niin että Viktorin täytyi jättää kirkko rauhaan.

Sentähden täytyi Konstantinuksen ottaa tämäkin asia ratkaistavaksi kirkolliskokouksessa, ja hän sääsi, että pääsiäinen on koko maailmassa vietettävä samaan aikaan, *Lege Tripart. Lib. 9 cap. 38 pulcherrime*.⁶⁶ Nyt tarvittaisiin kyllä taaskin uudistusta, jotta kalenteri tulisi oikaistuksi ja pääsiäinen oikeaan aikaan vietetyksi. Mutta sitä älköön tehkö kukaan muu, kuin korkeat majesteetit, keisarit ja kuninkaat, joiden pitäisi yksimielisesti ja samaan aikaan antaa koko maailmalle julistus siitä, mihin aikaan pääsiäinen vastaisuudessa on vietettävä. Muuten, jos joku maa alkaisi ilman toisia, syntyisi surkea sekasotku ja hämminki kaikissa asioissa, koska kaikki maalliset toimet, kuten vuosimarkkinat, messut ja muut sellaiset suoritetaan nykyisen pääsiäisenvieton mukaan, joten yhden maan asukkaat tulisivat väärään aikaan toisen valtakunnan markkinoille. Muuten olisi asia helppo ja mukava toteuttaa, jos korkeat majesteetit vai tahtoisivat sen tehdä, sillä tähtientutkijat ovat kaikki jo tarkoin laskeneet, niin ettei muuta ole jälellä kuin käskyn antaminen ja siten asian toteuttaminen. Kuitenkin pidämme vielä kiinni tuosta Nikean kirkolliskokouksen kiiltävästä puupalasesta, että nimittäin pääsiäispäivä on vietettävä sunnuntaina, hoippukoon sitten aika miten haluaa. Sillä he kutsuvat pääsiäistä nimellä *festa mobilia*.⁶⁷ minä puolestani keinuvaksi juhlaaksi,

⁶³ Molemmat olivat etevä kirkkohistoriankirjoittajia. Teodoretus kuoli noin v. 457, Rusinus v. 410

⁶⁴ Ero johtui siitä, että päiväntasaus n. s. juliaanisen kalenterin mukaan vietettiin maaliskuun 24 pnä, vaikka jo Nikean kokouksen aikana oli tunnettua, että se oli 21 pnä maaliskuuta. Vuosien kuluessa tuli ero yhä suuremmaksi, kunnes v. 1582 (Suomessa vasta v. 1763) uusi n. s. Gregoriaaninen kalenteri eli "uusi luku" tuli käytäntöön.

⁶⁵ kotoisin Vähästä Aasiasta, tuli v. 178 Lyonin piispaksi.

⁶⁶ Viittaus edellä mainittuun Cassiodoruksen kirkkohistoriaan.

⁶⁷ "Liikkuvat juhlat," joita eri vuosina vietettiin eri aikoina.

koska pääsiäispäivä ja siitä riippuvat juhlat muuttelivat, sattuen milloin aikaisemmin, milloin myöhemmin, eikä minäkään määrättyinä päivinä, kuten muut juhlat.

Tuo juhlain häilyväisyys johtuu siitä, että isät (kuten sanottu) heti alussa tahtoivat viettää pääsiäistä Mooseksen säätämänä aikana, nimittäin maaliskuun täydenkuun aikana, mutta myöhemmin päiväntasauksen eli Aeqvinoctium'in aikana; eivätkä he kuitenkaan tahtoneet aivan juutalaisten tavoin tai juutalaisten kanssa pitää pääsiäistä täydenkuun aikana; vaan luopuivat, kristittyinä, Mooseksen laista siinä kohden, että viettivät pääsiäistä ensimmäisenä sunnuntaina maaliskuun täydenkuun jälkeen. Näin tapahtui viime kuluneena vuonna, 1538; silloin viettivät juutalaiset pääsiäisensä lauvantaina *Invocavit*⁶⁸ sunnuntain, kuten kirkkomme sanoo, jälkeen; se on runsaasti viisi viikkoa ennen kuin me vietimme oman pääsiäisemme. Sen johdosta juutalaiset nauravat ja pilkkaavat meitä kristittyjä, ikään kuin emme viettäisi emmekä edes osaisi oikein viettää pääsiäistä, siten vahvistaen itseään epäuskossaan. Tämä harmittaa nyt meikäläisiä ja he tahtoisivat kernaasti, että korkeat majesteetit korjaisivat kalenterin, koska se ilman heidän myötävaikutustaan ei käy päinsä, vielä vähemmän olisi ketään siihen ilman heitä kehoitettava.

Mielestäni on tässä tapahtunut se, mistä Kristus puhuu Matt. 9: Jos joku panee uuden tilkun vanhaan vaatteeseen, tulee läpi pahemmaksi; ja jos laskee nuorta viiniä vanhoihin, huonoihin astioihin, niin särkyvät vanhat astiat, ja viini juoksee maahan. He tahtoivat säilyttää vanhasta Mooseksen laista osan, nimittäin että otettaisiin huomioon maaliskuun täysikuu: se on vanha vaate; sitten he eivät tahtoneet (kristittyinä, Kristuksen kautta vapautettuina Mooseksen laista) alistua samaan täydenkuun päivään, vaan ottaa sen sijaan täytöntöön seuraavan sunnuntain; se on uusi tilkku vanhassa vaatteessa. Sentähden on tuo alituinen hoippuminen tuottanut niin paljon puuhaa kirkolle aina tähän asti ja tuottaa varmaan edelleenkin aina maailman loppuun, niin ettei kirjojen kirjoittamisesta ole voinut tulla mitään loppua. Erityisistä syistä on Kristus sen niin sallinut tapahtua, koska hän aina osoittaa voimansa heikkoudessa ja opettaa meitä tuntemaan heikkoutemme.

Miten paljoo parempi olisi ollut, että he olisivat jättäneen kokonaan Mooseksen lain pääsiäisen vietosta, säilyttämättä mitään koko vanhasta vaatteesta! Sillä sen jälkeen kun Kristus on tuomittu, on hän kärsimissensä ja kuolemansa kautta sen kokonaan tehnyt tehottomaksi, surmannut ja haudannut ijäisesti, reväissyt tempelin esiripun ja sen jälkeen murtanut ja hävittänyt Jerusalemin papistoinensa, ruhtinainensa, lakinensa ja kaikkienensa. Sentähden pitäisi heidän laskea kärsimisen, kuoleman ja ylösnousemisen päivät auringon kulun mukaan ja merkitä ne määräpäiville kalenteriin, kuten on merkitty joulupäivä⁶⁹, uudenvuodenpäivä, loppiaispäivä, kynttilänmessunpäivä⁷⁰, ja annunciationis Mariae⁷¹, Juhannuspäivä ja monet muut juhlat, jota nimitetään määrätyiksi eikä häilyviksi juhliksi: silloin olisimme joka vuosi ilman mitään vaivaa ja väittelyä varmasti voineet tietää, milloin pääsiäinen ja siitä riippuvat juhlat ovat vietettävät.

Niin, sanot sinä, Kristuksen ylösnousemisen tähden, täytyi kunnioittaa sunnuntaita, jota kutsutaan siitä syystä nimellä *Dominica dies*, ja pääsiäinen oli asetettava siksi päiväksi, koska Kristus nousi kuolleista sabbatin (jota me nimiltämme lauvantaiksi) jälkeen. Tämä syy on kyllä aiheuttanut mainitun tavan; mutta koska *dies Dominica* ei merkitse "sunnuntai", vaan "Herran päivä", niin miksei kaikkia päiviä kutsuta Herran päiviksi? Eikö joulukin ole *dies Dominica* Herran päivä, se on päivä, jolloin Herran erikoinen työ, hänen syntymissensä, tapahtui, joka päivä ei kuitenkaan joka vuosi satu sunnuntaiksi? Sen nimi on kuitenkin "Kristuksen päivä", se on Herran päivä, vaikka se sattuisi perjantaiksikin, syystä että se on laskettu auringon mukaan ja sillä on oma

⁶⁸ "Hän on kutsunut." Keskiajalla oli eri pyhäpäiville annettu nimi teksteissä tai rukouksissa olevan ensi sanan mukaan. *Invocavit* vastaa 1 sunnuntaita paastossa.

⁶⁹ Joulua on ruvettu viettämään myöhemmin kuin pääsiäistä, vasta neljännellä vuosisadalla

⁷⁰ Nimi johtuu siitä, että silloin vihittiin vuoden kuluessa tarvittavat kynttilät. Tämä juhla, joka vietettiin Marian puhdistuksen muistoksi, määrättiin 6:lla vuosisadalla pidettäväksi helmikuun 2 p:nä, se on 40:nä p:nä Jeesuksen syntymän jälkeen. Meillä vietetään tämä juhla helmikuun ensimmäisenä sunnuntaina.

⁷¹ "Marian ilmestyspäivä," 25 p:nä maaliskuuta.

kirjaimensa kalenterissa. Aivan samoin olisi pääsiäispäivälläkin voinut olla oma kirjaimensa⁷² kalenterissa, sattuipa se sitten perjantaiksi tai keskiviikoksi, kuten joulupäivä voi sattua. Siten olisimme me vapautuneet Mooseksen laista ja sen maaliskuun täydestä kuusta. Samoin kuin nyt ei ensinkään huolita siitä onko jouluna täyden kuun aika tahi ei, vaan pysytään, kuusta välittämättä, auringon kulun mukaan määrättyissä päivissä.

Ja jos mainittaisiin syyksi, että päiväntasaus eli Aequinoctium (kuten tähtientutkijat opettavat) tapahtuu aikanansa, mutta kalenterivuoden kuluvat hitaammin⁷³), joten erotus aikaa myöten tulee yhä suuremmaksi, niin että päiväntasaus tulisi yhä kauvemaksi tarkoin määrätystä pääsiäispäivästä, joka siten vuorostaan tulisi yhä kauvemaksi Philippuksen ja Jaakon päivistä sekä muista juhlista. Mutta mitä me kristityt siitä välitämme vaikka meidän pääsiäisemme sattuisikin Philippuksen tai Jaakon päivän aikana (mikä ei minun luuloni mukaan kuitenkaan tapahdu ennen maailman loppua)? Ja taas edelleen, vietämmehän me toki pääsiäistä joka päivä saarnaamalla ja uskomalla Kristukseen. Ja siinä on kyllin, että kouraantuntuvalla, julkisesti havaittavalla tavalla kerran vuodessa erityisenä päivänä vietämme pääsiäisen muistojuhlaa: ei ainoastaan sentähden, että silloin tavallista ahkerammin kansalle selitettäisiin ylösnousemuskertomusta, vaan vuodenajankin tähden, jotta ihmiset voisivat järjestää kauppansa ja toimensa sen mukaan; samoin kuin meillä on Mikkelin, Martinpäivän, Katarinan, Juhannuksen, Pietarin ja Paavalin y.m. päivien erikoiset ajat.

Mutta tämä on laiminlyöty alusta alkaen, joten me emme voi sellaista saada aikaan, koska kerran isät eivät sitä ole tehneet. Vanha vaate ja sen suuri läpi on jäänyt yhä edelleen olemaan; niin jääköön sitten edelleenkin tuomiopäivään saakka. Sillä maailmahan on kuitenkin jo häviämäisillään. Sillä jos vanhaa vaatetta on nyt 1400 vuotta voitu paikata ja repiä, niin kestänee se nyt vielä sata vuotta paikkaamista ja repimistä. Sillä minä toivon, että kaikki on pian lopussa. Ja jos pääsiäiset ovat nyt tuhatneljäsataa vuotta hoippuneet sinne tänne, voivat ne sen tehdä jällellä olevankin lyhyen ajan, koska ei kukaan tahdo tehdä mitään asian auttamiseksi, ja ne taas, jotka mielellään tahtoisivat, eivät voi.

Olen näin laajalti löpötellyt tarpeettomasta asiasta, koska sen kautta olen tahtonut saada sanotuksi mielipiteeni siitä, olisiko muutamilla lahkoilla nykyään oikeus omalla vastullansa siirtää pääsiäisen vietto toiseen aikaan, kuin mikä sillä nykyään on. Ja minä olen sitä mieltä, että jos uudestaankastajat olisivat niin perillä tähtitieteestä, että tällaisia ymmärtäisivät, olisivat he päättä pahkaa ryhtyneet toteuttamaan asiaansa, ja (kuten lahkolaisten tapa on) tahtoneet tuoda jotain uutta maailmaan viettämällä pääsiäistä toiseen aikaan kuin koko muu maailma. Mutta koska he ovat näissä taidoissa oppimatonta väkeä, ei perkele ole heitä voinut tässä asiassa käyttää koneinaan tai välikappaleinaan.

Minun neuvoni on sentähden se, että antaisimme pääsiäisenvieton olla entisellään, ja paikkaisimme ja repisimme (kuten sanottu) vanhaa vaatetta ja antaisimme pääsiäisjuhlan hoippua sinne ja tänne aina tuomiopäivään asti, tahi kunnes hallitsijat yksimielisesti ja yhtä aikaa muuttavat sen esitettyjen syiden perustuksella.

Sillä ei meiltä tämän tähden jalka katkea, eikä pyhän Pietarin laivalle⁷⁴ tästä tule mitään hätää, koska tässä ei ole kysymyksessä mikään synty tai kerettiläisyys (kuten edesmenneet isät kuitenkin ymmärtämättömyydessään luulivat ja sen johdosta julistivat toisiansa kerettiläisiksi ja pannaan) vaan yksinkertainen erehdys tai tähtitieteellinen laskuvirhe, joka enemmän koskee maallista hallitusta kuin kirkkoa. Jos juutalaiset pilkkaavat meitä tämän johdosta, syyttäen meitä muka tietämättömyydestä, niin pilkkaamme me heitä vielä enemmän takaisin, siitä että he niin itsepintaisesti ja turhaan viettävät omaa pääsiäistänsä, tietämättä, että Kristus jo 1500 vuotta sitten on täyttänyt, poistanut ja tehnyt tyhjäksi kaikki. Sillä minkä me teemme, sen teemme tietten tahtoen

⁷² Juliaanisessa kalenterissa merkittiin vuodenväivät alkaen tammikuun 1 päivästä säännöllisesti uusiutuvalla kirjainsarjalla A:sta C:hen asti.

⁷³ Tämän eron huomaa selvästi vertaamalla toisiinsa meidän nykyistä sekä Juliaanista kalenteria eli n. s., "vanhaa lukua" jota m. m. venäläiset vieläkin seuraavat.

⁷⁴ Tarkoitetaan kristillistä kirkkoa

emmeikä ymmärtämättömyydestä. Me tietäisimme aivan hyvin ja paremmin kuin he itse, miten pääsiäistä on vietettävä Mooseksen lain mukaan. Mutta me emme tahdo eikä meidän tarvitse sitä viettää. Sillä meidän Herramme, joka on Mooseksen ja kaiken muun yläpuolella, sanoo: (Matt. 12:8): Ihmisen Poika on sabbatin herra. Miten paljon enemmän onkaan hän pääsiäisen ja helluntain herra, jotka Mooseksen lain mukaan ovat vähäpätöisempiä kuin sabbatti, joka sisältyy Mooseksen kivitaluihin, kun sitä vastoin pääsiäistä ja helluntaita ei ole siellä mainittu. Tämän lisäksi on meillä pyhä Paavali, joka nimenomaan kieltää meitä ottamasta vaarin Mooseksen säätämistä päivistä, juhla-ajoista ja vuosista (Gal. 4:10. Kol. 2:16).

Sentähden on meidän oman vapautemme ja tahtomme asia viettää pääsiäistä milloin tahdomme, ja vaikka tekisimme perjantaista pyhäpäivän ja päinvastoin, olisi sekin oikein, sikäli kuin (kuten sanottu) majesteetit ja kristityt sen yksimielisesti päättäisivät. Sillä Mooses on kuollut ja haudattu Kristuksen kautta. Ja päivien ja aikojen ei tule olla herroja kristittyjen ylitse, vaan kristityillä on vapaus säätää päivistä ja ajoista, miten tahtovat, tai mikä heille on mukavinta. Sillä tehdessään Mooseksen tarpeettomaksi on Kristus vapauttanut kaikki, niin ettei meidän tarvitse jättää asioita entiselle kannallensa, koska niiden muuttamisesta ei ole mitään vaaraa, erehdystä, syntiä tai kerettillisyyttä; mutta toisaalta saamme jättää tällaiset asiat ennalleenkin joko olojen pakosta, omasta yksityisestä vastenmielisyydestämme tai toisten tähden, jotka samoin kuin mekin ovat kiintyneet sellaiseen pääsiäisen viettoon. Sillä me tiedämme tulevamme autuaiksi ilman pääsiäistä ja helluntaita, ilman sunnuntai- ja juhlapäiviä, eikä meitä voi pääsiäisen, helluntain, sunnuntaitten ja juhlapäivien tähden tuomita kadotukseen. Sen pyhä Paavali meille opettaa.

Ja, palatakseni takaisin kirkolliskokoukseen, minä sanon, että me pidämme liian suuressa arvossa tuon Nikean kokouksen puupalasta. Josta paavi ja hänen kirkkonsa on sittemmin tehnyt ei ainoastaan kultaa, hopeaa ja jalokiviä, vaan itse perustuksen, se on uskonkappaleen, jota paitsi emme voi tulla autuaiksi; ja sellaista he sanovat kuuliaisuudeksi kirkon käskyille; mutta tässä he ovat paljoo pahempia kuin juutalaiset. Sillä juutalaisilla on edes puolellansa Mooseksen sana, jonka Jumala oli joksikin ajaksi määrännyt noudatettavaksi; näillä taas ei ole muuta kuin oma pöyhkeytensä, mutta tahtovat siitä huolimatta tehdä uuden vaateen Mooseksen vanhoista lumpuista, uskotellen noudattavansa Mooseksen säädöksiä, vaikka heidän menonsa on pelkkää satua ja unta Mooseksesta, joka on niin kauvan jo maannut kuolleena, ja jonka kuten Raamattu⁷⁵ sanoo, itse Herra (se tietää Kristus) on haudannut, niin ettei kukaan ihminen ole löytänyt hänen hautaansa; ja he tahtovat nyt loihtia Mooseksen ilmi-elävänä silmäimme eteen, huomaamatta, että, kuten P. Paavali sanoo Gal. 5:3, jos he tahtovat noudattaa osan Mooseksen säädöksiä, heidän samalla täytyy seurata häntä kokonaan. Sentähden, jos he pitävät maaliskuun täydenkuun huomioon-ottamisen välttämättömänä pääsiäisenviетolle. Koska se on osa hänen lakiansa, täytyisi heidän noudattaa myöskin koko laki pääsiäislampaasta ja tulla suorastaan juutalaisiksi ja syödä heidän kanssansa ruumiillinen pääsiäislammas: ellei, täytyy heidän luopua kaikesta. Myöskin täydestä kuusta ja koko Mooseksesta, tai ei ainakaan pitää sellaista autuuteen välttämättömänä uskonkappaleena; kuten minä luulen (ainakin parhaimpien) isien tässä kirkolliskokouksessa tehneenki.

Me näemme siis, että tämä kirkolliskokous on etupäässä käsitellyt kysymystä Kristuksen todellisesta jumaluudesta, siitä syystä se on kutsuttu koolle, siitä syystä se on ja sitä kutsutaan kirkolliskokoukseksi. Sen lisäksi on se käsitellyt muutamia satunnaisia, maallisia, ulkonaisia, ajallisia asioita, joita kohtuuden mukaan on pidettävä maailmallisina ja joita ei ole verrattava uskonkappaleisiin ja joilla ei ole ikuista oikeutustakaan (sillä ne ovat olleet ja menneet). Mutta kirkolliskokouksen on täytynyt käsitellä tuollaisia maallisia asioitakin, koska ne siihen aikaan ovat sattuneet olemaan tarpeellisia. Meidän aikaamme ne kuitenkin eivät enää lainkaan kuulu. Eikä niitä voi pitää enää mahdollisina ja hyödyllisinäkään. Ja on merkille pantava, etä yksi noista päätöksistä, nimittäin uudestaankastamista koskeva, on väärä ja petollinenkin, jos sen oikeat isät

⁷⁵ 5. Moos. 34, 6.

muutoin lienevät säätäneetkään, eikä areiolais-, tai muut joutavat piispat ole sitä sinne silvulta päin liittäneet. Samoin on apostolienkin kokous Jerusalemissa pääasiat käsiteltyään ollut pakoitettu säättämään muutamia satunnaisia, ulkonaisia pykälää verestä, tukehtuneesta, epäjumalain uhrista, koska sellainen siihen aikaan oli tarpeellista. Mutta sillä ei ole tarkoitettu laatia kirkolle mitään ijäistä säädöstä, kuten uskonkappaleella. Ja miksipä emme tähänkin kokoukseen nähden ottaisi huomioon, minkä syiden pakotuksesta sellainen saa selityksensä.

Syy oli näet seuraava. Pakanat, joita Barnabas ja Paavali olivat kääntäneet, olivat evankeliumin kautta saaneet Pyhän Hengen samoin kuin juutalaiset olematta kuitenkaan heidän tavallaan lain alla. Silloin alkoivat juutalaiset ankarasti ahdistella: pakanat pitää ympärileikata ja velvoittaa heidät noudattamaan Mooseksen lakia, muutoin he eivät voi tulla autuaiksi. Nuo olivat kovia, ankaria, raskaita sanoja, ettei nim. voisi tulla autuaaksi ilman Mooseksen lakia ja ympärileikkausta. Ja ennen kaikkea vaativat tätä fariseukset, jotka olivat tulleet Kristuksen uskoon, Ap.teot.15. Silloin kokoontuivat apostolit ja vanhimmat pohtimaan näitä asioita, ja kun he olivat kauan ja kiivaasti väitelleet, astui Pietari esiin ja tuon valtavan ja kauniin saarnansa, Ap. t. 15:7-11: Rakkaat veljet, te tiedätte, miten Jumala teki sen valinnan, että pakanat minun suustani kuulisivat evankeliumin sanan ja tulisivat uskoviksi. Ja Jumala, sydäntentuntija, todisti heidän hyväkseen, antaen heille Pyhän Hengen niin kuin meillekin, eikä tehnyt mitään eroitusta meidän ja heidän välillä, puhdistaessaan heidän sydämensä uskolla. Miksi nyt siis kiusaatte Jumalaa ja tahdotte panna oppilaiden niskaan ikeen, jota eivät isämme emmekä mekään ole jaksaneet kantaa? Vaan me uskomme Herran Jeesuksen armon kautta peastuvamme samalla tapaa kuin hekin.

Tämä saarna osoittaa selvästi, että P.Pietari oli vihastunut ja närkästynyt fariseusten kovista sanoista, kun he väittivät, etteivät pakanat voi tulla autuaiksi, elleivät he ympärileikkaa itseänsä ja noudata Mooseksen lakia, kuten ylempänä on sanottu. Hän puolestansa lausuu vastaan ankaria, teräviä sanoja. Tehän tiedätte varsin hyvin, että pakanat ovat minun kauttani kuulleet sanan ja tulleet uskoviksi, kuten esim. Kornelius ja hänen perheensä. Ja kuitenkin te nurisette minua vastaan ja moittitte minua siitä, että olin mennyt pakanain luo, kääntänyt ja kastanut heitä, Ap. t. 10 ja Ap. t. 11. Miten olette te nyt unohtaneet tämän ja tahdotte asettaa pakanoille sellaisen kuorman, jota eivät meidän isämme, yhtä vähän kuin me itsekään, ole voineet kantaa? Mitä tämä on muuta kuin Jumalan kiusaamista, kun säilytämme toisten kannettavaksi mahdottomia kuormia, joita emme itsekään kykene kantamaan, yhtä vähän kuin he; etenkin kun tiedätte, että Jumala ilman tuollaista kuormaa on antanut heille Hengen ja tehnyt heidät meidän kaltaisiksemme, sittenkuin mekin armosta, emmekä kuorman kantamisen tähden, olimme saaneet saman Hengen, ja samoin isämmekin. Sillä koska me emme voineet kantaa kuormaa, olemme sen kautta ansainneet paljoa enemmän armottomuutta kuin armoa, koska kerran kantamiseen sitoutuneina olimme myöskin siihen velvolliset.

Tämä on tuon kirkolliskokouksen ydin eli pääasia, nimittäin että fariseukset tahtoivat vastoin armon sanaa asettaa lain työt eli ansiot autuuden välttämättömäksi ehdoksi. Sen kautta olisi armon sana ja itse Kristus sekä Pyhä Henki tehty tyhjäksi. Sentähden taistelee P. Pietari niin ankarasti sitä vastaan ja tahtoo tulla autuaaksi kerrassaan ilman mitään töitä, Jeesuksen Kristuksen armosta. Eikä siinä vielä kyllin, hän on kyllin rohkea sanoakseen, että kaikki heidän edellään eläneet isät, sekä patriarkat, profeetat että koko pyhä kirkko Israelissa ovat tulleet autuaiksi ainoastaan Jeesuksen Kristuksen avun kautta, ja hän tuomitsee jumalanpilkkaajiksi kaikki ne, jotka ovat tahtoneet tai vielä tahtovat muuta tietä tulla autuaiksi. Minun mielestäni se vasta on oikein perinpohjaista saarnaa! Eikö tätä kerettiläistä pitäisi polttaa, hän kun kieltää kaikki hyvät työt ja pitää yksin armon ja uskon riittävinä autuuteen, ja tämän kaikkiin maailman pyhiin ja esi-isiin nähden? Ja nyt täytyy meidän kantaa kerettiläisten ja perkeleen nimeä, siitä ettemme kuitenkaan opeta mitään muuta kuin tätä P. Pietarin saarnaa ja tämän kirkolliskokouksen päätöstä; minkä koko maailma nyt tietää paremmin kuin silloin fariseukset, joita P. Pietari tässä nuhtelee.

Mutta P. Pietari on paljon meitä ylempänä, jonkatähden on sangen ihmeellistä, ettei hän ainoastaan saarnaa Kristuksen armoa autuudeksi, jota jokainen kyllä mielellään kuulee, vaan

myöskin sanoo, että sellaista kuormaa eivät he itse eikä heidän esi-isänsä ole voineet kantaa, mikä suoralla saksankielellä merkitsee: Me apostolit ja ketä lienemmekin, samoin kuin esi-isämme, patriarkkamme, profeettamme ja koko Jumalan kansa emme ole pitäneet Jumalan käskyjä, vaan olemme tuomittuja syntisiä. Sillä eihän hän puhu verimakkarasta tai mustasta hyytelöstä, vaan Mooseksen laista sanoessaan, ettei kukaan ole pitänyt tai voinut pitää lakia, kuten Kristuskin sanoo, Joh. 7:19: Ei kukaan teistä pidä lakia. Tämä on (niin minusta tuntuu) lain oikeata saarnaamista tuomioksi ja oman itsensä tekemistä tuomitukseksi syntiseksi! Mistä johtuu nyt sitten tuo luuloteltu P. Pietarin perintöruhtinas, joka nimittää itseänsä Sanctissimus⁷⁶ -nimellä ja korottelee pyhimyksiksi keitä haluaa, heidän töittensä eikä Kristuksen armon tähden? Ja missä ovat munkit, jotka voivat täyttää paljoa enemmän kuin laki käskee, niin että heillä on liika pyhyytensä myytävänäkin? Meillä ei ole tuollaista ihmeellistä Pietarinpäätä. Sillä me emme tarvitse patriarkkoja, profeettoja, apostoleita ja pyhää kirkkoa syntisten tähden, vaan meidän täytyy kutsua paaviakin kaikkein pyhimmäksi, se on Sanctum Sanctorum, i.e. Christum.⁷⁷

Mutta P. Pietari ansaitsee sangen armollisen ja kunniallisen synninpäästön eikä häntä enää saa pitää omituisena. Sillä tässä sangen tärkeässä asiassa saarnaa hän ensiksi lakia, että nim. me kaikki olemme syntisiä; toiseksi että yksin Kristuksen armo tekee meidät autuaiksi, samoin kuin patriarkat, profeetat, apostolit ja koko pyhä kirkko alusta alkaen, jotka kaikki, samoin kuin itsensäkin, hän tekee syntisiksi ja tuomitsee heidät. Kolmanneksi hän opettaa jo ennen Nikean kirkolliskokousta, että Kristus on todellinen Jumala. Sillä hän sanoo, että kaikkien pyhien täytyy tulla tuomituiksi, jolleivät he tule autuaiksi Herramme Jeesuksen Kristuksen arvon kautta. Mutta ken Herran tavoin antaa armoa ja autuutta, hänen täytyy olla totinen Jumala, joka yksin voi poistaa synnit armon kautta, kuoleman ja helvetin autuuden kautta; sellaista ei kukaan luotu olento, ei edes Rooman Sanctissimus voi tehdä, ainakaan loukkaamatta pyhän Pietarin saarnaa. Neljänneksi, joka toisin opettaa, ja neuvoo kristityitä tulemaan autuaiksi tai armon osallisuuteen lain ja omien töiden avulla, hän on Jumalan kiusaaja.

Koettakoon, joka haluaa, selittää että tässä tarkoitetaan ainoastaan Mooseksen lakia⁷⁸ ja ympärileikkausta, vaan ei kymmentä käskyä eli hyviä töitä, niin olen minä siihenkin hyvin tyytyväinen. Jos voit pitää helpommin kymmenen käskyä kuin Mooseksen juhlameno-ohjeet, niin mene sitten menojasi ja ole pyhempi kuin P. Pietari ja Paavali; minä olen niin heikko kymmeneen käskyyn nähden, että minusta tuntuisi paljoa helpommalta täyttää kaikki Mooseksen juhlasäädökset, ellei kymmenet käskyt olisi minua painamassa. Tästä ei kuitenkaan nyt ole aika väitellä; siitä on muualla ja muulloin kylliksi väitely. Mutta sen täytyy järjenkin tunnustaa ja myöntää, että kymmenen käskyä tahi kymmenen käskyn työt eivät ole eikä niitä voi sanoa Kristuksen armoksi, vaan ne ovat ja niiden täytyy olla jotakin aivan toista. Nyt sanoo P. Pietari tässä, että meidän täytyy tulla autuaiksi ainoastaan Jeesuksen Kristuksen armon kautta: mutta armoa emme voi vastaan ottaa emmekä säilyttää käsillä, ja vielä vähemmin käsien töillä, vaan ainoastaan sydämen uskolla. Se on totisesti totta.

Ja on ihmeellistä huomata, että P. Pietari, jolla apostolina yhdessä muiden apostolien kanssa olisi ollut valta ja oikeus säätää uudelleen tämä opinkappale, jonkatähden heitä kutsuttiinkin kirkon perustukseksi, kuitenkin peräytyy aina vanhimman Jumalan kirkon, kaikkien patriarkkojen ja profeettain aikaan saakka ja sanoo: Tämä ei ole mikään uusi oppi, sillä niin ovat meidän esi-isämme ja kaikki pyhät opettaneet ja uskoneet. Miten rohkenisimme sitten me opettaa muuta ja parempaa, kiusaten Jumalaa ja eksyttäen ja raskauttaen veljien omiatuntoja? Tämä, sanon minä, on tämän kirkolliskokouksen oleellisin tai pääkohta, sentähden on se kutsuttu koolle, ja sen päätettyään on se heti lopetettukin. Mutta aasimainen paavi ei välitä mitään sellaisesta pääkappaleesta, vaan töllistelee noita neljää muuta, Jakobin lisäämää, kappaletta, verestä, tukehtuneesta, epäjumalille uhratusta ja haureudesta. Sillä he tahtovat tämän perustuksella vahvistaa tyranniuttansa, väittäen: Koska kirkko

⁷⁶ "Kaikkein pyhin", paavin ottama kunnianimitys.

⁷⁷ Pyhien pyhäksi, s. o. Kristukseksi.

⁷⁸ Nimittäin juhlamenoja y. m. koskevia säädöksiä.

on muuttanut tuollaisia pykäliä, on heilläkin valta muuttaa uskonkappaleita ja kirkolliskokouksia; se on: Me olemme kirkko, ja saamme säätää ja tehdä, mitä haluamme. Kuuletko sinä aasimainen paavi, sinä vasta olet tökerö aasi, niin oikea ruokoton emäsika sinä olet!

Tämän kirkolliskokouksen päätös ei ole tullut tehottomaksi eikä muutetuksi, vaan aina alusta alkaen, kuten P. Pietari tässä sanoo, pysynyt voimassa ja tulee pysymään aina maailman loppuun asti. Sillä aina on ollut olemassa pyhiä ihmisiä, jotka ovat tulleet autuaiksi ainoastaan Kristuksen armon eikä lain töiden kautta. Samoin kuin paaviuden perkeleen aikanakin on evankeliumin sana ja usko, kaste, sakramentit, synninpäästö ja Jeesuksen Kristuksen nimi säilyneet j.n.e., vaikkakin paavi on kirottuine valheineen raivonnut niitä vastaan ja häpeällisesti pettänyt maailmaa. Samoin kuin Nikeankin kirkolliskokousten päätösten täytyy aina pysyä voimassa; kuten ne aina ovat pysyneetkin, etenkin pääkappaleet, josta syystä niillä onkin kirkolliskokousten nimi ja arvo.

Mutta mitä sitten sanomme tästä apostolien kokouksesta, kun P. Jakob erottaa pois nuo neljä asiaa: veren, tukehtuneen, epäjumalille uhratun ja haureuden? Eikö kokous ole itseänsä vastaan, ja Pyhä Henki ristiriidassa itsensä kanssa? Sillä nuo kaksi puhetta ovat ilmeisesti ja kouraantuntuvasti toisiansa vastaan: Ei saa säilyttää Mooseksen lain kuormaa, ja kuitenkin säilytetään. Eikä olisi mitään hyötyä siitäkään, että tahtois viisastella näin: kirkolliskokouksessa ei ole puhuttu koko laista, vaan erikoisista asioista, joista muutamia pitää säilyttää, toisia ei. Sillä P. Paavali sanoo Gal. 5: 3: joka täyttää yhden kohdan laista, hän on velvollinen täyttämään koko lain. Ja sehän onkin samaa, kuin että tunnustaisi itsensä kokonaan velvolliseksi, sillä muutoinhan hän ei välittäisi tuosta yhdestäkään kohdasta. Ja tässäkin tulisi uusi tilkku olemaan vanhassa vaatteessa, ja läpi tulisi pahemmaksi. On myöskin aivan ilmeistä, että nuo säädökset ovat ainoastaan Mooseksen eikä missään pakanain laeissa. Sillä mitä olisi muutoin tarvinnut niitä teroittaa pakanoille, jos he jo olisivat niihin, kuten oman maansa lakeihin, tottuneet? Miten saamme nyt sopeutumaan yhteen: ei mitään lakia ja koko laki?

Hyvä, jollemme voi niitä sovittaa yhteen, niin täytyy meidän hyljätä P. Jakob ja hänen säädöksensä ja säilyttää P. Pietari ja hänen pääpykälänsä, jonka tähden tämä kokous on pidetty. Sillä ilman P. Pietarin opinkappaletta ei kukaan ihminen voi tulla autuaaksi. Mutta Kornelius ja ne pakanat, jotka P. Pietari hänen luonaan ja hänen kanssaan oli kastanut, tulivat pyhiksi ja autuaiksi, ennen kuin P. Jakob tulikaan säädöksineen j.n.e.; kuten P. Pietari saarnaa tässä kokouksessa. Ylempänä olen minä jo pohtinut kysymystä, voisiko hyvällä omalla tunnolla jättää sellaisia säädöksiä noudattamatta, koska Pyhä Henki on ohjannut kokousta ja säätänyt kaikkea sellaista. Mutta paljoka tärkeämpi on pohtia, onko kokous itseänsä vastaan ja itsensä kanssa eri mieltä. Ja siis, juuri tahtoessaan poistaa meiltä mahdottoman kuorman, panevat he kannettavaksemme vielä mahdottomamman, niin että meidän samalla kertaa pitäisi tehdä kaikki ja ei mitään. Vasta nyt, kun se on rauennut, olemme tehneet oikein pysyessämme tuossa P. Pietarin opinkappaleessa, se on oikeassa kristillisessä uskossa.

Ainoastaan P. Jakobin säädösten neljäs kohta, haureudesta, on jäänyt kumoamatta; vaikka noin 20 vuotta sitten kurtisaanit⁷⁹ ja nuo kirotut herrat jo alkoivat selitellä ettei huoruus ollut mikään kuoleman, vaan ainoastaan jokapäiväinen synti; he toitottivat lausetta: *Natura petit exitum*⁸⁰, kuten pyhin väki Roomassa vieläkin arvelee. Ja nuo sokeaintaluttajat perustivat oppinsa siihen, että P. Jakob asettaa huoruuden noiden kolmen rauenneen opinkappaleen rinnalle; siitä he tekevät johtopäätöksen: jolleivät kiellot verestä, tukehtuneesta ja epäjumalille uhratusta enää ole päteviä, niin ei sitä ole säädös haureudestaan, koska se on noiden kolmen muun yhteydessä, ja on luonnollinen ja inhimillinen toimi. Antaa niiden siis mennä, ne eivät ansaitse kuitenkaan parempaa.

Tahdon lausua tästä ajatukseni; toinen voi sen sitten tehdä paremmin. Usein on jo sanottu, että jokaista kirkolliskokousta on arvosteltava sen pääopinkappaleen mukaan, jonka tähden se on kutsuttu koolle: sillä siinä on kirkolliskokous substantialiter⁸¹, sen oikea ruumis ja vartalo, jonka

⁷⁹ Paavihuoneen ylimykset.

⁸⁰ Luonto pyrkii ulos.

⁸¹ Olemuksellisesti; Tai sama ajatus vapaammin: Siinä on kirkolliskokouksen olemus.

mukaan kaiken muun tulee ojentua ja mukautua, kuten puku mukautuu vartalon mukaan, joka sitä kantaa tai vetää ylleen; ellei puku sovellu, niin riisutaan se yltä ja heitetään menemään, jolloin se ei enää ole pukuna. Mutta ei voi olla ainoatakaan kirkolliskokousta (kuten ei muutakaan kokousta, valtiopäiviä tai tuomiokapitulin kokousta), joku tai muutamia, jotka myöskin vaativat siinä ohella ratkaisunsa. Kuten esim. Nikean kirkolliskokouksessa, jossa tarkaistiin kysymys Kristuksen todellisesta jumaluudesta, myöskin päätettiin sellaisista ulkonaisista asioista kuin pääsiäispäivistä ja pappiskinastuksista.

Niin on siis kaikkien apostolien ja kirkolliskokouksen lopullinen mielipide ja arvostelu se, että autuaaksi pitää tulla ilman lakia tai lain kuormaa ainoastaan Jeesuksen Kristuksen armon kautta; koska P. Pietari, P. Paavali ja heidän kannattajansa olivat tätä päätöstä toivoneet, olivat he iloisia ja hyvin tyytyväisiä. Sillä sellaisen päätöksen aikaansaamiseksi he olivat tehneet työtä ja ponnistelleet fariseuksia ja juutalaisia vastaan, jotka uskoon tultuaankin vielä tahtoivat säilyttää lain. Sen, että P. Jakob siihen lisäsi säädöksensä, he voivat hyvin tietää, koska sitä ei säädetty minäkään lakina tai lain kuormana; kuten kokouksen laatimassa kirjeessä sanotaankin, (Ap. t. 15:28): Nihil oneris⁸², me emme tahdo teidän päällemme panna mitään enempää kuormaa, kuin että kartatte verta j.n.e. Niin, he olisivat varmaan voineet sallia, että P. Jakob olisi lisännyt vielä useampiakin säädöksiä, esim. spitalitaudista tai muusta sellaisesta, jota paitsi kymmenen käskynkin pätevyys vielä jäi voimaan. Mutta sellainen ei saa olla (he sanovat) mikään laki eikä kuorma, vaan muutoin tarpeellinen asia. Mutta jos kuorma ei enää ole kuorma, niin on sitä hyvä kantaa, ja jos laki ei enää ole laki, on sitä hyvä noudattaa, kuten kymmeniä käskyjä. Miten paljoa enemmän koskeekaan tämä juhlamenosäädöksiä, etenkin jos ne ovat poistettut käytännöstä tai niistä ainoastaan sangen vähän säilytetty. Tästä toisessa yhteydessä enemmän. Sillä jos paavi suvaitsi ottaa meiltä pois kuormansa, niin ettei niitä enää tarvitsisi pitää lakeina, tahtoisimme me kernaasti häntä kuulla, etenkin jos hän säilyttäisi vain osan säädöksistensä ja poistaisi enimmät. P. Jakobin säädökset täytyy siis ymmärtää siinä mielessä, että P. Pietarin pääopinkappale armosta, ilman lakia, jää voimaan puhtaana ja lujana, sekä hallitsee yksinään ilman lakia.

Mutta ymmärtääksemme oikein tätä kirkolliskokousta tahdomme tutkia syitä P. Jakobin mainittuun menettelyyn. Mooseksen laki oli juutalaisille (niin sanoakseni) synnynnäinen, heihin juurtunut, imeytynyt, tullut nuoruudesta saakka kuin samaksi ruumiiksi heidän kanssansa, niin että se oli melkein tullut heidän luonnoksensa, kuten P. Paavali sanoo Gal. 2:15: Me olemme luonnostamme juutalaisia, se on, syntyneet moosekselaisiksi; sillä hän puhuu sinä laista eikä ainoastaan syntymisestä. Sentähden eivät he voineet tietää pakanain menoa, eivätkä mitenkään sallineet, että heitä verrattaisiin pakanoihin, joiden keskuudessa he asuivat sinne tänne eri maihin hajoitettuina, nähdessään, miten pakanat, vaikka kehuivatkin olevansa Jumalan kansaa eli kristittyjä, kuitenkin söivät verta, tukehtunutta ja epäjumalille uhrattua (Ap. t. 15:29). Tämä on taivuttanut P. Jakobin välttämään noin suurta pahennusta, siten etteivät pakanat liian röyhkeästi väärin käyttäisi vapauttansa ikään kuin juutalaisten uhalla. Vaan menettelisivät varovasti, jotta juutalaiset, jotka ovat niin syvälle lakiin juurtuneet, eivät tulisi loukatuiksi ja hylkäisi kokonaan evankeliumia. Sillä, hyvä Jumala, sairaiden ja hullujen ihmisten kanssa tulee olla kärsivällinen; aivan niin kuin me juopot saksalaisetkin toisinaan olemme viisaita ja sanomme: Juopuneen tieltä täytyy heinäkuormankin väistyä. Sillä sairaisiin ihmisiin nähden ei kukaan voi tulla ritariksi, eikä mestariksi typerien keskuudessa.

P. Jakob menettelee kuitenkin erittäin varovaisesti jättäessään koko Mooseksen lain uhreista ja muusta sellaisesta, mitä juutalaisten täytyi Jerusalemissa ja pyhässä maassa noudattaa, kokonaan sikseen ja mainitessaan vain nuo neljä kohtaa, joihin juutalaiset, Jerusalemin ulkopuolella seurustellessaan pakanain kanssa, loukkautuivat. Sillä juutalaisten täytyi, hajoitettuina pakanain keskuuteen, nähdä heidän tapojansa, asua heidän luonansa ja joskus syödäkin heidän kanssansa. Silloin oli sangen kiusoittavaa, jopa aivan väärinkin panna juutalaisen eteen verimakkaraa, veressä

⁸² Ei mitään kuormaa.

keitettyä jänistä, verihyytelöä, epäjumalille uhrattua, mistä kaikesta voi tietää, ettei hän voinut sitä sietää eikä käsittää muuksi kuin uhmaksiksi. Sillä sellainen menettely olisi samaa kuin sanoisin: Kuuletko, juutalainen, vaikka minä voisinkin johtaa sinut Kristuksen luo, jollen söisi verimakkaraa enkä tarjoisi sitä sinulle, niin tahdon kuitenkin kumpaakin tehdä ja pelottaa ja ajaa sinut verimakkaralla Kristuksen luota helvettiin. Olisiko tämä ystävällistä, saati kristillistä menettelyä? Eikö jokaisen ihmisen täydy usein vajeta ja myöntyä, nähdessään ja huomattaessaan, että hänen puheistansa ja teoistansa olisi vahinkoa, etenkin jos sillä ei tee vastoin Jumalan tahtoa? Mutta siihen aikaan olivat pakanat sangen ankaroita ja ylpeitä juutalaisia kohtaan, koska he olivat heidän herrojansa; ja juutalaiset puolestansa sietämättömiä, koska he yksin olivat Jumalan kansa, kuten monet kertomukset sen selvästi todistavat.

Sentähden oli tämä P. Jakobin hyvä neuvo kaikkein parhain rauhan edistämiskeino, jopa monelle suorastaan autuudeksi, sentähden että pakanat, jotka olivat vastaan ottaneet Kristuksen armon ilman lakia ja ansiota, nyt puolestansa osottautuivat sangen vähän auttavan juutalaisia, noita sairaita ja harhailevia, saman armon osallisuuteen. Sillä eihän se vahingoita pakanoita vähintäkään Jumalan edessä, vaikka välttävätkin julkisessa, ulkonaisessa elämässään verta, tukehtunutta, epäjumalille uhrattua, koska he kuitenkin omassatunnossaan olivat armon kautta vapaita kaikesta sellaisesta. Juutalaisten hyödyn ja autuuden tähden voisivat he siis luopua uhmailustansa, mutta muutoin heidän poissaollessaan syödä ja juoda pahennusta herättämättä ja ilman omantunnontuskaa mitä vain halusivat. Ja olisivathan juutalaisetkin yhtä vapaita omassatunnossaan, vaikkeivät voikaan niin yhtäkkiä muuttaa vanhoja, ulkonaisia tapojansa (*Consuetudo est altera natura*)⁸³; sitä enemmän, jos se on johtunut Jumalan laista. Samoin opettaa meitä kohtuus ja järkikin, ettei tässä suhteessa tule uhmaila ja estellä, vaan palvella ja edistää tämän käskyn mukaan: Rakasta lähimmäistäsi j.n.e.

Nuo kaksi pykälää, P. Pietarin ja P. Jakobin, ovat siis toisiansa vastaan, eivätkä kuitenkaan sitä ole. P. Pietarin opin kappale koskee uskoa, P. Jakobin rakkautta. P. Pietarin opinkappale ei salli mitään lakia, vaan sallii meidän syödä verta, tukehtunutta, epäjumalille uhrattua, vieläpä itse paholaisen, mitään muuta tarkkaamatta; sillä se kohdistuu Jumalaan eikä ihmisiin, eikä se muuta teekään kuin uskoo armolliseen Jumalaan. Mutta P. Jakobin opinkappale elää ja syö ihmisten kanssa ja kohdistaa kaikki siihen, että ihmiset omistaisivat myös P. Pietarin opinkappaleen; ja tarkoin koettaa se välttää, ettei kukaan tulisi siitä estetyksi. Mutta nyt on rakkauden virka maan päällä sitä laatua, että se, joka rakastetaan ja edistetään, on muuttuvaista ja katoavaista, niin ettei se voi ijäisesti säilyä, vaan katoaa, ja sen jälkeen tulee jotakin muuta, jota myös tulee rakastaa aina maailman loppuun asti. Kun nyt juutalaiset ovat hävitetyt tai tulleet uppiniskaisiksi, niin ettei pakanoilla enää ollut tilaisuutta osoittaa heille tuollaista rakkautta, ovat kaikki nuo säännökset rauenneet; niitä ei, kuten paavilaiset valehtelevat, ole muutettu kirkon vallan perustuksella, vaan koska mitään estettä ei enää ollut olemassa ovat kristityt vapaasti syöneet verta ja verihyytelöä, joista olivat juutalaisten tähden ja heidän parhaakseen jonkun aikaa pysyneet erillään, vaikkei heillä uskon tultuaan ollutkaan siihen Jumalan edessä mitään pakkoa. Sillä jos pyhä Jakob oli tahtonut pitää noita asioita lakina, olisi hänen täytynyt vaatia samalla koko lain noudattamista, kuten pyhä Paavali sanoo Gal. 5: 3: joka pitää yhden käskyn, hän on velvollinen täyttämään koko lain. Tämä olisi ilmeisesti vastoin pyhän Pietarin opinkappaletta, jonka P. Jakob hyväksyy.

Mutta kun hän liittää tähän huoruuden, joka kymmenissä käskyissä kuitenkin on ainaisesti kielletty, arvelen sen johtuvan siitä syystä etteivät pakanat pitäneet huoruutta minäkään syntinä. Sen voi lukea pakanallisista kirjoista ja edellä olen minä osoittanut, miten kaksikymmentä vuotta sitten kurtisaanit ja joutilaat papit alkoivat sellaista julkisesti opettaa ja uskoa. Sentähden on huoruus ollut pakanain keskuudessa yhtä suuri synty, kuin verimakkaran, verihyytelön tai epäjumalille uhratun syöminen. Luettakoon Rooman historiasta, miten vastenmielisesti he ottivat aviovaimoja, niin että keisari Augustuksen täytyi pakoittaa heitä avioliittoon. Sillä he pitivät huoruutta oikeutettuna ja

⁸³ "Tottumus on toinen luonto."

arvelivat heille tapahtuvan avioliittoon pakottamisen kautta väkivaltaa. Sentähden P. Jakob tahtoo opettaa pakanoita, ilman esivallan pakotustakin, vapaaehtoisesti luopumaan huoruudesta ja elämään avioelämää siveästi ja puhtaasti; kuten tekivät juutalaisetkin, jotka suuresti loukkautuivat tuollaisesta huorinteon vapaudesta eivätkä voineet uskoa, että pakanat voisivat tulla Jumalan armon osallisuuteen ja Jumalan kansaksi, koska he ruuassaan ja elämässään olivat niin perin toisella kannalla j.n.e.

Apostolit eivät siis ole velvoittaneet pakanoita lain-alaisuuteen, vaan kuitenkin joksikin aikaa antaneet myöten juutalaisille, saarnaten samalla voimallisesti armosta. Minkä huomaamme P. Paavalistakin, joka juutalaisten kanssa oli ikään kuin juutalainen, pakanain kanssa ikään kuin pakana, että hän heidät kaikki voittaisi, 1. Kor. 9:20. Ja hän ympärileikkaa oppilaansa Timoteuksen, joka jo oli uskovainen, Ap. t. 16:3, ei sentähden, että se olisi pakko, vaan kuten P. Luukas kirjoittaa, seudun juutalaisten tähden, ettei hän heille tuottaisi pahennusta. Ja myöhemmin, Ap. t. 21:26, antoi hän puhdistaa itsensä temppelissä juutalaisten kanssa ja uhrasi Mooseksen lain mukaan; minkä kaiken hän tekee, kuten P. Augustinuksen hieno ja kuuluisa lause sanoo: Oportuit Synagogam cum honore sepelire⁸⁴, se tietää, että Mooses ja hänen kirkkonsa ynnä laki on kunnialla haudattava.

Mutta miten tuon kokouksen päätöstä ja Pietarin ja Jakobin opinkappaleita myöhemmin seurattiin, ilmenee yllin kyllin P. Paavalin kirjeistä, joissa hän kaikkialla valittaa vääristä apostoleista, jotka pitivät lain noudattamista armon sijasta välttämättömänä ja viettelivät kokonaisia perheitä ja seutuja Kristuksesta takaisin lainalaisuuteen, tosin Kristuksen nimen varjossa; ja Nikean kirkolliskokouksen jälkeen tulivat olot vielä paljoo pahemmiksi. Sillä kun tuo Arius-lurjus oli nöyryyttänyt itsensä keisari Konstantinuksen edessä hyväksymään kirkolliskokouksen päätöksen, jonka johdosta keisari salli hänen palata takaisin⁸⁵: silloin vasta tuli oikein syttyi ja häntä kannattavat piispat ajoivat asiaansa, etenkin Konstantinuksen (jonka olivat saaneet pauloihinsa) kuoleman jälkeen niin julmalla tavalla, että Konstantinus ajoi maanpakoon kaikki oikeauskoiset piispat koko maailmassa, yksinpä nuo kaksikin, Gregoriuksen ja Basiliuksen.

Mutta muutamat sanovat nyt, että myöskin Konstantinus, isä, olisi ennen kuolemaansa tullut areiolaiseksi ja antanut sisarensa Konstantian tuoda kuolinvuoteellensa erään areiolaisen papin ja suosittanut heitä testamentissaan pojallensa Konstantiukselle, jonka avulla areiolaiset sitten tulivat niin mahtaviksi. Sellaiset kertomukset kehoittavat meitä rukoilemaan uskollisesti suurten herrain puolesta, sillä perkele etsii etupäässä heitä, koska hän heidän kauttansa voi saada aikaan suurinta vahinkoa. Ja meidän itsemme tulisi varoa herkkäuskoisesti luottamasta tuollaisiin lahkohenkiin, miten suuresti ja syvästi he itseänsä nöyryyttänevätkin, kuten tämä Ariuskin teki; ja kuten Saul Daavidin edessä. Aliquando compunquntur et mali⁸⁶ (sananlasku sanoo); mutta he pysyttelevät salassa, kunnes saavat sopivan tilaisuuden, silloin astuvat he esiin kuten arius ja tekevät sen, mitä heillä jo ennen on ollut mielessä, niin etten suinkaan suuresti ihmettele sitä, että isät sääsivät uskonsa kieltäneille kristityille niin ankaran ja pitkän katumus-ajan. He olivat kokeneet, miten petollinen heidän nöyryytensä oli, ja miten vaikea heidän oli todella sydämen pohjasta nöyrytä ja tehdä parannusta, kuten myöskin Siirak sanoo (12:10): Ab inimico reconciliato etc.⁸⁷

Loppuputulos: joka ei tiedä mitä Osculum Judae, Juudaksen suun-anto, merkitsee, hän lukekoon minun kanssani Ariuksen historian Konstantinuksen aikana, niin täytyy hänen sanoa, että Arius oli paljon pahempi Juudasta. Sillä hän pettää hyvän keisari Konstantinuksen näillä kauniilla sanoilla: Me uskomme yhteen Jumalaan, Isään kaikkivaltiaaseen ja Herraan Jeesukseen Kristukseen, hänen poikaansa, joka hänestä on syntynyt ennen koko maailman alkua yhteen Jumalaan, yhteen Sanaan, jonka kautta kaikki tehty on j.n.e. (Joh. 1:3). Rakas ystävä, kuka kristitty

⁸⁴ Synagooga oli kunnialla haudattava.

⁸⁵ Ariuksen, joka Nikean kokouksen jälkeen ajettiin maanpakoon, otti v. 330 keisari Konstantinus jälleen armoihinsa erään kaksimielisen uskontunnustuksen perustuksella, joka ei sisältänyt, mutta ei myöskään kumonnut, hänen aikaisempia opetuksiansa.

⁸⁶ "Joskus konnatkin koukutaan."

⁸⁷ Pysy erillään vihamiehestäsi, jonka kanssa olet sopinut.

olisi voinut pitää kerettiläisinä tuollaisia sanoja tai ajatella, että Arius samalla kuitenkin piti Kristusta luotuna olentona? Mikä kuitenkin kuulustelusta kävi ilmi. Samoin petkuttaa myöhemmin Auxentius, Milanon piispana pyhän Ambrosiuksen edeltäjä⁸⁸, ihmisiä niin kauniilla sanoilla, että minä ensi silmäyksellä suorastaan vihastuin pyhälle Hilariukselle. Lukiessani otsakkeen: *Blasphemia Auxentii*⁸⁹, Auxentiuksen tunnustusten edellä. Olisin antanut ruumiini ja sieluni Auxentiuksen sanojen puolesta, että hän nim. piti Kristusta oikeana Jumalana; ja minä toivon, että tuollaisten pimentävien, sukkeliensa sanojen varjossa kuitenkin monet hurskaat, yksinkertaiset sielut ovat pysyneet ja säilyneet entisessä uskossansa, koska he eivät ole voineet ymmärtää sellaisia sanoja muutoin kuin alkuperäisen uskonsa mukaan. Eikä niitä kukaan voikaan toisin ymmärtää, ellei hän tunne areiolaisten salaisia selityksiä.

Ja koska kristittyjen on tarpeellista tuntea tuollaiset esimerkit, ja tavallinen lukija ei välitä niin tarkoin historiasta, eikä ajattele, miten hyödyllinen se on varoittamaan meitä kaikista muista lahkohengistä, jotka paholainen, heidän Jumalansa, tekee niin niljakoiksi, ettei niihin voi miltään puolelta kajota ja koskea, niin tahdon minä esittää tämän asian lyhyesti muutamissa kappaleissa.

Ensiksi oli Arius opettanut, ettei Kristus ollut Jumala, vaan luotu olento. Silloin hurskaat piispat pakoittivat hänet tunnustamaan, että Kristus on Jumala. Mutta sen teki hän niin petollisessa mielessä, että sanoi: Kristus on Jumala, samoin kuin P. Pietari ja Paavali, ja samoin kuin enkelit, joita Raamatussa kutsutaan Jumaliksi ja Jumalan lapsiksi. (1. Kor. 8:5, Joh. 10:34, Ps. 82:6, Job. 38:7).

Toiseksi, kun isät sen huomasivat, pakoittivat he häntä edelleen kannattajiensa kanssa myöntämään, että Kristus on oikea, todellinen Jumala, ja hyväntahtoisesti mukautui hän siihen, koska kaikissa kirkoissa olisi siihen asti niin opetettu. Mutta keskuudessaan selittävät he, etenkin Eusebius, Nikomedian piispa, Ariuksen mahtavin suojelija, nämä sanat tällä tavalla: *Omne factum Dei est verum*, eli suomeksi: Mitä Jumala luo tahi tekee, se on totista ja oikein; sillä mikä on väärää, sitä Jumala ei ole tehnyt. Sentähden tahdomme tunnustaa, että Kristus on oikea, tosi Jumala (mutta meidän keskuudessamme tehty Jumala, kuten Mooses ja kaikki pyhät) j.n.e. Tässä myöntävät he kaikkeen, mitä vieläkin sunnuntaisin laulamme kirkoissa Nikean kirkolliskokouksen mukaan: *Deum de Deo, Lumen de Lumine, Deum verum de Deo vero*.⁹⁰

Kolmanneksi, kun heidän juonensa tulivat päivänvaloon, että nimittäin he tuollaisten sanojen varjossa kuitenkin pitivät Kristusta luotuna olentona, tuli kiista kiihkeämmäksi, niin että heidän täytyi tunnustaa Kristuksen olleen olemassa ennen koko maailman alkua. Kuka tässä voisi muuta uskoa, kuin että Arius ja hänen piispansa olisivat oikeita kristittyjä ja että Nikean kirkolliskokous oli tuominut heidät kohtuuttomasti? Sillä he pilkkasivat oppia Kristuksesta kohta Nikean kirkolliskokouksen jälkeen (joka kokous oli tehnyt lopun heidän väitteistään ja vakauttanut uskon, joka vieläkin on voimassa), sillä he tahtoivat tehdä tyhjäksi Nikean kirkolliskokouksen ja hyökkäsivät yhden opin kappaleen kimppuun toisensa perästä.

Neljänneksi, kun noin typerä tempu tuli huomatuksi, että nimittäin Kristus kuitenkin oli luotu olento, koska he selittivät, että Kristus kyllä oli ollut olemassa ennen kuin koko maailma, se on, että hän oli luotu ja tehty ennen kuin koko maailma ja muut luodut olennot (Kol. 1:5) — täytyi heidän tunnustaa, että koko maailma, kaikki kappaleet ovat hänen kauttansa tehtyt, kuten Joh. 1:3 sanotaan; omassa keskuudessaan he kuitenkin antoivat tämän selityksen: Kristus on ensin tehty, senjälkeen kaikki muut kappaleet hänen kauttansa.

Viidenneksi, oli heidän nyt helppo tunnustaa *Genitum non factum*, Jumalasta syntynyt, ei tehty; syntynyt, kuten kaikki kristityt, Jumalasta syntyneet, ovat Jumalan lapsia, Joh. 1:12; ei tehty muitten luotujen keralla, vaan ennen kaikkia luontokappaleita.

⁸⁸ Muuan areiolainen piispa, jonka Rooman piispa Damasus eroitti v. 374 virastansa.

⁸⁹ Hilarius, Poitiers'in piispa kirjoitti v. 365 Auxentiusta vastaan ja liitti kirjoituksensa muihin vastustajansa asiakirjoihin.

⁹⁰ Jumalan Jumalasta, Valkeuden Valkeudesta, totisen Jumalan totisesta Jumalasta.

Kuudenneksi, kun se kävi heidän sydämmelleen, että Kristus oli homousios⁹¹ Isän kanssa, se on, että Kristuksella oli Isän kanssa sama ja yhdenlainen valta: silloin he eivät enää voineet keksiä mitään salajuonia, konnankoukkuja tai luikerruksia. Homousios merkitsee samaa olemusta eli luontoa, tahi samallaista eikä kahdenlaista olemusta; kuten isät kirkolliskokouksessa olivat säätäneet ja latinaksi lauletaan: *Consubstantialis*⁹²; muutamat ovat siitä sittemmin käyttäneet muotoja *coëxistentialis*, *coëssentialis*⁹³. Sen olivat he Nikean kirkolliskokouksessa hyväksyneet, ja hyväksyisivät vieläkin, jos heidän täytyisi puhua keisarin ja isien edessä. Mutta omassa keskuudessaan he aina taistelevat ankarasti sitä vastaan, väittäen, ettei sellaista sanaa ole Raamatussa; ja he pitivät vielä Konstantinuksen eläessä useita kirkolliskokouksia, voidakseen heikontaa Nikean kirkolliskokousta; saivat aikaan paljon onnettomuutta ja tuottivat siten meikäläisille niin paljon pahaa mieltä, että pyhä Hieronymuskin siitä hämmästyneenä kirjoitti valituskirjeen Rooman piispalle Damasukselle ja alkoi pyytää, että tuo sana: Homousios olisi pois raaputettava. Sillä minä en tiedä (hän sanoo), mikä myrkytys noissa kirjaimissa on, kun areiolaiset niistä niin tarpeettomasti pitävät melua.

On vieläkin tallella muuan dialogi⁹⁴, jossa Athanasius ja Arius väittelevät erään Probus nimisen virkamiehen edessä tästä Homousios-sanasta. Ja kun Arius kiihkeästi väitti, ettei sellaista sanaa ole Raamatussa, niin Athanasiuskin puolestansa kietoi Ariuksen samalla tempulla ja sanoi: Raamatussa ei seiso näitäkään sanoja: *Innascibilis*, *ingenitus Deus*, se on, Jumala on syntymätön, joita sanoja areiolaiset ovat käyttäneet todistaakseen, ettei Kristus voi olla Jumala, koska on syntynyt, mutta Jumala on syntymätön j.n.e. Ja virkamies Probus ratkaisee asian vastoin Ariusta. Sillä on kyllä totta, ettei jumalallisista asioista saa opettaa mitään muuta kuin Raamattu, kuten pyhä Hilarius kirjoittaa, 1. De trinit. Tämä ei tarkoita muuta, kuin ettei mitään tule toisin opettaa. Mutta on aivan mahdoton välttää sitä, ettei käyttäisi enempää ja muita sanoja kuin mitä Raamatussa seisoo, etenkin riidoissa ja silloin kun kerettiläiset tahtovat silmänkääntäjätampuillaan väärentää Raamatun sanan: silloin oli tarpeen koota Raamatun tarkoittama ja useilla lauseilla esiintuoma ajatus yhteen, lyhyeen yleissanaan ja kysyä, pitävätkö, että Kristus on homousios kuten Raamatun kaikkien sanojen tarkoitus on; vaikka he omassa keskuudessaan vääntelevätkin niitä väärillä selityksillä, mutta keisarin ja kirkolliskokouksen edessä julkisesti niitä tunnustavat. Yhtä vähän kuin pelagiolaiset voisivat meitä vahingoittaa sanoilla: *Perisynti* tai *Aadamin-turmelus*, koska sellaisia sanoja ei ole Raamatussa; niin opettaa Raamattu kuitenkin pontevasti samaa kuin nuo sanat, nimittäin, että me olemme synnistä syntyneet (Ps. 51:7), että me kaikki luonnostamme olemme vihan lapsia (Ef. 2:3), ja että me kaikki olemme yhden synnin tähden syntisiksi tulleet (Room. 5:12).

Sanohan nyt minulle, jos vielä tänä päivänä Arius tulisi eteesi ja tunnustaisi sinulle koko Nikean kirkolliskokouksen uskon, sellaisena kuin me tänään sen vielä kirkoissamme laulamme: voisitko pitää häntä kerettiläisenä? Ja minä sanoisin itse, hän on oikeassa; ja kuitenkin tuo lurjus noitten sanojen varjossa uskoisi toista ja takanapäin selittäisi ja opettaisi niitä toisin: eikö minua olisi sukkelasti petetty? Sentähden minä en usko, että Konstantinus oli tullut areiolaiseksi, vaan että hän on pysynyt Nikean kirkolliskokouksen päätöksessä. Mutta hän on sattunut tulemaan petetyksi ja uskonut, että muka Arius piti yhtä Nikean kirkolliskokouksen kanssa, mistä asiasta (kuten edellä on sanottu) hän vannotti häntä ja käski senjälkeen, että Arius on jälleen Alexandriassa otettava kirkon yhteyteen. Mutta kun Athanasius, joka paremmin kuin Konstantinus tunsi Ariuksen petollisuuden, ei tahtonut sitä tehdä, täytyi hänen lähteä maanpakoon. Sillä on varsin inhimillistä, että Konstantinus rupesi arvelemaan, että Arius, tuo hurskas kristitty, on kateudesta ja vihasta tullut Nikeassa tuomituksi; etenkin koska areiolaiset, ja ennen kaikkea Eusebius Nikomedialainen, kaikin tavoin koettivat tunkeutua keisarin suosioon ja kaunistella Ariusta. Sillä suurilla kuninkailla ja

⁹¹ Samaa olemusta jonkun kanssa.

⁹² Homousios-sanana latinankielinen käänös.

⁹³ Olemassaolonsa, olemisensa puolesta sama jonkun kanssa.

⁹⁴ Vuoropuhelu.

herroilla, miten hurskaita he lienevätkin, ei aina ole hoveissaan enkelien ja P. Johannes Kastajan kaltaista väkeä (Mark. 6:18), vaan usein saatana (1. Kun. 22:22), Juudas ja Doeg (1. Sam. 22:9), kuten kuningasten kirjat meille kyllä todistavat. Ja hyvä merkki on sekin, että Konstantinus ennen kuolemaansa kutsutti Athanasiuksen takaisin, vaikka areiolaiset sitä kokivatkin estää kaikin tavoin (3. Tripart.11). Sillä osoittaa hän, ettei hän ole tahtonut hyljätä Nikean kirkolliskokousta ja sen oppia, vaan että hän mielellään olisi tahtonut johtaa kaikki yksimielisyyteen.

Samoin tekevät nyt muutamat petolliset paavilais-kirjuritkin, teeskennellen muka tahtovansa opettaa uskoa ja hyviä töitä, kaunistaa siten itseänsä ja solvaistaksensa meitä, ikään kuin he aina olisivat niin opettaneet, ja me syyttäneet heitä väärin toisellaisesta menettelystä, jota he somistettuansa itsensä tuollaisilla lammastenvaateilla, ikään kuin aivan meidän kaltaisimme, voisivat jälleen sukkelasti palauttaa sutensa lammasten karsinaan. Sillä todenteolla he eivät tahdo opettaa uskoa ja hyviä töitä, vaan koska he, samoin kuin areiolaiset, eivät muutoin voineet säilyttää ja voimassa pitää myrkkyyänsä ja kettumaisuuttansa kuin tuollaisissa uskon ja hyvien töiden lammastenvaateissa, niin kaunistavat ja peittelevät he sudennahkaansa, kunnes ovat taaskin päässeet lammasten karsinaan. Mutta heille pitäisi tehdä samaa kuin he meille, ja käskä heidän peruuttamaan kauhistuksensa ja osoittamaan parannuksensa todella luopumalla kaikista väärinkäytöksistä, jotka vastoin uskoa ja hyviä töitä heidän kirkoissaan ja kansoissaan vallitsevat; siten voisimme tuntea heidät hedelmistensä. Muutoin ei mitenkään voi uskoa pelkkiä sanoja ja liitteitä, se on heidän lammastenvaateitansa. Samoin olisi Ariuksenkin pitänyt peruuttaa, opettaa ja elää julkisesti vastoin omaa entisyyttänsä, kuten P. Augustinus vastoin manikealaisuuttansa⁹⁵; kuten nykyään monet, ja niiden joukkoon voin minäkin Jumalan armosta lukeutua, tekevät vastoin entistä paavilaisuuttansa ja munkkilaisuuttansa. Mutta he eivät ole voineet erehtyä, eivätkä he voi antaa Jumalalle kunnaa niin että sen tunnustaisivat; samoin kuin areiolaisetkin tahtoivat puolustella valheitansa ja olle ikään kuin kirkolliskokous heitä ei olisi kironnut.

Tätä historian opetusta tulisi etenkin meidän, joiden täytyy olla saarnamiehiä ja joiden on käsketty kaitsea Kristuksen laumaa, pitää mielessämme, niin että olisimme hyviä piispoja, kuten P. Pietari sanoo, 1. Piet. 5:2 (sillä episkopuksen tai piispan tulee pitää laumasta vaari), ettei perkele saisi meitä pauloihinsa. Sillä me näemme tässä, miten hän niin mestarillisesti voi käänellä itseänsä, pukeutua toisellaiseksi ja teeskennellä, niin että hän tulee paljoa kauniimmaksi kuin valon enkelit (2. Kor. 11: 14), ja väärät piispat ovat pyhempitä kuin oikeat, ja tuli hurskaampi kuin lammas. Meillä ei nyt ole tekemistä korkeain, mustain, Raamatun ulkopuolella olevain räyhääjä-paavilaisten kanssa; heidät tapaamme nyt itse Raamatussa ja meidän opissamme; he tahtovat olla meidän kaltaisiamme, mutta kuitenkin repiä meidät kappaleiksi. Ainoastaan Pyhä Henki voi meitä tässä auttaa, ja meidän tulee ahkerasti rukoilla, muutoin epäilemättä joudumme tappiolle.

Kaikesta tästä näemme nyt selvästi, minkätähden tämä kirkolliskokous on pidetty, ei ulkonaisten juhlamenojen tähden, vaan tuon kalliin Kristuksen jumaluutta koskevan opinkappaleen tähden, koska siitä riitakin oli syntynyt, siitä kirkolliskokouksessa etupäässä keskusteltiin ja sitä sittemmin on perkele sanomattomalla raivolla ahdistanut, ajattelemattakaan muita opinkappaleita. Ja tuota kurjuutta on kestänyt kristikunnassa kolmesataa vuotta, niin että Augustinus otaksuu Ariuksen tuskan helvetissä suurenevan päivä päivältä, niin kauvan kuin tätä harhaoppia kestää, sillä Muhammed on lähtenyt tästä lahkosta. Ja, kuten ylempänä olen osoittanut, huomaa helposti, ettei tämä kirkolliskokous ole keksinyt tai säätänyt mitään uutta, vaan ainoastaan vanhan uskon puolustamiseksi Pyhän Raamatun avulla tuominnut Ariuksen uuden harhaopin. Tämän perustuksella ei voi kirkolliskokouksille (vielä vähemmin Rooman paaville) antaa valtaa muuttaa vanhoja opinkappaleita ja säättää tai keksiä uusia opinkappaleita uskosta tai hyvistä töistä, kuten he väärin kehuskelevat.

Tämä nyt vihdoinkin riittääkään ensimmäisestä suuresta kirkolliskokouksesta Nikeassa.

⁹⁵ Augustinus kuului noin yhdeksän vuotta manikealaiseen uskonlahkoon, jonka perustaja väitti olevansa Jeesuksen lupaama Lohduttaja.

Toinen yleinen kirkolliskokous Konstantinopolissa, noin viisikymmentä vuotta Nikealaisen jälkeen, keisarien Gratinuksen ja Teodosiuksen kokoonkutsuma⁹⁶, pidettiin seuraavasta syystä. Arius oli kieltänyt Kristuksen ja Pyhän Hengen jumaluuden. Silloin muodostuu uusi lahko, makedonialaiset, kuten aina toinen erehdys seuraa toista, toinen onnettomuus toista lakkaamatta ja loppumatta. He ylistelivät Nikean kirkolliskokouksen päätöstä Kristuksen todellisesta jumaluudesta, ja tuomitsivat ankarasti Ariuksen ja hänen kerrettiläisyytensä, mutta opettivat, ettei Pyhä Henki ole todellinen Jumala, vaan Jumalan luoma olento, jonka kautta Jumala taivuttaa ihmisten sydämiä, valaisee, lohduttaa, vahvistaa ja tekee kaikki, mitä Raamattu sanoo Pyhästä Hengestä. Tämä lahko levisikin hyvin nopeasti ja sai kannattajikseen monta korkeasti oppinutta ja erinomaista piispaa. Tämä johtui seuraavasta syystä: Makedonius oli Konstantinopolin piispa, koko itäisen valtakunnan osan suurimman pääkaupungin, jossa keisarin hovileiri sijaitsi. Tämä piispa oli tämän lahkon alkaja; sillä oli suurenmoinen merkitys, että etevin piispa, vieläpä keisarin pääkaupungissa Konstantinopolissa, niin opetti. Moni silloin kääntyi hänen oppiinsa, Konstantinopolissa ja sen läheisyydessä melkein kaikki, eikä Makedonius levähtänyt, vaan ajoi innolla asiaansa ja olisi mielellään vetänyt puoleensa koko maailman (kuten paholainenkin tekee kaikissa lahkoissa).

Tällöin olivat hurskaat piispat aivan liian heikkoja vastustamaan sellaista piispainlahkoa, koska aikaisemmin muuan tavallinen Alexandrian pappi, Arius, oli saanut aikaan niin suuren sekasorron, mutta tämän sekasorron aiheuttajana ei ollut mikään pappi, eikä tavallinen piispa, vaan itse etevimmän kaupungin ja keisarin Konstantinopolissa olevan palatsin piispa. Silloin täytyi piispojen uudestaan pyytää keisaria kutsumaan koolle yleisen kirkolliskokouksen moisen jumalanpilkan vastustamiseksi. Sen tekikin hurskas keisari Teodosius⁹⁷, joka määräsi kokouspaikaksi juuri Konstantinopolin kaupungin, sen seurakunnan ja kirkon, jossa Makedonius oli ollut piispana, samoin kuin ennen Konstantinus oli kutsunut kirkolliskokouksen Nikeaan, jonka piispana oli Teogonius, mies, joka Nikomedian piispan Eusebiuksen ohella oli kannattanut Ariusta ja lopulta auttanut hänen asettamistaan takaisin virkaansa.

Vuotta senjälkeen piti Roman piispa Damasus⁹⁸ myöskin muka yleisen kirkolliskokouksen, ja hän olisi mielellään pohtinut asioita Roomassa, syystä että Rooman piispa oli riidassa esivallan kanssa, tahtoi kutsua koolle kirkolliskokouksia ja ratkaista kaikki asiat. Sillä maailman ylimpänä piispana hän kutsui koolle isät, jotka edellisenä vuonna olivat pitäneet kirkolliskokouksen Konstantinopolissa. Mutta he eivät tahtoneet tulla, vaan kirjoittivat hänelle sangen kauniin, kristillisen kirjeen, jossa kertoivat mitä olivat Konstantinopolissa päättäneet; osoittivat hänelle muun muassa, miten olivat tuominneet Makedoniuksen harhaopin sekä miten he olivat asettaneet uudet piispat Konstantinopoliin, Antiokiaan ja Jerusalemiin. O, sitä heidän ei olisi pitänyt tehdä Rooman piispan tietämättä ja tahtomatta, koskapa yksin hänellä muka oli oikeus ja valta kutsua koolle kirkolliskokouksia, mihin hän ei kuitenkaan pystynyt, tuomita kerrettiläisiä, mitä hän kuitenkaan ei voinut, ja asettaa piispoja, mikä ei hänelle kuulunut!

Lisäksi he antavat hänelle oikein oivia korvapuusteja kertomalla, miten he Konstantinopolin uuden kirkon (sillä Konstantinopolin kaupunki oli äskettäin rakennettu) piispaksi olivat asettaneet Rectariuksen, Antiokiaan Flavianuksen, Jerusalemiin Kyrilluksen. Sillä nämä kolme asiaa olivat Rooman piispalle sangen karvaat, jopa sietämättömät kuulla ja lukea. Ensimmäinen, että he sanovat Konstantinopolin kirkkoa uudeksi ja asettavat sinne piispan, vaikkei Rooman uuden piispan mielestä hänen tietämättään ja tahtomattaan muka saanut asettaa mitään piispaa. Toinen vielä pahempi seikka, että he kutsuvat Antiokian kirkkoa ensimmäiseksi ja kaikkein vanhimmaksi, jossa (kuten P. Luukas kertoo Ap. t. 11:26) Kristukseen uskovia ensimmäiseksi ruvettiin kutsumaan kristityiksi, ja jossa itse P. Pietari ja Paavali sekä monet etevimmät apostolit olivat saarnanneet evankeliumia enemmän kuin seitsemän vuotta. Minun saksankielelläni tämä merkitsee: Kuuletteko, Rooman herra piispa, te ette ole ensimmäinen ettekä ylin piispa, vaan jos joku niin Antiokian kirkko

⁹⁶ v. 381

⁹⁷ Hallitsi 379-395.

⁹⁸ 366-384.

on vanhin, minkä puolesta puhuu pyhän Luukkaan kertomus ja itse tosiasiat, joita kumpaakaan Rooman kirkolle ei ole.

Mutta he olivat hienotunteista, kelpo väkeä, jotka kristillisessä rakkaudessa ja sävyisyydessä lempeästi ja hienosti tahtoivat ohjata Rooman ylpeää henkeä, ja kuten Siirak (Siir. 28:12) opettaa, sylkeä kipunoihin ja kehoittaa, että Rooman piispa malttaisi mielensä, koska evankeliumi ei ole tullut Roomasta Antiokiaan, vaan Antiokiasta Roomaan, ja koska sentähden Antiokian, vanhimman kirkon, tulee käydä nuoremman, Rooman kirkon edellä, jos kerran sellaisesta tulee kysymys. Tämä Rooman piispan kunnianhimo (kuten saamme kuulla) oli harmittanut noita hienotunteisia, pyhiä isiä (mikä olikin luonnollista). Ja jos joku tohtori Luther olisi ollut mukana kokouksessa, ei Rooman piispalle olisi voitu lähettää niin lempeää kirjettä, sikäli kuin hän olisi voinut vaikuttaa asioihin. Niin, tässä kokouksessa oli miehiä, joille kaikki Rooman piispat, mitä milloinkaan on ollut, eivät olisi olleet mahdolliset ojentamaan vesipikaria.

Mutta pahin kaikista oli kolmas kohta, he kun nimittivät Jerusalemin kirkkoa kaikkien kirkkojen äidiksi. Syy siihen on, että itse Herra Kristus on siellä ollut piispana ja siellä ristinpuulla totisesti uhrannut itsensä koko maailman syntien tähden. Siellä on myös Pyhä Henki helluntaipäivänä taivaasta vuodatettu; ja sieltä käsin ovat kaikki apostolit yhteisesti (ei yksin Pietari, josta Rooman piispa ylpeilee) hallinneet kirkkoa.⁹⁹ Mitään sellaista ei ole tapahtunut Roomassa. Samalla kehottavat he ystävällisesti Rooman piispaa ajattelemaan, ettei hän suinkaan ole Jerusalemin emäkirkon piispa, vaan että hänen kirkkonsa Roomassa on tytärkirkko, jolla ei ole ollut Kristusta ja joka ei ole saattanut apostoleita ja Jerusalemiä uskoon, vaan päinvastoin juuri itse saanut uskon Jerusalemissa; samoin P. Paavalikin nöyryytti korinttilaisia juuri sillä, että evankeliumi ei ollut saanut alkuansa heistä, vaan tullut heille muilta (2. Kor. 10:14).

Mutta lopuksi he tekevät kaikkein pahimman kepposen asettaessaan Konstantinopoliin patriarkan Rooman piispan siitä mitään ennakolta tietämättä ja vastoin hänen tahtoansa, ikään kuin ei hänen tahtonsa tulisi ensinkään kysymykseen tällaisissa asioissa. Tästä alkaa nyt loppumaton riita ja tora (kuten itse paavinkin ihailijat myöntävät) Rooman ja Konstantinopolin piispojen välillä kirkon primaatista eli korkeimmasta vallasta. Sillä kun nyt Konstantinopolin piispa (vaikka hallitsikin äsken perustetussa kaupungissa) oli tehty tasa-arvoiseksi Rooman patriarkan kanssa, tavoittelee Rooman piispa sitä, että Konstantinopolin piispa olisi kirkon esimiehyteen nähden häntä alempana, kuten sitten myöhemmin tapahtuikin. Sillä Konstantinopolin piispat väittivät, että keisarin residenssi eli hovi oli Konstantinopolissa eikä Roomassa, ja että Konstantinopoli oli uusi Rooma, jonka tähden sen piispan, keisarikaupungin ja hovin piispana, täytyi olla korkeimman. Päinvastoin väitti taas Rooman piispa, että Rooma oli oikea Rooma, ja keisariakin kutsuttiin roomalaiseksi eikä konstantinopolilaiseksi keisariksi, ja että Rooma oli ollut olemassa ennen Konstantinopolia. Tuollaisilla lapsellisilla, naisellisilla, narrimaisilla haukkumisilla he solvasivat toisiansa, niin että on synty ja häpeä sitä kuulla ja lukea.

Riitaa kesti keisari Phokaksen¹⁰⁰ aikaan asti, miehen, joka antoi teloittaa vaimoineen ja lapsineen hurskaan keisari Maurikiuksen, jota historiassa nimitetään pyhäksi, ja joka oli Phokaksen herra ja esi-isä (sillä Phokas oli ollut hänen ylipäällikkönsä). Tämä hurskas Kain vakuuttaa Rooman hurskaalle piispalle Bonifaciukselle¹⁰¹ herruuden kaikkien piispojen yli. Eikä tuollaista ylivaltaa kohtuuden mukaan sopinutkaan kenenkään muun kuin tuollaisen inhottavan keisari-murhaajan antaa, jotta Rooman paaviuden alku olisi yhtä kaunis kuin aikaisemmin itse valtakunnan alku, jolloin näet Romulus murhasi veljensä Remuksen, voidakseen yksin hallita ja antaa Roomalle nimen oman itsensä mukaan. Konstantinopolin piispat eivät kuitenkaan suostuneet tähän, joten riitaa yhä vielä jatkui, vaikka roomalaiset, keisari Phokaksen vahvistuksesta ylpeillen, alkoivat koristaa itseänsä viikunanlehdillä ja kovalla kirkunalla mylviä (Ilm. 12: 1), että Rooman kirkko

⁹⁹ Se on Jerusalemin seurakuntaa.

¹⁰⁰ V. 606-610.

¹⁰¹ Bonifacius III otti v. 607 vastaan tältä rikolliselta keisarilta arvonimen: Caput omnium ecclesiarum, "Kaikkien kirkkojen pää."

muka on korkein, ei inhimillisen määräyksen, vaan Kristuksen oman säätämisen perustuksella, Matt. 16: 18: Tu es Petrus¹⁰². Mutta Konstantinopolin papit huomasivat, että oppimattomat roomalaiset selittivät Kristuksen sanoja väärin ja kohtuuttomasti, eivätkä sentähden niitä hyväksyneet.

Siten nuo kaksi kirkkoa, Rooman ja Konstantinopolin, ovat solvanneet toisiansa tuon tyhjänpäiväisen esimiehyyden takia mitä ilkeimmillä ja rivoimmilla haukkumasanoilla, kunnes perkele lopuksi söi heidät molemmat: konstantinopolilaiset turkkilaisten ja Muhammedin kautta, roomalaiset paavikunnan ja sen saastaisten julistusten kautta. Tämän kaiken kerron siitä syystä, että nähtäisiin, miten tuosta oivallisesta Konstantinopolin kirkolliskokouksesta on koitunut niin paljon kurjuutta, syystä että siellä eräs piispa korotettiin patriarkaksi. Vaikkei kurjuus sittenkään olisi jäänyt tulematta, jos Konstantinopoliin ei olisi asetettu mitään patriarkkaa; sillä tuo Rooman kunnianhimoinen paholaisenpää oli jo alkanut kaikilta piispoilta vallata tuota suurta kunnioitusta (kuten ylempänä on sanottu), ja ellei Konstantinopolin piispa olisi sattunut hänen tiellensä, niin olisi hän käynyt Alexandrian, Jerusalemin ja Antiokian piispojen kimppuun, eikä olisi voinut sietää Nikean kokouksen päätöstä, jonka mukaan hänet asetetaan samanarvoiseksi Alexandrian piispan kanssa ja alemmaksi kuin Jerusalemin piispa. Sillä hän tahtoo pitää arvonsa kirkolliskokouksista ja isistä riippumatta, jure divino¹⁰³, ikään kuin itse Kristuksen säätämänä, kuten hän mylvii, pilkkaa ja valehtelee dekreeteissään.

Nyt tarkastamme vielä tätä toista yleistä kirkolliskokousta Konstantinopolissa; se on päättänyt kolme asiaa. Ensiksi vahvistanut Pyhän Hengen todellisen jumaluuden ja samalla tuominnut Makedoniuksen, joka piti Pyhää Henkeä luotuna olentona ja opetti sen mukaan. Toiseksi erottanut kerettiläispiispoja ja asettanut oikeita, etenkin Antiokiaan ja Jerusalemiin. Kolmanneksi tehnyt Konstantinopolin piispasta Nectariuksesta patriarkan, minkä johdosta Rooman piispat tulivat mielettömiksi ja raivohulluiksi, vaikka hyvät isät lienevätkin menetelleet hyvässä tarkoituksessa. Ensimmäinen asia on todellinen pääasia ja ainoa syy, jonka tähden tämä kokous on pidetty, ja josta voi ymmärtää kokouksen tarkoituksenkin, nimittäin ettei sen pitänyt, eikä se tehnytään muuta kuin että säilytti Pyhän Hengen jumaluutta koskevan opinkappaleen. Ja sen jälkeen on kokous lopetettukin, koska se siitä syystä oli koollekin kutsuttu. Toinen kohta, piispojen erottamisesta, ei ole mikään uskonkappale, vaan ulkonainen, kouraantuntuva teko, jonka voi ja pitää voida tehdä tavallisen järjen avulla, ilman Pyhän Hengen erikoista apua (mikä on tarpeen uskonkappaleisiin nähden) tai kirkolliskokouksen kokoontumista. Siksipä on sellaista tapahtunut muulloinkin kuin kirkolliskokouksissa.

Sillä he eivät perusta uudelleen Antiokian ja Jerusalemin kirkollisia ja piispanvirkoja, vaan jättävät ne sille kannelle, millä ne entuudesta olivat olleet: he vain asettavat uusia miehiä entisten sijalle, mikä olikin tarpeen. Sillä virkojen täytyy pysyä alusta loppuun asti; mutta niihin täytyy yhäti asettaa uusia henkilöitä, kuten Mattias asetettiin Juudaksen sijaan (Ap. t. 1:26) ja eläviä asetetaan kuolleiden sijaan. Mikä ei ole kirkolliskokouksen erikoisena tehtävänä, vaan mikä on tapahtunut sekä ennen että jälkeen kirkolliskokouksien sen mukaan kuin kirkon olot sitä vaativat. Kirkolliskokouksia ei voida pitää joka päivä, mutta meillä täytyy aina olla henkilöitä, joita voidaan asettaa kirkon virkoihin sikäli kuin ne tulevat avonaisiksi.

Kolmas päätös on uutuus, kun he nimittäin ihmisviisauksessaan näkevät hyväksi asettaa patriarkan. Vaan ylempänä on kerrottu, miten hyödyllinen tämä päätös oli, se on, miten häpeällinen riita ja kina sen johdosta syntyi kahden piispan välillä. Helppo on siis nähdä, ettei tätä päätetty Pyhän Hengen tahdosta: Sillä se ei ole mikään uskonkappale, vaan järjen, eli lihan ja veren ulkonainen, aistimilla havaittava teko. Mitä Pyhä Henki välittää siitä, kuka piispoista ulkonaisesti on edellä tai jällempänä? Hänellä on muutakin tehtävää kuin moiseen maailmanlasten leikkiin puuttuminen. Ja tästä opimme sen, että kirkolliskokouksilla ei ole valtaa säätää uusia hyviä töitä, vielä vähemmin uusia opinkappaleita. Mutta samalla saamme varoituksen siitäkin, ettei

¹⁰² Sinä olet Pietari.

¹⁰³ Jumalallisen oikeuden perustuksella.

kirkolliskokouksilla yleensä ole oikeutta säätää mitään uutuuksia, eikä niitä sitä varten ole kutsuttu kokoonkaan, vaan ainoastaan puolustaa vanhaa uskoa vastoin uusia opettajia. Sitä vastoin niiden ei tule asettaa uusia henkilöitä jo olemassa oleviin virkoihin (koskapa epäluotettavia, kuolevaisia ihmisiä ei voi nimittää uskonkappaleiksi eikä hyväiksi töiksi). Sellaista täytyy kirkolliskokouksista huolimattakin usein, jopa alinomaa tehdä.

Tämän kirkolliskokouksen isät tunnustavat itsekin, etteivät he ole säätäneet mitään uutta, kirjoittaessaan Rooman piispalle Damasukselle (kuten sanottu), mitä he ovat kirkolliskokouksessa tehneet, toisinsanoen näin: Me tiedämme, että tämä on vanha, oikea usko, joka mukautuu kasteen mukaan ja opettaa meitä uskomaan Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen j.n.e. Niin, kolmannesta kohdasta, Konstantinopolin patriarkasta, he kokonaan vaikenivat, kenties koska ajattelivat, etteivät he sentähden olleet kokoukseen tulleet, ja ettei voitu pitää kerettiläisyytenä, jos joku kristitty ei pitäisi piispan asettamista patriarkaksi uskonkappaleena, samoin kuin monet ihmiset eivät nytkään ole kerettiläisiä tai kadotukseen tuomittuja, vaikkeivät pidäkään paavia kirkon päänä ja välitä hänen kirkolliskokouksistaan, päätöksistään, bullistaan ja melustaan: tahi eivät he ole kaikki yksimielisesti tehneet tätä päätöstä, vaan on se ollut keisari Teodosiuksen työtä. Sillä muista historioista käy ilmi, että Teodosius on saanut tuon asian päätökseen, vaikkei hänellä uskon-asioista ollutkaan mitään sanottavaa.

Koska he nyt itse sanovat ja tunnustavat, että he tuovat esiin vain vanhan, oikean uskon, johon he ovat kastetut ja opetetut: miksi me sitten tahdomme antaa kirkolliskokouksille niin korkean vallan, että he voivat säätää uusia opinkappaleita ja ovat oikeutetut kerettiläisinä polttamaan kaikki toisin ajattelevat? Se ei ole kirkolliskokouksen oikeaa ymmärtämistä, vaan tietämättömyyttä kirkolliskokouksen merkityksestä ja tehtävästä, pelkkään sanamuotoon katsomista ja kirkolliskokoukselle vallan antamista Jumalankin yli. Tästä myöhemmin enemmän. Nyt tahdomme täydellisyyden vuoksi lyhyesti tarkastaa kahta jäljellä olevaa kirkolliskokousta.

Kolmas yleinen kirkolliskokous on pidetty¹⁰⁴ keisari Teodosius nuoremman¹⁰⁵ aikana. Hänen isoisänsä oli Teodosius ensimmäinen, josta toisen kirkolliskokouksen yhteydessä on jo puhuttu. Tämä keisari kutsuu koolle kaksisataa piispaa Efesoon. Ja vaikka latinalaiset kirjoittajat¹⁰⁶ koettavat kernaasti kytkeä tähän paavinkin niin pysyy kuitenkin tosiasiana, ettei paavi, vaan keisari kutsui koolle tämän kirkolliskokouksen. Sillä olihan nyt Konstantinopolin patriarkka Rooman piispan kanssa tasa-arvoinen, niin että piispat valtakunnan itä-osissa välittivät silloin paljoa vähemmän Rooman piispasta kuin aikaisemmin. Sentähden oli Rooman piispan mahdollon kutsua kokoon sellaista kirkolliskokousta, varsinkaan Efesoon, joka oli Aasiassa kaukana meren toisella puolella; muutoin olisi hän varmaankin asettanut kokouksen lähemmä Roomaa, kuten Damasus oli tehnyt edelliseen, Konstantinopolin kokoukseen nähden. Kuitenkin näkyy hänellä olleen siellä lähettiläensä. Se myönnettäköön, mutta he eivät istuneet parhailla paikoilla.

Syy tähän kirkolliskokoukseen oli seuraava: rakkaat isät ja kelpo piispat P. Ambrosius, P. Martinus, P. Hieronymus, P. Augustinus (joka kuoli juuri samana vuonna¹⁰⁷), P. Hilarius, P. Eusebius ja muut heidän veroisensa olivat kuolleet ja heidän sijaansa oli tullut aivan toisenlaisia isiä, niin ettei keisari Teodosiuskaan tahtonut enää antaa valita Konstantinopolin piispaa sen kaupungin papeista ja hengellisistä, syystä että he kaikki olivat ylpeitä, kunnianhimoisia, uppiniskaisia miehiä, jotka aikaan saivat aina vain pelkkää onnettomuutta. Sillä P. Johannes Krysostomuskin oli tullut sellaiseksi, kuten Historia Tripartita tietää kertoa. Sentähden antoi keisari tuoda Antiokiasta erään "Advenan"¹⁰⁸ (sillä nimellä häntä kutsuttiin), nimeltä Nestorius, joka vietti erittäin ankaraa ja siveellistä elämää ja joka oli hyvin sovelias ja halukas vastustamaan ankarasti

¹⁰⁴ V. 431.

¹⁰⁵ Hallitsi v.v. 408-450.

¹⁰⁶ Tarkoitetaan roomalaisia historiankirjoittajia.

¹⁰⁷ Oikeastaan kuoli Augustinus jo v. 430

¹⁰⁸ Muukalainen, ulkomaalainen.

kaikkia kerettiläisiä. Hänen täytyi ruveta Konstantinopolin patriarkaksi ja piispaksi. Keisari toimi tässä miehen tavalla ja osasi oikeaan; hän tahtoi paeta sadetta ja kaatui veteen.

Tämä mies näet alkoi puolustaa erästä pappi Anastasiusta, joka oli saarnannut: pyhää neitsyt Mariaa ei saa kutsua Jumalan äidiksi; sillä koska hän oli ihminen, ei hän ole voinut synnyttää Jumalaa. Tämä loukkasi kovasti kaikkia kristityitä, jotka eivät muuta voineet ymmärtää, kuin ettei hän pitänyt Kristusta, Mariasta syntynyttä, Jumalana, vaan pelkkänä ihmisenä, sellaisena kuin me kaikki; ja tästä syntyi sellainen melu ja sekasotku, että keisarin täytyi kutsua koolle kirkolliskokous korjaamaan asiaa. Silloin korkeat piispat kokoontuivat, vaikkakin hitaasti, Efesoon, Nestorius ja hänen kanssaan monta muuta, Kyrillus Alexandriasta, Juvenalis Jerusalemissa. Ja kun Johannes Antiokialainen viipyi vielä kauvan, ryhtyivät Kyrillus, joka oli Nestoriuksen vihamies, ja Juvenalis kiroamaan Nestoriusta, samoin kuin tämäkin puolestansa teki heille ja heidän kannattajillensa. Kun Johannes antiokialainen vihdoin tuli ja näki koko hajaannuksen, vihastui hän Kyrillukseen, syystä että tämä oli niin vihan vimmassa tuominut Nestoriuksen; ja nuo kaksi joutuivat nyt vuorostansa riitaan ja erottivat toinen toisensa piispanvirasta.

Kun Nestorius huomasi, että sellainen sekasotku syntyi, sanoi hän: Ah, poistakaamme tuollaisen ristiriidan alku ja tunnustakaamme, että Mariaa pitää kutsua Jumalan äidiksi. Mutta sellainen peruutus ei auttanut häntä ensinkään, hänen täytyi jäädä kirotuksi maanpakolaiseksi. Ja nuo kaksi piispaa, Antiokian ja Alexandrian, kirosivat toisiansa vielä kokouksen jälkeen ja kotiin palattuaankin, vaikka lopulta tekivätkin vihdoin sovinnon. On samalla sekä harmittavaa että surullista lukea, että noin korkeat miehet ovat menelleet niin naisellisesti ja lapsellisesti. Silloin olisi tarvittu taas joku Konstantinus heittämään tuleen heidän riitakirjansa. Mutta poissa olivat ne, jotka sellaiseen olisivat pystyneet.

Jos nyt Nestorius on joutunut sellaiseen harhaukseen, etteihän pitänyt Kristusta Jumalana, vaan pelkkänä ihmisenä, niin on hänet syystä tuomittu pahempana harha-opettajana kuin Arius ja Makedonius. Tämä on nyt kolmas yleinen kirkolliskokous, mitään muuta se ei ole käsitellyt. Ja me näemme nyt, ettei se ole säättänyt mitään uutta opinkappaletta, vaan puolustanut vanhaa, oikeaa uskoa vastoin Nestoriuksen uutta oppia, niin ettemme tämän perustuksella, mitenkään voi myöntää kirkolliskokouksille uusien opinkappaleiden säättämisoikeutta. Sillä Kristuksen todellista jumaluutta oli aikaisemmin puolustettu Nikean ja Konstantinopolin kokouksissa oikeana, vanhana, alusta asti säilyneenä opinkappaleena, joka Pyhän Raamatun avulla on oikeaksi todistettu vastoin Ariuksen kerettiläisyyttä. Muut siellä säädetyt päätökset koskevat aineellisia kysymyksiä, eivätkä ole uskonkappaleita. Jätämme ne siitä syystä sikseen.

Mutta ymmärtääksemme täydellisesti tämän kirkolliskokouksen, tahdomme siitä puhua vähän enemmän. Sillä minä en itse ehkä ole voinut ymmärtää Nestoriuksen kerettiläisyyttä, kun olen aina luullut hänen kieltäneen Kristuksen jumaluuden ja pitäneen häntä pelkkänä ihmisenä, kuten paavin kirjelmät ja kaikki paavilaiset kirjailijat sanovat; mutta tarkemmin katsoessani heidän omia lausuntojaan, on minun täytynyt tulla toisiin tuloksiin. Sillä he syyttävät häntä siitä, että hän tekee Kristuksesta kaksi persoonaa, nimittäin Jumalan ja ihmisen. Muutamat, jotka eivät ole voineet häntä ymmärtää, kuvittelevat hänen opettaneen: Kristus on ensin syntynyt Mariasta pelkkänä ihmisenä, mutta on sitten elänyt niin pyhästi, että jumaluus on yhdistynyt häneen ja hänestä on siten tullut Jumala. Ja heidän kirjoituksensa on niin sekavaa, että luulen, etteivät vielä tänäkään päivänä edes itse tiedä, mistä ja minkätähden he ovat tuominneet Nestoriuksen. Sen huomaa siitä että he tunnustavat Nestoriuksen pitäneen Kristusta Jumalana ja ihmisenä, ainoastaan sillä eroituksella, että hän on tahtonut tehdä Kristuksesta kaksi persoonaa. Tämän perustuksella on siis varma, ettei Nestorius pitänyt Kristusta pelkkänä ihmisenä, kuten me kaikki olemme luulleet, vaan myöskin, hänen omien sanojensa mukaan, Jumalana. Ainoaksi vaikeudeksi jää niinmuodoin, että hän kuka pitää Kristusta, tosi Jumalaa ja ihmistä, kaksinaisena persoonana, nimittäin jumalallisena ja inhimillisenä. Siinä on asia.

Ken nyt erottaa Kristuksen ja tekee hänestä kaksi persoonaa, hän tekee kaksi Kristusta, jumalallisen Kristuksen, joka on pelkkä Jumala, eikä ihminen, ja inhimillisen Kristuksen, joka on

pelkkä ihminen eikä Jumala. Muutoin ei näet voisi olla kahta persoonaa. Mutta nyt on varmaa, ettei Nestorius uskonut kahteen Kristukseen, vaan yhteen ainoaan Kristukseen, kuten hänen omat sanansakin ilmoittavat, että hän nimittäin piti yhtä ainoaa, samaa Kristusta, eikä mitään muuta Kristusta kahtena persoonana: niin täytyy myös olla väärin ja kohtuutonta otaksua, että Nestorius olisi pitänyt Kristusta kahtena persoonana. Sillä on mahdotonta, että Kristuksessa olisi kaksi persoonaa ja hän kuitenkin olisi sama, yksi Kristus, vaan kuten sanottu, jos on kaksi persoonaa, niin on myös kaksi Kristusta, eikä yksi. Mutta Nestoriuksella on ainoastaan yksi Kristus. Sentähden hän ei ole voinut pitää Kristusta kahtena persoonana, muutoin täytyisi hänen samassa opinkappaleessa samalla kertaa sanoa jaa ja ei itseensä vastaan. Eikä missään historiassa ole mainittu, että Nestorius olisi pitänyt Kristusta kahtena persoonana; ainoastaan paavit ja heidän historiansa sellaisia viisastelevat. Vaikka he tosin itsekin tunnustavat puhuvansa mielikuvituksestansa väittäessään Nestoriuksen opettaneen, että Kristus olisi tullut Jumalaksi syntymisensä jälkeen Mariasta, tai yhdistetyksi samaksi persoonaksi Jumalan kanssa. Moiseen on heidän omatuntonsa tai harhaileva ajatuksensa heitä pakottanut, koska heidän on täytynyt myöntää, ettei Nestoriuksella ollut muuta kuin yksi ainoa Kristus.

Nyt kysytään, mitä on sitten Nestoriuksella väärää, ja minkä tähden on tämä kolmas yleinen kirkolliskokous pidetty häntä vastaan, jollei Nestorius opeta muuta kuin että Kristus on todellinen Jumala ja ihminen, ja samalla yksi ainoa Kristus, eikä kaksi Kristusta, se on, yksi ainoa persoona kahdella luonnolla, kuten me kaikki uskomme ja kuten koko kristikunta alusta pitäen on uskonut? Sillä nythän ilmenee, että paavi ja hänen hengenheimolaisensa ovat vain keksineet Nestoriuksesta tuollaista, että hän olisi pitänyt Kristusta pelkkänä ihmisenä eikä myös Jumalana, ja että Kristuksessa olisi kaksi persoonaa tai kaksi Kristusta. Tämä selviää, sanon, ei ainoastaan historiasta, vaan paavien ja heidän kirjuriensa omista sanoista ja kirjoituksista. Mikä on nyt sitten Nestoriuksen harha-oppi? Kysymme niin, jotta saisimme selville tämän kirkolliskokouksen syyt.

Luehan Tripart. 12 kirjan 4 luvusta lehti tai pari, sen voit tehdä puolessa neljänneksessä; siellä seisoo juurta jaksain kaikki mitä voimme saada tietää Nestoriuksesta ja tästä kirkolliskokouksesta; ja sano sitten, olenko osannut oikeaan. Vika on tässä: Nestorius on ollut ylpeä, oppimaton mies, ja kun hänestä sitten tuli korkea piispa ja patriarkka, luuli hän olevansa myös maailman oppinein mies, jonka ei muka tarvinnut lukea mitään isien tai muiden ihmisten laatimia kirjoja tai puhua asioista heidän tavallansa; vaan koska hän oli sangen kaunopuhelias ja määrääväinen, tahtoi hän oli aivan itsestään kehittynyt tohtori tahi mestari, niin että minkä vain kerran sanoi, oli aina oikein. Noin ylpeänä hän ryhtyi tuohon uskonkappaleeseen, että Maria on Jumalan äiti tai Jumalan synnyttäjä. Silloin kohtasi hän toisia ylpeitä piispoja, jota hänen ylpeytensä ei miellyttänyt, etenkin Kyrillus Alexandrialaisen. Sillä silloin ei ollut ketään Augustinusta tai Ambrosiusta olemassa. Nyt oli Nestorius Antiokian kirkossa opettanut, että Kristus oli todellinen Jumala, Isästä ijankaikkisuudessa syntynyt, (mitä oppia Nikean kokous oli puolustanut), ja sitten Neitsyt Mariasta syntynyt todellisena ihmisenä. Näistä kahdesta asiasta ei Nestoriuksella ollut vähintäkään epäilystä, sen mukaan hän itse oli kauvan saarnannut, jopa vainonnut Nikean kokouksen tuomitsemia areiolaisia niin kiihkeästi, että oli toimeenpannut paljon murhia ja verenvuodatustakin. Niin lujasti hän piti kiinni siitä, että Kristus oli todellinen Jumala ja ihminen.

Lisäksi hän myönsi senkin, minkä me ja kaikki muutkin kristityt, että Kristus, Jumalan poika, on syntynyt Neitsyt Mariasta kyllä ihmisyyden, vaan ei jumaluuden puolesta. Mutta tässä tuli loukkauskohta: hän ei tahtonut kuitenkaan kutsua Mariaa Jumalan äidiksi, koska Kristus muka ei ollut syntynyt hänestä jumaluuden puolesta; tahi, kuten ihmisyyttään, äidiltään. Siinä on koko riidan ydin, ettei Jumala voi syntyä tai saada jumalallista luontoansa ihmisestä, ja ettei ihminen voi synnyttää Jumalaa tai antaa Jumalalle jumalallista luontoa. Sillä tuo oppimaton, raaka, ylpeä mies piti kiinni sanamuodosta: Jumala syntynyt Mariasta, ja hän selittää sanan "syntynyt" kieliopin tai filosofian mukaan, ikään kuin olisi kysymyksessä jumalallisen luonnon alkaminen synnyttäjistä, kuten myös Tripartita sanoo: hän piti sellaista puhetta kauhistuksena; samoin kuin mekin ja kaikki kristityt tekisivät, jos noilla sanoilla olisi sellainen merkitys.

Tästä näemme, että Nestorius ollen ymmärtämätön, ylpeä piispa, tarkoittaa Kristusta täydellä todella; mutta tyhmyydessään hän ei tiedä, mitä ja miten hän puhuu. Hänellä ei olisi ollut oikeutta puhua sellaisista asioista, mutta kuitenkin hän on tahtonut olla niissä mestari. Sillä sen mekin kyllä tiedämme, että Kristuksen jumaluus ei ole Mariasta. Mutta siitä ei suinkaan seuraa, ettei Jumala olisi syntynyt Mariasta ja ettei Jumala voisi olla Marian poika ja Maria Jumalan äiti. Tämä täytyy minun todistaa kouraantuntuvalla esimerkillä. Kun joku vaimo synnyttää lapsen, niin voi aina joku pehkaantunut Nestorius (niin Tripartita häntä nimittää) tyhmänylpeästi viisastella: Tämä vaimo on kyllä synnyttänyt, mutta hän ei ole tämän lapsen äiti. Syy: lapsen sielu ei ole äidin luontoa eli verta, vaan muualta kotoisin, siis Jumalasta. Tämä lapsi on siis kyllä syntynyt äidistään ruumiin puolesta; mutta koska sielu ei ole hänen ruumiistansa, niin hän ei ole lapsen äiti, koska hän ei ole lapsen sielun äiti.

Moinen pehkaantunut viisastelija ei kiellä, että kaksi luontoa, ruumis ja sielu, ovat yksi persoona; eikä hän myöskään väitä, että on olemassa kaksi persoonaa tai kaksi lasta, vaan hän tunnustaa, että kaksi luontoa sieluna ja ruumiina muodostavat yhden persoonan eli yhden lapsen, ja että äiti on synnyttänyt yhden eikä kahta lasta; mutta hän ei huomaa, mitä hän kieltää tahi myöntää. Juuri tuollainen mies oli Nestoriuskin: hän myöntää, että Kristus oli Jumala ja ihminen samassa persoonassa; mutta koska Jumaluus ei ole Maria-äidistä, ei häntä saa kutsua Jumalan äidiksi: kirkolliskokous on aivan oikein tuominnut tämän, ja se onkin tuomittava. Ja vaikka Nestoriuksella yhdessä pääkohdassa onkin oikein, että nimittäin Kristus on Jumala ja ihminen, niin ei kuitenkaan saa toisissa kohdin sallia sellaista puhetta, että Jumala ei lie syntynyt Mariasta ja että juutalaiset eivät ole häntä ristiinnaulinneet. Yhtä vähän kuin voimme suvaita viisastelijaakaan, joka on aivan oikeassa sanoessaan, ettei lapsen äiti voi synnyttää sen sielua tai antaa sille sielua: lapsi siis ei ole äidin luonnollinen lapsi, ja äiti ei ole lapsen luonnollinen äiti.

Sanalla sanoen, tuo ylpeä, oppimaton piispa on aikaan saanut pahan kreikkalaisen kiistan, kuten roomalainen Cicero sanoo kreikkalaisista: Jam diu torquet controversia verbi homines graeculos, contentionis cupidiores, quam veritatis.¹⁰⁹ Sillä joka myöntää, että äiti on synnyttänyt sielulla ja ruumiilla varustetun lapsen, hänen täytyy myöskin pitää kiinni siitä, että äiti on synnyttänyt koko lapsen ja on siis lapsen oikea äiti, vaikkei hän olisikaan sielun äiti: muutoin ei kukaan vaimo olisi oman lapsensa äiti, ja neljäs käsky: Sinun pitää kunnioittaa isäsi ja äitiäsi, olisi lakkautettava. Siis täytyy myös sanoa, että Maria on Jeesukseksi Kristukseksi kutsutun lapsen oikea, luonnollinen äiti ja siis oikea Jumalan-äiti, Jumalan-synnyttäjä ja muuta mitä äideistä voidaan sanoa, imettäjä, pesijä, ruokkija, juottaja, niin että siis Maria imetti ja tuuditti Jumalaa, antoi Jumalalle puuroa ja lientä j.n.e. Sillä Jumala ja ihminen on yksi persoona, yksi Kristus, yksi Poika, yksi Jeesus, ei kahta persoonaa, ei kahta Kristusta, ei kahta Poikaa, ei kahta Jeesusta. Aivan samoin kuin sinun poikasi ei ole kaksi poikaa, kaksi Hannua, kaksi suutaria, vaikka hänellä onkin kaksi luontoa, ruumis ja sielu, ruumis sinulta, sielu ainoastaan Jumalalta.

Nestoriuksen harhaus ei siis ole siinä, että hän olisi pitänyt Kristusta pelkkänä ihmisenä, eikä siinäkään, että hän tekisi hänestä kaksi persoonaa, sillä hän hyväksyy kaksi luontoa, Jumalan ja ihmisen, olevan samassa persoonassa: mutta Communicatio idiomatum¹¹⁰ hän ei tahdo tunnustaa. Minä en voi saksaksi lausua tätä yhdellä sanalla. Idioma merkitsee luontoon kuuluvaa, tai sen ominaisuuksia, siten esim. kuoleminen, kärsiminen, itkeminen, puhuminen, nauraminen, syöminen, juominen, nukkuminen, suru ja ilo, syntyminen, rintalapsena oleminen, käveleminen, seisominen, työn teko, istuminen ja muu sellainen ovat idiomata naturae humanae, se on, ihmisluontoon kuuluvia ominaisuuksia, joiden avulla hän toimii ja joita hänen täytyy kärsiä. Sillä kreikkalainen sana idioma, latinaksi Proprium, on sanokaamme nyt niin, samaa kuin ominaisuus. Päinvastoin, idioma Deitatis¹¹¹ jumalallisen luonnon ominaisuutena on kuolemattomuus, kaikkivalta,

¹⁰⁹ Jo kauvan aikaa ovat sanariidat kiduttaneet noita kunnan kreikkalaisia, jotka enemmän rakastavat väittelyä kuin totuutta (Cicero, De oratore I, II, 47).

¹¹⁰ Ominaisuuksien yhteyttä, eli keskinäistä vuorovaikutusta.

¹¹¹ Jumaluuden ominaisuus.

äärettömyys, syntymättömyys, ei se syö, juo, nuku, seiso, kulje, sure, itke. Ja mitäpä tarvitsisi enempää luetella? Jumala on kerrassaan jotakin toista kuin ihminen. Kummankaan luonnon idiomat eivät sentähden voi siirtyä toisesta toiseen. Se on Nestoriuksen ajatus.

Jos minä siis saarnaisin näin: Jeesus, Natsaretin puuseppä (sillä evankelistat kutsuivat häntä niin: Filius fabri)¹¹² kulkee tuolla kadulla ja tuo äidillensä ruukullisen vettä ja muutaman pennin edestä leipää, syödäkseen ja juodakseen äitinsä kanssa; ja tuo sama puuseppä, Jeesus, on oikea, todellinen Jumala yhdessä persoonassa: silloin Nestorius myöntelisi minun olevan oikeassa. Mutta jos minä sanoisin näin: tuolla kulkee Jumala kadulla, kantaa vettä ja leipää, syödäkseen ja juodakseen äitinsä kanssa; sellaista puhetta Nestorius ei hyväksyisi, vaan sanoisi: Veden kantaminen, leivän antaminen, lapsena oleminen, äitinsä kera aterioiminen ovat inhimillisen eivätkä jumalallisen luonnon idiomata, ominaisuuksia. Jos minä siis sanon: juutalaiset ovat ristiinnaulinneet puuseppä Jeesuksen, ja sama Jeesus on todellinen Jumala, niin myöntäisi Nestorius minun olevan oikeassa. Mutta jos sanon, juutalaiset ovat ristiinnaulinneet Jumalan, niin vastaa hän: Ei, sillä risti, kärsiminen ja kuoleminen eivät ole jumalallisen, vaan inhimillisen luonnon idioma eli ominaisuus.

Kun nyt yksinkertaiset kristityt kuulevat tällaista, täytyy heidän luulla, että hän pitää Kristusta pelkkänä ihmisenä, ja että hän erottaa persoonat; mitä hän kuitenkin ei tahdo tehdä, vaikka hänen sanansa antavatkin sellaiseen luuloon aihetta. Tästä näemme, että hän on ollut sangen typerä pyhimys ja yksinkertainen ihminen. Sillä kun hän kerran on myöntänyt, että Jumala ja ihminen ovat yhdistyneet ja sekoittuneet samaksi persoonaksi, niin ei hän mitenkään voi välttää sitä, että luontojen idiomatkin ovat yhdistettävät ja sekoitettavat. Mitä muutoin merkitsisi Jumalan ja ihmisen yhteen persoonaan yhdistyminen? Ja hänen typeryytensä on aivan samaa laatua kuin se mistä koulussa varoitetaan: *Qui concedit antecedens bonae consequentiae, non potest negare consequens*¹¹³; saksaksi sanomme me näin: Jos ensimmäinen on totta, niin täytyy toisenkin olla totta; jos toinen ei ole totta, niin ei ensimmäinenkään ole totta. Joka myöntää että Greta on vaimosi, hän ei voi väittää, ettei hänen (jos hän on hurskas ihminen) lapsensa olisi sinun lapsiasi. Kun koulussa näin opetetaan, niin ei kukaan luule, että voisi olla olemassa noin raakoja ihmisiä: mutta kysyhän hallitsijoilta ja lakimiehiltä, eivätkö he useinkin ole tavanneet sellaisia asianosaisia, jotka kyllä myöntävät jonkun asian, mutta eivät kuitenkaan tahdo myöntää, mitä siitä seuraa.

Mutta entäpä jos Nestorius vain pilanpäiten on tunnustanut, että Kristus on Jumala ja ihminen samassa persoonassa? Ei, totta hän on tarkoittanut, sillä tuo ylpeä mies ei ollut niin viisas. Sillä eräässä saarnassaan (kertoo Tripart.) on hän huudahtanut: Ei, rakas juutalainen, ei sinun kannata ylpeillä siitä, että muka olisit voinut ristiinnaulita Jumalan. Sillä hän tahtoo sanoa, että Kristus on kyllä Jumala, mutta Jumala ei ole ristiinnaulittu. Ja kirkolliskokouksessa hän lausuu piispa Kyrilluksen edessä, että monet tunnustavat kyllä Kristuksen Jumalaksi, mutta sitä hän ei milloinkaan tahdo sanoa, että Jumala olisi bitris tai trinitris.¹¹⁴ Tämä tietää: Jeesus on Jumala, kuten monet meistä tunnustavat; mutta että Jumala olisi syntynyt kaksi tai kolme kertaa, sitä minä en tahdo opettaa; ja hänellä on tässä mielessään se (kuten Tripart. kertoo), etteivät Jumala ja kuolema sovi yhteen. Sillä hänestä on kamalaa kuulla, että Jumala kuolisi. Ja hän on tarkoittanut, että Kristus on jumaluutensa puolesta kuolematon; mutta hänellä ei ole ollut niin paljon järkeä, että hän olisi osannut lausua sen julki. Sen lisäksi on sattunut, että muutkin piispat olivat ylpeitä, eivätkä ajatelleet, miten parantaisivat haavoja, vaan repivät ne vielä paljoa pahemmiksi.

Vaikka nyt tarkoin puhuen, Nestoriuksen mielipiteestä täytyy seurata, että Kristus oli pelkkä ihminen ja kaksi persoonaa, niin ei se kuitenkaan ollut hänen tarkoituksensa. Sillä tuo karkea, oppimaton mies ei huomannut olettavansa mahdottomia, väittäessään että Kristus samalla oli totinen Jumala ja ihminen yhdessä persoonassa, ilman että luontojen idiomat kuuluivat samalle Kristuksen persoonalle. Ensimmäisen hän tahtoo pitää totena; mutta se, mikä kuitenkin johtuu ensimmäisestä, ei muka ole totta. Sillä osoittaa hän, ettei hän itse ymmärrä, mitä hän tietää.

¹¹² Puusepän, oik. sepän poika.

¹¹³ Joka myöntää oikean päätelmän esilauseen, hän ei voi kieltää jälkilauseettakaan.

¹¹⁴ Kaksi tai kolme kertaa syntynyt.

Sillä meidän kristittyjen täytyy omistaa molempain Kristuksen luontojen idiomat samalle persoonalle, samoin kuin sen, että Kristus on Jumala ja ihminen samassa persoonassa. Minkä siis sanomme hänestä ihmisenä, täytyy meidän sanoa myös Jumalasta, nimittäin, Kristus on kuollut, ja Kristus on Jumala, sentähden on Jumala kuollut; ei eristetty Jumala, vaan ihmisyyden kanssa yhdistetty Jumala¹¹⁵. Sillä eristetystä Jumalasta on väärin sanoa sekä se, että Kristus on Jumala, että se, että Jumala on kuollut. Kumpikin on väärin. Sillä silloin ei Jumala ole ihminen. Mutta jos Nestoriuksesta tuntuu ihmeelliseltä, että Jumala kuolee, pitäisi hänen ajatella, että Jumalan ihmiseksi tuleminen on yhtä ihmeellistä. Sillä sen kautta tulee kuolematon Jumala siksi, jonka täytyy kuolla, kärsiä ja omistaa kaikki inhimilliset idiomat. Mitä muutoin olisi sellainen ihminen, jonka kanssa Jumala on persoonallisesti yhdistetty, mutta jolla ei olisi oikeita, inhimillisiä ominaisuuksia? Sen täytyisi olla kummituksen, kuten manikealaiset¹¹⁶ muinoin opettivat. Päinvastoin täytyy taas omistaa ihmiselle kaikki mikä Jumalastakin sanotaan. Nimittäin: Kaikkivaltias Jumala on luonut maailman; ihminen Kristus on Jumala, sentähden on ihminen Kristus luonut maailman ja on kaikkivaltias. Syy tähän on: Jumalasta ja ihmisestä on tullut yksi persoona, jolla on kummankin luonnon idiomat.

Oi, Herra Jumala, noin autuaallisesta, lohdullisesta opinkappaleesta pitäisi riitelemättä, epäilemättä alati iloita oikeassa uskossa, laulaa, ylistää ja kiittää Isää Jumalaa hänen sanomattomasta laupeudestansa, kun hän on antanut rakkaan poikansa tulla meidän kaltaiseksemme. Mutta silloin tuo häijy saatana saa ylpeitten, kunnianhimoisten, kiihkomielisten ihmisten kautta aikaan sellaisen harmin, että tuo rakas ja autuaallinen ilo tulee meiltä estetyksi ja turmelluksi. Jumala tästä armahtakoon! Sillä meidän kristittyjen tulee tietää, että ellei Jumala ole mukana antamassa painoa vaakaan, niin meidän vaakakuppimme pian painuu kadotuksen kuiluun. Tällä tarkoitan minä: jollei Jumala, vaan ainoastaan ihminen olisi kuollut puolestamme, niin olisimme me kadotuksen omia; mutta jos Jumalan kuolema ja kuollut Jumala on vaakakupissa, silloin se painuu alas, ja me kohoamme ylös ikään kuin keveä, tyhjä vaakakuppi. Mutta hän voi kyllä jälleen nousta ylös, tai hypätä pois vaakakupistansa. Mutta hän ei olisi voinut mennä vaakakuppiin, ellei hän olisi tullut ihmiseksi ja ellei olisi voitu sanoa: Jumala on kuollut, Jumalan kärsimykset, Jumalan veri, Jumalan kuolema. Sillä Jumala ei voi luonnostansa kuolla; mutta kun Jumala ja ihminen ovat yhdistyneet samaksi persoonaksi, niin on oikein puhua Jumalan kuolemasta, kun kuolee ihminen, joka on Jumalan kanssa sama olio eli persoona.

Ja tämä kokous on tuominnut aivan liian vähän Nestoriuksen opista. Sillä siellä on kysymys tuosta ainoasta idiomasta, että Jumala on syntynyt Mariasta. Siitä kertoo historia, että tässä kokouksessa on päätetty vastoin Nestoriusta, että Marialla tulee olla nimitys theotekos, se on, Jumalan synnyttäjä, vaikka Nestorius kuitenkin oli kieltänyt kaikki inhimillisen luonnon idiomat Kristus Jumalasta, kuten kuoleman, ristin, kärsimisen ja kaiken mikä ei sopeudu Jumaluuteen. Sentähden heidän ei olisi pitänyt päättää ainoastaan, että Maria on theotekos, vaan myöskin, että Pilatus ja juutalaiset olivat Jumalan ristiinraulitsijoita ja murhaajia, ja muuta sellaista. Kun hänet sittemmin on tuomittu kaikkien idiomain tähden, sanomalla: Nestorius kieltää, että Kristus on Jumala ja yksi persoona, on se kyllä in effectu tahi ex consequenti oikein, mutta kuitenkin liian kovaa ja outoa puhetta, koska Nestorius tämän perustuksella ei ole voinut ajatella muuta kuin että hänelle on tapahtunut väkivaltaa ja vääryyttä. Sillä hän ei ole koskaan opettanut, vaan aina vastustanut sitä, että Kristus olisi oikea, todellinen Jumala, vaan ei kahta persoonaa, minkä johdosta hän on areiolaisia vainonnut. Sillä sellaiset ihmiset eivät osaa tehdä johtopäätöksiä, nimittäin, että sen pitäisi kieltää itse substanssi eli luonto, ken kerran kieltää luonnon idiomat eli ominaisuudet;

¹¹⁵ Loimarannalla tässä kohdassa: ”vaan ihmiskunnan kanssa ylistetty Jumala” / lähde: sonder der vereinigte Gott mit der Menschheit.

¹¹⁶ Manikealaisuuden perustaja oli persialainen Mani (k. 277). Tämä uskonto oli sekoitus kristinuskosta, vanhasta persialaisesta uskonnosta ja budhalaisuudesta. Sen mukaan oli Kristus tullut maailmaan ainoastaan valeruumiissa (docketismi), jonka tähden hänen kärsimisensä ja kuolemansakin oli vain näennäistä. Lahko säilyi noin v. 600 paikkeille, mutta elpyi uudelleen vielä yhdennellätoista vuosisadallakin.

vaan noin tulisi päätelmän kuulua: Vaikka Nestorius tunnustaa, että Kristus, tosi Jumala ja ihminen, on yksi persoona, mutta koska hän ei tunnusta Kristuksen inhimillisen luonnon ominaisuuksia hänen jumalalliselle persoonallensa, menettelee hän väärin ja ikään kuin kieltää itse inhimillisen luonnon; eikä heidän olisi pitänyt poistaa tuota ainoaa, hänen äitiänsä Mariaa koskevaa, idioma. Siten olisi tämän kirkolliskokouksen päätös ollut paljoo helpommin ymmärrettävissä, sillä luulen sangen harvojen tähän asti sitä oikein ymmärtäneen. Platinan¹¹⁷ ja hänen kaltaistensa esityksissä sitä on mahdoton ymmärtää.

Sillä minäkin olen tavannut nestorialaisia, jotka väittivät minua vastaan sangen itsepintaisesti, ettei Kristuksen jumaluus voinut kärsiä; ja Zwinglikin esimerkiksi kirjoitti minua vastaan lauseesta: *Verbum caro est factum*¹¹⁸, (Joh. 1:14) eikä mitenkään tahtonut että *Verbum* olisi *factum*, vaan, *Verbum caro facta est*, syystä, että Jumala ei voi miksikään tulla: Mutta minä en siihen aikaan tietänyt, että se oli ollut Nestoriuksenkin harhaluulo, sillä minäkään en silloin ymmärtänyt tätä kirkolliskokousta, vaan tiesin sen Pyhästä Raamatusta, Augustinuksesta ja Pietari Lombardolaisen teoksesta harha-opiksi. Ja kukapa tietää, miten paljon nestorialaisia vielä on paavikunnassa, vaikka he kuitenkin suuresti ylvästelevät tästä kokouksesta, tietämättä mistä ylvästelevät. Sillä järki tahtoo tässä viisastella eikä salli, että Jumala kuolisi tai inhimillisellä tavalla olisi olemassa, vaikka he vanhasta tavasta uskovatkin, kuten Nestorius, että Kristus on Jumala.

Hyvä, tämäkään kokous ei siis ole, kuten ylempänä on sanottu, säätänyt mitään uutta uskoon nähden, vaan puolustanut vanhaa uskoa vastoin Nestoriuksen uutta harhaluuloa. Se ei siis kelpaa esimerkiksi todistamaan, että kirkolliskokouksilla on valtaa säätää uusia uskonkappaleita. Sillä tämä opinkappale on jo alun pitäen ollut kirkossa, eikä sitä kirkolliskokous ole uudesta säätänyt, vaan evankeliumin eli Pyhän Raamatun kautta säilyttänyt. Sillä Luuk. 1:32 on kirjoitettu, että enkeli Gabriel ilmoittaa Neitsyt Marialle, että hänestä on syntävä Korkeimman Poika. Ja P. Elisabet (Luuk. 1:43): Ja kuinka minulle tämä tapahtuu, että Herrani äiti tulee minun luokseni? Ja kaikki enkelit jouluyönä (Luuk. 2:11): Teille on tänään syntynyt Vapahtaja, joka on Kristus herra. Edelleen P. Paavali, Gal. 4:4: Jumala lähetti Poikansa, vaimosta syntyneen. Nämä sanat, sen tiedän varmasti, sisältävät kyllin selvästi sen, että Maria on Jumalan äiti. Niin lausuu P. Paavali, 1. Kor. 2:8: Tämän maailman ruhtinaat on kirkkauden Herran ristiinnaulinneet; Ap. t. 20:28: Jumala on ansainnut itsellensä kirkon omalla verellensä, vaikkei Jumalalla kuitenkaan ole mitään verta, ihmisjärjen mukaan puhuen. Fil. 2:6-7 Kristus, vaikka hänellä olikin Jumalan muoto, otti palvelijan muodon ja havaittiin olennoiltaan sellaiseksi kuin ihminen. Ja lasten-uskossa, Apostolisessa uskontunnustuksessa, sanotaan: minä uskon Jeesukseen Kristukseen, hänen ainoaan Poikaansa, meidän Herraamme, joka syntyi Mariasta, kärsi, ristiinnaulittiin, kuoli, haudattiin j.n.e. Siinähan ovat kyllin selvänä inhimillisen luonnon idiomat, jotka kuitenkin omistetaan ainoalle Pojalle ja Herralle, johon me uskomme, samoin kuin Isään, ainoana totisena Jumalana. Tämä riittääköön tästä kirkolliskokouksesta.

Neljäs yleinen kirkolliskokous pidettiin Kalkedonissa Pontoossa eli Aasiassa, noin kaksikymmentäkaksi tai -kolme vuotta kolmannen, Efeson yleisen kirkolliskokouksen jälkeen. Kokouksen kutsui koolle v. 455 keisari Martianus¹¹⁹ joka tuli Konstantinopolin keisariksi nuoremman Teodosiuksen jälkeen. Ja ovat siis nuo neljä yleistä kirkolliskokousta pidetyt noin 130 vuoden kuluessa; sillä Nikean kokous pidettiin v. 327¹²⁰; mutta jo aikaisemmin ja samoihin aikoihin, kuten myöhemminkin, pitivät piispat omin päin, ilman keisareita, monia muita kirkolliskokouksia. Mutta näitä neljää ei olisi saatu aikaan ilman keisaria. Sillä niin vaivaisia olivat

¹¹⁷ Bartholomeus Sacchi, Piadenasta Cremonan luona, (Piadenasta on muodostettu hänen latinalainen nimensä Platina) on kirjoittanut ensimmäisen v. 1479 ilmestyneen *paavien historian*, joka alkaa Kristuksesta ja päättyy Paavali II:n kuolemaan v. 1471.

¹¹⁸ Sana tuli lihaksi.

¹¹⁹ Keisari Marcianus 450-457. Kirkolliskokous pidettiin kuitenkin lokakuussa 451.

¹²⁰ Todellisuudessa, kuten edellä on huomautettu, pidettiin N:n kokous v. 325.

pyhät isät, etteivät he hevin olisi väistyneet toistensa tieltä, kuten historia valitettavasti tietää kertoa; meille erinomaiseksi lohdutukseksi, ettemme joutuisi epätoivoon omasta pyhydestämme ja autuaaksi tulemisestamme, kun Pyhä Henki on vaikuttanut tuollaisissakin isissä, niin että heidän on täytynyt olla pyhiä.

Mutta minä tahtoisin itse joltakin muulta saada tietää, mikä on ollut syynä tähän kirkolliskokoukseen. Sillä siihen aikaan ei ulotu mikään uskottava historia. Ecclesiastica päättyy ensimmäiseen, Nikean kokoukseen, Tripartita ja Teodoretus¹²¹ kolmanteen, Efeson kokoukseen; mutta siitä lähtien täytyy meidän kokonaan turvautua paavin ja hänen miestensä historioihin; mikä on sangen arveluttavaa pätevien, huomattavien syiden perustuksella. Sillä he ovat siihen asti ahmineet kaikki itsellensä ja niin vilpillisesti anastaneet itsellensä majesteettiuden, ja tekevät sitä yhä edelleen, että kukaan ei voi omantuntonsa rauhaa heihin perustaa. Neuvo siis, miten minä voin tulla autuaaksi, kun en ymmärrä tätä kirkolliskokousta, enkä tiedä, mitä se on tehnyt? Ja mihin ovat joutuneet nuo rakkaat pyhät ja kristityt, jotka kautta niin monien vuosisatojen eivät ole tietäneet, mitä tämä kirkolliskokous on säätänyt? Sillä maan päällä täytyy aina olla pyhiä, ja kun he kuolevat, täytyy tulla toisia maailman alusta sen loppuun asti; muutoin olisi väärä tämä opinkappale: Minä uskon pyhään, kristilliseen kirkkoon, pyhien seurakuntaan; ja Kristus valehtelisi sanoessaan (Matt. 28:20): Minä olen teidän kanssanne maailman loppuun asti. Eläviä pyhimyksiä, sanon, täytyy aina, missä sitten lienevätkin, olla maan päällä, muutoin olisi Kristuksen valtakunta lopussa, eikä olisi ketään, joka rukoilisi Isämeidän rukouksen, tunnustaisi uskonsa, tulisi kastetuksi, menisi pyhälle ehtoolliselle, saisi synninpäästön j.n.e.

Hyvä, Platina¹²² ja ne muut sanovat syyksi tämän: Eräs Konstantinopolin apotti, tahi kuten he häntä nimittivät, arkkimandriitti Eutykes oli vastoin Nestoriusta opettanut, että Kristus oli persoonallisuus ainoastaan jumalallisen luonnon puolesta. Sitä vastaan ovat isät kirkolliskokouksessa päättäneet, että Kristuksessa on yksi persoona ja kaksi luontoa. Se onkin oikea kristillinen usko. Mutta paavin historioissa kerrotaan, että Eutykes on opettanut, että, sitten kun jumaluus on ottanut ihmisen muodon ja Kristuksesta on tullut yksi persoona, hänessä ei enää ole muuta kuin jumaluus, ja Kristusta on pidettävä ainoastaan Jumalana eikä ihmisenä. Jos tämä on Eutykeen ajatus, niin on hän kerrassaan ilmetty Nestorius, joka muka on opettanut Kristuksessa olleen kaksi ja kuitenkin vain yksi persoona. Hänen olisi siis pitänyt opettaa Kristuksella olevan samalla kerta kaksi luontoa ja kuitenkin yksi luonto. Sillä paavi Leo¹²³ kirjoittaa eräässä kirjeessään, että Eutykes ja Nestorius opettavat keskenään ristiriitaisia kerettiläisyyksiä. Ja totta on, että jotka opettavat Kristuksessa olevan kaksi persoonaa ja kuitenkin yhden persoonan eli luonnon, ja päinvastoin, että Kristuksessa on kaksi luontoa ja kuitenkin yksi luonto: he ovat tosiaankin toisiansa vastaan, niin, kukin itseänsä vastaan.

Mutta jos paavilaiset ovat tienneet, etteivät Nestorius ja Eutykes olleet sitä tarkoittaneet, olisi heidän tullut pitäytyä niin ankarista lausunnoista ja puhua vähän selvemmin asioista ja in terminis propriis, se on, käyttämällä heidän omia sanojansa. Muutoin ajattelevat kerettiläiset, että heidät tahdotaan yllättää väkivallalla ja vääräydellä ja väärin selittää heidän sanojansa; kuten minä edellä olen sanonut Nestoriuksesta.

Sillä ihan omilla sanoillaan paavilaiset selittävät, ettei Eutykes pidä Kristuksessa olleen ainoastaan yhtä luontoa. He sanovat: Eutykes on tunnustanut, että Kristuksessa on kaksi luontoa, nimittäin, jumaluus on ottanut ihmisen muodon. Joka tämän tunnustaa, hän myöntää Kristuksella olevan enemmän kuin yhden luonnon. Mutta he eivät osoita, mitä Eutykes tarkoittaa sillä, että Kristuksessa myöhemmin oli ainoastaan jumalallinen luonto ilman inhimillistä luontoa; he jättävät siis asian sille kannalle kuin Eutykes olisi samalla kertaa uskonut Kristuksella olevan kaksi luontoa, eikä kuitenkaan kahta, vaan yhden luonnon. Siitä johtuu että historiatkin tässä ovat epämääräisiä ja hämääriä, niin ettei kukaan voi ymmärtää, miten Eutykeen tai paavin kertojat tarkoittavat; he

¹²¹ Kuuluisa kirkkohistorian kirjoittaja, kuoli v. 457.

¹²² Vrt. edellä siv. 106 muist. 1. / Tässä alaviite numero 116

¹²³ Oli paavina v. 440-461.

kadottavat samalla näkyvistään koko kirkolliskokouksen ja syyn, minkä tähden se on kutsuttu koolle. Niin, sitä ei tosiaan voi saada selville kirkolliskokousten historioista eikä paavien kirjeistä. Paavien historiankirjoittajienkin olisi puolestansa pitänyt kirjoittaa vähemmän raa'asti ja häikäilemättömästi eikä lörpötellä pelkkiä omia ajatuksiansa, kun niistä ei kuitenkaan saa selville muuta kuin että he ovat aivan yhtä vähän ymmärtäneet tätä kirkolliskokousta kuin minäkin.

Tahdon lausua oman ajatukseni. Hyvä on, jos osun oikeaan; ellen, niin ei kristinusko silti ole sortunut. Eutykes erehtyy, samoin kuin Nestoriuskin idiomain suhteen; kuitenkin toisella tavalla. Nestorius ei tahdo myöntää ihmis-idiomeja Kristuksen jumaluudelle, vaikka hän pitääkin lujasti kiinni siitä, että Kristus on Jumala ja ihminen. Eutykes päinvastoin ei tahdo myöntää jumaluuden idiomeja ihmisluonnolle, vaikka hänkin pitää kiinni siitä, että Kristus on todellinen Jumala ja ihminen. Ikään kuin minä saarnaisin, *Verbum*¹²⁴, Jumalan Poika, on taivaan ja maan luoja, Isän kaltainen ijankaikkisuudessa, Joh. 1:3, ja *Verbum*, sama Jumalan Poika, on todellinen ihminen, Joh. 1: 13 - 14 Siinä Eutykes ilman epäilyksiä yhtyy minuun. Mutta jos jatkan ja saarnaan, eikä sama ihminen, Kristus, on taivaan ja maan luoja, silloin Eutykes suuresti loukkaantuu tuohon sanaan: Ihminen luo taivaan ja maan; ja hän vastaa: ei. Sillä sellainen jumalallinen idioma (kuten taivaan luominen) ei sovi ihmiselle. Mutta hän ei ajattele aikaisemmin myöntäneensä, että Kristus on todellinen Jumala ja ihminen yhdessä persoonassa; sillä hän ei tahdo hyväksyä päätelmän viimeistä lausetta.

Sillä joka tunnustaa, että Jumala ja ihminen on yksi persoona, hänen täytyy sellaisen kahden luonnon yhdeksi persoonaksi yhtymisen tähden myöskin tunnustaa, että tämä ihminen Kristus, Mariasta syntynyt, on taivaan ja maan luoja. Sillä hän on tullut siksi yhdessä persoonassa, nimittäin Jumalassa, joka on luonut taivaan ja maan. Sellaista johtopäätöstä Eutykes ei ymmärrä, vaikka hän sanookin päättävästi, että täytyy kieltää Kristuksen inhimillinen luonto, jos hän kerran ei tunnusta jumalallisia idiomeja inhimilliselle luonnolle. Mutta siten tulisi persoona jaetus ja Kristus ei olisi mikään ihminen. Ja ne, jotka kirjoittavat Eutykeestä, tahtovat väittää, ettei hän ole antanut inhimillisen luonnon jäädä olemaan Kristuksessa, *scilicet in consequenti*¹²⁵; vaikka hän kuitenkin tunnustaa, *scilicet in antecedenti*¹²⁶, että jumalallinen ja inhimillinen luonto muodostavat yhden Kristuksen, yhden persoonan ja kaksi luontoa. Summa tästä, kuten ylempänä on sanottu, on se, että joka tunnustaa Kristuksessa olevan kaksi luontoa, Jumalan ja ihmisen, hänen täytyy myöskin tunnustaa niiden molempain idiomat samalle persoonalle. Sillä Jumala ja ihminen ei merkitse mitään, jollei niiden idiomeja ole olemassa. Sentähden ovat molemmat, Nestorius ja Eutykes, erehdystensä takia syystä tulleet tuomituiksi.

Vaikka toisaalta on kyllä totta, että Eutykeellä on ollut kenties enemmän ahdistusta kuin Nestoriuksella. Sillä ihmisluonnon idiomat, kuten syöminen, juominen, nukkuminen, sureminen, kärsiminen, kuoleminen, haudatuksi tuleminen j.n.e. ovat jääneet jo kauvas Kristuksesta. Sillä hän istuu nyt Jumalan oikealla puolella, eikä ikuisiin aikoihin enää syö, juo, nuku, sure, kärsi, kuten meillekin tapahtuu siirtyessämme tästä elämästä toiseen, 1. Kor.15:49-53. Ne ovat nimittäin ajallisia ja katoavia idiomeja; mutta luonnolliset jäävät olemaan, kuten ruumis ja sielu, iho, veri ja liha, luut ja ytimet sekä kaikki ihmisen luontoon kuuluvat jäsenet. Sentähden täytyy sanoa: Tämä ihminen Kristus, Marian liha ja veri, on taivaan ja maan luoja, kuoleman voittaja, synnin hävittäjä, helvetin kukistaja; mitkä kaikki ovat jumalallisia idiomeja, mutta kuitenkin kristillisen oikeuden mukaan kuuluvat persoonalle, joka on Marian lihaa ja verta, koska ei ole puhe kahdesta, vaan yhdestä persoonasta.

Samoin kuin sinun poikaasi Pekkaa kutsutaan oppineeksi, vaikka sellainen idioma kuuluu yksin sielulle eikä ruumiille, ja vaikka joku Eutykes viisastelisi: Ei, Pekka ei ole oppinut, vaan hänen sielunsa. Päinvastoin sanoisi joku Nestorius: Ei, minä en antanut vitsaa sinun pojalleni, vaan ainoastaan hänen ruumiillensa: tämä kuuluu siltä kuin tahtoisin tehdä Pekasta kaksi persoonaa tai

¹²⁴ Sana.

¹²⁵ Nimittäin jälkilauseessa.

¹²⁶ Nimittäin esilauseessa.

antaa hänelle vain yhden luonnon, vaikkei niin kuitenkaan ole tarkoitettu. Tietämättömyyttä ja typeryyttä sellainen on, ja todistaa huonoa väittelytaitoa. Sellainen mielettömyys ei kuitenkaan ole harvinaista maailmassa muissakaan asioissa: usein näet tunnustetaan jotakin ja kuitenkin taas kielletään se, niin että siitä täytyy seurata, kuten sanotaan: Antecedente concessio, negare consequens.¹²⁷ Kuten nyt on monta suurta herraa ja oppinutta miestä, jotka vapaaehtoisesti ja suoraan tunnustavat, että meidän oppimme uskon vanhurskaudesta, ilman ansioita, sulasta armosta, on oikea: mutta he loukkaantuvat vaatimukseen, että on myös lakattava luostari-elämästä ja pyhäin palveluksesta ja halveksittava kaikkea sellaista, vaikka johdonmukaisuus ehdottomasti pakottaisi heitä siihen. Sillä eihän kukaan voi tulla vanhurskaaksi muuta kuin uskon kautta: siitä seuraa, ettei luostari-elämän kautta voi tulla vanhurskaaksi. Miksi sitä sitten suositaan? Mitä se sitten hyödyttää?

Ja tarttuakseni myös yksinomaan nenääni, jouten aivan kiittämättömästi unohtaisi omaa mielettömyyttäni: kaksikymmentä vuotta sitten opetin, että yksin usko, ilman töitä, vanhurskauttaa, ja niin teen yhä vieläkin. Mutta jos koulu olisi siihen aikaan esiintynyt opettaen, että munkki- ja nunnaelämä ovat epäjumalanpalvelusta ja messu todellinen kauhistus Jumalalle: niin, jollen olisikaan auttanut tuollaisen kerettiläisen polttamisessa, olisin kuitenkin arvellut, että hänelle tehtiin oikein. Ja minä ajattelematon narri en kyennyt huomaamaan, että jos usko yksin saa sen aikaan, niin ei munkkilaisuus ja messu voi mitään aikaan saada. Ja mikä oli vielä paljon sukkelampaa, minä tiesin sellaisen olevan pelkkää ihmisoppia ja -työtä, enkä kuitenkaan pitänyt niitä Jumalan säätämien ja uskossa tehtyjen hyvien töiden seurauksena. Siten minäkin (vaikka toisiin asioihin nähden) olen kelpo tavalla todistanut nestorilaisuuteni ja eutykeläisyyteni, myöntäessäni yhtä, mutta kieltäessäni sen mikä siitä johtuu; samoin kuin Nestorius myöntää, että Kristus on Jumala ja ihminen, mutta ei kuitenkaan tahdo myöntää, että sama Jumala on syntynyt ja kuollut, mikä kuitenkin seuraa siitä.

Edelleen, Luther soimaa paavilaisia siitä, etteivät he opeta kristillistä uskoa, eivätkä mitään hyviä töitä: vaan eivätpä hekään viivy puolestansa soimaamasta Lutheria paljoa kiivaammin siitä, ettei hän opeta oikein kristillistä uskoa ja kieltää hyvät työt. Mistä sitten johtuu, etteivät he ole yksimielisiä, kun heillä kuitenkin on samallinen tunnustus? Tahdon sanoa sen sinulle: Muuan Nestorius on tässä erehtynyt idiomeista. Luther vaatii kyllä hyviä töitä, mutta niiden ei tule kantaa jumalallisen idiomain ihanaa leimaa, niin että ne voisivat olla synnin vastapainona, sovittaa Jumalan vihan ja vanhurskauttaa syntiset. Sillä sellaiset idiomat kuuluvat toiselle, jonka nimi on Jumalan Karitsa, joka kantaa maailman synnin (Joh. 1:29). Niin totisesti, sellaiset idiomat kuuluvat Kristuksen verelle ja kuolemalle; hyvillä töillä olkoon toiset idiomat, toiset ansiot ja toinen palkka. Sitä paavilaiset eivät tahdo, vaan antavat hyvien töiden sovittaa synnit ja tehdä ihmiset hurskaiksi. Siksi huutavat he, että Luther ei opeta hyviä töitä, vaan kieltää ne. Mutta he eivät huomaa tätä seurausta, että, jos opetetaan sellaisia hyviä töitä, jotka ovat synnin korvauksena ja hyvityksenä, se on aivan samaa kuin ettei opettaisi mitään hyviä töitä. Sillä tuollaiset hyvät työt eivät ole mitään itse asiain luontoon nähden, eivät mitään eikä missään, eivät voi olla olemassakaan. Sentähden juuri ponnella ja yksinomaan opettaessaan hyviä töitä ja tunnustaessaan niiden arvon, he itse asiassa eivät opeta lainkaan mitään hyviä töitä.

Tässä näet, millaista Nestoriuksen ajatusoppi on, hän kun myöntää esilauseen, mutta kieltää jälkilauseen, ja tekee sen kautta vääräksi myös esilauseen. Sillä jos toinen lause on totta, täytyy toisenkin olla totta oikeassa päätelmä-sarjassa. Päinvastoin, jos jälkimäinen on väärä, niin täytyy edellisenkin olla väärä. He eivät ainoastaan myönnä, että hyvät työt ovat synnin hyvityksenä, vaan pitävät siitä ehdottomasti kiinni, mutta sen mikä siitä seuraa, etteivät sellaiset työt ole hyviä, tuomitsevat he vääräksi. Mutta se on kuitenkin ehdoton seuraus edellisestä. Sillä hyvät työt, jotka ovat synnin hyvityksenä, eivät ole mitään hyviä töitä. Tämä on samanlainen päätelmä kuin: qui docet id, quod non est, nihil docet, se tietää: Joka opettaa sellaista, mikä on tyhjää, hän ei opeta mitään. Samoin voi myöskin puhua uskosta: Joka opettaa sellaista uskoa, mikä ei tee vanhurskaaksi

¹²⁷ Myöntää esilause, mutta kieltää seurauslause.

yksin ja ilman töitä, hän ei opeta mitään uskoa. Sillä sellainen usko, joka tekee vanhurskaaksi ainoastaan töiden ohella tai niiden kautta, se ei ole mitään, eikä sitä ole missään.

Tahdon ottaa vielä kouraantuntuvamman esimerkin. Muutamat lakimiehet myöntävät, että pappien avioliitto on oikeutettu; mutta he eivät hyväksy seurausta, että nimittäin lasten tulisi olla perillisiä. Tämä on aivan samaa kuin sanoisi, että pappien avioliitto on huoruutta. Sillä avioliitossa olevien pappien lasten tulee myöskin olla perintöön oikeutettuja; ellei, niin ei kysymyksessä ole mikään avioliitto. Kouluissa sanotaan sellaisesta: *Negare consequens antecedentis consessi in bona consequentia*¹²⁸, ja *destructo consequente, retinere antecedens*¹²⁹; mikä on mahdotonta ja todistaa asianomaisten suurta typeryyttä. Mutta tämän erehdyksen ovat Nestorius ja Eutykes tehneet, kuten monelle muulle on käynyt toisiin asioihin nähden. Sillä varmasti ovat kumpikin täydellä todella pitäneet Kristusta Jumalana ja ihmisenä yhdessä persoonassa, kuten historia ja kirkolliskokousten asiakirjat todistavat, vaikkeivät kuitenkaan ole voineet mukautua johtopäätökseen, että henkilö, joka on Jumala ja ihminen, on kyllä voinut tulla ristiinnaulituksi ja luoda taivaan, mutta Jumalaa ei ole voitu ristiinnaulita, eikä ihminen luoda taivasta.

Ja mitäpä vielä on sanottava? Apostolit ja monta tuhatta juutalaista (Ap. t. 15:11) olivat tulleet vanhurskaiksi ainoastaan uskon kautta, se on, Kristuksen armon kautta; kuitenkin piili heissäkin vielä Nestoriusta ja Eutykestä, sillä he eivät huomanneet, että Mooseksen laki ei tee eikä voi tehdä mitään siihen. He näet tahtoivat antaa laille idiomeja, jotka kuuluvat ainoastaan Jumalan Karitsalle, ja sanoivat (kuten edellä on mainittu): pakanat eivät voi tulla autuaiksi, jollei heitä ympärileikata, ja jolleivät he noudata Mooseksen lakia. Tämä oli samaa kuin Kristuksen ja hänen armonsa kieltäminen, kuten P. Paavali sanoo Gal. 2: 21: Jos vanhurskaus on saatavissa lain kautta, silloinhan Kristus on suotta kuollut; ja Room. 11: 6: Jos valinta on tapahtunut armosta, niin ei se ole tapahtunut tekojen nojalla. Mutta jerusalemlaiset sanovat: Tämä tapahtuu kyllä ainoastaan armosta, mutta kuitenkin sen täytyy olla pelkkää työtä; sillä ilman lakia ei voi tulla autuaaksi, vaikka tosin täytyy tulla autuaaksi ainoastaan armosta ilman töitä. Saksaksi tämä merkitsee lyödä itseänsä korvalle eikä tietää, mitä itse puhuu. Kouluissa tällaisesta sanotaan (kuten mainittiin): Hyväksyä esilause, mutta kieltää johtopäätös, tahi, kumota johtopäätös ja myöntää esilause: samalla kertaa sanoa jaa ja ei samallaisessa asiassa. Tätä ei luulisi kenenkään muun tekevän kuin jonkun aivan typerän tai sitten pilkkaajan.

Samoin menettelevät nykyään minun antinomistinikin¹³⁰ jotka saarnaavat sangen kauniisti ja (sillä muuta en heistä voi luulla) täydellä todella Kristuksen armoa, syntien anteeksi antamista ja muuta mikä kuuluu lunastus-oppiin. Mutta kuten paholaista pakenevat he siitä johtuvaa seurausta, että ihmisille olisi puhuttava kolmannesta uskonkappaleesta, pyhityksestä, se on uudesta elämästä Kristuksessa. Sillä heidän mielestänsä ei pidä pelotella ja tuottaa murhetta ihmisille, vaan saarnata lakkaamatta lohdullisesti armosta ja syntien anteeksi saamisesta Kristuksen kautta ja kaikella muotoa välttää kaikkea ankaraa puhetta. Kuuletko, sinä tahdot olla muka kristitty, ja kuitenkin olet samalla avionrikkoja, huorintekijä, juopottelija, pöyhkeilijä, ahne, koronkiskuri, kateellinen, kostonhimoinen, ilkeämielinen j.n.e. Mutta he sanovat näin: Sinä olet avionrikkoja, huorintekijä, ahne tai muuta sellaista, mutta kunhan vain uskot, niin olet autuas, eikä sinun tarvitse ensinkään pelätä lakia, sillä Kristus on täyttänyt kaikki.

Rakas, sano, eikö tämä ole esilauseen hyväksymistä ja jälkilauseen kieltämistä? Niin, se on Kristuksen pois ottamista ja tyhjäksi tekemistä juuri siinä, missä häntä ennen kaikkea on saarnattava. Ja se on pelkkää myöntämistä ja kieltämistä yhdessä ja samassa asiassa. Sillä sellainen Kristus ei todella ole mistään kotoisin, joka on kuollut sellaisten syntisten puolesta, jotka eivät syntien anteeksi saamisen jälkeen luovu synneistä ja elä uutta elämää. Nestoriuksen ja Eutykeen

¹²⁸ Kieltää oikean päätelmän esilauseesta johtuva johtopäätös.

¹²⁹ Kumota johtopäätös, mutta säilyttää esilause.

¹³⁰ Lainviholliset. V:sta 1537 v:een 1541 oli luterilaisessa kirkossa n. s. antinomistinen riita, joka pääasiassa kohdistui Melanktonia vastaan. Antinomistit, joita johti Joh. Agricola Eislebenistä, kielsivät kokonaan lain merkityksen kristityn elämässä. He saarnasivat yksinomaan evankeliumia ja pitivät hyviä töitä vahingollisina ihmisen autuudelle.

ajatusoppia noudattaen he siis saarnaavat Kristusta sillä tavalla, että Kristus on olemassa ja häntä ei kuitenkaan ole; ja he ovat kyllä hyviä pääsiäissaarnaajia, mutta huonoja helluntaisaarnaajia. Sillä he eivät saarnaakaan mitään de sanctificatione et vivificatione Spiritus Sancti, pyhityksestä ja Pyhän Hengen eläväksi tekevästä voimasta, vaan ainoastaan Kristuksen lunastuksesta: vaikka Kristus (josta he paljon saarnaavat, kuten onkin oikein) kuitenkin on Kristus sentähden, tai hankkinut lunastuksen synneistä ja kuolemasta sentähden, että Pyhä Henki tekisi meidät uusiksi ihmisiksi vanhasta Aadamista, niin että me kuolleina pois synnistä eläisimme vanhurskaudelle, kuten P. Paavali opettaa Room. 6:2 seur., täällä maan päällä alkaisimme ja kasvaisimme ja siellä sitten tulisimme täydellisiksi. Sillä Kristus ei ole ansainnut meille ainoastaan Gratiam, armoa, vaan myöskin Donum, Pyhän Hengen lahjan, niin ettei meillä olisi ainoastaan syntien anteeksi antamus, vaan lakkaisimme myös synneistä (Joh.1:16-17). Sen, joka nyt ei lakkaa synneistä, vaan jää edelleen jumalattomaan menoonsa, täytyy saada itsellensä antinomisteilta uusi Kristus. Oikeaa Kristusta heillä ei ole, ja vaikka kaikki enkelit huutaisivat vain Kristus, Kristus! Niin täytyy heidän kuitenkin uuden Kristuksensa kanssa joutua kadotukseen.

Nyt näet siis, miten huonoja väittelijöitä ja miten harjaantumattomia me olemme suurissa asioissa, jotka ovat meitä korkeammalla, niin että me samalla kertaa hyväksymme ja hylkäämme saman asian. Mutta jokapäiväisissä asioissa me olemme erinomaisen teräviä väittelemään. Sillä tyhminkin talonpoika ymmärtää hyvin sen, että, jos joku antaa hänelle pennin, hän ei silloin ole saanut kultarahaa, sillä sen on itsestään selvää ja hän huomaa sen kyllä. Mutta meidän antinomistimme eivät huomaa, että he saarnaavat Kristusta ilman ja vastoin Pyhää Henkeä, koskapa he tahtovat antaa ihmisten jäädä entiseen elämäänsä, mutta julistavat heidät kuitenkin autuaiksi. Vaikka johdonmukaisuus vaatisi, että kristityn pitää omistaa Pyhä Henki ja elää uutta elämää, tai tietää, ettei hänellä ole mitään Kristusta. Ja nuo aasit tahtovat vielä olla parempia väittelijöitä kuin maisteri Philippus¹³¹ ja Agricola, puhumattakaan Lutherista, koska paavi välittää yksin heistä, sillä he ovat lentäneet paljoa korkeammalle kuin minä. Hyvä, Nestoriuksen ja Eutykeen väittelytaito on oikea maanvaiva, etenkin Pyhässä Raamatussa; mutta muissa asioissa se kyllä menettelee. Vaikkakin se antaa asianajajille ja hallitsijoille vaikeissa asioissa paljon miettimistä, kun he toisinaan saava kuulla kyllä¹³² ja ei samassa asiassa, joten ratkaisu käy sangen vaikeaksi.

Jos nyt Nestorius ja Eutykes jäykkinä ja ylpeinä ovat pysyneet mielipiteissään (jota minä en voi ratkaista, mikäli olen historiaa lukenut) saatuaan piispoilta ohjausta, niin on heidät syystä tuomittu ei ainoastaan kerettiläisinä vaan typerinä narreinakin. Mutta jos he eivät ole jäykkinä pysyneet mielipiteissään, kuten itse kirkolliskokousten asiakirjat kertovat etenkin Eutykeestä, mutta heitä ei ole pyhän Paavalin opetuksen mukaan (Gal. 6:1) harhaanjoutuneina ystävyydessä opetettu, niin on kuitenkin itse asia oikein ratkaistu, mutta ylpeytensä ja äkkipikaisen menettelynsä tähden (koska kirkolliskokoukset olivat saavuttaneet suuren arvon, ja sillä kertaa oli saapuvilla hyvinkin kuusisataakolmekymmentä piispaa) saavat he vastata oikean tuomarin edessä.

Minä muistan, miten nuo epätoivoon joutuneet, ylpeät murhamiehet, saarnaveljet, joita kutsutaan nimellä haereticae pravitatis inquisitores (minä sanoisin inventores¹³³), tuomitsivat M. Johannes Vesalian¹³⁴, joka oli Mainzin saarnaajana ja sitä ennen hallitsi kirjoillaan Erfurtin yliopistoa, jossa minäkin tulin maisteriksi, ainoastaan siitä syystä ettei hän tahtonut sanoa: credo Deum esse; vaan sanoi: Scio Deum esse. Sillä kaikki koulut opettivat, että Deum esse per se notum

¹³¹ Filip Melankton.

¹³² lähdetekstissä: jaa. Selvyuden vuoksi korvattu sanalla ”kyllä”.

¹³³ ”Kerettiläisyyden etsijät”, minä sanoisin ”löytäjät”.

¹³⁴ Johan Ruchrath von Vesel, Erfurtin professori, sittemmin Wormsin saarnaaja, oli yksi n. s. uskonpuhdistuksen edelläkävijöistä. Augustinuksen hengessä hän vastusti monia paavikirkon väärinkäytöksiä. Dominikaanit, jotka kutsuivat itseänsä saarnaveljiksi ja joilla oli inkvisitionin yksinoikeus tuomitsivat hänet v. 1479 kerettiläisenä elinkautiseen vankeuteen, jossa hän kuoli 1481.

sit¹³⁵, kuten Paavalikin sanoo Room. 1: 19. Ja Apologiassa seisoo mitä Eisenachin avojalka-
murhamiehet tekivät Juhana Iltenille.¹³⁶

Minä oletan, että sinun ja minun luokse tulisi odottamatta joku rehellinen mies, joka sukkelaasti osaisi salata asian, ja sanoisi: Eikö minun tule sanoa teille, että on ilmestynyt uusi profeetta, joka opettaa, että, kun joku ihminen tulee täydelleen pyhäksi, niin hän voi, ei ainoastaan tehdä ihmeitä, vaan luoda tyhjästä taivaan ja maan, enkelit ja kaiken muun, kuten muutamat skolastikot ovat väittäneet. Ja mikä on vielä loukkaavampaa, hän väittää, että vanha Jumala on kuollut j.n.e. Sekä sinä että minä sanoisimme silloin: Paholainen se on ja paholaisen äiti. Raamattu sanoo (Mal. 3:6): Minä olen Herra, joka en muutu. Ja P. Paavali (1. Tim. 6:16): Qui solus habet immortalitatem.¹³⁷ Mitä tähän useampia sanoja tarvittaisiin? Jumala yksin elää ja hän on elämä itse. Silloin hän alkaisi sanoa: Mutta opetattehan tekin, että Kristus, täydellisesti pyhä ihminen, on luonut taivaan ja maan, mutta on samalla myös tosi Jumala, joka teidän puolestanne on ristillä kuollut. Näet nyt, miten me huomaamatta olemme tulleet pilkanalaiseksi Nestoriukseksi ja Eutykeeksi, kun me samalla kertaa tunnustamme, että Kristus, Jumala ja ihminen samassa persoonassa, on kuollut puolestamme, ja luonut taivaan ja maan, mutta te kuitenkin äsken sanoitte, että sen, joka sanoo jonkun ihmisen luoneen taivaan ja maan ja Jumalan kuolleen, täytyy olla paholaisen ja paholaisen äidin; vaikka johdonmukaisuus pakoittaa meitä tähän, kun kerran uskomme, että Kristus on Jumala ja ihminen samassa persoonassa. Tästä näet miten idiomat huomaamatta saattavat ajattelemattomat ihmiset pulaan ja harhaan. Tässä pitäisi meidän opettaa kärsivällisesti eikä ylpeästi tuomita harhaan joutuneita. Suokoon Jumala, että minä valehtelisin. Mutta pelkään, että viimeisenä päivänä tulee muutamista kerettiläisistä tuomareita ja muutamat tuomaripiispat joutuvat kadotukseen. Jumalan tuomiot ovat tutkimattomia ja hänen tiensä käsittämättömiä (Room. 11:33), jota paitsi me tiedämme, että hän on ylpeitä vastaan mutta armollinen nöyrille. (1. Piet. 5:5): erittäinkin tulisi kirkolliskokousten ja kirkonsäätyjen pysyä erillään kiihkoilusta, kateudesta ja ylpeydestä. Sillä Jumala ei voi sellaista sallia.

Näin ajattelen minä Eutykeestä. Jos en ole osannut oikeaan, vaan erehtynyt, on se heidän syynsä. Mikseivät ole perinpohjaisemmin käsitelleet ja tarkemmin kertoneet, niin että olisi voinut saada selvemmän käsityksen. Ja mitä olisi tehtävä, jos koko tämä kirkolliskokous olisi joutunut unohduksiin? Kristinusko ei silti voisi häipyä tyhjiin. Ja onhan paljon muutakin ja hyödyllisempää kadonnut, kuin tämän kokouksen asiakirjat. Valittaahan itse pyhä Augustinus, ettei hän edeltäjiensä teoksista löydä kerrassaan mitään, mikä auttaisi häntä vastoin Pelagiusta; ja sellaista asiaa oli epäilemättä paljon pohdittu. Näihin kysymyksiin nähden olen minä puolestani omaksunut Rooman piispan Leon mielipiteen ja sanat, kun hän kirjoittaa, että Eutykeen ja Nestoriuksen harhaopit ovat toisiansa vastaan eli ristiriitaisia ja päinvastaista. Mutta Tripartita'sta voimme päivänselvästi nähdä, että Nestorius tunnusti Kristuksen todelliseksi Jumalaksi ja ihmiseksi, vieläpä teki sen sangen kiihkeästi, eikä hän ollut mikään areiolainen, jotka kerrassaan kieltävät Kristuksen jumaluuden, vaan hän vainosi ja ahdisti heitä miekalla ja kuolemalla. Mutta hänen kerettiläisyytensä on siinä, että idiomat ovat hämmentäneet ja eksyttäneet häntä, että muka Jumala olisi voinut syntyä vaimosta ja tulla ristiinnaulituksi. Sentähden täytyy Eutykeen kerettiläisyyden olla aivan päinvastaisen, niin että hän pitää Kristusta sekä Jumalana että ihmisenä, mutta ettei hän tahdo myöntää jumalallisen luonnon idiomeja ihmiselle. Samoin kuin Nestorius puolestansa ei tahdo myöntää inhimillisen luonnon idiomeja Jumalalle samassa Kristuksen persoonassa. Tämä olisi ristiriitaista, tai päinvastaista. Mutta jos hän ei ole suinkaan tahtonut kieltää Kristuksen ihmisluontoa, niin ei hänen

¹³⁵ "Minä uskon Jumalan olevan olemassa." "Minä tiedän Jumalan olevan olemassa;" että "Jumalan olemassa-olo on itsestään tiettyä."

¹³⁶ Fransiskaanimunkit (avojalat) pitivät siihen aikaan kun Luther kävi koulua Eisenachissa siellä kovassa vankeudessa munkki Juhana Ilteniä, joka oli nuhdellut kirkkoa ja piispoja kaikenlaisista siveellisyysrikoksista. Hänen kuolemansa jälkeen ilmestyi eräs hänen kirjoittamansa kirja, joka sisälsi ennustuksen Lutherista. Apologia on Iltenin kirjoittama puolustuskirja.

¹³⁷ Jolla ainoalla kuolemattomuus.

kerettiläisyytensä ole ristiriidassa Nestoriuksen kerettiläisyyden kanssa, vaan hänen on täytynyt olla mieleton ja raivohullu, joka kyllä on tunnustanut, että Kristuksessa jumaluus ja ihmisyyys ovat yhdistettyinä, mutta että hänellä kuitenkin on ainoastaan yksi luonto, nimittäin jumalallinen. Sellainen ei olisi yksin Nestoriusta vastaan, vaan vastoin kaikkia uskovia ja uskottomia, vastoin kaikkia kerettiläisiä ja oikeita kristittyjä, vastoin pakanoita ja kaikkia muita ihmisiä. Sillä kukaan ihminen ei ole koskaan sillä tavoin opettanut. Mutta koska he ovat esittäneet nämä asiat sillä tavoin, että he itse todistavat, että Eutykes on tunnustanut jumaluuden ja ihmisyyden olevan yhdistyneinä samassa Kristuksen persoonassa, mutta kuitenkin kirjoittavat ikään kuin eivät tahtoisi, että sitä ymmärrettäisiin, niin emme tahdokaan sitä ymmärtää. Mitä se koskeekaan meihin, joilla muutoinkin on paljoa paremmat tiedot. Eutykes sanoo kirkolliskokouksessa, ettei hän ole puhunut niin kuin häntä syytetään, nimittäin että hän kieltäisi Kristuksen ihmisluonnon. Siitä näemme, että hän on erehtynyt, vaan ettei hän ole tahtonut kieltää Kristuksen ihmisyyttä. Mutta jos minä olisin tohtori Luther, tahtoisin mielelläni kuulla paavilaiskirjailijoilta, miten he itse voivat uskoa omaa puhettansa, kun heidän täytyy sanoa: Nestorius on otaksunut Kristuksessa olevan samalla kertaa kaksi persoonaa ja kuitenkin vain yhden persoonan; Eutykes on otaksunut samalla kertaa kaksi luontoa ja kuitenkin vain yhden luonnon Kristuksessa. Totisesti olen sitä mieltä, että he itse ovat nestorialaisia ja eutykeläisiä saivartelijoita; heidän teologiastaan minä en puhu mitään: ehkäpä heidän täytyy olla antilogisteja.¹³⁸

Ja palataksemme taas kirkolliskokoukseen, niin huomaamme jälleen, ettei se ole säätänyt mitään uutta uskonkappaletta. Siten saamme tästäkin uuden todistuksen siitä, ettei kirkolliskokouksille ole annettu mitään oikeutta säättää uusia uskonkappaleita kristikunnalle. Sillä sama opinkappale on lausuttu mitä pontevimmin Raamatussa, Joh. 5:27: Isä on antanut Pojalle vallan tuomita, sentähden, että hän on Ihmisen Poika. Tässä olisi Kristuksen, Eutykeen mielestä, pitänyt sanoa: sentähden, että hän on Jumalan Poika. Sillä tuomitseminen on jumalallisen eikä ihmisluonnon idioma; mutta Kristus omistaa sen ihmisluonnollensa, nimittäin Ihmisen Pojalle, se on, Neitsyt Marian pojalle. Ja Matt. 22:43 kysyy Kristus fariseuksilta: miten on mahdollista, että Daavid kutsuu Herraksensa Kristusta, jonka kuitenkin täytyy olla hänen poikansa ja jälkeläisensä. Mutta jos hän on Daavidin poika ja siemen, miten voi hän sitten istua Jumalan oikealla puolella? Tässä olisi Eutykeen täytynyt sanoa: Daavidin siemen ei voi istua Jumalan oikealla puolella, sen voi ainoastaan Jumalan Poika; mutta hän tunnustaa kuitenkin, että Jumalan Poika ja Daavidin poika ovat sama persoona. Mutta missä persoona kerran istuu, siellä istuu Jumalan ja Ihmisen Poika. Sellaista johtopäätöstä ei Eutykes huomaa, ja sentähden on täytynyt otaksua, ettei hän pidä Kristusta ihmisenä, vaan ainoastaan jumalallisena persoonana ja luontona, vaikkei hän sitä kuitenkaan tarkoittanut.

Ja yleensä kaikki profeetat ja koko Raamattu, jossa tunnustetaan Kristukselle eli Messiaalle ijankaikkinen valtakunta ja että hän lunastaa synnistä, kuolemasta ja helvetistä, on vastoin Eutykestä. Sillä ne todistavat kaikki, että vaimon siemen on särkevä käärmeen pään, 1. Moos. 3: 15, se on, voittaa synnin, kuoleman, perkeleen ja helvetin: mitkä kaikki ovat jumalisen luonnon eikä vaimon siemenen idiomeja. Ja koko maailma tulee siunatuksi Abrahamin siemenen kautta, 1. Moos. 22: 18, se tietää, myöskin synty, kuolema, helvetti ja Jumalan kirous otetaan pois; nekin ovat jumalallisen luonnon, eivätkä suinkaan Abrahamin siemenen idiomeja. Ja sitten myöhemmät, Daavidin, Jesajan, Jer. 23: 5 sekä muiden profeettain ihanat, valtavat ennustukset, joissa kerrotaan, että Daavidin siemen perustaa ijäisen vanhurskauden, se on poistaa synnin, kuoleman, helvetin. Ne ovat pelkkiä jumalallisen majesteetin ja luonnon idiomeja, mutta koko Raamatussa omistetaan ne Daavidin pojalle, Kristukselle, Neitsyt Marian pojalle. Ellei minulla nyt olisi tätä kirkolliskokousta, tai jollen ymmärtäisi sitä oikein, niin on minulla kuitenkin Raamattu, jota ymmärrän oikein, ja jonka mukaan kirkolliskokouksenkin täytyy mukautua, ja joka on minulle sitovampi kuin mitkään kirkolliskokoukset.

¹³⁸ Henkilöitä, jotka turvautuvat ristiriitaisiin ajatuslakeihin.

Joka haluaa, lukekoon lisää kirkolliskokousten historiasta; minä olen jo lukenut itseni sellaisesta väsyksiin. Sellaista näykkimistä, melua ja epäjärjestystä on niissä ollut, että minun täytyy suorastaan uskoa tuota suurta Naziansilaista¹³⁹, pyhän Hieronymuksen opettajaa, joka kuitenkin eli ennen tätä aikaa ja on nähnyt parempia kirkolliskokouksia ja isiä, mutta kirjoittaa silti: Jos totuus on sanottava, niin minun mielestäni kaikkien piispojen pitäisi paeta kirkolliskokouksia. Sillä minä en ole koskaan nähnyt kirkolliskokouksen päättyvän hyvin, tai niiden poistaneen mitään pahaa, vaan tavannut niissä pelkkää kunnianhimoa, riitaa etusijoista j.n.e., niin että minua ihmetyttää, miksei häntä sellaisen puheen tähden jo aikoja sitten ole julistettu oikein pää-kerettiläiseksi. Mutta totta on, että hän kertoo siitä, miten kunnianhimoisia, riitaisia, ylpeitä ja kiivaita piispat ovat kirkolliskokouksissa; sen huomaat sinäkin tästä kirkolliskokouksesta. Siis eivät kaikki nekään ole pyhiä, jotka opettavat oikein ja joilla on oikea oppi. Sillä Bileam ennustaa myös oikein (4. Moos. 24: 17), ja Juudaskin on oikea apostoli (Matt. 10: 4), ja fariseukset istuvat Mooseksen istuimella ja opettavat oikein (Matt. 23: 2). Sentähden täytyy meidänkin uskollamme olla varmempi perustus, kun kirkolliskokoukset. Tämä varmempi ja parempi perustus on Pyhä Raamattu.

Mutta historia ei opeta meille, että mikään kirkolliskokous olisi päätynyt hyvin. Sillä Ariuksen kerettiläisyys ennen Nikean kirkolliskokousta oli leikkiä verrattuna siihen surkeuteen, minkä he saivat aikaan kokouksen jälkeen; kuten edellä on kerrottu. Samoin on käynyt toistenkin kirkolliskokousten, esim. Makedoniukseen ja Nestoriukseen nähden. Sillä se ryhmä, joka on tullut tuomituksi, on lyöttäytynyt sitä lujemmin yhteen, tahtonut kaunistella itseänsä eikä pysyä tuomittuna. Ja entistä kiihkeämmin he raivosivat kirkolliskokouksia vastaan, joita he eivät oikein ymmärtäneet. Samoin kuin meille saksalaisille on käynyt Kostnitzin kokoukseen nähden: kun paavi asetettiin kirkolliskokouksen alapuolelle ja erotettiin virastansa ja hänen hirmuhallituksensa ja simoniansa¹⁴⁰ tuomittiin ankarasti, oli siitä vain seurauksena, että seitsemänkertaa pahemmat paholaiset ottivat paavin valtaansa, jonka jälkeen hän vasta oikein ryhtyi järjestämään hirmuvaltaansa ja simoniaansa: syöden, ryöstäen, varastaen kaikkia hiippakuntia, luostareita, kirkkoja, myöden rahasta anteita, armoa, oikeutta, Jumalan, Kristuksen, Pyhän Hengin; pettäen turmellen, hämmentäen keisareita ja kuninkaita; sotien, verta vuodattaen, surmaten sekä sieluja että ruumiita, niin että jokaisen täytyy ymmärtää, mikä Jumala Roomassa asustaa. Siinä on meidän saksalaisten palkka siitä, että Konstanzin kokouksessa erotimme ja asetimme paaveja. Tarkoitin, että tämä olikin sille kokoukselle sopiva loppu. Eroittakaa toiste enemmän paaveja ja uudistakaa niitä, ettei teillä vielä ole kyllin seitsemästä paholaisesta, vaan tahdotte, että teitä vastaan sotisi seitsemänkymmentäkertaa seitsemän legionaa paholaisia. Jos heissä muutoin on vielä tilaa uusille paholaisille eivätkä vielä ole aivan täynnä paholaisia. Siinä on Konstanzin kirkolliskokouksen uskonpuhdistus.

Me tunnemme siis syyt neljään ensimmäiseen kirkolliskokoukseen. Ensimmäinen, Nikean kokous, on puolustanut Kristuksen jumaluutta vastoin Ariusta; toinen, Konstantinopolin kokous, on puolustanut Pyhän Hengen jumaluutta vastoin Makedoniusta; kolmas, Efeson kokous, on puolustanut Kristuksen yksipersonaisuutta vastoin Nestoriusta; neljäs, Kalkedonin kokous, on puolustanut Kristuksen kahta luontoa vastoin Eutykestä, — mutta silti ne eivät ole säättäneet mitään uutta opinkappaletta. Sillä nuo neljä opinkappaletta ovat paljoa selvemmin ja paremmin yksin. Johanneksen evankeliumissakin, jolleivät muut evankelistat ja P. Paavali ja P. Pietari olisi kirjoittaneet tästä mitään, vaikka he tosin, samoin kuin kaikki profeetat, todistavat ja opettavat siitä sangen selvästi ja kouraantuntuvasti. Elleivät nyt nämä neljä yleistä kirkolliskokousta (joita Rooman piispojen päätösten mukaan tulee pitää samassa arvossa neljän evankeliumin kanssa, ikään kuin nuo asiat sekä kaikki opinkappaleet eivät olisi paljoa selvemmin esitettyinä evankeliumeissa,

¹³⁹ Gregorius Naziansilainen oli kuuluisa jumaluusoppinut, jonka keisari Theodosius ja Konstantinopolin kirkolliskokous v. 381 asettivat Konstantinopolin patriarkaksi. Myöhemmin oli hän Naziansin piispana Vähässä Aasiassa ja kuoli v. 390.

¹⁴⁰ Simonialla tarkoitetaan pappisviran myyntiä. Nimi on johtunut samarialaisesta Simonista, joka tahtoi apostoleilta rahalla ostaa Pyhää Henkeä (Ap. t. 8, 18 seur.).

tai ikään kuin kirkolliskokoukset eivät olisi saaneet niitä evankeliumeista: sen verran käsittävät nuo aasipiispat, mitä evankeliumit tahi kirkolliskokoukset merkitsevät) tahdo laatia tai kykene säätämään mitään uutta uskonkappaletta, kuten he itse tunnustavat: miten paljoa vähemmän voi sellaista valtaa tunnustaa muille kirkolliskokouksille, joita täytyy pitää vähempiarvoisina, jos kerran noita neljää kutsutaan pääkirkolliskokouksiksi.

Tämän mukaan tulee meidän ymmärtää kaikki muutkin kirkolliskokoukset, olivatpa ne sitten suuria tai pieniä; ja vaikka niitä olisi monta tuhatta, eivät ne ole voineet säätää mitään uutta uskoon tai hyviin töihin nähden, vaan ainoastaan Kristuksen alaisena korkeimpana piispana ja tuomarina puolustaa vanhaa uskoa ja vanhoja hyviä töitä Pyhän Raamatun perustuksella: jota paitsi ne käsittelevät ajallisia, katoavaisia, muuttuvia asioita tarpeen mukaan; jota kaikkea papit ja koulutkin tekevät ilman kirkolliskokouksia. Mutta jos he säätävät jotain uutta uskoa ja hyviä töitä, niin on varmaa, ettei Pyhä Henki, vaan paholainen ja hänen enkelinsä ovat siinä mukana. Sillä he tekevät sen ilman ja vastoin Pyhää Raamattua, kuten Kristus sanoo (Matt. 12: 30): Joka ei ole minun kansani, hän on minua vastaan. Pyhä Henki ei tiedä mistään muusta kuin Paavalikaan, sanoessaan 1. Kor.2:2: Minä en tiedä mistään muusta kuin Jeesuksesta, tuosta ristiinnaulitusta. Ja Pyhälle Hengelle ei ole suotu ilmoittaa, opettaa ja muistuttaa meille mitään muuta kuin Kristusta (Joh. 14: 26), jossa kaikki viisauden ja tiedon aarteet ovat kätkeytyneinä (Kol. 2: 3); Häntä Pyhä Henki kirkastaa, kuten Kristus sanoo Joh. 16:14, eikä ylistele meidän ylpeilevää järkeämme ja tee sitä epäjumalaksi.

Sentähden ovat tuollaiset kirkolliskokoukset ilman Raamattua Kaiphaksen, Pilatuksen ja Herodeksen kirkolliskokouksia, kuten apostolit sanovat Ap. t. 4: 26: Convenerunt in unum adversus Dominum¹⁴¹; he pitävät neuvoa tahi kirkolliskokouksia Jumalaa ja hänen Kristustansa vastaan (Ps. 2: 2). Ja kaikki evankeliumin kirjoittajat kertovat, että ylipapit ja fariseukset neuvottelivat tahi pitivät kirkolliskokouksia siitä, miten tappaisivat Jeesuksen (Matt. 26: 4. Mark. 14:1. Luuk. 22: 2), niin kuin Daavid oli ennustanut 2 Psalmessa, (Ps. 2) että he pitävät neuvoa Jumalaa ja hänen voideltuansa vastaan, nimittäen Kristuksen saarnaa vain siteiksi ja kahleiksi, jotka he tahtovat katkaista ja heittää pois luotansa. Sellaisia ovat olleet useimmat paavin kirkolliskokouksista, joissa hän koroittaa itsensä Kristuksen sijasta kirkon pääksi, polkee jalkoihinsa ja repii Pyhän Raamatun, kuten hänen tekemänsä päätökset todistavat: Konstanzissa hän tuomitsee vääräksi sakramentin nauttimisen kahdessa muodossa, jo aikaisemmin on hän turmellut, kieltänyt ja kironnut avioliiton sekä suorastaan ristiinnaulinnut ja haudannut Kristuksen.

Tämä on nyt pääsyy tämän kirjan kirjoittamiseen: mitä on kirkolliskokous, tai, mikä on sen tehtävä? Sillä jos se ei saa säätää uusia uskonkappaleita, niin on tähän asti surkeasti petetty koko maailmaa, joka ei voi muuta luulla kuin että jokainen kirkolliskokouksen tekemä päätös on uskonkappale tai ainakin autuuteen välttämätön työ, niin että siis se, joka ei noudata kirkolliskokouksen päätöksiä, ei voi koskaan tulla autuaaksi, syystä että hän on tottelematon kirkolliskokouksen mestarille, Pyhälle Hengelle. Hyvä, mutta minä vapautan omantuntoni siitä; sillä millään kirkolliskokouksella (kuten edellä on sanottu) ei ole valtaa säätää uusia uskonkappaleita, koska kerran neljä pääkirkolliskokoustaakaan eivät ole sitä tehneet. Tahdon sentähden lausua tässä mielipiteeni ja vastata pääkysymykseen näin:

Ensiksikään ei millään kirkolliskokouksella ole valtaa säätää uusia uskonkappaleita, vaikkakin Pyhä Henki olisi niissä mukana. Sillä apostolienkaan kokous Jerusalemissa, Ap. t. 15, ei säädä mitään uutta uskoon nähden, vaan, kuten pyhä Pietari julistaa, että kaikki heidän esi-isänsäkin ovat uskoneet, että ihminen tulee autuaaksi ainoastaan Kristuksen armon kautta ilman lain töitä.

Toiseksi on kirkolliskokouksella valta ja velvollisuus ehkäistä uusien uskonkappaleitten syntymistä ja tuomita ne Pyhän Raamatun ja vanhan uskon perustuksella. Niin esim. Nikean kirkolliskokous tuomitsee Ariuksen uuden opin, Konstantinopolin kokouksen Makedoniuksen, Efeson kokous Nestoriuksen uuden opin ja Kalkedonin kokous Eutykeen uuden opin.

¹⁴¹ "He ovat kokoontuneet yhteen Herraa vastaan."

Kolmanneksi ei kirkolliskokouksella ole valtaa säätää uusia hyviä töitä, eikä se voikaan sitä tehdä. Sillä Raamatussa on jo kaikki hyvät työt yllin kyllin selvään käsketty. Mitä hyviä töitä voi vielä keksiä niiden lisäksi, joita Pyhä Henki on Raamatussa opettanut, kuten nöyryys, kärsivällisyys, sävyisyys, laupeus, uskollisuus, usko, hyvyys, rauha, kuuliaisuus, itsensähillitseminen, puhtaus, anteliaisuus, palvelevaisuus j.n.e. (Gal. 5: 22) ja vihdoin, rakkaus? Mikähän hyvä työ voitaisiin keksiä, joka ei sisältyisi rakkauteen (1. Kor. 13: 13)? Mutta jos se ei olisi rakkaudesta, mikä hyvä työ se sitten olisi? Sillä rakkaus on, Paavalin opin mukaan Gal. 5: 14, kaikkien käskyjen täyttäminen, kuten Kristus itsekin sanoo, Matt. 5: 44.

Neljänneksi on kirkolliskokouksella valta, ja velvollisuuskin, tuomita Raamatun ja kirkon vanhan tavan mukaan pahoja tekoja, jotka ovat ristiriidassa rakkauden kanssa ja rangaista yksityisiä henkilöitä, kuten Nikean kirkolliskokous rankaisi piispojen ja diakoonien kunnianhimoa ja muita paheita. Mutta tässä olisi hyvä puhua kahdenlaisista pahoista töistä: ensiksikin julkisesti pahoiksi tunnustettuja, kuten ahneus, murha, aviorikos, kunnianhimo ja muut sellaiset. Sellaisia ovat kirkolliskokoukset tuominneet, samoin kuin niitä Raamattu, vieläpä maallinen oikeuskin tuomitsevat ja rankaisevat. Mutta sen ohella on toisia, uusia hyviä töitä; niitä ei sanota pahoiksi, vaan ne ovat kauniita, pahoja, hienoja, paheita, pyhää epäjumalanpalvelusta erikoispyhimysten tai sitten hullujen pyhimysten eli toisin sanoen viisaan paholaisen ja valkean saatanan keksintöjä. Sellaisia pahoja (minun pitäisi sanoa, uusia hyviä) töitä pitää kirkolliskokousten mitä ankarimmin ja pontevimmin tuomita; sillä ne ovat vaarallisia kristilliselle uskolle ja turmelevat kristillisen elämän sekä vääristelevät tai saattavat halveksimisen alaiseksi kummankin.

Jos esimerkiksi joku heikko kristitty kuulee tai näkee jonkun pyhän erakon tai munkin, joka viettää erikoisen ankaraa elämää, kertovan vanhasta, tavallisesta kristittyjen elämästä, niin loukkaantuu hän heihin ja ajattelee, että kaikkien vanhojen kristittyjen elämä oli joko kerrassaan arvotonta tai suorastaan maailmallista ja vaarallista. Siitä on nyt levinnyt koko maailmaan sellainen kauhistus, että kristillinen porvari tai talonpoika, jolla on oikea, puhdas usko Kristukseen, ja joka harrastaa Jumalan Raamatussa säätämiä oikeita, vanhoja hyviä töitä, kuten nöyryyttä, kärsivällisyyttä, sävyisyyttä, siveellisyyttä, rakkautta ja uskollisuutta lähimmäisiensä kohtaan, on ahkera työssään, virassaan, kutsumuksessaan ja säädysään: Tällainen on oikea vanhanaikainen pyhimys ja kristitty, mutta hän on pahalta haiseva ja tyhjänarvoinen noihin uusiin pyhimyksiin verrattuna, jotka harrastavat erikoisia pukuja, ruokia, paastoja, makuusijoja, eleitä ja muita sellaisia uusia hyviä töitä, mutta ovat itse asiassa ylpeitä, kunnianhimoisia, vihaisia, kärsimättömiä., inhoittavia, irstaita, pöyhkeitä, vääriä kristittyjä. Sellaisia itse Paavali nimittää (2. Tim. 3: 2 seur.) ylpeiksi ja itseänsä rakastaviksi kristityiksi, jotka valitsevat itsellensä uuden, oman elämäntavan ja jumalanpalveluksen (jota Jumala ei ole käskenyttä) vanhan, oikean ja yleisen, Jumalan säätämän ja määräämän, kristillisen kirkon elämäntavan ja jumalanpalveluksen sijaan.

Olkoon että muutamat valitut ovat huolimatta tuollaisista uusista, pahennusta herättävistä töistä kuitenkin voineet säilyttää armontilan, mutta silloin on heidän jälleen riisuttava pois tämä uusi nahka ja tultava autuaaksi vanhassa kristillisessä nahkassaan. Niin kävi P. Antoniuksellekin¹⁴², jonka täytyi saada kokea, että joku Alexandrian suutari tai karvari oli parempi kristitty kuin hän kaikkine munkkilaisuuksineen. Ja hän tunnustikin, ettei hän ole yhtä pitkälle ehtinyt kuin tuo suutari. Samoin kerrotaan pyhästä Johanneksesta, "ensimmäisestä erakosta", joka ennusti keisari Teodosiukselle ja jota P. Augustinus suuresti ylistää, että kun ihmiset, ja niiden joukossa P. Hieronymuskin, ihmettelivät hänen ankaruuttansa, vastasi hän heille; Mitä erinomaista te meistä etsitte? Antavathan omat pappinne teille parempaa saarnatessaan teille apostolien ja profeettain opetuksia ja asettaessaan heitä teille esikuviksi. Tämä tietää munkkikaapun riisumista, Pyhän Raamatun alle alistumista ja ainoastaan tavallisen kristisäädyn ylistämistä. Samoin täytyi Paphnutiuksen¹⁴³ oppia tuntemaan, että hän oli erään viulunvinguttajan ja entisen murhamiehen arvoinen, vieläpä samanlainen kuin kaksi aviovoimaa, jotka olivat edellisenä yönä olleet miestensä

¹⁴² Kuuluisa erakko ja munkkilaisuuden alkaja. Kuoli Egyptin erämaassa v. 356.

¹⁴³ Eräs egyptiläinen piispa, joka puolusti voimakkaasti pappien avioliitto-oikeutta Nikean kirkolliskokouksessa v 325.

luona; sentähden hän sanoi: Siispä ei saa halveksia mitään säätyä. Samoin on käynyt P. Bernhardille, Bonaventuralle ja epäilemättä monelle muulle hurskaalle ihmiselle: kun he ovat huomanneet, ettei heidän uusi pyhyytensä ja munkkilaisuutensa ole voinut pelastaa heitä synnistä ja kuolemasta, ovat he murtuneina vaipuneet ristin juurelle ja tulleet autuaiksi vanhan kristillisen uskon kautta ilman tuota uutta pyhyyttä. Sen todistavat useat pyhän Bernhardin lausunnot.

Noita uusia hyviä töitä ei mikään kirkolliskokous, eikä varsinkaan mikään noista neljästä pääkirkolliskokouksesta ole tuominnut. Ainoastaan joku vähäpätöinen kirkolliskokous, kuten Gangran kokous, jossa oli saapuvilla kaksikymmentä piispaa, on tässä suhteessa jotakin tehnyt.¹⁴⁴ (Äskettäin ovat kokouksen asiakirjat painostakin ilmestynyt). Päinvastoin ovat suuret kirkolliskokoukset antaneet tuon uuden pyhyiden voittaa niin suuren jalansijan, ettei kristillistä kirkkoa enää suorastaan voi tuntea: ne ovat menelleet kuin laiskat puutarhurit, jotka antavat vesioksien versoa niin vapaasti, että vanha, oikea runko kärsii siitä, tahi turmeltuu aivan kokonaan. Ja luostarilaitos oli pyhän Antoniuksen ajoilta jo niin levinnyt, että nyt puheena olevan neljännen kirkolliskokouksen aikana oli Konstantinopolissakin luostarikunta, jonka apottina oli edellä mainittu Eutykes. Vaikkei silloin ollut niin ruhtinaallisia kivilinnoja kuin luostareilla myöhempinä aikoina on ollut. Sillä Eutykestä kutsutaan nimeltä Archimandrita. Mandre merkitsee huonoa aitausta, joka risuista, pensaista tai oksista tehdään nautakarjaa tai lammasmaa varten. Tällaisessa aitauksessa Eutykes vietti elämäänsä, erillään maailmasta ja johtaen oppilaitansa. Siitä voi saada käsityksen minkälaisia sen ajan luostarit olivat; silloin ei millään luostarilla ollut suojanaan korkeita muureja.

Mutta samoin kun käy puutarhassa, jossa vesioksat tai juurivesat kasvavat paljoa korkeammiksi kuin oikeat hedelmäpuut, samoin käy kirkonkin puutarhassa, että sellaiset uudet pyhimykset, jotka kasvavat erillään muista, mutta tahtovat kuitenkin olla kristittyjä ja saada ravintonsa puun mehusta, paisuvat paljoa mahtavammiksi kuin kristillisen uskon ja elämän oikeat ja vanhat pyhät. Ja kun kerran olen joutunut tästä puhumaan, tahdon kertoa mitä olen oppinut historiasta. P. Bernhard¹⁴⁵ oli 36 vuotta apottina ja on sen ajan kuluessa perustanut 160 luostaria, jotka kuuluivat hänen veljeskuntaansa. Nykyään tiedetään hyvin mitä laatua cistersiläis-luostarit ovat, pelkkiä ruhtinaskuntia, vaikka ne siihen aikaan ehkä olivat pienempiä. Ja tahdonpa sanoa enemmänkin: Samoihin aikoihin, siis keisarien Henrik III:n, IV:n ja V:n hallitessa perustettiin 20 vuoden kuluessa monenlaisia ruhtinaallisia luostarikuntia, kuten grandimontensit¹⁴⁶, uudistetut Canonici regulares¹⁴⁷, kartusilaiset¹⁴⁸ ja cistersiläiset. Ja mitä on tapahtunut sitten seuraavien neljänsadan vuoden kuluessa? Voisipa huoleti sanoa, että munkkeja on sekä satanut että pyryttänyt. Ja olisi ihme, jos löytyisi ainoatakaan kaupunkia tai kylää, jossa ei olisi yhtä tai kahta luostaria, tai ainakin jotain henkilöä, joka kerjäisi jollekin luostarille, tai muutoin valvoisi sen etuja. Historioissa moititaan ankarasti Valentianiusta siitä, että hän käytti munkkeja sotilaisiksi. Niin rakas ystävä, se oli noiden laiskurien mielestä liikaa. Samoin kerrotaan muutamista Ranskan kuninkaista, että heidän täytyi kieltää varsinkin maa-orjia rupeamasta munkeiksi. Sillä he etsivät munkkikaapun alta vapautta ja menivät joukottain luostareihin.

Maailma tahtoo tulla petetyksi. Jos tahtoo pyydystä ja saada kiinni paljon pikkulintuja, niin pitää asettaa niille syötiksi pyydyksen eteen kirjavia perhosia. Silloin kyllä onnistuu hyvin. Samoin tekee pahalainenkin kun se tahtoo kristittyjä pauloihinsa: se pukeutuu munkin kauhtanaan, tahi

¹⁴⁴ Neljännen vuosisadan puolivälissä pidettiin Gangrassa, Vähässä Aasiassa, synodi, joka tuomitsi avioliiton halveksijat ja ne jotka siitä syystä olivat avioliittoon menemättä, kerettiläisiksi. Samoin tuomittiin nekin, jotka kieltäytyivät ottamasta osaa naineitten pappien toimittamaan jumalanpalvelukseen.

¹⁴⁵ k. 1153, Clairvaux'n luostarin hurkaudestaan kuuluisa apotti. Kuului Citeaux'n luostarin mukaan nimitettyyn cirtersiläis-veljeskuntaan. Myöhemmin nimitettiin veljeskuntaa Bernhardin mukaan bernhardilais-veljeskunnaksi.

¹⁴⁶ Ranskalainen veljeskunta, perustettu v. 1073. Nimi johtuu Grandmontin emäluostarista Auvergnen maakunnassa.

¹⁴⁷ Saman tuomiokirkon papit olivat jo aikaisemmin ruvenneet elämään yhteistä, munkkien elämää muistuttavaa "kanoonista" (ohjeenmukaista) elämää. Mutta pian rappeutui tämäkin munkkilaisuuden muoto, jolle yhdennelätoista vuosisadalla tapahtuneen uudistuksen jälkeen annettiin nimi "canonici regulares," sääntöjen mukaiset hengelliset.

¹⁴⁸ Emäluostarin Chartreuse'n mukaan. Perustettu 1086 synkkään vuoriseutuun lähellä Grenoblea kaakkois-Ranskassa.

(kuten Kristus sanoo Matt. 6:16) on olevinaan hyvin synkän ja ulkokultaisen näköinen: silloin ihmettelimme paljoa enemmän tuollaisia omituisia paholaisperhosia, kuin meidän syntiemme tähden kärsineen Kristuksen katkeraa tuskaa, verta, haavoja, kuolemaa ja ylösnousemista. Ja siten me muun joukon ja koko mahtavuutemme kanssa luovumme kristillisestä uskosta ja liitymme noihin uusiin pyhimyksiin, se on perkeleen verkkoihin ja pauloihin. Sillä meidän täytyy lakkaamatta saada jotakin uutta; Kristuksen kuolema ja ylösnouseminen, usko ja rakkaus on vanhanaikuista ja poroporvarillista, siksi se ei enää miellytä, vaan meidän täytyy saada jotain uutta korvia hivelevää (kuten P. Paavali sanoo 2. Tim. 4:3). Ja koska meidän korviamme syhyy siihen määrään, ettemme siedä kuulla enää vanhaa, oikeaa totuutta, niin on aivan oikein, että saamme sälyttää päällemme suuret määrät uusia oppeja. Niin kuin on tapahtunut ja edelleenkin tapahtuu. Sillä seuraavat kirkolliskokoukset, etenkin paavien kokoonkutsumat (ja ne ovat melkein järjestään paavien kokoonkutsumia) eivät ole ainoastaan jättäneet tuomitsematta tuollaisia uusia hyviä töitä, vaan ylistäneet niitä koko maailmassa vanhoja hyviä töitä paremmiksi, niin että paavi on julistanut ja korottanut pyhimyksiksikin monia munkkikuntain jäseniä.

Aluksi olivatkin munkit kyllä tunnollisia. Mutta kun kukin yhä turmelee munkkikuntia, tulevat ne lopulta kerrassaan kristikunnalle kauhistukseksi. Niin oli esim. Pyhän Fransiskuksen¹⁴⁹ perustama munkkikunta hyvin kelvollinen, mutta nyt se on niin turmeltunut, että vainajienkin päälle puetaan munkkikaapu, jotta he tulisivat autuaiksi.¹⁵⁰ Eikö tämä ole kerrassaan kauheata kuulla? Mutta niin käy kun kerran alkaa luopua Kristuksesta ja mennä alaspäin, silloin ei voi enää pysähtyä. Mitä onkaan tapahtunut esim. Alankomaissa, jossa rouva Margareta¹⁵¹ määräsi, että hänet on kuolemansa jälkeen vihittävä nunnaksi! Niin tapahtuikin. Hänen ylleen puettiin nunnanpuku, hänet pantiin pöydän ääreen istumaan, hänelle kannettiin ja tarjoiltiin ruokaa ja juomaa aivan kuin elävälle ruhtinattarelle: sen jälkeen tunnusti hän syntinsä ja hänestä tuli pyhä nunna. Mutta kun tätä menoa oli kestänyt muutamia päiviä ja hurskas keisari Kaarle sai siitä kuulla, lakkautti hän moiset menot. Ja ellei hän olisi sitä tehnyt, niin olen varma siitä, että esimerkkiä olisi ruvettu seuraamaan koko maailmassa. Niin menettelee ja niin täytyy uuden pyhyiden menetellä tahtoessaan olla parempi kuin oikea, vanha kristillinen pyhyys, joka ei tuolla tavoin ilveile, vaan harjoittaa itseänsä alinomaa uskossa, rakkaudessa, nöyryydessä, siveydessä, kärsivällisyydessä j.n.e., niin ettei siinä huomaa mitään kuulumatonta, vaan saa siitä oppia pelkkiä suloisia, autuaallisia, hiljaisia, kauniita ja hyödyllisiä esikuvia, jotka ovat Jumalalle ja ihmisille otollisia. Mutta tuo uusi pyhyys touhuu eriskummallisilla uusilla tempuillansa houkutellaksensa kevytmielisiä sieluja puolelensa, se lupaa suuria, mutta on kuitenkin sisällisesti tyhjä, kuten pyhä Pietari kirjoittaa (2. Piet. 2:14 - 18).

Edelleen kertoo Gerson¹⁵² kartusilaisista, että he tekevät oikein noudattaessaan niin jyrkästi sääntöjensä, että ennemmin vaikka kuolivat nälkään kuin söivät lihaa. Jos siis joku hurskas lääkäri huomaa, että kanapaisti tai lihapalanan voisi parantaa sairaan, joka muutoin kuolisi, niin ei noudateta lääkärin neuvoa, vaan annetaan sairaan kuolla. Minä puolestani ylistän enemmän pyhää Augustinusta, joka määrää säännöissään, että on kysyttävä lääkärin neuvoa; hän sanoo: kaikki eivät ole yhtä voimakkaita, ja sentähden ei ole kaikkia kohdeltava samalla tavalla. Se on todellinen, kaunis suopeus, eikä se vaadi itsellensä iankaikkisuus-arvoa. Sillä se ei olut mikään vankilaluostari, vaan muutamien pappien vapaa yhdistys¹⁵³. Herra Staupiz¹⁵⁴ sanoi minulle kerran kuulleensa erään Wormsin piispan Dahlbergerin¹⁵⁵, sanoneen: jollei P. Augustinus olisi muuta kirjoittanut kuin "sääntönsä", niin täytyisi kuitenkin sanoa, että hän on ollut kerrassaan kelpo mies. Ja se onkin totta. Sillä hän olisi tuominnut kaikki kartusilaiset pahimmiksi murhamiehiksi ja heidän luostarinsa

¹⁴⁹ Kotoisin Assisin kaupungista pohj.—Itaaliassa. K. 1226.

¹⁵⁰ Hurskaat maallikot antoivat haudata itsensä fransiskaani munkkipuvussa. Ja vielä nytkin menettelevät Habsburgilaisen suvun jäsenet samoin, pukien vainajansa kapusiinimunkkien pukuun.

¹⁵¹ Margareta Itävaltalainen oli Alankomaitten ylimaaherra, kuoli v. 1530.

¹⁵² Pariisin yliopiston professori ja rehtori, kuoli v. 1429.

¹⁵³ Augustinus järjesti ensimmäisenä pappeja varten luostari-elämää muistuttavan yhteiselämän.

¹⁵⁴ Augustiiniluostarien tarkastaja ja Lutherin isällinen ystävä hänen ollessaan Erfurtissa luostarissa. Hän kuoli v. 1524.

¹⁵⁵ Johan v. Dahlberg, Wormsin piispa, kuoli v. 1503.

todellisiksi ihmisten surmapaikoiksi (jollaisia ne myöskin ovat). Olen omin silmin Erfurtin kartusilaisluostarissa nähnyt muutaman, vielä nuoren, sairaan luostariveljen vaivalloisesti kulkevan sauvaansa nojaten; kysyin häneltä, eikö häntä ollut vapautettu kuoron jäsenyydestä ja valvomisista? Ei, vastasi hän valittaen, minun täytyy olla niissä mukana.

Mutta meille on tapahtunut oikein. Jumala on lähettänyt Poikansa meille opettajaksi ja vapahtajaksi; eikä siinä kyllin, vaan hän itse saarnaa meille kaikille korkeasta taivaastansa ja sanoo (Matt. 17:5) Hunc audite: Häntä kuulkaa. Silloin pitäisi meidän apostolien kanssa laskeutua polvillemme eikä kuunnella mitään muuta koko maailmassa, mutta me annamme Isän ja Pojan saarnata turhaan ja ryhdymme itse keksimään saarnoja itsellemme. Mutta silloin käy meille niin kuin 81.Ps.12:13 sanotaan: Minun kansani ei kuule minun ääntäni, niin annoin minä heidän vaeltaa sydämensä pahuuden mukaan. Sentähden tuleekin päällemme sellainen itsevalittu jumalanpalvelus ja säälimättömyys (Kol.2:23) painamaan meitä, niin että sen kautta menetämme henkemmekin, vaikka Jumala on käskenyt meidän hoitaa ruumistamme eikä tappa sitä. Voit olla varma siitä, että jos P. Augustinuksen säännön ja P. Paavalin opin mukaan (Room.13:14) lääkärit olisivat saaneet antaa neuvoja munkkien ja etenkin nunnien terveyteen nähden, niin moni jalo henkilö olisi pelastunut tulemasta hulluksi tai kuolemasta ennen aikojaan, kuten jokapäiväinen kokemus meille opettaa. Mutta nyt on ollut vihan aika, jolloin tuo uusi ja mieletön pyhyys on saanut hallita maailman rangaistukseksi.

Viidenneksi ei kirkolliskokouksella ole valtaa kuoleman synnin uhalla ja omantunnon rauhaa häiritsemällä säätää kristittyjen noudatettavaksi uusia juhlamenoja, kuten juhlapäiviä, juhlia, ruokia, juomia, pukuja. Mutta jos kirkolliskokous niitä kuitenkin säätää, on sitä vastassa Augustinus, joka sanoo: Hoc genus liberat habet observationes¹⁵⁶. Eikä Kristus itse ole säätänyt monia juhlamenoja, joten, jos heillä ei ole valtaa käskää, niin meillä sitä vastoin on valta jättää noudattamatta. Niin, onpa pyhä Paavali kieltänytkin meitä noudattamasta niitä, lausuessaan Kol. 2: 16: Älköön siis kukaan teitä tuomitko syömisestä tai juomisesta, paastoista j.n.e.

Kuudenneksi on kirkolliskokouksella valta ja velvollisuus Raamatun mukaan tuomita vääräksi kaikki moiset juhlamenot, sillä ne ovat epäkristillisiä ja synnyttävät uutta epäjumalaisuutta ja epäjumalan palvelusta, jota Jumala ei ole käskenyt, vaan kieltänyt.

Seitsemänneksi ei kirkolliskokouksella ole valtaa sekaantua maalliseen oikeuteen ja hallitusasioihin j.n.e. Sillä pyhä Paavali sanoo (2. Tim. 2: 4): Joka tahtoo palvella Jumalaa hengellisessä taistelussa, hänen ei tule sekaantua maallisiin asioihin.

Kahdeksanneksi on kirkolliskokouksella valta ja velvollisuus Raamatun mukaan tuomita vääräksi moinen luuloteltu viisaus tai uusi oikeus, se on, heittää paavin dekreetalit tuleen.

Yhdeksänneksi ei kirkolliskokouksella ole valtaa säätää sellaisia asetuksia ja päätöksiä, jotka eivät tarkoita kerrassaan mitään muuta kuin tyranniutta; se on, miten piispoilla tulisi olla mahti ja valta käskää, mitä vain tahtovat, ja miten jokaisen tulisi vain vavista ja pelätä heidän edessään. Vaan kirkolliskokouksella on valta ja velvollisuus tuomita sellainen vääräksi Raamatun mukaan, 1. Piet. 5: 3: Teidän ei tule olla herroja kansan ylitse; ja Kristus (Luuk. 22: 26): Vos non sic¹⁵⁷: Vaan joka teidän keskuudessanne on suurin, olkoon niin kuin se, joka palvelee.

Kymmenenneksi on kirkolliskokouksella valta säätää muutamia juhlamenoja, seuraavilla ehdoilla: Ensiksi, etteivät ne vahvista piispojen tyranniutta. Toiseksi, että ne ovat välttämättömät ja hyödylliset kansalle ja edistävät hyvää ja säännöllistä elämän-menoa. Samoin on tarpeen säätää määräpäiviä ja -aikoja yhteisiä kokouksia varten. Niinikään määrähetkiä saarnaa ja julkista sakramenttien nauttimista, rukoilemista, laulamista, Jumalan kiittämistä ja ylistämistä varten j.n.e. Kuten pyhä Paavali sanoo, 1. Kor. 14: 40: Mutta kaikki tapahtukoon säädyllisesti ja järjestyksessä. Tällaiset määräykset eivät tarkoita piispojen tyranniuden edistämistä, vaan ainoastaan hyötyä ja järjestyksen ylläpitämistä ja lopuksi, meillä täytyy olla sellaisia säädöksiä, ilman niitä emme voi tulla toimeen, jos tahdomme säilyttää kirkon.

¹⁵⁶ Tämän laatuisten asiain noudattaminen on vapaaehtoista.

¹⁵⁷ "Älkää te niin."

Mutta jollei joku sairauden tai jonkun muun esteen tähden, mitä laatua ne lienevätkin, aina voisi niitä noudattaa, ei hän silti tee syntiä. Sillä tämä tapahtuu hänen itsensä eikä piispan hyödyksi. Jos hän on kristitty, ei hän sellaista tekemällä tahdo vahingoittaa itseänsä. Mitä Jumala siitä välittää, jos ei joku tahdo olla mukana väenkokouksissa; sehän on jokaiselle selvä asia. Ja lopuksi, se joka on kristitty, ei ole sidottu moiseen ulkonaiseen järjestykseen; jos hän saa olla häiritsemättä, noudattaa hän mieluummin niitä kuin jättää noudattamatta. Sentähden ei voi säätää hänelle tässä suhteessa mitään lakia; vapaaehtoisesti hän tekee enemmänkin kuin mitä tuollainen laki säätää. Mutta joka ylpeänä, uhkamielisenä ja vastahakoisena niitä halveksii, hän menköön menojaan. Sillä sellainen ihminen halveksii varmaan korkeampiakin lakeja, olivatpa ne sitten Jumalan tai ihmisten säätämiä.

Tahtoisit tässä ehkä sanoa: Mitä sitten lopulta tahdotkaan tehdä kirkolliskokouksista, koska niin tarkoin rajoittelet niitä? Eikö sillä tavoin olisi ilmeisesti jokaisella papilla, jopa koulumestarillakin (vanhemmista puhumattakaan) enemmän valtaa oppilaittensa ylitse, kuin kirkolliskokouksella kirkon ylitse? Tähän vastaan: Oletko sinä sitten sitä mieltä, että papin tahi koulumestarin virat ovat niin vähäpätöisiä, ettei niitä muka voisi verrata kirkolliskokouksiin? Mutta ellei mitään pappeja ja piispoja olisi, miten voisi kutsua koolle kirkolliskokouksen? Ja ellei kouluja olisi, mistä saataisiin pappeja? Minä puhun sellaisista koulumestareista, jotka eivät opeta lapsille ja nuorisolle ainoastaan alkeita, vaan kasvattavat heitä kristinopin omistamiseen ja uskollisesti sivistyttävät heitä. Samoin puhun sellaisista papeista, jotka opettavat Jumalan sanaa uskollisesti ja puhtaasti. Sillä minä voin sängen helposti todistaa, että Hippon köyhä, vähäpätöinen pappi, pyhä Augustinus, on enemmän opettanut kuin kaikki kirkolliskokoukset (pelosta vaikenen kokonaan Rooman pyhiin paaveihin nähden). Tahdonpa sanoa enemmänkin: Lasten-usko¹⁵⁸ on antanut meille enemmän kuin kaikki kirkolliskokoukset yhteensä. Samoin Isä meidän rukous ja kymmenen käskysanaa opettavat meille paljoa enemmän kuin kaikki kirkolliskokoukset. Sitä paitsi ne eivät opeta, vaan varoittavat meitä saarnaamasta mitään uutuuksia vastoin vanhaa oppia. Jumala paratkoon miten paavilaiset tulevatkaan hätyyttämään ja ahdistamaan minua näiden sanojeni johdosta, sekä kirkuen keksimään niissä sisällisiä ristiriitoja, samalla kuin heidän kuitenkin täytyy jättää perusteluni, joiden nojalla olen puhunut, kumoamatta. Sillä he ovat hurskasta, rehellistä väkeä, jotka eivät kykene muuhun kuin haukkumaan ja valehtelemaan, jonka vuoksi ei ole ihmekään että heitä pelkään. Mutta Jumala ei varmaankaan nuhtele minua siitä, etten voi tehdä kuin he, vaan sallin heidän yhä vain pilkata ja valehdella.

Mutta puhukaamme me, sinä ja minä, keskenämme tästä asiasta: Mitä voi sitten kirkolliskokous tehdä tai mikä on sen työ? Kuulehan heidän omia sanojansa: Anathemizamus, se on heidän virkansa. Me kiroomme! Niin, he puhuvat paljoa nöyremmin, kuin eivät näet sano: Me kiroomme, vaan: Anathematizat Ecclesia, pyhä, kristillinen kirkko kiroaa. Kirkolliskokouksen kiros ei minua kauhistuttaisi, mutta pyhän kirkon kiros tapaisi minut silmänräpäyksessä sen miehen tähden joka sanoo (Matt. 28: 20): Minä olen teidän kanssanne maailman loppuun asti; ah! sen miehen kirousta ei voi kestää. Mutta kun kirkolliskokoukset pukevat yllensä pyhän kristillisen kirkon, joka on maailman korkein tuomari, niin todistavat he sen kautta, etteivät he saa tuomita mielensä mukaan, vaan tuomarina on kirkko, joka saarnaa, uskoo ja tunnustaa Pyhää Raamattua, kuten saamme kuulla. Samoin kuin tuomari omasta puolestansa kyllä antaisi varkaan tai murhamiehen olla rauhassa; mutta oikeus ja maa velvoittavat yhdessä tuomaria, joka on niiden palvelija: näitä kahta täytyy tuomarin peljätä.

Kirkolliskokous ei siis ole mitään muuta kuin konsistoriumi, hovioikeus, kamarioikeus tahi muu samallinen virasto, jossa tuomarit, kuulusteltuansa kumpaakin asianosaista, lausuvat tuomionsa, mutta tekevät sen suuressa nöyryydessä, ainoastaan sen perustuksella, että heidän tehtävänsä on anathematizare, tuomita. Mutta he eivät saa tuomita oman päänsä ja tahtonsa, tai jonkun tekaistun oikeuden mukaan, vaan vanhan, koko valtakunnassa oikeaksi tunnustetun

¹⁵⁸ Lasten-uskolla tarkoitetaan apostolista uskontunnustusta

oikeuden mukaan. Samoin ei kirkolliskokouskaan saa tuomita kerettiläisiä omien päähänpistojensa, vaan valtakunnan oikeuden, se on, Pyhän Raamatun mukaan, koska he kerran tunnustavat sen pyhän kirkon oikeudeksi. Sellaista oikeutta, valtakuntaa ja tuomaria on todella ijankaikkisen kadotuksen uhalla peljättävä. Sillä sellainen oikeus on Jumalan sana; valtakunta on Jumalan kirkko; tuomari on näiden molempain virkamies eli palvelija.

Sellainen valtakunnan ja oikeuden palvelija eli tuomari ei ole ainoastaan kirkolliskokous, vaan myöskin jokainen pappi ja koulumestari. Ja lisäksi ei kirkolliskokous voi harjoittaa valtaansa ijankaikkisesti ja keskeytymättä. Sillä piispat eivät voi aina olla yhdessä, vaan heidän täytyy ainoastaan olojen pakosta joksikin aikaa kokoontua ja lausua tuomioitansa eli olla tuomareina. Niin esim., kun joku Arius Alexandriasta tulee niin paljon esi-pappiansa eli piispaansa mahtavammaksi, että kansa alkaa seurata häntä, ja pappeja ja maallikoita maaseuduiltakin liittyy häneen, niin Alexandrian esipappi jää alakynteeseen, eikä voi enää puolustaa tämän valtakunnan oikeutta ja tuomarin-aseemaansa, se on, oikeata kristillistä uskoa: tällaisena ahdinkojen aikana tulee muiden esipappien ja piispojen kokoontua kaikella mahdollisella ja auttaa Alexandrian esi-pappia Ariusta vastaan, puolustaa oikeaa uskoa ja tuomita Arius muiden pelastamiseksi, niin ettei kurjuus saisi kokonaan ylivaltaa. Ja kun esipapit itse eivät voineet kokoontua, tuli hurskaan keisari Konstantinuksen auttaa heitä mahtisanallansa ja kutsua koolle piispat. Aivan samoin kuin jos tuli pääsee irti, eikä isäntä yksin voi sitä sammuttaa, niin tulee kaikkien naapurien rientää avuksi: mutta elleivät he sitä tee, tulee esivallan rientää apuun ja käskeä heitä ehdottomasti sammutustyöhön, se on kiroomaan ja tuomitsemaan tulta muiden talojen pelastamiseksi.

Kirkolliskokous on siis tämän valtakunnan suuri palvelija eli tuomari; mutta kun ahdinkoaika on ohi, on sen virkakin lopussa. Samoin kuin maallisessakin hallituksessa korkeampien tuomarien tulee silloin ryhtyä toimiin, kun alemmat, vähäpätöiset tuomarit menettelevät väärin tai ovat liian heikot pahaa vastustamaan. Lopullisesti ratkaisee sitten asiat korkein, suurin tuomio-istuim, valtiopäivät, jotka eivät myöskään voi aina olla koolle, vaan joiden täytyy välttämättömät asiat toimitettuaan, hajaantua ja jättää asiat jälleen alempien tuomio-istuinten hoidettaviksi. Mutta valtiopäivillä sattuu toisinaan, että täytyy säätää uusia lakimääräyksiä, muuttaa, parannella tai kokonaan poistaa vanhoja, eikä aina voida lausua tuomioita saman ijäisen oikeuden mukaan. Sillä kysymyksessä on maallinen hallitus, joka hallitsee ajallisia, muuttuvaisia asioita: sentähden täytyy myöskin oikeuden, joka perustuu noihin muuttuvaisiin suhteisiin, muuttua. Sillä ellei enää ole olemassa asiaa, jonka tähden oikeus on asetettu, ei enää ole oikeuttakaan. Samoin kuin Rooman kaupungilla ei enää ole samoja säätyjä ja oloja kuin ennen, joten säädöksetkin, jotka niihin perustuivat, ovat rauenneet ja tulleet tehottomiksi. Katoavaisilla asioilla on katoavainen lakikin.

Mutta tässä kirkon valtakunnassa sanotaan: Jumalan sana pysyy ijankaikkisesti (Jes. 40:8); sen mukaan pitää tuomita, vaan ei laatia uusia tahi muita Jumalan sanoja, eikä säätää uusia uskon kappaleita. Sentähden ovat pappi ja koulumestari alempia, jokapäiväisiä, pysyviä, ijäisiä tuomareita, jotka lakkaamatta tuomitsevat, se on, taistelevat paholaista ja hänen menoansa vastaan. Kirkolliskokouksen täytyy suurena tuomarina tehdä vanhoista lurjuksista hurskaita, tai surmata niitä, mutta se ei voi kasvattaa ketään ihmistä. Pappi ja koulumestari ovat tekemisissä pienten, nuorten lurjusten kanssa, ja he kasvattavat alati uusia ihmisiä piispoiksi ja kirkolliskokousten jäseniksi, sikäli kuin tarve vaatii. Kirkolliskokous hakkaa puitten suuret oksat pois tai hävittää kokonaan mädänneet puut. Mutta papit ja koulumestarit istuttavat ja hoitelevat pelkkiä nuoria puita ja juurivesoja puutarhassa. Oi, heidän virkansa ja työnsä on kallisarvoista, ja he ovat kirkon jaloimpia helmiä; he ylläpitävät koko kirkkoa. Kaikkien herrojen tulee sentähden puolestansa edistää pappeja ja kouluja. Sillä ellei meillä ole tilaisuutta ja mahdollisuutta pitää kirkolliskokouksia, niin meillä ovat kuitenkin papit ja koulut, jotka ovat, joskin tosin pieniä, niin kuitenkin ijäisiä ja hyödyllisiä kirkolliskokouksia.

On helppo huomata, miten suurella vakavuudella entisajan keisarit ylläpitivät kouluja ja pappisvirkoja, kun he tekivät niille niin suuria lahjoituksia. Sillä nimet sellaiset kuin rovasti¹⁵⁹, decanus¹⁶⁰, scolasticus¹⁶¹, cantor¹⁶², canonicus¹⁶³, custos¹⁶⁴ y.m. todistavat, että niillä alkujaan on tarkoitettu kouluoloja. Mutta mitä on heistä tullut? Ah, Herra Jumala! Kumpi he vieläkin haluaisivat tehdä jotakin, olisivat mitä ovat, pitäisivät mitä heillä on, pysyisivät ruhtinoina ja herroina, mutta panisivat kuitenkin jälleen toimeen oppitunteja ja pakottaisivat tuomioherrat, viranhoitajat ja kuoripojat kuulemaan yhden luennon päivässä Pyhän Raamatun opetusta, niin että meillä olisi jälleen edes jonkinlainen koulu, josta voisimme saada pappeja ja piispoja, niin että kirkko tulisi kunnolla hallituksi. Oi Herra Jumala, miten sanomattoman paljon hyvää he voisivatkaan tehdä kirkossa, ja Jumala antaisi heidän kernaasti pitää rikkautensa ja valtansa, kunhan he vain parantaisivat häpeällisen elämänsä. Mutta meidän huokauksemme ja valituksemme siinä suhteessa ovat turhat. Mitään silmälläpitoa ei ole olemassa, pappilat jäävät autoioiksi ja kansa villiytyy ja raaistuu ilman Jumalan sanaa. Olen kuullut aivan luotettavilta henkilöiltä, että monissa hiippakunnissa on kaksi-, kolme-, jopa neljäkintataa papinvirkaa avoinna. Eikö tämä ole kauheaa ja hirvittävää kristityssä maassa? Taivaan Herra meitä armahtakoon ja kuulkoon huokauksemme ja valituksemme! Amen.

Mutta päästäksemme eroon kirkolliskokouksista, väitän, että jo esitetyssäkin pitäisi ymmärtää, mitä kirkolliskokous on, mikä valta, virka, tehtävä ja oikeutus sillä on, sekä mitkä kirkolliskokoukset ovat oikeita ja mitkä vääriä: nimittäin, että niiden tulee tunnustaa vanhaa uskoa vastoin uusia opinkappaleita, ei säätää uusia uskonkappaleita vastoin vanhaa uskoa, eikä myöskään uusia hyviä töitä vastoin vanhoja hyviä töitä, vaan niiden tulee puolustaa vanhoja hyviä töitä. Vaikka tosin se, joka puolustaa vanhaa uskoa vastoin uutta uskoa, puolustaa samalla vanhoja hyviä töitä vastoin uusia. Sillä uskon laadusta riippuvat myöskin hedelmät eli hyvät työt, vaikeivät nuo kaksi kirkolliskokousta¹⁶⁵ ole sitä huomanneet; sillä muutoin olisivat ne tuominneet arkkimandriitti Eutykeen ei ainoastaan hänen uskonsa tähden (minkä he täydellä vakavuudella tekivätkin), vaan myöskin hänen munkkilaisuutensa tähden. Tätä viimeainittua he eivät kuitenkaan tehneet, vaan päinvastoin hyväksyivät, siten todistaen, että he itse olivat huonoja väittelytaidossakin, koska hyväksyivät alkulauseen, mutta kielsivät seurauksen¹⁶⁶ — koko maailman yleisen surkean tavan mukaan, ja heillä oli siis sama vika hyviin töihin nähden kuin Nestoriuksella ja Eutykeellä uskoon nähden. Tämä merkitsee toisin sanoen sitä, että Jumala ei tahdo tehdä meitä ainoastaan lapsiksi uskossa, vaan pitää meitä myöskin väittelytaitoon nähden narreina ja pelkinä Eutykeinä ja Nestoriuksina, saadaksensa meidät nöyryytetyiksi. Sillä vaikka Nestoriuksen ja Eutykeen jumaluusoppi onkin tuomittu, niin säilyy heidän kurja väittelytaitonsa aikojen alusta niiden loppuun asti: hyväksytään alkulause, mutta kielletään seuraus. Ja mitäpä pitkistä puheista? Vaikka sinulla olisi kaikki kirkolliskokoukset, niin et silti vielä ole mikään kristitty; ne antavat liian vähän. Ja vaikka sinulla olisi kaikki kirkkoisätkin, niin eivät nekään voisi antaa sinulle kyllin paljoa. Sinun täytyisi kuitenkin turvautua Pyhään Raamattuun, jossa kaikki on runsaimmassa määrin tarjona, tahi katkismukseen, jossa asiat on lyhyesti selitetty, mutta kuitenkin paljoa tarkemmin kuin kaikissa kirkolliskokousten asiakirjoissa ja kirkkoisäin teoksissa yhteensä.

Lopuksi tulee kirkolliskokouksen puuttua ainoastaan uskon asioihin, ja ainoastaan silloin kuin usko on vaarassa. Sillä maallinen hallitus, papit ja vanhemmat voivat tuomita julkisia rikoksia kotonakin, samoin kuin he voivat huolehtia hyvistä tavoistakin. Mutta uskon asioihin kuuluvat myöskin väärät hyvät työt, koska ne turmelevat oikean uskon. Kirkolliskokouksen tulee sentähden

¹⁵⁹ Johtuu latinalaisesta sanasta "praepositus", esimies.

¹⁶⁰ Johtaja.

¹⁶¹ Koulumestari.

¹⁶² Laulunjohtaja.

¹⁶³ Säännönmukaista elämää noudattava.

¹⁶⁴ Vartija.

¹⁶⁵ Nimittäin Efeson ja Kalkedonin.

¹⁶⁶ Vertaa edellä siv. 114. / alaviite numero 128 tässä.

niihin puuttua, jos asianomaiset papit eivät sellaiseen kykene. Vaikkeivät kirkolliskokoukset, kuten sanottu, ole sellaisesta välittäneet, lukuun ottamatta jotakin pientä, esim. Gangran kirkolliskokousta. Juhlamenosäädökset tulisi sitä vastoin kokonaan jättää seurakuntain, tai myöskin koulujen asiaksi, niin että koulumestari samalla olisi papin apuna tällaisissa asioissa. Sillä koululapsilta voivat muut oppia sellaiset seikat ilman eri säädöksiä ja vaivannäköä.

Mitä, milloin ja miten oppilaat laulavat tai rukoilevat kirkossa, sen kansa heiltä oppii, samoin ruumiin ja haudan ääressä laulettavat laulutkin. Kun he polvistuvat tai levittelevät käsiänsä koulumestarin kepin koputusten mukaan lauletaessa laulua: Et homo factus est¹⁶⁷, niin väkijoukkokin tekee perässä samoin. Ja kun he paljastavat päänsä tai polvistuvat joka kerta kun Jeesuksen Kristuksen nimeä mainitaan, tai kun he tekevät muita sellaisia kristilliseen kuriin kuuluvia liikkeitä, niin väkijoukko kehoittamattakin noudattaa näitä eläviä esikuvia. Ja kaikki juhlasäännöt ovatkin syntyneet koulujen ja pappien vaikutuksesta, lukuun ottamatta ruokia, paastoja, juhlapäiviä koskevia säännöksiä, jotka johtuvat suoraan paavin tyranniudesta. On kuitenkin tässäkin suhteessa noudatettava kohtuutta, niin ettei lopulta tule liian paljon juhlasäännöksiä. Ja ennen kaikkea on pidettävä huolta siitä, ettei niitä pidetä välttämättöminä autuuteen, vaan ainoastaan ulkonaiseen kuriin kuuluvina järjestyssääntöinä, joita voi muuttaa milloin tahansa, koska ne eivät kuulu (kuten aasi-paavi väittää) kirkon ikuisiin lakeihin, vaan perustuvat ainoastaan paavin tyrannimaisiin uhkauksiin. Sillä sellaiset säännöt ovat kerrassaan ulkonaisia, ruumiillisia, katoavaisia ja muuttuvaisia asioita.

Sitä paitsi olisi meidän aikamme asioita, jotka aivan ehdottomasti kaipaisivat kirkolliskokouksen ratkaisua. Sillä me köyhät, kurjat, heikkouskoiset ja valitettavasti kokonaan työtä vihaavat kristityt, jotka vielä olemme jällellä maailmassa, tahtoisimme tehdä valituksen paavia ja hänen hengenheimolaisiansa vastaan pyhän Pietarin opinkappaleen johdosta, josta ennen olemme kuulleet, nimittäin että on Jumalan kiusaamista raskauttaa uskovaisia sietämättömillä kuormilla, joita emme me eivätkä meidän esi-isämme ole voineet kantaa (ja joihin varsinkaan paavi ja hänen hengenheimolaisensa eivät sormellaankaan ole suvainneet kajota). Ap. t. 15:10. Vaikka pyhä Pietari tosin puhuu Mooseksen laista, jonka Jumala itse on säätänyt. Mutta aasimainen paavi on lannistanut meitä ruokottomilla, saastaisilla ja haisevilla kuormillaan, niin että pyhästä kirkosta on tullut suorastaan hänen ulkokuoneensa, ja meidän on täytyntä jumalallisella kunnioituksella ottaa vastaan kaikki sekä hänen ylä- että alapuoleltaan tuleva. Eikä hän ole pistänyt paistinvaraaseen ja polttanut vain yhtä tahi kahta, kuten Ariusta ja hänen kaltaisiansa, vaan koko kristikirkon; sillä hän on perinjuurin hävittänyt pyhän Pietarin vanhan ja oikean uskonkappaleen¹⁶⁸, mikäli se vain on hänestä riippunut. Sillä että me (kuten pyhä Pietari todistaa) voimme tulla autuaiksi ainoastaan Kristuksen armon kautta, samoin kuin koko kristikuntakin maailman alusta asti, kaikki patriarkat, profeetat, kuninkaat, pyhät j.n.e. ovat tulleet, se on paavin mielestä kerettiläisyyttä, jota hän alusta pitäen on tuominnut vääräksi ja yhä vieläkin tuomitsee.

Tämän tähden me kovalla äänellä huudamme ja vaadimme kirkolliskokousta ja pyydämme koko kristikunnalta apua ja neuvoa tätä kirkon pääpolttajaa ja kristittyjen murhaajaa vastaan, jotta voisimme taistelun kautta jälleen saada omaksemme tämän pyhän Pietarin uskonkappaleen. Mutta me emme suinkaan tahdo, että tässä turvauduttaisiin mihinkään Nestoriuksen tahi Eutykeen väittelytaitoon, jonka mukaan voidaan myöntää yksi asia oikeaksi, mutta kuitenkin kieltää seuraus eli toinen asia. Me pyydämme tämän opinkappaleen aivan kokonaisuena, sellaisena kuin Pyhä Pietari sen on säätänyt ja pyhä Paavali opettanut, siis siinä muodossa, että samalla tuomitsemme vääräksi kaiken, mikä tämän opinkappaleen hyväksymisen johdosta on vääränä pidettävä, tahi, kuten pyhä Pietari sanoo, on sietämätöntä ja mahdotonta kuormaa, ja mikä pyhän Augustinuksen mielestä on sanomattoman monimutkainen taakka, jonka piispat ovat kirkon hartioille laskeneet. Sillä mitä hyötyä siitä on, jos myöntääkin todeksi sen, että me tulemme vanhurskaiksi ja autuaiksi ainoastaan Kristuksen armon kautta, mutta ei kuitenkaan tunnusta oikeiksi siitä ehdottomasti johtuvia

¹⁶⁷ Ja tuli ihmiseksi.

¹⁶⁸ Tarkoitetaan Ap. t. 15, 11: "Me uskomme Herran Jeesuksen armon kautta pelastuvamme, samalla tapaa kuin hekin."

seurauksia? Kuten pyhä Paavali sanoo (Room. 11: 6): Mutta jos valinta on tapahtunut armosta, niin ei se ole tapahtunut tekojen nojalla, sillä silloin armo ei enää olisikaan armoa; ja pyhä Pietari: Jos se on armosta, niin silloin ei ole mitään sietämätöntä taakkaa; mutta jos on sietämätön taakka, niin silloin ei ole Kristuksen armoa, mikä viime mainittu olisi Jumalan kiusaamista. Samaa pyhä Augustinuskin: Koska Kristus on säättänyt vain harvoja määräyksiä ja ennen kaikkea tahtonut, että vapaus vallitsisi, niin ei hän suinkaan ole tahtonut raskauttaa kristityitä piispojenkaan lukemattoman monilla kuormilla; vaikka kirkko, jota inhimilliset, katalat, häpeälliset säädökset painavat, onkin paljoa pahemmassa asemassa kuin juutalaiset, joita rasitti ainoastaan Jumalan laki.

Tämän pyhän Pietarin, pyhän Paavalin ja pyhän Augustinuksen väittelytaidon me tahdomme omistaa, ja samahan on Pyhän Hengenkin väittelytaito, jonka mukaan me saamme kaikki, emmekä ainoastaan nestorialisia muruja, joiden mukaan yksi pidetään totena, mutta ei pidetä samalla totena myös sitä, joka siitä johtuu. Muutoin olisimme me niitten Israelin ja Juudan kuninkaitten kaltaisia, jotka uudistivat jälleen oikean jumalanpalveluksen, mutta eivät kuitenkaan poistaneet epäjumalain alttareita ja kukkuloita. Tätä kutsuu profeetta Elias molemmille puolille horjumiseksi (1. Kun. 18:21); me saksalaiset sanoisimme sitä kahden langon pyytämiseksi yhdellä sisarella. He tahtoivat siis antaa yhdelle kansalle kahdenlaisia jumalia, tahi, vaikka he toimittivatkin uskonpuhdistuksen, ainoan Jumalan ohella sietää muita, vieraita jumalia. Sillä hekin olivat törkeän nestorialaisia väittelijöitä, jotka tunnustivat, että pitäisi palvella ainoastaan yhtä Jumalaa, mutta eivät kuitenkaan huomanneet, että silloin johdonmukaisesti pitäisi poistaa kaikki muut jumalat, tai sitten luopua tuosta ainoasta Jumalasta. Sentähden me emme aijo haluamassamme kirkolliskokouksessa sietää mitään Nestoriusta, joka myöntää yhden mutta ottaa pois toisen, joten emme voi säilyttää sitäkään, minkä hän antaa; se on vasta oikea antaja-ottaja. Sillä jos meille myönnetään, että ainoastaan Kristuksen armo tekee meidät autuaiksi, eikä samalla myönnetä johtopäätöstä ja seurausta, että nim. työt eivät tee meitä autuaiksi, vaan tahdotaan väittää, että työt ovat välttämättömiä sovitukseen ja vanhurskauteen, niin on meiltä samalla jälleen pois otettu tuo ensimmäinen, joka meille on annettu, nimittäin että ainoastaan armo ilman töitä tekee meidät autuaiksi; meille ei jää silloin mitään, vaan kurjuus tulee vielä suuremmaksi.

Tahdon sanoa selvästi: Paavin ei tule ainoastaan poistaa kaikkea ihmiskäskeyjen tyranniutta, vaan yhtyä meihin siinäkin, että Jumalan käskyjenkään mukaiset hyvät työt eivät voi edistää vanhurskauttamistamme, syntien pois pyyhkimistä, Jumalan armon saamista, vaan sen tekee ainoastaan usko Kristukseen, joka on vanhurskauden kuningas meissä, hän kalliin verensä, kuolemansa ja ylösnousemisensa kautta; sillä hän on meidän puolestamme pyyhkinyt pois syntimme, maksanut velkamme, sovittanut Jumalan ja pelastanut meidät kuoleman kirouksesta ja helvetistä. Sentähden pitää hänen kirota ja polttaa kaikki bullansa, päätöskokoelmansa, annekirjansa, sääntönsä kiirastulesta, luostarielämästä, pyhiinvaelluksista ja pyhäinpalveluksesta, samoin kaikki lukemattomat valheensa ja epäjumalanpalveluksensa, koska ne raivoavat kerrassaan vastoin tätä pyhän Pietarin opinkappaletta; hänen tulee myöskin antaa takaisin kaikki mitä hän siten on hankkinut, varastanut, ryöstänyt, ryövännyt ja ahminut, ennen kaikkea tekaistu yliherruutensa, jonka hän ylpeydessään väittää niin tarpeelliseksi, ettei kukaan, joka ei ole hänelle alamainen, voi tulla autuaaksi. Sillä paavin hiippa ei ole kuollut minun syntieni tähden, eikä sen nimi ole Kristus, samoin kaikki kristityt sekä ennen häntä että hänen jälkeensä ovat tulleet pyhiksi ja autuaiksi ilman hänen mahtavaa hiippaansa.

Tämä on mielestäni aivan kyllin tärkeä syy loistavan, ankaran, suuren kirkolliskokouksen pitämiseen. Tässä pitäisi keisarin ja kuninkaiden olla avullisia ja pakoittaa paavia, ellei hän vapaaehtoisesti suostuisi; samoin kuin keisarit menettelivät neljään yleiseen kirkolliskokoukseenkin nähden. Mutta sinne ei saisi tulla kaiken maailman piispoja, apotteja, munkkeja, tohtoreita ja kaikenlaisia joutilaita petkuttajia suurine saattueineen; sillä silloin siitä tulisi kirkolliskokous, jonka ensi vuosi kuluisi tulojuhliin sekä riitoihin istuinpaikoista ja arvoasteista, toinen vuosi komeisiin juhliin,irstailuihin ja lahjomisiin, kolmas muihin samanlaisiin asioihin, tahi sitten myös muutamien Juhana Hussin kaltaisten miesten polttamiseen. Ja loppujen lopuksi tulisi kaikki niin kalliiksi, että

niillä kustannuksilla voisi ylläpitää koko armeijan turkkilaisia vastaan. Ei, vaan kaikista maista olisi kutsuttava miehiä, jotka tuntevat perin pohjin Pyhän Raamatun ja jotka tahtovat täydellä todella ja täydestä sydäimestä edistää Jumalan kunniaa, kristillistä uskoa, kirkkoa, sielujen pelastusta ja maailman rauhaa. Edustajain joukossa saisi olla myöskin muutamia ymmärtäväisiä ja uskollisia maallikoita (sillä asia koskee myöskin heitä). Jos esim. herra Hans von Schwarzenberg¹⁶⁹ eläisi, tai joku hänen kaltaisensa olisi olemassa, voisi hänet kutsua mukaan. Ja heidän lukumääränsä sopisi yhteensä olla tuossa kolmensadan seuduilla; silloin voisi tulla edustajia kaikista maista: eihän ensimmäisessä kirkolliskokouksessa, jossa oli edustajia kaikista sekä nykyään turkkilaisille että meidän hallitsijoillemme kuuluvista maista, ollut enempää kuin kolmesataakahdeksankymmentä, ja niiden joukossa kuitenkin runsaasti seitsemänkymmentä väärä-uskoista ja areiolaista; toisessa, Konstantinopolin kokouksessa, oli kolmesataaviisikymmentä; kolmannessa, Efeson kokouksessa, kaksisataa; neljännessä, Kalkedonin, oli kuusisataakolmekymmentä, aivan yhtä paljon kuin kaikissa muissa yhteensä, eivätkä he sittenkään vetäneet vertoja Nikean ja Konstantinopolin isille.

Eikä kirkolliskokouksessa tulisi pohtia kaiken maailman asioita, joita kukaan ei tahdo eikä voi ratkaista, eikä penkoa esille vanhoja, lahonneita, kurjia juttuja ja kasata kaikkea kirkolliskokouksen niskoille. Pitäisi nytkin olla olemassa joku Konstantinus, joka heittäisi kaikki sellaiset asiat tuleen ja käskisi pohtia ja ratkaista ne asianomaisissa maissa; edelleen hänen tulisi käskeä ryhtyä kiireimmiten ratkaisemaan itse pää-asiaa. Sitten luettaisiin kohta kohdalta julki kaikki paavin keretteliäisyydet ja kauhistukset, ja kun huomattaisiin, miten ne kaikki ovat ristiriidassa pyhän Pietarin opin ja kirkon vanhan, oikean uskon kanssa, joka maailman alusta alkaen on ollut Pietarin opin kanssa sopuosinnussa, niin heti tuomittaisiin ne j.n.e.

Niin, mutta väität, ettei sellaista kirkolliskokousta voi edes toivoa. Aivan samaa mieltä minäkin olen. Mutta jos kirkolliskokouksesta kerran tahtoo puhua ja sitä toivoa, niin sellaista pitää toivoa, tai sitten jättää kokonaan kaikki puhe kirkolliskokouksesta. Sillä Nikean ja Konstantinopolin kirkolliskokoukset olivat sellaisia — esimerkkejä, joita kelpaisi noudattaa. Ja minä viittaatan niihin sentähden, että keisarin ja kuninkaiden velvollisuus olisi kristittyinä kutsua koolle tuollainen kirkolliskokous monien tuhansien sielujen pelastukseksi, jotka paavi (mikäli hänestä riippuu) nyt turmelee tyranniudellaan ja kirkolliskokouksen kammolla, vaikka todellinen kirkolliskokous voisi heidät jälleen palauttaa pyhän Pietarin oppiin ja oikeaan vanhaan kristilliseen uskoon, kun ne nyt sitä vastoin joutuvat kadotukseen. Sillä he eivät voi nyt omistaa itsellensä tätä pyhän Pietarin oppia, koska he eivät ole edes kuulleet siitä mitään.

Ja jolleivät muut hallitsijat tahtoisi myötävaikuttaa kirkolliskokouksen aikaansaamiseksi, niin voisivat keisari Kaarle ja Saksan ruhtinaat kuitenkin pitää saksalaisen pronvinsiaalokokouksen¹⁷⁰. Muutamat tosin pelkäävät, että siitä olisi schisma¹⁷¹ seurauksena. Mutta jos täydellä todella tekisimme voitavamme Jumalan kunniaksi ja sielujen pelastukseksi, niin kukapa takaa, ettei Jumala voisi kääntää muittenkin hallitsijain sydämiä, niin että he aikaa myöden itsekin omaksuisivat noin jalon kirkolliskokouksen päätökset. Sillä yhtäkkiä se ei voisi käydä päinsä. Mutta kun se olisi hyväksytty Saksassa, niin täytyisi sen tulla kuulluksi muissakin maissa, joihin se ilman noin suurta ja kovaäänistä saarnaajaa, kuin kirkolliskokous on, tuskin voisi kuulua ja tulla vastaanotetuksi.

Hyvä siis, jos emme voi toivoa kirkolliskokousta, niin uskokaamme asiamme Jumalalle, meidän oikealle ja laupiaalle tuomarillemme. Sillä välin tahdomme me suosia pieniä ja nuoria kirkolliskokouksia, se on seurakuntia ja kouluja, sekä kaikin tavoin suosia ja edistää pyhän Pietarin oppia vastoin kaikkia uuden uskon ja uusien hyvien töitten opinkappaleita, jota paavin toimesta on

¹⁶⁹ Vapaaherra Juhana von Schwarzenberg oli Wormsin valtiopäivien aikana Bambergin piispan hovimestarina s. o. ylimpänä maallikkovirkamiehenä. Tässä toimeensa ollen hän otti tehokkaasti osaa Nyrnbergin uskonpuhdistukseen. Myöhemmin, Ansbach-Baireythin rajakreivin palvelukseen siirryttyään, toimi hän innolla tämänkin maan uskonpuhdistuksen hyväksi.

¹⁷⁰ Provinssiaali- eli maakuntakokoukset olivat jonkinlaisia paikallisia kirkolliskokouksia.

¹⁷¹ Kirkon hajaannus.

koko maailma tulvillaan. Nähdessäni lasten kulkevan piispainpuvussa¹⁷² tahdon lohduttaa itseäni sillä, että Jumala voi tehdä ja tekee tuollaisista leikkipiispoista oikeita piispoja, ja päinvastoin pitää niitä, joiden nimensä mukaan pitäisi olla oikeita piispoja, pelkinä leikkipiispoina ja jumaluutensa pilkkaajina, kuten Mooses sanoo (5. Moos. 32: 21): Minä tahdon vihoittaa heitä sen kautta, joka ei ole minun kansani ja katkeroittaa heitä tyhmällä kansalla, sentähden että he ovat vihoittaneet minua jumalilla, jotka eivät ole jumalia. Tämä, että hän hylkää piispoja, ei ole mitään uutta, sillä jo Hosean kautta (Hoos. 4: 6) hän on uhannut: Sinä hylkää minun oppini, sentähden tahdon minä hyljätä sinut, ettet enää saa olla minun pappini. Et factum est ita, et sit ita¹⁷³.

Tämä olkoon kyllin kirkolliskokouksista. Lopuksi tahdomme puhua kirkosta.

Kolmas osa.

Samoin kuin he kirkuivat isistä ja kirkolliskokouksista tietämättä, mitä isät ja kirkolliskokoukset ovat, tahtoen vain huumata meidät joutavilla kirjaimilla: aivan samoin he huutavat myös kirkosta. Mutta jos heidän pitäisi sanoa, mitä, kuka, ja missä kirkko sitten on, niin eivät he tahdo senvertaa palvella kirkkoa tai Jumalaa, että he rupeaisivat tätä kysymystä miettimään. Mielellään he kyllä soisivat, että heitä, se on paavia, kardinaaleja ja piispoja pidettäisiin kirkkona ja että heidän tämän ihanan nimen turvissa annettaisiin olla pelkkiä perkeleen oppilaita, jotka eivät pysty muuhun kuin konnamaisuuksiin ja lurjusteluihin.

Hyvä, jättäen syrjään monet kirjoitukset ja kirkko-sanan jaoitukset, tahdomme tällä kertaa pysyä yksinkertaisessa lasten-uskossa¹⁷⁴, jossa sanotaan: Minä uskon yhden pyhän, kristillisen kirkon, pyhän yhteyden. Uskontunnustus selittää siis meille selvästi, mitä kirkko on, nimittäin pyhien yhteys, se on sellaisen ihmisten, jotka ovat kristityitä ja pyhiä, joukko eli kokous; se on kristillinen, pyhä joukko eli kirkko. Mutta sana kirkko ei ole alkuaan saksalainen¹⁷⁵ eikä se myöskään tuo ilmi samaa ajatusta tai tarkoitusta kuin minkä saamme kolmannesta uskonkappaleesta.

Sillä Ap.t.19:39-41 puhuttelee kansleri ecclesia'a, seurakuntaa eli kansaa, joka oli juossut kokoon torille, ja sanoo: asia on ratkaistava laillisessa kokouksessa. Edelleen: näin puhuen hän sai kokouksen hajaantumaan. Tässä ja muissa paikoissa ei ecclesia eli kirkko merkitse mitään muuta kuin kokoontunutta kansaa, vaikka ne tässä tapauksessa olivatkin pakanoita eivätkä kristittyjä; samoin raatimiehet kutsuvat seurakuntansa raatihuoneeseen. Maailmassa on nyt monenlaisia kansoja; mutta kristityt muodostavat erikoisen, valitun kansan, joka ei ole pelkkä ecclesia, kirkko eli kansa, vaan *sancta, catholica, christiana*¹⁷⁶, se on kristillinen pyhä kansa, joka uskoo Kristukseen ja jota kutsutaan siitä syystä kristilliseksi kansaksi, ja jolla on Pyhä Henki, joka sitä päivä päivältä pyhittää, ei ainoastaan syntein anteeksi-annolla, jonka Kristus on hankkinut (kuten antinomistit tyhmyydessään luulottelevat¹⁷⁷), vaan myöskin syntien poispanemisella, poishiomisella ja kuolettamisella, josta syystä heillä onkin pyhän kansan nimi. Pyhä, kristillinen kirkko on siis samaa kuin kristitty ja pyhä kansa, tahi koko kristikunta. Vanhassa Testamentissa käytetään nimitystä Jumalan kansa.

Ja jos lasten-uskossa olisi käytetty sanoja, minä uskon, että on olemassa kristillinen, pyhä kansa, niin olisi helposti tullut vältetyksi koko kurjuus, mikä nyt on johtunut tuosta hämärästä, vierasperäisestä sanasta "kirkko". Sillä sana kristillinen, pyhä kansa, olisi selvästi ja vastaansanomattomasti selvittänyt meille, mikä kirkko on ja mikä sitä ei ole. Sillä joka vain olisi kuullut sanan: kristillinen pyhä kansa, hän olisi heti voinut sanoa: paavi ei ole mikään kansa, vielä vähemmin mikään pyhä, kristillinen kansa. Samoin eivät myöskään piispat, papit ja munkit ole

¹⁷² Katoolisen kirkon rappeutumisen aikoina nimitettiin piispoiksi usein keskenkasvuisia nuorukaisia, jopa lapsiakin.

¹⁷³ "Ja niin on tapahtunut ja tapahtuu vieläkin."

¹⁷⁴ Se on apostolisessa uskontunnustuksessa.

¹⁷⁵ "Kirkko" johtuu kreikkalaisesta sanasta *kyriaké*, Herran oma.

¹⁷⁶ Pyhä, yleinen, kristillinen

¹⁷⁷ Vrt. muist. siv. 115 / alaviite numero 129 tässä

mikään pyhä, kristillinen kansa; sillä he eivät usko Kristukseen eivätkä myöskään elä pyhää elämää, vaan ovat paholaisen pahaa, hävytöntä kansaa. Sillä joka ei oikein usko Kristukseen, hän ei ole kristillinen tai kristitty. Jolla ei ole Pyhää Henkeä syntejä vastaan, hän ei ole pyhä. Siitä syystä eivät he voi olla kristillinen, pyhä kansa, se on sancta et catholica ecclesia.

Mutta kun "lasten-uskossa" käytetään tuota hämärää sanaa "kirkko", kompastuu yksinkertainen ihminen tuohon kivirakennukseen, jota sanotaan kirkoksi, ja joka maalataan heidän eteensä; tahi jos hyvin käy, maalaavat he etemme apostoleita, opetuslapsia ja Jumalan äidin, joiden yläpuolella leijailee Pyhä Henki, kuten helluntaipäivänä. Sehän käy vielä päinsä, vaikka siinä onkin vain yhden ajan, alkuajan, pyhä, kristillinen kansa. Mutta ecclesia ei tarkoita ainoastaan apostolisen ajan pyhää, kristillistä kansaa, joka aikoja sitten on kuollut, vaan aina maailman loppuun saakka eläviä. Pyhän Paavalin opin mukaan onkin maan päällä aina olemassa kristillinen, pyhä kansa, jossa Kristus elää, vaikuttaa ja hallitsee per redemptionem¹⁷⁸, armon ja syntien anteeksiantamisen kautta, ja Pyhä Henki per vivificationem et sanctificationem¹⁷⁹, jokapäiväisen syntien poishiomisen ja elämän uudistamisen kautta, niin etemme jää synteihimme, vaan voimme elää uutta elämää ja edistymme kaikenlaisissa hyvissä töissä emmekä vanhoissa pahoissa teoissa, kymmenen käskyn tahi lain kahden taulun vaatimusten mukaan. Mutta paavi ja hänen hengenheimolaisensa ovat anastaneet itsellensä ja hävyttömälle, kirotululle joukollensa, sekä kirkon nimen että kuvan, vetoamalla tuohon hämärään sanaan ecclesia, kirkko j.n.e.

Mutta he antavat sittenkin itsellensä oikean nimen, käyttäessään sanoja ecclesia (jonka tähden me tahdomme sen oikein selittää heidän olemuksensa mukaisesti), tahi Romana, tahi Sancta, eivätkä tahdo siihen lisätä sanaa Catholica (mitä he eivät voikaan). Sillä Ecclesia merkitsee kansa; sitä he ovat, samoin kuin turkkilaisetkin ovat Ecclesia, kansa. Ecclesia Romana merkitsee Roomalainen kansa; sitä he ovatkin, ja totisesti paljoa roomalaisempia kuin muinaisten aikojen pakanat Roomassa olivatkaan. Ecclesia Romana sancta merkitsee pyhä, roomalainen kansa; sitä he ovatkin, sillä he ovat keksineet paljoa suuremman pyhyiden kuin kristittyjen pyhyys on tai kuin mikä pyhällä, kristikansalla on. Sillä heidän pyhyytensä on roomalaista pyhyyttä, Romanae Ecclesiae, Rooman kansan pyhyyttä, ja heidän nimensä on myöskin Sanctissimi, sacrosancti, kaikkeinpyhimmät, aivan niin kuin Virgilius puhuu: sacra fames, sacra hostia¹⁸⁰ ja Plautus: omnium sacerrimus¹⁸¹; sillä kristillistä pyhyyttä he eivät voi kärsiä. Sentähden heillä ei voi olla kristillisen kirkon tai kristikansan nimeä siitäkään syystä, että kristillinen kirkko ja kristillinen pyhyys on maailman kaikkien kirkkojen ja kristittyjen yhteinen nimi ja yhteinen asia. Sentähden kutsutaan sitä nimellä Catholicum, yleinen. Mutta he eivät pidä tuollaista yhteistä nimeä ja pyhyyttä minkään arvoisena; sentähden he ovat keksineet erikoisen, korkeamman, muitten pyhyyttä paremman pyhyiden, jonka nimenä pitää olla Sanctitas Romana et Ecclesiae Romanae sanctitas, se on roomalainen pyhyys ja roomalaisen kansan pyhyys.

Sillä kristillinen pyhyys eli yleinen kristikunnan pyhyys on siinä, että Pyhä Henki antaa ihmisille uskon Kristukseen ja pyhittää heitä sen kautta, Ap. t. 15:9, se on, hän luo uuden sydämen, sielun ruumiin, työt ja olemuksen, ja kirjoittaa Jumalan käskyt, ei kivitaluihin, vaan sydämen lihatauluihin, 2. Kor. 3: 3. Siis, puhuakseni havainnollisemmin: ensimmäisen taulun mukaan antaa hän oikean Jumalan tuntemisen, niin että he, hänen valaiseminaan, oikeassa uskossa pysyen vastustavat kaikkia kerettöisyyksiä, voivat voittaa kaikki väärät ajatukset ja erehdykset ja siten säilyä puhtaina uskossa ja vastustaa paholaista. Hän myöskin vahvistaa ja lohduttaa alakuloisia, masentuneita, heikkoja omiatuntoja synnin syytöksiä ja kiusauksia vastaan, niin etteivät sielut näänny tai joudu epätoivoon, eivätkä myöskään kauhistu kidutuksia, tuskia, kuolemaa, Jumalan vihaa ja tuomiota, vaan vahvistettuina ja lohdutettuina toivossa, rohkeasti ja iloisesti voittavat

¹⁷⁸ Lunastuksen kautta.

¹⁷⁹ Eläväksi tekemisen ja pyhityksen kautta.

¹⁸⁰ "Pyhä nälkä," "pyhä uhri." "Pyhä" sana on mainituilla kirjailijoilla käytetty ivallisessa merkityksessä, joten sillä tarkoitetaan pyhyiden vastakohtaa, saastaisuutta.

¹⁸¹ "Kaikkein pyhin."

paholaisen. Hän antaa siis myöskin oikean pelon ja rakkauden Jumalaa kohtaan, niin ettemme halveksi Jumalaa, emmekä nurise ja vihastu hänen ihmeellisistä tuomioistansa, vaan kaikessa, mikä kohdanneekin, hyvässä ja pahassa, häntä rakastamme, ylistämme, kiitämme ja kunnioitamme. Sellainen on uusi pyhä elämä sielussa, ensimmäisen Mooseksen taulun mukaan. Niitä kutsutaan myöskin nimellä tres virtutes Theologicas¹⁸², kristittyjen kolme päähyvettä: usko, toivo, rakkaus (1. Kor. 13: 13), ja Pyhää Henkeä, joka Kristuksen ansion perustuksella antaa ne meille, meissä toimii ja vaikuttaa, kutsutaan sentähden nimillä Sanctificator tahi Vivificator¹⁸³. Sillä vanha Aatami on kuollut eikä voi tehdä mitään ja lisäksi sen vielä täytyy lain kautta oppia, ettei se kuolleen ollen voi mitään tehdä; muutoin se ei sitäkään itsestään tietäisi.

Toisessa taulussa ja ruumiin puolesta Pyhä Henki myöskin pyhittää kristittyjä ja auttaa heitä mielellään tottelemaan vanhempiansa ja esivaltaa, olemaan rauhallisia ja nöyriä, ystävällisiä, veljellisiä, rakkaudellisia, ei epäsiiveellisiä, ei avionrikkovia, eikä saastaisia, vaan puhtaita, siiveitä sekä vaimonsa, lastensa että palveliainsa keskuudessa tai ilman heitä. Ja edelleen, se kieltää varastamista, korkoja kiskomasta, ahnehtimasta, etsimästä omaa etua j.n.e., mutta kehoittaa tekemään työtä, elättämään itseänsä rehellisesti, mielellään lainaamaan, antamaan, auttamaan missä suinkin on mahdollista, ei valehtelemaan, pettämään, puhumaan pahaa selän takana, vaan olemaan hyvänsuopia, totuudellisia, uskollisia ja sanassaan pysyviä ja mitä muuta Jumalan laissa on käsketty. Sen kaiken tekee Pyhä Henki, joka pyhittää ja herättää myöskin ruumiin tuollaiseen uuteen elämään, joka tulee täydelliseksi toisessa elämässä. Siinä on kristillinen pyhyys. Ja sellaisia ihmisiä täytyy aina olla maan päällä, vaikei niitä olisi useampia kuin yksi tai kaksi, tai ainoastaan pieniä lapsia. Sellaisia vanhoja valitettavasti on ainoastaan vähän. Ja jotka eivät sitä ole, heidän ei pitäisi lukea itseänsä kristityiksi, eikä heitä pitäisi lohduttaakaan, ikään kuin he olisivat kristittyjä, löpöttelemällä heille paljoa syntien anteeksi antamisesta ja Kristuksen armosta, kuten antinomistit tekevät.

Sillä hyljättyään kymmenet käskyt, jota he eivät ymmärrä, saarnaavat he kuitenkin paljon Kristuksen armosta, sekä vahvistavat ja lohduttavat niitä, jotka vielä elävät synneissä, ettei heidän muka tarvitse peljätä ja kauhistua syntejä, sillä ne ovat kaikki poistetut Kristuksen kautta: ja kuitenkin he näkevät ja sallivat ihmisten vaeltaa julkisissa synneissä, uudistamatta tai parantamatta elämäänsä. Siitä voi selvästi huomata, etteivät he tosiaankaan ymmärrä oikein uskoa ja Kristusta ja juuri saarnallaan tekevät tyhjäksi hänen työnsä. Sillä miten voi oikein puhua ensimmäisessä taulussa mainituista Pyhän Hengen töistä, lohdutuksesta, armosta, syntien anteeksi antamuksesta sellainen ihminen, joka ei välitä, ei huolehdi toisessa taulussa mainituista Pyhän Hengen töistä, joita viimeainittuja hän voi ymmärtää ja kokea, vaikei hänellä ensimmäinistä ole vielä mitään omaa kokemusta. Sentähden on varmaa, ettei heillä ole eivätkä he ymmärrä Kristusta enemmän kuin Pyhää Henkeäkään ja heidän löpöttelynsä on pelkkää vaahtoa kielen päällä. He ovat, kuten sanottu, oikeita nestorialaisia ja Eutykeen oppilaita, jotka tunnustavat ja opettavat Kristusta in Antecedenti¹⁸⁴, olemuksen puolesta, mutta kieltävät hänen kuitenkin in Consequenti¹⁸⁵ eli vaikutuksien puolesta, se on, he saarnaavat Kristuksesta, mutta sitä tehdessään he hänet hävittävät kokonaan pois.

Niin, tämä olkoon sanottu kristillisestä pyhyydestä; sitä paavi ei tahdo, hänellä pitää olla erikoinen paljo suurempi pyhyys, nimittäin että on opetettava messupuvuista, kaljuista päistä, tapoista, vaateista, ruuista, juhlista, määräpäivistä, munkkilaisuudesta, nunnaelämästä, messuista, pyhäänpalveluksesta ja lukemattomista muista ulkonaisista, ruumiillisista, katoavista asioista. Mutta mikään ei estä samalla olemasta ilman uskoa, jumalanpelkoa, toivoa, rakkautta ja kaikkea sitä, mitä Pyhä Henki ensimmäisen taulun mukaan vaikuttaa; sekä lisäksi vielä elää epäuskossa, epävarmuudessa, epäilyksessä, Jumalan pilkkaajana, kärsimättä Jumalan tahtoa, luottamatta oikealla

¹⁸² "Kolme teoloogista hyvettä."

¹⁸³ Pyhittäjä, eläväksi tekevä.

¹⁸⁴ Esilauseessa.

¹⁸⁵ Jälkilauseessa. Vrt. siv. 112 seur. / alaviite 126 tässä.

tavalla Kristukseen ja hänen ansioonsa, koettaen töitten kautta ja töitten perustuksella (mikä on epäjumalanpalvelusta) hankia sovitusta, jopa myymällä liikatyöt¹⁸⁶ toisille ja ottamalla muka hyvin ansaittua palkkana sen johdosta kaiken maailman rahat ja hyvyydet. Mokomaa pyhyyttä pidetään suorastaan parempanakin kuin todellista kristillistä pyhyyttä.

Toiseen tauluun nähden ei ole ensinkään vaarallista opettaa tottelemattomuutta vanhempia ja esimiehiä kohtaa, tai itse murhata, sotia, kiukutella, kadehtia, vihata, kostaa, olla epäsiveellinen, valehdella, varastaa, kiskoa korkoja, pettää ja harjoittaa kaikenlaista julkeaa konnamaisuutta: ei muuta kun viskaa yleski kuoripojan paita, niin olet pyhän roomalaisen kirkon pyhyiden mukaan, ja sinä voit tulla autuaaksi ilman kristillistä pyhyttä, Mutta me teemme aivan turhaa työtä koettaessamme vaikuttaa noihin saastaisiin ihmisiin. Venit ira Dei super eos in finem¹⁸⁷, kuten pyhä Paavali sanoo (1. Tess. 2:16). Me tahdomme puhua edelleen kirkosta.

"Lasten-usko" opettaa meille siis, kuten sanottu, että maan päällä täytyy olla olemassa kristillinen, pyhä kansa aina maailman loppuun asti. Sillä se on uskonkappale, joka ei voi lakata olemasta voimassa, kunnes tapahtuu se, minkä Kristus on luvannut (Matt. 28: 20): Minä olen teidän kansanne maailman loppuun asti. Mutta mistähän voi köyhä, erehtyväinen ihminen huomata, missä tuota kristillistä, pyhää kansaa on maailmassa? Sen täytyy olla tämän elämän kestäessä täällä maan päällä: sillä se uskoo, että kerran on tuleva taivaallinen meno ja ijankaikkinen elämä, joita sillä ei kuitenkaan vielä ole; siksi täytyy sen vielä olla tässä elämässä ja tässä maailmassa aina maailman loppuun asti. Sillä se¹⁸⁸ lausuu: Minä uskon toiseen elämään: siten tunnustaa se, ettei se ole vielä siinä elämässä, vaan uskoo, toivoo ja rakastaa sitä oikeana isänmaanansa ja elämänänsä, vaikka sen nyt vielä täytyy pysyä ja odottaa täällä kurjuuden maassa, kuten laulussa Pyhästä Hengestä sanotaan: Kun me kotiin kuljemme kurjuudesta tästä, Kyrieleis¹⁸⁹. Tästä nyt tahdomme puhua.

Ensiksi voimme tuntea pyhän kristikansan siitä, että sillä on Jumalan pyhä sana. Vaikka tässä kohden voikin olla suuria eroavaisuuksia (1. Kor. 3: 12 - 13). Toisilla on Sana aivan puhtaana, toisilla ei aivan puhtaana. Niistä, joilla se on puhtaana, sanotaan, että he rakentavat perustukselle kultaa, hopeaa, jalokiviä; niistä, joilla se on epäpuhtaana, sanotaan, että he rakentavat perustukselle heiniä, olkia, puuta, mutta tulevat kuitenkin autuaiksi ikään kuin tulen läpi, josta jo edellä on puhuttu enemmän kuin tarpeeksi. Tämä on se pääasia ja suuri pääpyhäkkö, jonka johdosta kristillistä kansaa sanotaan pyhäksi. Sillä Jumalan sana on pyhä ja pyhittää kaiken, mihin se saa koskea, niin se on itse Jumalan pyhyys, Room. 1: 16: Se on Jumalan voima, itsekullekin uskovalle pelastukseksi; ja 1. Tim. 4: 5: Jumalan sanan ja rukouksen kautta tulee kaikki pyhitetyksi. Sillä Pyhä Henki johtaa sitä itse ja voitelee eli pyhittää kirkon, se on kristillisen pyhän kansan, sanalla eikä paavin voiteluöljyllä, jolla paavi voitelee tahki pyhittää sormet, vaatteet, puvut, astiat ja kivet. Sillä sellaiset menot eivät suinkaan opeta meitä rakastamaan Jumalaa, uskomaan, ylistämään ja olemaan hurskaita. Koristelkoot he vain matosäkkiä¹⁹⁰ vihkiöljyllä ja pyhyydellä minkä voivat, lopulta tuo matosäkki kuitenkin hajoaa ja mätänee.

Mutta tämä pyhäkkö on oikea pyhäkkö ja oikea voide, joka voitelee ijankaikkiseen elämään, vaikket voisikaan saada mitään paavinkruunua tai piispanhiippaa, vaan sinun täytyisi elää ja kuolla paljaana ja alastomalla ruumiilla; samoin kuin lapsukaiset (ja meidät kaikki) on kastettu alastomina ja ilman mitään koristusta. Mutta me puhumme ulkonaisesta sanasta, jota ihmiset, sellaiset kuin sinä ja minä saarnaavat suullisesti. Sillä sen on Kristus jättänyt jälkeensä ulkonaiseksi merkiksi, josta hänen kirkkonsa tai hänen kristillinen, pyhä kansansa voidaan tuntea. Mekin puhumme sellaisesta

¹⁸⁶ "Uskonnollisten" ja "hengellisten" muka toimittamiin "liikoihin" hyviin töihin perustui tuo surkean kuuluisa anekauppa, jota Lutherin aikana harjoitettiin katoolisessa kirkossa. Kuten tunnettua, antoi juuri anekauppa Lutherille välittömän aiheen julkisesti esiintymään katoolista kirkkoa vastaan.

¹⁸⁷ "Lopuksi kohtaa teitä Jumalan viha." Luther ajatteli maailman lopun olevan jo lähellä. Jumalan vihalla tarkoittaa häntä sentähden tässä, kuten muulloinkin viimeistä tuomiota.

¹⁸⁸ Nimittäin kristillinen kansa.

¹⁸⁹ "Kyrieleis", l. "Kyrie eleison", "Herra armahda" oli miltei ainoa lause, minkä seurakunta roomalaisessa kirkossa sai laulaa.

¹⁹⁰ Tätä voimanimitystä Luther käytti kuvaamaan ihmisen kuolevaista ruumista.

suullisesta sanasta, kun sitä todella uskotaan ja julkisesti tunnustetaan maailman edessä, kuten hän sanoo (Matt. 10: 32 - 33; Mark. 8: 38): Joka tunnustaa minut ihmisten edessä, hänet minäkin tunnustan omakseni Isäni ja hänen enkeliensä edessä. Sillä on monia, jotka sen salaa kyllä tietävät, vaan eivät tahdo tunnustaa. Ja monilla on se, vaikkeivät kuitenkin siihen usko ja tee sen mukaan. Sillä niitä on harvoja, jotka uskovat siihen ja tekevät sen mukaan. Kuten vertauksessa siemenestä, Matt. 13, sanotaan, että kolmeen pellon osaan myöskin oli kylvetty siementä, mutta ainoastaan neljäs osa, muokattu ja hyvä pelto, tuotti hedelmän kärsivällisyydessä.

Missä nyt kuulet tai näet saarnattavan sellaista sanaa, sitä uskottavan, tunnustettavan ja sen mukaan elettävän, siellä voit epäilemättä uskoa olevan myöskin Ecclesia sancta catholica'n, se on kristillisen pyhän kansan (1. Piet. 2: 9), vaikka siinä olisikin vain harvoja jäseniä. Sillä Jumalan sana ei palaja tyhjänä takaisin, Jes. 55: 11, vaan sen täytyy saada vähintään neljänneksen osan maailmasta. Ja ellei olisi muuta todistusta kuin tämä ainoa, riittäisi sekin todistamaan, että siellä täytyy olla pyhän kristikansan olemassa. Sillä Jumalan sana ei voi olla ilman Jumalan kansaa. Ja päinvastoin ei Jumalan kansaa voi olla ilman Jumalan sanaa. Sillä kuka sitten saarnaisi tai kuulisi saarnaa, jollei mitään Jumalan kansaa olisi olemassa? Ja mitä voisi tahi tahtoisi Jumalan kansa uskoa, jollei Jumalan sanaa olisi olemassa?

Ja se se on voima, joka tekee kaikki ihmeet, saattaa kaikki oikealle tolalle, ylläpitää ja toimittaa kaikki, ajaa ulos kaikki paholaiset, kuten pyhiinvaelluspaholaiset, annepaholaiset, bullapaholaiset, veljeskunta- ja pyhimyspaholaiset, messu- ja kiirastulipaholaiset, luostari- ja pappispaholaiset, lahkolais- ja kapinapaholaiset, kerettiläispaholaiset, kaikki paavipaholaiset sekä myöskin antiomistipaholaiset¹⁹¹. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ilman huutoa ja hampaiden kiristystä, kuten kertomukset Mark. 1:23-26; Mark. 9:26 mainituista kurjista ihmisistä osoittavat.

Toiseksi tunnetaan Jumalan kansa, eli pyhä kristikansa pyhästä kasteen sakramentista, että nim. se oikein opetetaan, uskotaan ja nautitaan Kristuksen säädöksen mukaan. Sillä kaste on julkinen merkki sekä kallis ja pyhä aarre¹⁹², jonka kautta Jumalan kansa tulee pyhitetyksi. Sillä kaste on uuden syntymisen pyhä peso Pyhän Hengen kautta (Tiit.3:5). Pyhä Henki pesee meidät siinä synnistä ja kuolemasta ikään kuin Jumalan Karitsan viattomalla ja pyhällä verellä. Kun sellaisen merkin huomaat, niin tiedä, että siellä on välttämättä kirkko eli pyhä, kristillinen kansa, vaikei paavi sinua kastaisikaan tai vaikket tietäisi mitään hänen pyhydestänsä ja vallastansa, samoin kuin pienet lapsetkaan eivät tiedä siitä mitään. Mutta vasta kun he ovat kasvaneet, tulevat he vietellyiksi kasteensa liitosta, kuten Pyhä Pietari valittaa, 2.Piet.2:18: he yllyttävät tavattomuutensa kautta lihallisiin himoihin niitä, jotka töin tuskin ovat välttäneet niitä kuin eksyksissä vaeltavat j.n.e. Niin, sinäkään älä erehdy siitä, kuka kastaja on. Sillä kaste ei ole kastajan, eikä sitä ole hänelle annettu, vaan se on kastettavan. Hänelle sen Jumala on säätänyt ja antanut samoin kuin Jumalan sana ei ole saarnaajan (sillä hänen pitäisi itsensäkin kuulla ja uskoa), vaan opetuslapsen, joka sitä kuulee ja usko.

Kolmanneksi voimme tuntea Jumalan kansan eli kristillisen pyhän kansan siitä, että se pitää, usko ja nauttii pyhän alttarin sakramentin Kristuksen säädöksen mukaisesti. Sillä sekin on Kristuksen jälkeensä jättämä julkinen merkki ja kallis aarre, jonka kautta hänen kansansa tulee pyhitetyksi ja tunnustaa julkisesti itsensä kristityksi, samoin kuin se sen tekee sanan ja kasteenkin kautta. Eikä sinun tähänkään nähden tarvitse vähääkään välittää siitä, jollei paavi pidä messuja puolestasi, siunaa sinua, vahvista kastettasi, voitele sinua pyhällä öljyllä tai pue yllesi messupukua. Voit sen¹⁹³ nauttia vaikka alastomanakin (kuten sairas tekee), ellei ulkonainen häveliäisyys pakoittaisi sinua vaatettamaan itseäsi siveästi ja kunniallisesti. Eikä sinun tarvitse välittää siitä onko pääsi ajeltu tai onko sinut voideltu pyhällä öljyllä; ei myöskään väitellä siitä oletko luotu miehen tai vaimon kuvan mukaan, oletko nuori tai vanha, samoin kuin et tällaisia asioita kysy kasteessa tai saarnassakaan: on kylliksi, että olet voideltu ja siunattu korkealla ja pyhällä Jumalan voiteella,

¹⁹¹ Vert. edellä siv. 115 muist. / alaviite 129 tässä

¹⁹² "Jumalan sanan voimasta kirkko syntyy, säilyy, rakentuu ja vahvistuu, Luther sanoo.

¹⁹³ Nim. ehtoollisen.

hänen sanallaan, kasteella ja tällä sakramentilla. Silloin sinä olet kyllin korkealla ja ihanalla voiteella voideltu ja papillisesti puettu. Äläkä eksy kyselemään, miten pyhä henkilö sakramentin jakaja on, yksi- vai kaksivaimoinenkö j.n.e.¹⁹⁴ Sillä sakramentti ei ole sen, joka sen toiselle ojentaa, vaan sen, jolle se ojennetaan, vaikkei antaja itse sitä nauttisikaan. Ainoastaan se joka nauttii sakramentin, saa siitä koituvan siunauksen.

Missä nyt näet tätä sakramenttia oikein jaettavan, siellä varmasti on Herran kansa olemassa. Sillä kuten edellä on sanottu, että kirkko on siellä missä Jumalan sana on, niin täytyy Jumalan kansan olla myöskin siellä missä kaste ja sakramentti¹⁹⁵ ovat olemassa; ja päinvastoin. Sillä sellaisia pyhiä asioita ei ole kellään muulla kuin Jumalan kansalla, eikä niitä nauti, käytä, tunnusta kukaan muu kuin Jumalan kansa, vaikka sen keskuuteen onkin salaa pujahtanut muutamia vääriä ja uskottomia kristittyjä. Mutta he eivät voi saastuttaa Jumalan kansaa, varsinkin kun heistä ei mitään tiedetä. Sillä julkivihollisia kirkko eli Jumalan kansa ei suvaitse piirissään, vaan kurittaa ja pyhittää heidätkin, tahi, elleivät he siihen suostu, sulkee heidät pois kirkon pyhäköstä ja pitää heitä pakanoina. Matt. 18: 17.

Neljänneksi tunnemme Jumalan kansan eli pyhät kristityt julkisesta avainvallasta. Se tietää, kuten Kristus säättää Matt.18:15-16, että jos kristitty rikkoo, niin on häntä nuhdeltava, mutta jollei hän paranna itseänsä, on hänet sidottava synteihinsä ja erotettava seurakunnasta. Jos hän taas tekee parannuksen, on hänet vapautettava. Siinä on avainvalta. — Avainten käyttäminen on kahtalainen, julkinen ja erikoinen. Sillä on muutamia niin heikkoja ja arkatuntoisia, että, vaikkei heitä olekaan julkisesti tuomittu, he eivät kuitenkaan voi tulla lohdutetuiksi, ennen kuin pappi on antanut heille erikoisen synninpäästön. Päinvastoin on taas muutamia niin jäykkäsydämiä, etteivät he sydämessään ja papin edessä yksinäisyydessä¹⁹⁶ tahdo ja voi luopua ja vapautua synneistä. Siitä syystä täytyy avaimia käyttää kaikilla eri tavoilla, julkisesti ja erikoisesti. Kun nyt huomaat, että jossakin muutamille synnit anteeksi annetaan ja toisille pidätetään, joko julkisesti tai yksityisesti, niin tiedä, että siellä on Jumalan kansa. Sillä missä Jumalan kansaa ei ole, siellä ei ole avaimia, ja missä ei ole avaimia, siellä ei ole Jumalan kansaa. Sillä Kristus on ne jättänyt jälkeensä sentähden että julkinen merkki ja pyhätoimitus, jonka kautta Pyhä Henki (Kristuksen kuolemalla hankittu) jälleen pyhittää langenneet syntiset, ja että kristityt sen kautta tunnustaisivat olevansa Kristukselle alamainen pyhä kansa täällä maailmassa. Ja että ne, jotka eivät tahdo kääntyä eivätkä jälleen pyhityttää itseänsä, tulisivat erotetuiksi pyhän kansan yhteydestä, s.o. sidotuiksi ja avainten kautta poissuljetuiksi, kuten paatuneille antinomisteille on käynyt.

Sinä et nyt kuitenkaan saa ruveta ajattelemaan paavin kahta avainta, jotka hän on tehnyt kahdeksi tiirikaksi päästäkseen käsiksi kaikkiin kuningasten aarteisiin ja kruunuihin¹⁹⁷. Sillä ellei hän tahdo sitoa tahi rangaista syntejä, olivatpa ne sitten julkisia tai salaisia (mitä vain tehtäneekin), niin rankaise häntä seurakunnassasi ja sido synteihinsä. Ja jollei hän tahdo päästää ja anteeksi antaa, niin päästä ja anteeksi anna sinä seurakunnassasi. Sillä hänen kieltäytymisensä tai sitomisensa, hänen vapauttamisensa tai anteeksi antamisensa ei sinua pyhitä eikä saastuta, koska paavilla ei voi olla avaimia, vaan ainoastaan pelkkiä tiirikoita. Avaimet eivät näet ole paavin (kuten hän valehtelee), vaan kirkon, se on Kristuksen kansan, Jumalan kansan, tahi pyhän kristikansan, niin kauvas kuin maailma ulottuu, tai kristittyjä on olemassa. Sillä kaikki kristityt eivät voi olla Roomassa. Pikemmin voisi koko maailma olla Roomassa — vaikkei toki sitäkään voi ajatella mahdolliseksi. Samoin eivät kaste, sakramentti ja Jumalan sana ole paavin, vaan Kristuksen kansan omaisuus, ja niitä kutsutaankin nimellä Claves Ecclesiae eikä Claves Papae¹⁹⁸.

Viides kirkon ulkonainen tunnusmerkki on siinä, että kirkko vihkii eli kutsuu toimiinsa kirkonpalvelijat, tahi että sillä on virkoja, jotka se täyttää. Sillä välttämättä täytyy olla piispoja ja

¹⁹⁴ Ks. siv. 161. /

¹⁹⁵ "Sakramentti" ilman mitään lähempiä määritelmiä tarkoittaa aina Lutherin kielessä pyhää ehtoollista

¹⁹⁶ Se on papin luona yksityisripissä tai muun tuttavallisen kehoituksen ja sielunhoidon kautta.

¹⁹⁷ Tästä puhutaan lähemmin Lutherin kirjoituksessa "Avainvallasta."

¹⁹⁸ "Kirkon avaimet" eikä "paavin avaimet."

pappeja eli saarnamiehiä, jotka sekä julkisesti että yksityisesti toimittavat, tarjoavat ja antavat edellä mainittuja neljää asiaa tai pyhää toimitusta kirkon puolesta ja kirkon nimessä, sekä ennen kaikkea Kristuksen käskyn perustuksella, kuten pyhä Paavali sanoo Ef. 4: 11: *Accepit dona in hominibus*¹⁹⁹: hän antoi meille muutamia apostoleiksi, toiset profeetoiksi, toiset evankelistoiksi, toiset paimeniksi ja opettajiksi. Sillä seurakunta kokonaisuudessaan ei voi sellaista tehdä, vaan sen täytyy uskoa tai määrätä tehtävä jollekin erityiselle henkilölle. Sillä mitä tulisikaan siitä, jos jokainen tahtoisi puhua ja toimia, eikä kukaan väistyisi toisensa tieltä. Määrätylle henkilölle on sellainen toimi uskottava, ja yksin hänen on sallittava saarnata, kastaa, antaa synninpäästöä ja jakaa sakramenteja; kaikkien muitten täytyy siihen tyytyä ja mukautua. Ja missä ikään tätä näet, siellä totisesti on Jumalan kansa, pyhä kristikansa olemassa.

Mutta totta kyllä on, että Pyhä Henki on tässä kohden eroittanut vaimot, lapset ja oppimattomat ihmiset, ja valitsee ainoastaan kykeneviä mieshenkilöitä tähän virkaan (paitsi hätätilassa), kuten pyhä Paavali eri paikoissa epistoloitaan kirjoittaa, että piispan tulee olla opettavaisen, nuhteettoman, yhden emännän miehen, 1. Tim. 3: 2 ja 1. Kor. 14: 34: *Olkoot vaimot vaiti teidän seurakuntakokouksissanne*. Pääasia on siis, että tällainen henkilö on taitava ja kaikissa kelvollinen mies. Lapset, naiset ja muut sellaiset eivät siihen kelpaa, vaikka he kelpaavatkin kyllä kuulemaan Jumalan sanaa, vastaan ottamaan kastetta, sakramenttia ja synnin päästöä, ja vaikka hekin ovat oikeita ja pyhiä kristittyjä, kuten pyhä Pietari [p.o. Paavali, korj. huom.] sanoo (1. Kor. 3: 7). Sillä luontokin ja Jumalan luontokappaleet tekevät sellaisen eroituksen, ettei vaimojen (vielä vähemmän lasten ja narrien) tule eivätkä he myöskään voi hallita, kuten kokemus osoittaa ja kuten Mooses sanoo 1. Moos. 3: 16: *Sinun tulee olla miehelle alamainen*. Mutta evankeliumi ei tee tyhjäksi tätä luonnollista oikeutta, vaan vahvistaa sen Jumalan säätämänä järjestyksenä.

Tässä keskeyttävät minut paavin huutavat palvelijat ja paholaisenmanaajat ja sanovat: Pyhä Paavali ei puhu ainoastaan papeista ja saarnamiehistä, vaan myöskin apostoleista, evankelistoista, profeetoista ja muista korkeista hengellisistä säädyistä; siksi täytyy kirkossa olla myöskin korkeampia säätyjä kuin pappien ja saarnamiesten sääty. Mitä nyt tarkoitat, *Domine*²⁰⁰ Luther? Mitä tarkoitat? Tätä tarkoitan: jos he nyt itse rupeavat apostoleiksi, evankelistoiksi, profeetoiksi, tai osoittavat minulle jonkun, ah mitä houkkio kuvittelenkaan! Osoittavat minulle keskuudestaan jonkun, joka on jonkun koulupojankaan vertainen, tahi osaa yhtä paljon kristinoppia ja Pyhää Raamattua kuin joku seitsenvuotias tyttö, niin minä heti tunnustan itseni voitetuksi. Mutta totisesti minä tiedän, että joku apostoli, evankelista, profeetta osaa enemmän tai ainakin yhtä paljon kuin seitsenvuotias tyttö (puhun Pyhästä Raamatusta ja uskosta). Sillä että he osaavat enemmän ihmisoppeja ja konnankoukkujakin, sen minä varsin hyvin uskon, vieläpä uskon lujemminkin kuin Jumalaan, koskapa he silmiäni edessä teoillansa minulle sitä vakuuttavat. Sentähden yhtä vähän kuin he ovat kirkko, yhtä vähän he myöskään ovat apostoleita, evankelistoja ja profeettoja. Sillä oikeat apostolit, evankelistat ja profeetat saarnaavat Jumalan sanaa, eivätkä vastoin Jumalan sanaa.

Mutta jos apostolit, evankelistat ja profeetat ovat loppuneet, niin on täytynyt toisia tulla heidän sijalleen ja tulee yhä edelleenkin aina maailman loppuun asti. Sillä kirkko ei lakkaa olemasta aina maailman loppuun asti; sentähden täytyy apostolien, evankelistain ja profeettain, mitä nimiä heille tahdottanee ja voitaneen antaakin, alinaikaa edistää Jumalan sanan ja töitten julistamista. Sillä paavi ja hänen hengenheimolaisensa, jotka vainoavat Jumalan sanaa ja kuitenkin tunnustavat sen todeksi, ovat kerrassaan huonoja apostoleita, evankelistoja ja profeettoja, aivan kuin paholainen ja hänen enkelinsä. Mutta, miten pääsen minä käsiksi paavin inhottavaan, rivoon joukkokuntaan; menkööt he menojojansa, älköötäkös koskaan enää palatko, tahi j.n.e.

Samoin kuin edellä on sanottu neljästä suuresta, jumalallisesta ja pyhästä asiasta, joiden kautta pyhä kirkko tulee pyhitetyksi, ettei sinun tule välittää siitä, minkälaisia ovat ne henkilöt,

¹⁹⁹ "Hän antoi lahjoja ihmisille." Lutherin ajatuksissa on ilmeisesti tämä Efesolaiskirjeen 4. l. 8 värssyn sanamuoto sulautunut yhteen 68 Psalmiin 19 värssyn kanssa: *Accepisti dona in hominibus*, se on sinä olet vastaanottanut lahjoja ihmisten keskuudessa.

²⁰⁰ Herra

joilta niitä vastaan otat; samoin sinun ei tässäkään tule kysellä, kuka ja millainen on se henkilö, joka sinulle sen antaa, tai jolla on sitä varten virka. Sillä sitä ei ole annettu sille, jolla se todella on, vaan sille, jonka se virkansa tähden tulee saada, vaikkei hän itse, vaikka tahtoisikin, voi sitä sinun kanssasi vastaanottaa. Anna hänen olla omissa oloissaan, miten vain haluaa; koska hänellä on virka ja kansa sietää häntä, niin anna sinäkin hänen olla rauhassa: hänen persoonansa ei tee Jumalan sanaa ja sakramenttia pahemmaksi eikä paremmaksi. Sillä hän ei saarnaa eikä tee sitä oman mielensä mukaan; vaan Kristus, sinun Herrasi ja Pyhä Henki puhuvat ja tekevät kaiken, sikäli kuin hän opettaa ja toimii oikein; vaikkei kirkko luonnollisesti voi sallia ja suvaita julkisia paheita. Mutta sinä yksinäsi voit olla tyytyväinen ja antaa asian mennä menojojansa, koska et yksinäsi voi olla koko kansa tahi pyhä, kristillinen seurakunta.

Mutta paavin puoleen älä mitenkään enää käänny. Sillä hän väittää, ettei kukaan aviomies voi tulla kutsutuksi sellaiseen virkaan, vaan niiden kaikkien tulee olla puhtaita neitseitä, Nestoriuksen vaatimuksen mukaan²⁰¹, se tietää sitä, että kaikkien hengellisten paitsi heidän itsensä tulee kieltäytyä avioelämästä ja olla siveellisessä suhteessa puhtaita. Katsohan toki, sinä tulet kuitenkin luokseni paavin kanssa, vaan minä en enää tahtoisin sinua vastaan ottaa. No hyvä, ole siis minulle vastenmielinen ja ei-tervetullut, tahdon ottaa sinut vastaan Lutherin tavalla.

On varsin selvää meille kaikille, että paavi tuomitsee piispojen ja pappien avioelämän. Mutta se ei vielä riitä hänelle, hän tuomitsee vielä paljoa ankarammin "kaksivaimoisuuden", ja puhuakseni oikein selvästi, hän on keksinyt neljän- jollei viidenkinlaisen kaksivaimoisuuden. Ensiksikin on kaksivaimoinen se, joka peräkkäin ottaa vaimoksensa kaksi neitoa: toiseksi se, joka ottaa lesken; kolmanneksi se, joka nai neitseellisen morsiamen, jonka ylkä on kuollut; neljännen hävyttömyys on siinä, että hän tietämättään, tahtomattaan on nainut neitsyeen, jonka perästäpäin huomaa epäpuhtaaksi, mutta paavin edessä hän muitta mutkitta on kaksivaimoinen, samoin kuin vielä suuremmalla syyllä se, joka on nainut morsiamensa luullen häntä neitsyeksi. Kaikki nämä ovat pahanhajuisia ja saastaisia hengellisen oikeuden edessä, heille papit eivät saa saarnata, eivät kastaa heitä, jakaa ehtoollista tai toimittaa mitään kirkollista palvelusta, vaikka he olisivat vielä pyhempitä kuin pyhä Johannes, ja heidän vaimonsa pyhempitä kuin Jumalan äiti. Niin erinomainen pyhyys huokuu paavin julistuksista.

Mutta jos joku on turmellut sata nuorta neitoa, häväissyt sata kunniallista leskivaimoa sekä sen ohella vielä salaa pitänyt yhteyttä sadan epäsiiveellisen naisen kanssa, hän voi olla ei ainoastaan saarnaaja tai pappi, vaan vieläpä piispa tai paavi, ja vaikka yhä edelleen eläisi yhtä huonosti, saisi hän kuitenkin pitää virkansa: mutta jos hän ottaa puhtaan tai langenneen naisen itsellensä vaimoksi, ei hän enää voi olla Jumalan palvelija. Se ei auta mitään, vaikka hän olisi vilpitön kristitty, hurskas ja hyödyllinen kansalainen, sillä hän on kaksivaimoinen, hänen täytyy ikipäiviksi luopua virastansa. Miltä sinusta tuntuu? Eikö tämä ole korkeampaa pyhyyttä kuin mitä itse Kristus, Pyhä Henki ja hänen kirkkonsa opettavat? Kristus ei halveksi yksivaimoisia eikä "kaksivaimoisia" miehiä, eikä myöskään yksi- tai kaksimiehisiä vaimoja, jos he häneen uskovat, vaan hän antaa heidän olla pyhän kristikansansa jäseniä ja käyttää heitä, mihin he suinkin vain voivat kelvata. Ja samoin kutsuu Pyhä Raamattu kaksivaimoisiksi sellaisia, joilla yhtä aikaa on kaksi vaimoa elossa, kuten Lamekilla²⁰². Mutta paavi on oppineempi ja kutsuu kaksivaimoiseksi sitä, jolla on kaksi vaimoa, toinen toisen kuoleman perästä. Sama on paavin säädös vaimoista; sillä paavi on paljoa oppineempi kuin itse Jumala.

Mutta vielä sukkelampaa on se, että vaikka paavi itse tunnustaa oikeaksi tällaisen kaksinnaimisen ja ettei se ole syntiä Jumalaa, eikä maailmaa, eikä kirkkoa vastaan, vaan on yksi kirkon sakramentteja — niin täytyy kirkon viran puolesta se kuitenkin tuomita laittomaksi. Samoin ei kolmatta eikä neljättäkään muotoa²⁰³ hyväksytä, vaikka siinä ilmeisesti on kysymys vain yksiavioisuudesta ja puhtaista miehistä. Miksei sitä hyväksytä? Niin, siitä syystä, ettei sellainen

²⁰¹ Vrt. edellä siv. 144, muist. 1 /

²⁰² Vrt. 1 Moos. 4, 19.

²⁰³ Vrt. edellä siv. 161./

avioliitto voi olla sakramentti eikä esittä Kristuksen ja hänen kirkkonsa välistä suhdetta: sillä Kristuksella on vain yksi morsian, kirkko, ja kirkolla on vain yksi ylkä, Kristus, ja molemmat ne pysyvät neitsyeinä. Tässä kohden on kuitenkin niin suunnattoman paljon narrimaisuutta, ettei kukaan voi sitä kaikkea kertoakaan; siitä syystä pitäisikin kanonisteja²⁰⁴ oikeastaan kutsua aasimaisiksi lakimiehiksi. Jos ensiksikin avioliiton pitäisi olla Kristuksen ja hänen kirkkonsa sakramentin, niin ei ainoatakaan avioliittoa voisi pitää sakramenttinä, elleivät ylkä ja morsian pysyisi koko ikäänsä neitseellisen puhtaina; sillä Kristus ja hänen kirkkonsa pysyvät sellaisina. Mutta mistä sitten saisimme lapsia ja perillisiä? Ja miten silloin kävisi aviosäädyn, jonka Jumala on asettanut? Ja lopuksi, silloin ei jäisi jällelle muita avioliittoja kuin Josefin ja Marian kaltaiset. Mitkään muut avioliitot eivät olisi sakramentteja, vaan pelkkää huoruutta.

Toiseksi, kuka on opettanut ja säätänyt, että meidän tulee pitää avioliittoa sakramenttinä? Pyhä Paavali lausuu Ef. 5: 32 (he sanovat), että mies ja vaimo ovat suuri sakramentti: minä tarkoitan Kristusta ja seurakuntaa. Rakas ystävä, voitko näistä pyhän Paavalin sanoista päätellä, että avioliitto olisi sakramentti siinä mielessä kuin he tarkoittavat? Hän sanoo: Mies ja vaimo ovat yksi liha, se on suuri sakramentti: Sitten selittää hän lausumansa sanat: Minä tarkoitan Kristusta ja seurakuntaa enkä miestä ja vaimoa. Mutta he (paavilaiset) sanovat hänen puhuvan miehestä ja vaimosta. Paavali tahtoo pitää Kristuksen suhdetta kirkkoon (seurakuntaan) suurena sakramenttina eli mysteerinä²⁰⁵: mutta silloin he kääntävät asian ja sanovat: mies ja vaimo ovat suuri sakramentti. Miksi he sitten pitävät sitä kerrassaan pienimpänä sakramenttinä, jopa pelkkänä saastaisuutena ja syntinä, asiana, jolla ei voi palvella Jumalaa? Voitko edelleen pyhän Paavalin sanoista huomata, ettei kaksivaimoisten ja kaksimiehisten avioliitto olisi "mies ja vaimo" tahi yksi ruumis? Mutta jos he ovat yksi ruumis: mikseivät he myöskin ole Kristuksen ja kirkon sakramentti? Sillä puhuuhan pyhä Paavali aivan yleisesti kaikista aviomiehistä ja vaimoista, että he tulevat yhdeksi ruumiiksi, olivatpa sitten naimattomia tai leskiä. Kaikkia avioliittoja hän kutsuu sakramentiksi (kuten paavilaiset sakramentin käsittävät). Mutta miten te sitten olette niin viisaita, että teette erotiuksia avioliittojen välillä, ja pidätte Kristuksen ja kirkon sakramenttinä vain sen ainoan avioliiton, jonka nuori mies ja neitsyt solmiavat, mutta hylkääte kaikki muut avioliitot? Kuka on käsenyt teidän sillä tavoin rääkätä ja väännellä pyhän Paavalin sanoja?

Mutta kaiken lisäksi ette tätäkään sakramenttia pidä avioliittona. Sillä yljät eivät anna morsiamensa pysyä neitsyeinä, eivätkä nämäkään ota itsellensä miehiä pysyäkseen neitsyeinä — minkä voisivat paljoa paremmin tehdä ilman miehiä — vaan he tahtovat ja heidän tulee synnyttää lapsia, koska Jumala on heidät sitä varten luonutkin. Mihin nyt tässä joutuu Kristuksen ja hänen kirkkonsa sakramentti, jotka molemmat pysyvät neitsyeinä? Mutta onko oikein viisasta päätellä a figura ad historiam, vel e contra, ab historia ad figuram?²⁰⁶ Mistä olette oppineet sellaista väittelytaitoa, että koska Kristus ja kirkko ovat ikään kuin avioliitossa, mutta pysyvät kuitenkin ruumiinsa puolesta neitsyeellisinä, niin pitää myöskin miehen ja vaimon pysyä ruumiinsa puolesta neitsyeinä? Edelleen: Kristus on avioliitossa vain yhden neitseen kanssa²⁰⁷; sentähden pitää myöskin kristityn tahi papin olla avioliitossa²⁰⁸ vain yhden neitseen kanssa, muutoin ei ole mitään sakramenttia olemassa. Miksi tunnustatte te (nim. katolilaiset) sitten leskien avioliitollekin sakramentin arvon, ettekä toisaalta sitä kuitenkaan tunnusta sakramentiksi, koska leskivaimo ei ole mikään neitsyt? Ettekö ole hulluja ja mielettömiä ja törkeitä nestorialaisia, jotka ette tiedä, mitä kiellätte ja mitä myönnätte, yhtä esilauseessa, toista jälkilauseessa? Menkää menojanne te typerät aasit ja narrit!

²⁰⁴ Kanonistit olivat hengellisen (kanoonisen) oikeuden opettajia ja selittäjiä.

²⁰⁵ Salaisuutena.

²⁰⁶ Onko oikein viisasta päätellä kuvauksellisista olevaisesta historiaan (todelliseen olevaiseen) tahi päinvastoin historiasta (todellisesta olevaisesta) kuvaukselliseen olevaiseen?

²⁰⁷ Luther tarkoittaa tässä Kristuksen suhdetta seurakuntaan.

²⁰⁸ Papin, samoin kuin Kristuksen, puolisona on Herran seurakunta. Näin katoollisen käsityksen mukaan.

Ja siitä on johtunut tuo suuri erehdys (jollei juuri tuo erehdys ole tyhmyyden seurausta), että he kutsuvat piispoja ja paaveja kirkon morsiameksi ja ovat heitä sellaisina pitäneet. Mielipiteensä tueksi he vetoavat pyhän Paavalin lausuntoon (1.Tim.3:2): Piispan pitää olla yhden vaimon miehen, se tietäkää, yhden kirkon piispan, kuten Kristus on yhden kirkon ylkä; sentähden he eivät saa olla kahdessa aviossa. Totisesti paavit ja piispat ovat kelpo vekkuleita kirkon ylkämiehiksi. Niin, siihen he kelpaisivat, jos kirkko olisi parittelija-vaimo tai perkeleen tytär helvetistä! Tämän morsiamen palvelijoita ovat "oikeat" piispat, ja hän se on heidän puolisonsa ja valtijaansa. Pyhä Paavali kutsuu itseensä diakooniksi, kirkon palvelijaksi, 1.Kor.3:5, hän ei tahdo olla kirkko-morsiamen ylkä eikä herra, vaan Jeesus Kristus Jumalan poika on tämän morsiamen oikea ylkä. Pyhä Johannes²⁰⁹ ei sano: Minä olen ylkä, vaan: Minä olen yljän ystävä ja iloitsen suuresti yljän äänestä. Sillä jolla on morsian (hän sanoo Joh. 3: 29) se on ylkä, hänen ääntänsä tulee iloiten kuulla ja palvelijan tavoin sitä totella.

Ja miten kurjasti he itse sitten noudattavat törkeää typeryyttänsä ja narrimaisuuttansa. Yhdellä piispalla voi olla kolmekin hiippakuntaa, ja kuitenkin pitää häntä kutsua yhden vaimon mieheksi. Ja vaikei hänellä vielä olisikaan enempää kuin yksi piispakunta, niin on hänellä kuitenkin ainakin sata, kaksisataa, viisisataa jopa enemmänkin seurakuntia ja kirkkoja; ja kuitenkin on hän yhden kirkon ylkä. Paavi taaskin tahtoo olla kaikkien kirkkojen, suurten ja pienten ylkä; ja kuitenkin onhan yhden kirkon ylkä. Eivätkä he kuitenkaan ole monivaimoisia, vaikka heillä yhtä aikaa on niin monta morsianta. Mutta joka nai toisen kanssa kihloissa olleen neitseen, hän on kaksivaimoinen. Näin kamalan ja uskomattoman typeryyden valtaan antaa jumala meidän joutua, kun halveksimme hänen sanaansa ja tahomme tehdä kaikki paremmin kuin hän on käsenyt.

Onpa kirkon päätöksien joukossa muuan Acutius²¹⁰ -niminen, jossa pyhä Augustinus väittää vastoin pyhää Hieronymusta, että se, jolla ennen kastetta oli yksi vaimo ja kasteen jälkeenkin yksi, on pidettävä kaksivaimoisena. Rakkaat aasini, seuraako tästä myös, että pyhä Augustinus, koska hän sellaista piti kaksivaimoisena (vaikei sitä Raamattu tee), samalla tahtoi hänet myöskin tuomita kelvottomaksi Jumalaa palvelemaan, kuten te teette? Ja jos sellainen johtopäätös on tehtävä, niin eikö teillä sen vastapainoksi ole kanoonisessa lakikokoelmassa toinen sangen ponteva asiakirja "Noli meis"? Mistä johtuu se, että te niin sitkeästi pidätte kiinni Acutius-päätöksestä (joka kuitenkin on ristiriidassa Raamatun kanssa), mutta syrjäytätte Noli meis-päätöksen ja muut samanlaiset kohdat? Niin, teidän tarkoituksenne on tämä: te tahdotte olla kirkon herroja; mitä te sanotte, on muka ehdottomasti oikeaa: avioliiton täyty olla sakramentti kun te niin tahdotte; ja päinvastoin on avioliitto saastainen, turmeltunut sakramentti, jolla ei voi Jumalaa palvella, kun te niin tahdotte; avioliitossa tulee synnyttää lapsia, mutta vaimon tulee kuitenkin pysyä neitseenä, sillä muutoin ei avioliitto ole mikään Kristuksen ja kirkon sakramentti, kun te niin suvaitsette tahtoa. Kaksivaimoiset ovat viattomia ja oikeassa avioliiton sakramentissa kun te niin tahdotte; päinvastoin ovat avioliitossa olevat kelvottomat Jumalan palvelukseen, sentähden ettei avioliitto ole mikään Kristuksen ja kirkon sakramentti, kun taas sitä tahdotte. Nähkää, miten paholainen teitä sokaisee ja pettää opettaessaan noin mahdottomia asioita!

Miten voisinkaan minä joutua niin pitkälle, että olisin pakoitettu pitämään pyhän Augustinuksen lauseita uskonkappaleina, vaikei hän edes itse tahtonut, että hänen lauseitansa pidettäisiin uskonkappaleina eikä suvainnut, että hänen edeltäjiensäkkään lauseita pidettäisiin uskonkappaleina? Mikä se meihin kuuluu, jos rakkaat kirkkoisät ovat opettaneet väärin

²⁰⁹ Tarkoitetaan Johannes Kastajaa.

²¹⁰ Kirkollisen oikeuden lakikirjoissa on kaksi Augustinuksen lausuntoa, joita alkusanojen mukaan nimitetään "Acutius" ja "Noli meis". Edellisen (1 dist. 26) mukaan Augustinus pitää sellaista henkilöä, jolla ennen kastetta on ollut yksi vaimo ja kasteen jälkeen taas toinen, tosin kelvottomana kirkolliseen virkaan, vaikei suinkaan "kadotettuna". — Nyt siis Luther vetoaa vastustukseen tätä lausuntoa, erääseen toiseen Augustinuksen lausuntoon, joka myöskin on otettu paavin kirkolliseen eli kanooniseen lakikirjaan (1 dist. 9), ja joka alkaa sanoilla "Noli meis". Siinä Augustinus lausuu: "Älä aseta kirjojani Raamatun alkuperäisten kirjojen tasalle. Usko Raamattua ehdottomasti, sitäkin mitä et vois uskoa, sikäli kun olet siitä löytänyt. Mutta minun kirjoistani pidä varmana vain se, josta tutkimisen jälkeen olet tullut vakuutetuksi.

kaksiavioisuudesta? Silti ei meidän sovi samoin opettaa ja elää. Me emme saa perustaa autuuttamme ihmisten sanoihin ja tekoihin, emmekä rakentaa huonettamme heinistä ja oljista. Mutta kanonistit²¹¹ ja heidän Roomassa olevat epäjumalansa ovat noin pahkapäisiä ja narrimaisia, että he tekevät rakkaitten isien lausunnoista ja teoista, vastoin heidän tahtoansa ja heiltä kiitosta saamatta, pelkkiä uskonkappaleita. Pitäisi Raamatun avulla todistaa, että nämä miehet ovat kaksi- tai kolmevaimoisia, niin silloin he eivät enää voisi olla kirkon palvelijoita pyhän Paavalin sanan mukaan 1. Tim. 3: 2: Piispan tulee olla yhden vaimon miehen, mutta isille on usein sattunut, että he ovat panneet vanhan paikan uuteen vaatteeseen. Uusi vaate on nyt esim. se, ettei kukaan kaksivaimoinen saa olla kirkon palvelija; mutta että tämä olisi kaksivaimoisuutta, on heidän mielivaltaisuutensa vanha lumppu, koska se ei perustu Raamattuun. Mutta Raamattu sanoo kaksivaimoisuudeksi sitä, kun jollakin on samalla kertaa kaksi vaimoa elossa: ja pyhällä Paavalilla näyttää olleen vaimo (Fil.4:3), joka kuoli ennen häntä²¹². Siis olisi hänkin ollut kaksivaimoinen ja siis kelvoton apostolinvirkaan; Sillä 1.Kor.7:8 lukee hän itsensä leskien joukkoon ja tahtoo kuitenkin (1.Kor.9:5-6) itselleen ja Barnabaalle säilyttää oikeuden mennä uusiin naimisiin. Ja kuka voi meille vakuuttaa, etteivät nuo köyhät kalastajat Pietari, Andreas, Jaakob olleet naimisissa leskien vaan neitsyeitten kanssa, tahi ettei heillä ollut peräkkäin kahta vaimoa?

Nuo aasinpäät eivät tarkoita siveydellä samaa kuin isät, vaan tahtoisivat mielellään eksyttää ja saattaa vaaraan sieluparkoja, kunhan vain heidän likainen ja haiseva kirjansa²¹³ on oikeassa, eikä heidän oma taitonsa joudu harhaan tai ole jo joutunut. Muuten pitävät he kyllä huolen oikeasta siveellisyydestä! Voivathan he muihin arveluihin nähden (ja mitäpä muuta kuin pelkkää arvelua olisivat heidän parhaat väitteensä) sanoa sangen ovelasti non tenetur hoc tene²¹⁴; miksi eivät he tässä kohden menettele samoin, koska he tässä²¹⁵ kuitenkin hylkäävät ei ainoastaan yhtä kirkkoisää, vaan kaikki tyyni yhdessä joukossa, noudattaen siten epäjumalansa²¹⁶ röyhkeää vaatimusta? Mutta he eivät tahtoisi hallita kirkkoa vakaalla viisaudella, vaan kurittomalla mielivallalla he haluaisivat johtaa harhaan koko maailman sielut ja tehdä ne nyt, kuten ennenkin ovat tehneet, aivan epävarmoiksi. Mutta samoin kuin he kanooniensa²¹⁷ perustuksella tuomitsevat harha-oppisiksi isät ja teologit; samoin mekin puolestamme tuomitsemme heidät kirkon ja Pyhän Raamatun perustuksella. He älkööt meille opettako Raamattua, älköötke hallitko kirkkoa; se ei sovi heille, eivätkä he voikaan sitä, tutkistelkoot vain kanoonejansa ja prebendiriitojansa²¹⁸ — siinä on heidän pyhyytensä. Kirjojensa perustuksella he ovat tuominneet meidät teoloogi-parat samoin kuin kaikki isätkin — mistä me tosin heitä vilpittömästi kiitämme. Nyt he tahtovat meidät sysätä pois kirkosta ja Raamatun opista; mutta eiväthän he siihen itsekään kelpaa. Se on jo toki liikaa, säkki repeytyy; emmekä me mokomaa voi salliakaan.

Totisesti olen sitä mieltä, ettei heidän viisautensa mukaan kukaan mies saisi ottaa itsellensä puolisoa, tai tulla hänen kuolemansa jälkeen heidän papikseen. Sillä kuka voisi mennä takaukseen siitä, että hän todella saisi neitsyeen? Tie menee oven ohitse (kuten sanotaan). Jollei hän sitten

²¹¹ Hengellisen lain selittäjät.

²¹² Fil.4:3 löytyvää puhuttelumuotoa uskollinen toverini I. tositoverini, ovat muutamat kirkkoisät ja raamatunselittäjät koettaa selittää siten, että se tarkoittaisi Paavalin vaimoa. Mutta sekä kreikankielinen sanamuoto että historia tekevät tämän arvelun mahdottomaksi. Lisäksi todistaa 1. Kor.7,8 verrattuna 1 Kor.9, 5, että Paavali oli naimaton. Arvatenkin Luther juuri tämän kohdan perustuksella tekee sen väärän johtopäätöksen, että Paavali olisi ollut leski. Mutta Ap.t. 7, 57 mukaan oli Paavali Stefanuksen kuoleman aikana vasta nuorukainen, eikä Paavalin myöhemmän elämän aikana näytä enää olevan sopivaa hetkeä avioliiton solmimiseen. Ainakin olisi se tullut Ap. t. mainituksi. ei ole voitu aivan tyydyttävästi selittää, miten Luther olisi voinut selittää 1 Kor.7, 8 siten, että Paavali oli leski ja Phil. 4, 3 siten, että Paavali oli nainut. Eikö hänellä olisi ollut samaa käsitystä kuin meillä näiden kirjeiden peräkkäisyydestä? Nykyään nim. yleisesti tunnustetaan 1 Kor. kirjoitetuksi ennen Filippiläiskirjettä.

²¹³ Hengellinen I. kanooninen laki.

²¹⁴ Tätä älköön noudatettako, noudata tätä!

²¹⁵ Nimittäin avioliittoon nähden.

²¹⁶ Nimittäin paavin

²¹⁷ Lakipykälänsä.

²¹⁸ Prebendi - palkkaseurakunta, sekä yleisemmässä merkityksessä papin palkkatulo.

huomaisikaan häntä neitsyeeksi, niin on hänestä tullut saastainen, kaksivaimoinen mies ilman vähintäkään omaa syytä. Jos hän siis tahtoo olla varma siitä, että hän voi kelvata papiksi, niin älköön silloin myöskään menkö avioliittoon; sillä kuka voi hänelle antaa vaadittuja takeita puhtaudesta? Mutta hän saa kyllä häväistä neitsyeitä, leskiä, aviovaimoja, pitää monia naisia ja harjoittaa kaikenlaisia salaisia syntejä; siitä huolimatta hän kyllä on arvollinen papin virkaan. Mutta summa kaikesta tästä on tämä: Paavi, perkele ja hänen kirkkonsa vihaavat aviosäätyä, kuten Daniel sanoo (Dan. 11: 37), sentähden tahtoo hän sen niin häväistä, ettei hän enää voi papinvirkaansa toimittaa. Se on niin paljon sanottu kuin että avioliitto on huoruutta, syntiä, saastaisuutta, Jumalan hylkäämä. Ja jos he yhtä kaikki sanovat samalla, että avioliitto on pyhä sakramentti, niin valehtelevat he sen sydämensä petollisuudesta. Sillä jos he todella pitäisivät sen pyhänä ja sakramenttinä, niin eivät he kieltäisi pappejansa menemästä avioliittoon. Mutta koska he kieltävät avioliiton, täytyy heidän pitää se saastaisuutena ja syntinä, kuten he selvästi sanovatkin: Mundamini, qui fertis;²¹⁹ tahi täytyy heidän (jos muutamia niin hurskaita on olemassa) olla typeriä nestorialaisia ja eutykesläisiä, jotka hyväksyvät esilauseen, mutta hylkäävät jälkilauseen. Näin ovat siis aasi-paavi ja paavi-aasi aasimaisine lakimiehineen sanoihinsa solmitut, me tahdomme nyt taas kääntyä omiemme puoleen.

Älä sentähden (kuten sanottu) enää käänny paavilaisten puoleen, kuka tahansa heistä nyt hoitaneekin kirkon virkoja. Sillä nuo aasit eivät ymmärrä pyhän Paavalin sanoja, eivätkä he tiedä mitä sakramentti pyhän Paavalin kielellä merkitsee. Sakramentti, hän sanoo (Ef. 5: 32), on Kristus ja hänen kirkkonsa (seurakuntansa); se tietää, Kristus ja kirkko ovat yksi ruumis kuten mies ja vaimo; mutta se on suuri salaisuus, jonka käsitämme ainoastaan uskon kautta: sitä emme voi nähdä, emmekä siihen koskea: sentähden on se sakramentti, se tietää salattu asia, mysterium²²⁰, näkymätön, kätketty asia. Mutta koska eivät ainoastaan neitseellisen puhtaata avio-ihmiset, vaan myös leski-aviopuolisot ovat yksi ruumis, niin on jokainen avioliitto tämän suuren sakramentin eli salaisuuden Kristuksessa ja hänen seurakunnassansa vertauskuva tahi merkki. Pyhä Paavali ei puhu neitsyeistä eikä leskistä; hän puhuu avioliitosta, jossa mies ja vaimo ovat yksi ruumis. Missä on nyt sellaisia virkoja tai virkamiehiä²²¹, niin tiedä, että siellä totisesti täytyy olla pyhän, kristillisen kansan; sillä kirkko ei voi olla ilman sellaisia piispoja, kirkkoherroja, saarnaajia, pappeja, ja päinvastoin heitä ei voi olla ilman seurakuntaa, vaan molempien täytyy olla yhdessä.

Kuudenneksi tunnemme ulkonaisesti pyhän, kristillisen seurakunnan rukouksesta, Jumalan julkisesta kiittämisestä ja ylistämisestä. Sillä kun missä kuulet ja näet rukoiltavan Isä meidän rukousta ja opetettavan niitä lapsille, sekä laulettavan psalmeja ja hengellisiä lauluja Jumalan sanan ja oikean uskon mukaan; edelleen missä julkisesti teroitetaan mieliin uskontunnustus, kymmenet käskyt ja katkismusten opetukset, tiedä, että siellä varmasti on Jumalan pyhä, kristillinen kansa. Sillä rukous on myöskin yksi niistä kalliista pyhyyksistä, joiden kautta kaikki pyhitetään, kuten pyhä Paavali sanoo (1. Tim. 4: 5). Samoin ovat psalmit pelkkiä rukouksia, joissa ylistetään, kiitetään ja kunnioitetaan Jumalaa. Ja uskontunnustus ja kymmenet käskyt ovat myöskin Jumalan sanaa ja pelkkää pyhyyttä, jonka kautta Pyhä Henki pyhittää Kristuksen pyhän kansan. Mutta on selvää, että me puhumme rukouksesta ja lauluista, joista voi saada oppia ja parannusta. Sillä munkkien, nunnien ja pappien määkiminen ei ole mitään rukousta, eikä mitään Jumalan ylistystä. Sillä he eivät ymmärrä eivätkä opi siitä mitään, vaan tekevät sitä kuten mitään aasin-työtä vain vatsan tähden; mitään parannusta, pyhitystä tai Jumalan tahdon täyttämistä he eivät rukouksellaan tarkoita.

Seitsemänneksi tunnemme ulkonaisesti pyhän kristillisen kansan pyhän ristin pyhydestä, se on siitä, että se tullakseen päänsä, Kristuksen, kaltaiseksi kestää kaikki onnettomuudet ja vainot, kaikki kiusaukset ja pahan (kuten Isä meidän rukouksessa pyydämme) perkeleen, maailman ja

²¹⁹ "Puhdistakaa itsenne te, jotka kannatte" nimittäin Herran temppelikapineita. Jes. 52, 11.

²²⁰ Mysterium, salamenno vanhan ajan jumalanpalveluksissa, myös salattu asia, salainen pyhä toimitus, kuten kaste, ehtoollinen j.n.e.

²²¹ Tarkoitetaan kristillistä avioväkiä.

oman lihan puolelta, sisällisesti murheellisena, pelonalaisena, kauhistuneena, ulkonaisesti köyhänä, halveksittuna, sairaana ja heikkona. Ja syyn tähän täytyy olla ainoastaan sen, että kristikansa pysyy lujasti Kristuksessa ja Jumalan sanassa ja kärsii siis Kristuksen tähden, Matt. 5:10: Autuaita ovat ne, jotka minun tähteni vainoa kärsivät. Heidän täytyy olla hiljaisia, kuuliaisia, valmiita hengellään ja omaisuudellaan palvelemaan esivaltaa ja jokaista ihmistä, kellekkään vääryyttä tekemättä. Mutta minkään maailman kansan ei tarvitse niin katkeraa vihaa kestää: heitä pidetään juutalaisia, pakanoita, turkkilaisia pahempina, sanalla sanoen, heidän täytyy kantaa kirottujen kerettiläisten, roistojen, perkeleitten ja maailman vaarallisimpain ihmisten nimeä. Ja jumalanpalveluksensa tähden heitä hirtetään, hukutetaan, murhataan, kidutetaan, ajetaan maanpakoon, rääkätään, kenenkään heitä armahtamatta; vieläpä sappea ja etikkaa heille janoonsa juotetaan. Eikä tätä tehdä kuitenkaan siitä syystä, että he ovat avionrikkomia, murhamiehiä, varkaita tai lurjuksia, vaan koska he tahtovat palvella Kristusta ainoana Jumalanansa. Missä tätä näet ja kuulet, niin tiedä, että siellä on pyhä, kristillinen kirkko, kuten Hän sanoo, Matt. 5: 11 - 12: Autuaita te olette, kun ihmiset minun tähteni solvaavat ja vainoavat teitä ja valhetellen puhuvat teistä kaikkea pahaa. Iloitkaa ja riemuitkaa, sillä palkkanne on suuri taivaissa. Sillä tämän pyhän asian kautta Pyhä Henki ei ainoastaan pyhitä kansaansa, vaan myöskin autuuttaa sen.

Älä sentähden enää palaa paavilaisten kuolleitten pyhimysten pyhyyteen ja pyhän ristin puuhun. Sillä heillä on pelkkiä haaskatarhan eikä mitään pyhiä luita, pelkkää hirsipuun eikä mitään pyhän ristin puuta. Ja pelkkää petosta on kaikki se, millä paavi viettelee ihmisiä rahan tähden ja eksyttää heitä pois Kristuksen luota. Ja vaikka siinä olisi todellista pyhyttäkin, ei se ketään kuitenkaan tekisi pyhäksi. Mutta kun sinua Kristuksen tähden tuomitaan, kirotaan, haukutaan, pilkataan, vaivataan, silloin tulet pyhäksi. Sillä sellainen kuolettaa vanhan Aatamin, niin että sen täytyy oppia kärsivällisyyttä, nöyryyttä, lempeyttä, ylistystä ja kiitosta sekä iloisuutta kärsimyksissä. Tämä on oikeaa Pyhän Hengen kautta pyhittymistä ja uudistumista uuteen elämään Kristuksessa, ja näin oppii ihminen uskomaan, luottamaan, toivomaan Jumalaan, sekä häntä rakastamaan, kuten Room. 5: 4 sanotaan. Tribulatio spem etc.²²²

Nämä ovat nyt meidän autuutemme kolme tärkeintä pääkohtaa, joiden kautta Pyhä Henki vaikuttaa meissä joka päiväisen pyhityksen ja eläväksi tekemisen. Tämän kautta me siis täytämme Mooseksen lain ensimmäisen taulun, joskaan emme niin täydellisesti kuin Kristus on sen tehnyt: mutta me seuraamme häntä hänen lunastuksensa eli syntien anteeksi antamisen turvissa, kunnes mekin kerran tulemme täydellisesti pyhiksi emmekä tarvitse mitään anteeksi antoa enää; sillä sitä varten on hän kaikki toimittanut. Minä tahtoisin näitä asioita kutsua myöskin seitsemäksi sakramentiksi. Mutta koska paavilaiset ovat tätä sakramenttiansaa väärin käyttäneet ja koska Raamattu sitä käyttää toisessa merkityksessä, annan minäkin niiden olla kristillisen pyhityksen seitsemänä pääkappaleena eli seitsemänä autuutena.

Näiden seitsemän pääasian lisäksi on enemmänkin ulkonaisia merkkejä, joista tuntee pyhän, kristillisen kirkon, nimittäin — katsoen siihen että Pyhä Henki pyhittää meitä myöskin Mooseksen toisen taulun mukaan — kun Pyhä Henki auttaa meitä sydämestämme kunnioittamaan isää ja äitiä, ja vanhempia puolestansa kasvattamaan lapsia kristillisesti ja itse elämään kunniallisesti; kun me kuuliaisesti ja uskollisesti palvelemme ruhtinaitamme ja hallitsijoitamme ja olemme heille alamaiset, ja kun hallitsijat puolestansa rakastavat, hoivaavat ja suojelevat alamaisiansa. Edelleen, kun emme ole nurjamielisiä ketään kohtaan, emme kannu vihaa, kaunaa, kateutta ja kostonhalua lähimmäisiämme vastaan, vaan mielellään annamme heille anteeksi ja lainaamme heille, autamme heitä ja annamme heille hyviä neuvoja. Kun emme ole epäsiiveellisiä emmekä juomareita, ylpeitä, pöyhkeilijöitä, komeileviä, vaan siveitä, puhtaita, raittiita, ystävällisiä, suloisia, lempeitä ja nöyriä; emme varasta, ryövää, kisko korkoja, ahnehdi, määrää liian korkeita hintoja, vaan olemme laupiaita, hyväntahtoisia, tyytyväisiä, osaaottavia; emme ole kavalia, valheellisia, valapattoja, vaan totuudellisia, uskollisia ja kaikkea muuta sellaista, kuten pyhä Paavali meille oivallisesti opettaa.

²²² "Kärsivällisyys (synnyttää) toivoa j.n.e."

Sillä sentähden me tarvitsemme Decalogin²²³, ettemme ainoastaan lain kirjaimesta saisi tietää, mitä olemme velkapäät tekemään, vaan että myöskin siitä näkisimme, miten pitkälle Pyhä Henki on meitä pyhiensä joukossa saanut viedä ja miten paljon meiltä vielä puuttuu, ettemme tulisi liian varmoiksi ja ajattelisi jo tehneemme kaikkea. Ja siten lakkaamatta kasvaisimme pyhityksessä ja yhä enemmän tulisimme uudeksi luontokappaleeksi Kristuksessa; kuten sanottu on Crescite²²⁴ ja Abundetis magis (1. Tess. 4:1)²²⁵.

Mutta näitä merkkejä älköön kuitenkaan pidettävä yhtä varmoina kuin edellisiä, koskapa muutamat pakanatkin ovat sellaisiin töihin harjaantuneet ja joskus näyttävät pyhemmiltäkin kuin kristityt: — vaikei heidän menonsa lähdekään yhtä puhtaasti ja yksinkertaisesti sydäimestä, Jumalan tähden, vaan he etsivät sillä jotakin muuta, koska heillä ei ole mitään oikeaa uskoa eikä tietoa Jumalasta; mutta kristittyihin nähden Pyhä Henki pyhittää sydämen ja tuottaa sellaisia hedelmiä hyvästä ja puhtaasta sydäimestä, kuten Kristus sanoo vertauksessa Matt. 13 (Luuk. 8: 15). Ja vaikka tosin ensimmäinen taulu on korkeampi ja siinä on suurempi autuus, olen kuitenkin tahtonut koota kaikki toiseen tauluun; muutoin olisin sen hyvin voinut jakaa seitsemään pyhään asiaan eli pääkappaleeseen, seitsemän käskyn mukaan.

Nyt tiedämme siis varmasti, mitä, missä ja mikä pyhä, kristillinen kirkko, se on, pyhä kristillinen Jumalan kansa on; ja täysin varmat olemme siitä, ettemme ole voineet tässä kohden erehtyä. Kaikki muu, paitsi nämä asiat, voi erehtyä ja erehtyy varmaan, kuten osaksi saamme kuullakin. Sellaisista ihmisistä pitäisi ottaa edustajat kirkolliskokoukseen: se olisi kirkolliskokous, jossa Pyhä Henki hallitsisi. Niin kirjoittaa Lyrakin²²⁶, ettei kirkkoa saa arvostella korkeitten, hengellisten säätyjen, vaan oikea-uskoisten ihmisten perustuksella. Minua vain ihmetyttää, ettei häntä poltettu moisten sanojen tähden, ja kun hän ei tahtonut antaa paavien, kardinaalien, piispojen ja prelaattien olla kirkkona; tosiasia, josta johtuu kerrassaan kauhea kerettiläisyys, joka kerrassaan sietämättömästi lähentelee pyhää, roomalaista kirkkoa. Tästä toisessa yhteydessä.

Kun nyt perkele näki, että Jumala rakensi tuollaisen pyhän kirkon, ei hän saanut rauhaa, vaan rakensi kappelinsa siihen viereen, vieläpä suuremmankin kuin Jumalan kirkko, ja teki sen näin. Hän näki miten Jumala käytti ulkonaisia välineitä, kuten kastetta, sanaa, sakramenttia, avainvaltaa j.n.e. joiden kautta hän pyhitti kirkkonsa (Sillä perkele on aina ollut Jumalan apinoitsija, joka kaikessa tahtoo matkia Jumalaa ja tehdä kaikki paremmin kuin Jumala): silloin hänkin ryhtyi ulkonaisiin keinoihin, joiden muka tuli pyhittää, aivan niin kuin hän tekee ilman-ennustajille, taikureille, paholaisen manaajille j.n.e. Silloin sallii hän kyllä luettavaksi Isä meidän ja evankeliumeja, jotta hänen menonsa näyttäisivät hyvin pyhiltä. Samoin on hän paavien ja pappien antanut vihkiä eli pyhittää vesiä, suoloja, yrttejä, kynttilöitä, kelloja, kuvia, Agnus Dei²²⁷, Pallia²²⁸, alttareita, kasukoita, pukuja, sormia, käsiä — kuka voisi niitä kaikkia luetella? —, jopa lopuksi pyhittää munkkikaaputkin siihen määrään, että monet ihmiset ovat niissä sekä kuolleet että haudatut, ikään kuin siten olisivat tulleet autuaiksi.²²⁹

Olisi todella erinomaista, jos Jumalan sana, siunaus tai rukous voitaisiin lukea luodun olennon hyväksi, kuten lapset lukevat pöytärukouksen, tai siunaavat itsensä aamuin illoin; — mistä pyhä Paavali sanoo (1.Tim.4:4-5): Kaikki luodut olennot ovat hyviä ja ne pyhitetään Jumalan sanalla ja rukouksella. Sillä sen kautta ei luotu olento saa mitään uutta voimaa, vaan tulee vakautetuksi entisessä voimassansa. Mutta perkele tavoittelee toista, hän tahtoo, että luodut olennot saisivat

²²³ "Kymmenet käskyt".

²²⁴ "Kasvaka!" 2. Piet. 3, 18.

²²⁵ "Tulkaa yhä täydellisemmiksi"

²²⁶ Nikolaus von Lyra oli kuuluisa Raamatun selittäjä ja jumaluusopin opettaja Pariisin yliopistossa. Hän kuoli 1340.

²²⁷ "Jumalan Karitsa." Sillä tarkoitetaan pieniä jumalankaritsankuvilla varustettuja kaulakellukkeita (medaljonkeja), joita valmistettiin pääsiäisen jälkeisenä lauantaina edellisen vuoden kynttilän vahasta. Nämä esineet siunasi paavi, ja kansa käytti niitä jonkunlaisina taikakaluina.

²²⁸ Pallium (monikkomuotoa, pallia) oli valkoisesta villakankaasta tehty kaulakoriste, jota yksin arkkipiispat ja heitä korkeammat kirkon viranomaiset saivat kantaa tavallisen messupuvun päällä.

²²⁹ Vrt. edellä siv. 130, muist. 2.

hänen opintempujensa kautta uutta voimaa ja väkevyyttä. Samoin kuin vesi Jumalan sanan kautta tulee kasteeksi, ijankaikkiseen elämään johtavaksi pesoksi, joka pesee puhtaaksi synnistä ja tekee autuaaksi, — mikä ei suinkaan johdu veden luonnosta ja voimasta; samoin myöskin leipä ja viini muuttuvat Kristuksen ruumiiksi ja vereksi, ja käsien päälle panemisen kautta synnit annetaan anteeksi Jumalan säädännön mukaan: samoin perkelekin tahtoo, että hänen ilveilynsä ja apinaleikkinsä pidettäisiin voiman-antavana ja yliluonnollisesti vaikuttavana. Vihkivesi puhdistaa muka synneistä, ajaa ulos perkeleitä, suojelee kummituksilta, varjelee lapsensynnyttäjiä, kuten paavi meille opettaa can. Aquam sale, de pe²³⁰: samaa tekee myöskin muka vihkisuola. Agnus Dei, jonka paavi on siunannut, tekee muka vielä enemmän, jopa yhtä paljon kuin itse Jumalalla muutoin on tapana; näin kerrotaan kirkon lauluissa, jotka minun joskus pitäisi selityksillä varustettuina julkaista. Kellot karkoittavat muka paholaisen tuuleen; Antoniuksen veitsellä pistetään paholainen kuoliaaksi; siunatut yrtit karkoittavat pois myrkylliset käärmeet; toiset siunaukset parantavat lehmiiä, suojelevat maidonvarkailta, sammuttavat tulipalon; muutamat kirjeet suojelevat sodassa, ja muutoinkin rautaa, tulta, vettä, petoeläimiä vastaan j.n.e. Munkkilaisuus, messut ja muut samanlaiset menot tuottavat palkakseen enemmän kuin yleisen²³¹ autuuden. Ja kukapa voisi sitä kaikkea kertoa? Olipa häitä miten pieni tahansa, perkele on sitä varten perustanut sakramentin tahi pyhän menon, joka tuottaa neuvoa ja apua. Sen lisäksi on hänellä ollut myöskin profeettoja, ennustajia ja viisaita miehiä, jotka ovat ilmaisseet salattuja asioita ja voineet saattaa varastetun omaisuuden takaisin omistajalleen.

Oi, hänellä on varustettuna paljoa enemmän sakramenteja, profeettoja, apostoleita, evankelistoja kuin Jumalalla, ja hänen kappelinsa ovat paljoa suurempia kuin Jumalan kirkko, ja hänellä on paljoa enemmän kansaa pyhäkössänsä kuin Jumalalla. Ja hänen lupauksiansa, sakramentejansa ja profeettojansa uskotaankin paljoa helpommin ja mieluummin kuin Kristusta. Hän on maailman suuri Jumala, maailman ruhtinas, kuten Kristus häntä nimittää (Joh.12:31, Joh.14:30) ja tämän maailman Jumala, kuten Paavali sanoo (2.Kor.4:4). Moissilla apinan ilveiluyillä vieroittaa hän ihmisiä uskomasta Kristukseen ja saattaa Sanan ja Kristuksen sakramentit halveksituiksi, sekä lisäksi vielä melkein tuntemattomiksi, koska kaikki tyyni, synneistä puhdistus, pelastus hädästä, autuus on saatavissa paljoa helpommin perkeleen kuin Kristuksen sakramentin avulla. Sillä Kristus tahtoo Pyhän Hengensä kautta tehdä ihmiset pyhiksi ja hurskaiksi ruumiin ja sielun puolesta eikä hän salli heidän jäädä uskottomuuden ja synnin valtaan. Mutta se on liian vaikeata niille, jotka eivät mielellänsä ole hurskaita tai tahdo luopua synneistänsä; sellaiset voivat helposti tulla toimeen ilman mitään Pyhän Hengen työtä, opittuansa, miten he ilman Pyhän Hengen työtä paljoa helpommin voivat tulla autuaiksi, esim. vihkiveden, Agnus Dei'n, bullien ja kirjeitten, messujen ja munkkikaapujen avulla; sentähden heidän mielestänsä ei tarvitsekaan etsiä mitään muuta tai välittää mistään muusta.

Eikä vain tätä, vaan perkele on varustautunut kerrassaan tyhjäksi tekemään Jumalan sanan ja sakramentit tuumaillessaan näin: Jos joku alkaisi ahdistella minun kirkkoani, piispojani ja sakramenttejani, ettei muka ulkonaiset seikat voisi tehdä ihmistä autuaaksi, niin menevät totisesti Jumalan sana ja sakramentit samalla menojaansa. Sillä nekin ovat ulkonaisia merkkejä ja hänenkin piispansa ja seurakuntansa jäsenet ovat ruumiillisia ihmisiä. Jollei minun säädökseni pidä paikkaansa, vielä vähemmin sitten hänen. Sillä ensiksikin vaikuttavat minun kirkkoni piispat ja sakramentit silmänräpäyksessä ja auttavat tässä elämässä heti paikalla, niin että sen voi nähdä ja havaita, sillä minä olen itse läsnä ja autan nopeasti sen mukaan kuin pyydetään. Mutta Kristuksen sakramentit vaikuttavat tulevaisen ja näkymättömään olemukseen hengessä, niin että hänen kirkkoansa ja piispojansa voi tuskin kaukaakaan vähän haistaa, ja Pyhä Henki tekeytyy melkein

²³⁰ Luther viittaa tässä erääseen kanoonisen oikeuden päätöskirjelmään, joka alkaa sanoilla "Aquam sale." Se löytyy Gratianuksen lakikokoelmasta III, dist. 3. can. 20. — Sanat de pe ovat varmaankin kirjoitus- tai painovirhe. Pitäisi ilmeisesti olla de co, jotka sanat viittaavat paavin lakikokoelmassa lukuun De consecratione vihkimisistä eli pyhityksistä.

²³¹ gemeine seligkeit lähdetekstissä.

olemattomaksi, antaen omiensa kärsiä kaikenlaista onnettomuutta, samalla kuin minun kirkkoni saa pitää heitä kerettiläisinä. Mutta samaan aikaan ei minun kirkkoni ole ainoastaan niin lähellä, että siihen hyvin voi turvautua, vaan minun työni seuraavat niin nopeasti, että jokainen ajattelee juuri sen olevan oikean kirkon. Sellaisen edun olen osannut hankkia itselleni.

Niin on myöskin käynyt. Sillä kun me evankeliumista aloimme oppia, etteivät sellaiset ulkonaiset asiat voi tehdä ihmistä autuaaksi, koska ne ovat pelkkiä ruumiillisia olioita ja perkele niitä usein käytti taikuruuteen, niin monet oppineekin ja huomattavat henkilöt lankesivat pitämän kastetta pelkkänä ulkonaisena vetenä, Sanaa ulkonaisena, inhimillisenä puheena, Raamattua ulkonaisena, musteella kirjoitettuna kirjaimena, leipää ja viiniä vain leipurin ja viininvalmistajan tuotteina, jotka ovat ainoastaan ulkonaisia, katoavaisia kappaleita. Siten joutuivat he kirkumaan: Henki, Henki! Henki yksin kaiken tekee, kirjain kuolettaa! Niinpä Münzer²³² kutsui meitä Wittenbergin teoloogeja oppineiksi Raamatussa, mutta itseänsä oppineeksi hengessä. Monet rupesivatkin häntä kannattamaan. Siitä nyt näet, miten perkele on osannut niin varustautua ja turvautua, että, jos vain rupeaa ahdistamaan hänen ulkonaisia oppejansa ja sakramenttejansa (jotka kuitenkin auttavat tuota pikaa, tehokkaasti ja näkyvällä tavalla), niin samalla paljoo suuremmalla syyllä täytyy Kristuksen ulkonaisten sakramenttien ja Sanan (jotka auttavat hitaasti, näkymättömällä ja hiljaisella tavalla) joutua perikadon omiksi.

Sentähden ei Ecclesialla, pyhällä kristikansalla ole ainoastaan ulkonaisia sanoja, sakramenteja tahi virkoja, joita kaikkia Jumalan apinalla, Saatanalla, on paljoo enemmänkin, vaan Jumala itse on ne kansaansa varten säätänyt, perustanut ja järjestänyt, niin että hän itse, eikä mikään enkeli, niitten kautta vaikuttaa Pyhällä Hengellänsä. Eikä niitä saa kutsua kenenkään enkelin, ihmisen tai muun luodun olennon, vaan itse Jumalan sanaksi, kasteeksi, sakramentiksi²³³ tai syntien anteeksi antamisen viraksi. Meidän tulee vain muistaa, että Jumala niiden kautta tahtoo lohduttaa ja auttaa meitä köyhiä, heikkoja, arkamielisiä ihmisiä, eikä tee sitä välittömästi ilmaantuvalla loistavalla majesteettiydellensä. Sillä kuka voisi sitä silmänräpäyksenkaan ajan sietää tämän synnillisen, kurjan lihan hahmossa eläessään? Kuten Mooses sanookin (2.Moos.33:20): Non videbit me homo et vivet.²³⁴ Samoin eivät juutalaiset voineet nähdä hänen jalkojansakaan Siinain vuorella (2.Moos.20:19), se on, ukkosen-ilmassa ja pilvissä: miten voisivat he noin heikoilla silmillä sietää hänen jumalallisen majesteettinsa aurinkoa ja kirkasta katsetta? Mutta Jumala tahtoo vaikuttaa siedettävien, varovaisten, miellyttävien välikappaleitten kautta, jonka parempia emme itsekään olisi voineet valita itsellemme, esim., niin että joku hurskas, hyvänsuopa ihminen keskustelee kanssamme, saarnaa meille, panee kätensä päällemme, antaa synnit anteeksi, kastaa, antaa meille leipää ja viiniä syötäväksi ja juotavaksi. Kukapa voisi noin mieluisia muotoja kauhistua? Päinvastoin on niistä täydestä sydäimestä iloittava.

No hyvä, tämä tapahtuu meidän heikkojen ihmisten hyväksemme, jotta näkisimme kuinka Jumala kohtelee meitä kuin rakkaita lapsiansa eikä tahdo (vaikka hänellä kyllä olisi siihen oikeus) käyttää hallitsijaoikeuttaan. Kuitenkin ilmenee samalla hänen valtiutensakin ja jumalallinen voimansa ja väkevyytensä syntien anteeksi antamisessa, syntien pois juurruttamisessa, kuoleman voittamisessa, armon ja ijäisen elämän lahjoittamisessa. Niin, tämänlaisia asioita ei ole paholaisen sakramenteissa ja kirkossa, niistä ei voida sanoa: Jumala on ne määrännyt, säätänyt, perustanut, Jumala tahtoo niissä hallita ja vallita; vaan niistä täytyy sanoa: Jumala ei ole niitä säätänyt, vaan kieltänyt, ihmisten keksimiä ne ovat, tahi paremminkin jumala-apinan keksimiä ihmisten viettelemiseksi. Sillä ne eivät vaikuta muuta kuin ajallisesti, ja jos ne jossain näyttävät hengellisiltä, on se vain sulaa petosta. Ja vaikka paholainen valehteleeikin voivansa vihkiveden, messujen ja munkkilaisuuden kautta antaa synnit ikuisesti anteeksi, se ei sitä kuitenkaan voi tehdä, huolimatta

²³² Tuomas Münzer esiintyi hurmahenkisenä kiihkoilijana m. m. Wittenbergissä siihen aikaan kuin Luther oleskeli Wartburgin linnassa (1521-22). Hyljäten kokonaan Jumalan sanan ja sakramentit hän lopulta kokonaan joutui ajan kapinallisiin pyörteisiin. Mestattiin n. s. talonpoikaissodan päätyttyä v. 1525.

²³³ = ehtoolliseksi.

²³⁴ "Ei yksikään ihminen, joka minut näkee, voi elää."

siitä, että se kyllä voi antaa lehmälle takaisin maidon, jonka paholainen itse naisprofeettojensa ja papittariensa avulla on varastanut. Kristityt kutsuvat näitä naisia paholaisen portoiksi ja kun vain saavat kiinni, niin polttavat heidät — mikä on oikein — ei maidonvarkauden, vaan jumalanpilkan tähden, syystä että he sakramenteillään ja kirkoillaan ovat tukeneet paholaista Kristusta vastaan.²³⁵

Siis sanalla sanoen, jos Jumala käskisi sinun ottamaan ylös maasta oljenkorren tahi nyppimään höyhenen, luvaten, että senkautta saat kaikki syntisi anteeksi, sekä hänen armonsa ja ijankaikkisen elämän: etkö silloin ilolla ja kiitollisuudella häntä tottelisi, häntä rakastaisi, ylistäisi, ja pitäisi oljenkortta ja höyhentä kalleimpina aarteinasi ja rakkaampina kuin maa ja taivas? Sillä niin mitättömiä kuin oljenkorsi ja höyhen ovatkin, niiden kautta kuitenkin saat sellaista hyvää, jota ei maa ja taivas, eivätpä edes enkelitkään voi sinulle antaa. Minkätähden olemme sitten niin häpeämättömiä, että emme pidä kasteveettä, leipää ja viiniä eli Kristuksen ruumista ja verta, suullista sanaa, kätten päällepanemista syntien anteeksiantamiseksi yhtä kalliina kuin pitäisimme oljenkortta tahi höyhentä, vaikka, niin kuin kuulemme ja tiedämme, Jumala itse tahtoo niissä vaikuttaa, ja vaikka ne ovat hänen vetensä, sanansa, kätensä, leipänsä ja viininsä, joiden kautta hän tahtoo sinua Kristuksessa pyhittää ja autuaaksi tehdä Kristuksessa, joka on kuolemallaan meille ansainnut kaiken tämän ja antanut meille Isältänsä Pyhän Hengen tällaisiin töihin?

Ja jos taas ilman Jumalan käskyä vaikkapa oikein haarniskoituna pyhiinvaeltaisit P. Jaakopiin²³⁶ tahi antaisit kartusilaisten, paljasjalkaisten²³⁷ ja saarnaajaveljien²³⁸ ankaralla elämällään kiduttaa itsesi aivan kuoliaaksi voittaaksesi sielullesi autuuden, mitä apua tuosta kaikesta olisi? Sillä Jumala ei tiedä mitään sellaisesta, vaan ainoastaan paholainen ja sinä olette ne keksineet erityisiksi sakramenteiksi ja pappissäädyiksi. Ja vaikkapa voisit kantaa taivaan ja maan hartioillasi ansaitaksesi autuuden, olisit kuitenkin kadotettu, ja se, joka nosti oljenkorren (jos Jumala sellaista olisi käsenyt), sen työ olisi suurempi kuin sinun, kantaisitpa vaikka kymmenen maailmaa hartioillasi. Minkätähden? Jumala tahtoo sanallensa kuuliaisuutta, hän tahtoo, että hänen sakramentejaan käytetään, hänen kirkkoaan kunnioitetaan, silloin hänkin tekee tien helpommaksi ja on laupiaampi ja lempeämpi kuin osasimme anoakaan. Sillä 2. Moos. 20: 3:ssa sanotaan: Ei sinun pidä muita jumalia pitämän minun edessäni; samoin sanotaan Matt. 17: 5:ssa Häntä kuulkaa, eikä ketään muuta.

Tämä riittääköön jo kirkosta. Enempää ei siitä voi puhua, poistamatta siitä kaikkia menoja. Sillä kaikella muulla on toinen tarkoitus; siitä myöskin sananen.

Näistä tällaisista ulkonaisista asioista on kirkolla monta määräystä ja tapaa, joista ja joiden kautta se ei tule sen pyhemmäksi, ei sielun eikä ruumiin puolesta ja jotka eivät ole myöskään Jumalan säättämiä ja asettamia, vaan — kuten jo edellä on sanottu — ovat ulkonaisesti tarpeelliset ja hyödylliset, sekä kuuluvat hyviin tapoihin. Niinpä pidetään saarnaa ja rukousta varten erityisiä juhlapäiviä ja erityisiä hetkiä aamu- ja iltapäivin; samoin käytetään myöskin erityisiä kirkkorakennuksia ja huoneita, alttaria, saarnatuolia, kastemaljaa, kynttilöitä, kelloja, pappien pukuja ja muuta samanlaista. Nämä asiat eivät kuitenkaan vaikuta muuta kuin mikä niiden luontoon kuuluu; samalla tavoin kuin eivät ruoka ja juomakaan vaikuta tehokkaammin lasten benedicite'n ja gratias-rukouksen²³⁹ tähden. Sillä jumalattomat ja raa'at ihmiset, jotka eivät rukoile benediciteä eikä gratiasta, eli toisin sanoen: eivät rukoile eivätkä kiitä Jumalaa, tulevat juomisesta ja syömisestä yhtä lihaviksi ja vahvoiksi kuin kristitytkin. Ja vaikka saarnattaisiinkin ilman erityistä huonetta ja saarnatuolia, jaettaisiin sakramenteja ilman alttaria ja toimitettaisiin kaste ilman kirkon kastemaljaa

²³⁵ Lutherilla on tässä kohden aikalaistensa käsitys noidista ja noituudesta.

²³⁶ Tarkoittaa kuuluisaa espanjalaista pyhiinvaelluspaikkaa, apostoli Jaakopin hautaa. Paikan täydellinen nimi on "San Jago di Compostella."

²³⁷ "Paljasjalkaisiksi" sanottiin fransiskaanimunkkeja. Tämän laajalle levinneen kerjäläismunkkikunnan perustaja oli Fransiskus Assisilainen, k. 1226.

²³⁸ Tällä nimellä kutsuttiin dominikaanien veljeskuntaa, joka, samoin kuin fransiskaanikuntakin, oli huomattavimpia kerjäläismunkkistoja. Dominikaanikunnan perustaja oli espanjalainen Dominikus, k. 1221. — Molemmilla näillä veljeskunnilla oli keskiajalla luostareita myöskin Suomessa.

²³⁹ Rukoukset ennen ateriala ja sen jälkeen.

— kuten usein tapahtuukin kun kotona saarnataan, kastetaan ja jaetaan sakramenttia —, niin voivat kristityt siitä huolimatta tulla pyhitetyiksi. Mutta lasten ja yksinkertaisen kansan tähden on hyvä olemassa tällainen määrätty järjestys, määrätty paikat ja ajat, jotta he voisivat niiden mukaan asettaa kokoontumisensa ja löytää toisensa, kuten pyhä Paavalikin sanoo 1. Kor. 14: 40:ssa: Mutta kaikki tapahtukoon säädyllisesti ja järjestyksessä. Ja älköön kukaan ylönkatsoko tätä järjestystä ilman syytä, pelkästä ylpeydestä tahi järjestyksen rikkomisen halusta (jota ei kristitty koskaan teekään), vaan ylläpitäköön sitä yhteisen kansan hyväksi, älköönkä suinkaan sitä estäkö tai häiritkö. Sillä se olisi jo vasten rakkautta ja ystävällisyyttä.

Kuitenkin on näihin asioihin nähden oleva täysi vapaus: jos siis syystä tahi toisesta, todellisen esteen tähden emme voi saarnata kello 6 tahi 7, 12 tahi 1, sunnuntaina tahi maanantaina, kuorissa tahi P. Pietarin kirkossa, niin saarnattakoon toisina sopivina aikoina ja toisissa paikoissa, kunhan se vaan ei tapahdu kansan eksyttämiseksi: sentähden onkin seurakunnalle ilmoitettava tällaisista muutoksista. Nämä asiat ovat nimittäin aivan muodollisia ja ulkonaisia asioita, joita (kuten aikaa, paikkaa ja henkilöitä) voi järkensä avulla aivan hyvin järjestää ja hallita. Jumala, Kristus ja Pyhä Henki ei siitä enempää välitä kuin siitäkään mitä me syömme, juomme tai miten tahdomme pukeutua, asua, mennä avioliittoon, toimia ja olla toimimatta. Sitä ainoastaan on katsottava (kuten sanottu), ettei kukaan menettele aiheettomasti tai omasta aloitteestaan saata harhaan ja estä yhteistä kansaa. Eihän häissäkään tai muissa juhlatilaisuuksissa kukaan ryhdy mitenkään estelemään tai häiritsemään morsianta tai kokoontunutta yleisöä, vaan käyttäytyy samoin kuin sekin, istuu, kulkee, seisoo, tanssii, syö ja juo sen tavalla. Sillä on mahdoton jokaista yksityistä varten hankkia eri pöytää, keittiötä, kellaria ja palvelijaa. Jos häneltä jotakin puuttuu, nouskoon pöydästä ja antakoon muitten olla ja pysyä rauhassa. Samoin tapahtukoon tässäkin kaikki rauhallisesti ja järjestyksessä, samalla kun muuttamisvapaus henkilöihin, aikaan ja olosuhteisiin nähden on säilytettävä. Silloin kansa yksimielisesti noudattaa ulkonaisia säädöksiä, jotka (kuten sanottu) eivät tee ketään kristittyä pyhemmäksi tai pahemmaksi.

Paavi tosin on näistä asioista tuhrinut kokoon koko maailman täyteen kirjoja ja laatinut kokoon pelkkiä hirtonuoria, lakeja sääntöjä, uskonkappaleita, syntejä ja pyhyiksiä, niin että kannattaisi kyllä vielä kerran heittää tuleen hänen päätöskokoelmansa. Sillä helppoa olisikin tulla toimeen ilman paavilaista lakikirjaa, joka on tuottanut niin paljon vahinkoa. Se on työntänyt Pyhän Raamatun penkin alle ja melkeimpä tukahuttanut kristinopin ja pannut valtansa alle lakimiehet ja koko keisarillisen oikeuden, siis molemmat, sekä kirkon että keisarin on se jalkoihinsa tallannut. Ja sijaan ovat nuo raa'at aasinpää, kanonistit, antaneet meille valhesepustuksia, joiden avulla he ovat hallinneet kirkkoa ja, mikä on vielä surkuteltavampaa, jättäneet parhaimman pois ja valiten pahimman pakoittaneet kirkon kaiken tuon omaksumaan itsellensä. Sillä se hyvä, mikä heidän kirjoituksissaan on, tavataan Pyhässä Raamatussa, jopa esim. pyhän Augustinuksen kirjoituksissa, sillä niissä on kristikunnalle opetuksia paljoa runsaammassa määrässä. Maallisiin asioihin nähden ovat taaskin lakimiesten kirjat paljoa parempia. Sillä itse lakimiehet ovat kerran olleet hankkeissa jättämään koko paavin lainoppineisuuden jumaluusoppineiden haltuun. Mutta parempi olisi heittää kaikki tyyni — vaikka niissä vähän hyvää olisikin — tulen ja tuhkan saaliiksi.

Sillä miten pelkkä pahuus voi säilyä, ellei siihen sisältyisi mitään hyvää? Mutta pahaa on liian paljon, niin että se valtaa kaiken sijan hyvältä, ja (kuten sanottu) hyvän löydämme paljoa runsaammassa muodossa Raamatussa, jopa kirkkoisien ja lakimiesten teoksissa. Kirjastoissa voisi paavin säädökset säilyttää todistuksena siitä, miten paavit ja muutamat kirkolliskokoukset sekä muut opettajat ovat olleet petollisia ja erehtyväisiä. Tämän tähden minä ne voisinkin säilyttää.

Sellaisia ulkonaisia vapaehtoisia asioita pidämme saman arvoisina kuin kastepukua²⁴⁰ ja kapalovaatteita, joihin lapsi kastamistilaisuutta varten kääritään. Sillä eihän lapsukainen tule kastetuksi ja pyhäksi kastepuvun ja kapalovaatteiden avulla, vaan ainoastaan ja yksinomaan kasteen

²⁴⁰ Kastepuku, valkoinen, pitseillä varustettu vaatekappale eli paita, jota kummit kastetoimituksen aikana pitivät lapsen päällä. Se on jäännös vanhan kirkon ajalla käytetystä valkeasta, liinaisesta kastepuvusta, joka Ilm. 6, 11 nojautuen puettiin kastettavan päälle.

kautta; kuitenkin sanoo järki, että sitä on joillakin vaatteilla verhottava. Ja jos nämä tulevat likaisiksi tahi kuluvat rikki, otetaan toisia, mutta pienokainen varttuu ja kehittyy ilman kastepukuakin. Kuitenkin on tässä oma määränsä: ei saa lasta pukea niin moneen kastepukuun ja kapalovaatteeseen, että se niihin aivan tukehtuu. Samoin on juhlamenoissakin oltava kohtuullisia, jotteivät ne lopulta tule rasittavaksi taakaksi, vaan pysyvät niin vaivattomina, ettei tuota vaivaa ollenkaan huomaakaan. Samoin kuin ei kukaan häissäkään pidä minäkään vaivana tahi työnä käyttäytyä samalla tavoin kuin muut vieraat. Erityisestä paastoamisesta kyllä kirjoitan samalla kun kirjoitan saksalaisten vitsauksesta, ylönsyömisestä ja juomisesta. Sillä nämähän kuuluvat maallisiin menoihin.

Kouluista olen jo toisessa yhteydessä kirjoittanut ja teroittanut etenkin sitä, että niitä vakavasti ja ahkerasti on suosittava. Sillä vaikkakin niitä pidetään pakanallisina ja ulkonaisina laitoksina sentähden, että pojat niissä oppivat kieliä ja muita tietoja, ne kuitenkin täyttävät kipeän tarpeen. Sillä jos ei meillä olisi kouluja, niin hyvinkin pian olisimme ilman pappismiehiä ja saarnaajia. Tiedämmehän hyvin, että koulun on annettava kirkolle henkilöitä, joita voidaan käyttää apostoleiksi, evankelistoiksi, profeetoiksi, tai toisin sanoen: saarnaajiksi, papeiksi ja hallitusmiehiksi. Puhumattakaan kanslereista, neuvoksista, kirjureista ja muista samanlaisista virkailijoista, joita joka paikassa tarvitaan ja jotka maallisessa hallituksessa ovat niin tarpeellisia. Ja jos sitten vielä koulunopettaja on jumalaapelkääväinen ja opettaa poikia ymmärtämään Jumalan sanaa ja oikeaa uskoa, sekä harjoittaa heitä laulussa ja pitää kristillisessä kurissa, niin ovat koulut (kuten jo on mainittu) alati nuoria ja elinvoimaisia kirkolliskokouksia, joista on hyötyä enemmän kuin monista suurista kirkolliskokouksista. Senpätähden ovatkin edelliset keisarit, kuninkaas ja ruhtinaas olleet aivan erinomaisia perustaessaan kouluja, sekä ylempiä että alempia, luostareita ja luostarikouluja, he kun tahtoivat hankkia kirkolle runsaan varaston sopivia henkilöitä, heidän jälkeläisensä ovat näitä heidän toimenpiteitään aivan häpeällisesti väärinkäyttäneet. Ja siitä syystä olisi nytkin ruhtinasten ja herrojen käytettävä luostarien varoja koulujen ja tieteen harjoittajien hyväksi. Ja jos tuleva sukupolvi käyttäisikin väärin niitä, olemme me aikanamme kuitenkin tehneet velvollisuutemme.

Sanalla sanoen koulun täytyy olla kirkon lähimmän toverin, jonka tehtävänä on kasvattaa nuoria saarnaajia ja pappismiehiä kuoleman kautta poissiirtyneitten sijalle. Lähinnä koulua ovat vuorostansa kansalaisten kodit, koska oppilaat ovat niistä otettavat; senjälkeen raatihuone ja linna, joiden pitää suojella kansalaisia, niin että ne voivat kasvattaa lapsia kouluihin ja koulut puolestansa kehittää lapsia papeiksi, jotta papit sitten voisivat rakentaa kirkkoa ja tehdä ihmisistä Jumalan lapsia (sekä tavallisista kansalaisista että ruhtinoista ja keisareista). Mutta ensimmäinen ja viimeinen joka vastoin perkelettä ylläpitää tätä kehää eli kiertokulkua on ehdottomasti Jumala, joka tekee kaiken sekä jokaiseen säätyyn että kaikkiin luotuihin olentoihin nähden. Niinpä sanotaan 127:nnessä Psalmissa v. 1 ja 2, (Ps. 127:1 - 2), että maan päällä on ainoastaan kaksi maallista valtaa, kaupunki ja huone (koti): Jos ei Herra huonetta rakenna; Edelleen: Jos ei Herra kaupunkia varjele. Edellinen on kotiliesi, jonka äärestä ihmiset tulevat. Toinen on hallitusvalta, se on maa, ihmiset, ruhtinaas ja valtijaas (kaikki mitä me sanomme maalliseksi esivallaksi). Näihin sisältyy kaikki: lapset, maat ja mannut, eläimet j.n.e. Kodin tehtävä on rakentaa, kaupungin täytyy varjella, suojella ja puolustaa. Näiden lisäksi tulee nyt kolmas, Jumalan oma koti ja kaupunki, nimittäin kirkko, jonka pitää saada kodista henkilöt, kaupungilta suojaa ja varjelusta.

Nämä ovat kolme Jumalan asettamaa pyhää säätyä, emmekä me useampia tarvitse. Meillä on yllin kyllin työtä kun niiden piireissä oikein elämme ja taistelemme perkelettä vastaan. Pitäköön koti vain huolen tehtävistensä, niin että vanhempia ja isäntäväkeä totellaan, sekä että he puolestansa Jumalan tahdon mukaan elättävät, kasvattavat, hallitsevat ja hoivaavat lapsiansa ja palvelusväkeänsä — siinä on kotipiirille kyllin työtä, vaikkei meillä olisikaan mitään muuta tehtävää. Mutta antaapa kaupunki, se on maallinen hallinto myöskin riittävästi työtä, velvoittaessaan meitä ensiksikin uskollisuuteen ja kuuliaisuuteen, sekä toisaalta tuomitsemaan, suojelemaan ja edistämään alamaisiamme, maatamme ja kansaamme. Perkele antaa meille myös yllin kyllin työtä,

sillä sen kautta on Jumala meille antanut paljon työtä ja tuskaa, ohdakkeita ja orjantappuroita, niin että meillä näistä kahdesta säädystä²⁴¹ on äärettömän paljon oppimista, tekemistä ja kärsimistä koko elämän ajaksi. Vihdoin on meillä kolmas sääty ja hallinto: missä Pyhä Henki sitä hallitsee, kutsuu Kristus sitä lohdulliseksi, suloiseksi ja keveäksi kuormaksi (Matt. 11: 30). Päinvastaisessa tapauksessa se ei ainoastaan ole raskas, katkera ja kauhea, vaan suorastaan mahdoton, kuten Paavali sanoo Room. 8:3: Impossibile legis²⁴² sekä toisessa yhteydessä: Kirjain kuolettaa (2.Kor.3:6).

Mitä voi nyt paavin häpeämätön narripeli ja järjestys näihin kolmeen korkeaan, jumalalliseen säätyyn, jumalalliseen, luonnolliseen ja maailmalliseen oikeuteen nähden? Paavi tahtoo kyllä olla kaikki kaikessa eikä kuitenkaan ole mitään, vaan viettelee ja villitsee meitä näistä Jumalan säätämistä, jaloista säädystä ja oikeuksista ja pukee sen sijaan meidät ulkokullaisuuden naamariin tai munkkikaapuun ja tekee meistä perkeleen narreja ja turhanpäiväisiä tempuntekijöitä, jotka eivät enää tunne näitä kolmea Jumalan säätämää pyhää säätyä tahi oikeutta. Sentähden emme me voi sitä enää kärsiä, vaan tahdomme pyhän Pietarin, Paavalin ja Augustinuksen opin mukaan siitä pysyä erillään ja sitä vastustaa 2:sen Psalmin 3:nnen v. mukaan: Katkaiskaamme heidän siteensä ja heittäkäämme luotamme pois heidän köytensä. Niin, me tahdomme pyhän Paavalin kanssa lausua: Jos me itse tai vaikkapa joku enkeli taivaasta toisin opettaa, olkoon hän kirottu, (Gal.1:8); ja pyhän Pietarin kanssa sanoa: Miksi kiusaatte Jumalaa ja tahdotte panna kannettavaksi sellaisen kuorman? Me tahdomme siis päinvastoin olla paavin herroja ja astua jaloillamme hänen päällensä, kuten Ps. 91:13 sanotaan: Sinä käyt jalopeuran ja kyykäärmeen päällä, ja tallaat nuoren jalopeuran ja lohikäärmeen. Ja tämän tahdomme tehdä voimalla ja avulla sen vaimonsiemenen, joka on rikki polkenut ja vieläkin rikki polkee käärmeen pään (1.Moos. 3:15), vaikka joutuisimmekin silloin vaaraan, että se jälleen pistää meitä kantapäähän. Tälle samalle vaimon siemenelle ynnä Isälle ja Pyhälle Hengelle, ainoalle oikealle Jumalalle ja Herralle, olkoon ylistys ja kunnia ijankaikkisesti. Amen.

²⁴¹ Nimittäin kodista ja hallituksesta.

²⁴² "Mahdotonta laille".